

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

10.258

3/2

REGENTIA

REGENTIA

OSZK

Digitized by Google

SCOTT:
Quentin
Durward
II.

N.M.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

REGÉNYEK-REGÉNYEI

WALTER SCOTT

QUENTIN
DURWARD

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

REGÉNYEK-REGÉENYI

WALTER SCOTT

QUENTIN
DURWARD

CSILLAY KÁLMÁN
FORDITÁSA

Orsz. **MÁSODIK KÖTET** nyvtár

L. 10258/3/2

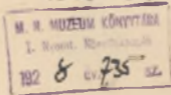
Ez a könyv a
NOVA IRODALMI INTÉZET
kiadásában (Budapest, VI., Andrássy-út 32.)
1928. évben jelent meg

Nyomtatta
Sárik Gyula könyvnyomdája
Cegléd

Országos Széchényi Könyvtár

10258/3/2

ELSŐ FEJEZET.

Utjuk a pataknak ugyanazon a partján huzódott végig, ahol Quentin az előző éjjel azt a titokzatos beszélgetést kileste, és csakhamar arra a helyre érkeztek, ahol Quentin ama bizonyos szomorufüz ágai közt meghuzódva kihallgatta, miről tárgyalt az áruló vezető a landsknecht-tel.

A visszaemlékezés, amit ez a hely idézett föl a lelkében, Quintint arra indította, hogy szóba ereszkedjék a cigánnyal, akivel eddig még egyetlen szót nem váltott.

— Hol töltötted az éjszakát, te istentelen fickó! — kérdezte Quentin.

— Azt az ön bölcsességével tüstént eltalálja, mi helyet a ruhámra néz. — felelte a cigány ruhájára mutatva, amely tele volt hintve szénával.

— Hát persze, a szénapadláson! — mondotta Quentin. — Egészen megfelelő hely az ilyen csillagvizsgálónak és még jobb is, mint amilyet megérdemel az olyan hitetlen pogány, aki a mi szent vallásunkat és szolgálót kicsufolja.

— Annál jobban tetszett a lovacskámnak — felelte a cigány, lova nyakát kezével megveregetve. — mert szállást és ennivalót kapott egyuttal. Azok a bolond borotvált fejű papok még ezt is kiverték a kolostorból, mintha bizony attól félnének, hogy egy okos ember lova egy egész kolostorra való szamarat megfertőz okossággal és éles ésszel. Szerencsére, a lovacskám ismeri a füttyömet s olyan hűségesen követ, akárcsak a kutya; máskülönbem nem is találkozhattunk volna többé, önök pedig — nos, füttyülhettek volna egy másik vezetőnek.

— Hát nem megmondtam már neked sokszor, — jegyezte meg Quentin komoly, feddő hangon — hadd abba azt a tréfálkozást, ha érdemes emberek közé kerülsz, — ami, azt hiszem, csak a legritkább esetben történik meg veled — de biztosítalak; hogyha én téged olyan hűtlen vezetőnek tartanálak, mint amilyen istentelen és gonosz fickónak megismertelek; az én jó skót kardom hegye már régóta közelebbi érintkezésbe jutott volna a te pogány sziveddel, habár ez a cselekedet époly lealacsonyító és nemtelen lenne is, mint hogyha — disznót szurnék le tiszta kardommal.

— A vadkan közeli rokona a disznónak! — felelte a cigány hetykén, kiállva Quentin éles, kutató pillantását anélkül, hogy gunyos arckifejezése és közömbössége a legcsekélyebb mértékben megváltozott volna. — Sokan büszkék rája és örülnek neki, ha ilyen állatot megölhetnek.

Elcsodálkozva ez ember talpraesett válaszában s attól tartva, hogy az ő legtitkosabb lelkivilágát is jobban ismeri, mint amennyire az reá nézve kívánatos volna; Quentin hirtelen félbeszakította a társalgást, amiben nem

tudott föléje kerülni a cigánynak — s most már a hölgyekhez csatlakozott, hogy megszokott helyét azok oldalán elfoglalja.

Említettük már, hogy Quentin és a hölgyek közt bizonyos mértékben bizalmas viszony fejlődött ki. Hameline grófnő, mikor megbizonyosodott arról, hogy Quentin nemes származású, máris mint egyenrangú féllel bánt vele, s noha Izabella tisztelete nem nyilvánult meg ily mértékben megmentője iránt, mindazáltal Quentin igen sok jeltől arra következtetett, hogy az ő jelenléte és társasága éppen nem közömbös reá nézve.

Ezuttal azonban komor hangulatban haladt Quentin a két hölgy oldalán, akiknek fel is tűnt szokatlan viselkedése.

— A mi ifju hősünk, alighanem farkast látott — jegyezte meg Hameline grófnő a régi babonára célozva — azért némult el a nyelve.

— Hogyha azt mondotta volna a grófnő, — gondolta magában Quentin, de kimondani a világért sem merte — hogy rókanyomra akadtam, akkor közelebb jutott volna az igazsághoz.

— Talán bizony rosszul érzi magát, Signor Quentin? — kérdezte Izabella annyi részvéttel hangjában, hogy maga is elpirult bele, mert érezte, hogy ezzel immár átlépte azt a határt, amelynek pedig meg kellett volna maradnia köztük.

— Alighanem a szerzetes testvérekkel együtt mulattol — jegyezte meg Hameline grófnő. — A skótók e tekintetben hasonlítanak a németekhez: jókedvüket mind elföcsérlik a rajnai bor mellett; este botorkáló lábbal fognak a táncba; reggel pedig magukkal viszik fejfájá-

éukat a hölgyek szobájába.

— Szép hölgyeim — nem érdemlem ezt a szemrehányást! — felelte szomorúan Quentin. — Azok a derék szerzetesek jóförmán az egész éjszakát imádkozással töltötték, ami pedig engem illet; mindössze egy pohár gyöngye vinkót ittam.

— Bizony még alighanem a sovány vacsorától van ilyen rosszkedve. — mondotta Izabella grófkisasszony — Viduljon hát föl Signor Quentin! Jőjjön csak a mi öreg Bracquemonnt-kastélyunkba egyszer! Én öntöm tele a serlegét mégpedig olyan borral, amilyen még a Rajna mentén sem terem!

— Egy pohár viz, nemes hölgy az — Ön kezéből! Quentin többet nem tudott mondani: a hangja reszketett, Izabella azonban folytatta a beszédet, mintha észre sem vette volna azt a végtelen gyöngédséget, amelyet annak az egy szónak: Ön — hangsúlyozása kifejezett.

— Azt a bort, — folytatta Izabella — még nagyatyám: Gottfried rajnai gróf szüretelte és raktározta el kastélyunk pincéjében.

— Az én hazám borairól nem sok jót mondhatok, Madamel — felelte Quentin. — Ami azonban hazám szeplőtlen becsületét illeti, megmutatom, hogy önök bizvást rám bízhatják magukat, legyen bár olyan jelentéktelen személy, aki ennél az ünnepélyes fogadalomnál zálogul önöknek többet nem adhat.

— Ön nagyon titokzatosan beszél, ifju barátom! — jegyezte meg Hameline grófnő. — Talán bizony tudomása van már valami közeli veszedelemről, amely bennünket fenyeget?

— Én ezt már egy órával ezelőtt kiolvastam a

szeméből, Quentin. —mondotta Izabella. — Szent Szüz! Ugyan mi lesz velünk?

— Semmi más, hölgyeim, csak az, amit önök is kívánnak! — felelte bizakodó hangon Quentin. — De azért szükségét látom annak, hogy föltegyem a kérdést: megbiznak-e bennem teljesen, hölgyeim?

— Hogy megbizunk-e? Kétségkívül! — felelte. Hameline — De miért e kérdés? Avagy mi tekintetben óhajtja ezt tudni, Quentin?

— Ami engem illet, én teljesen megbizom önben, Quentin. — felelte Izabella. — Hogyha még ön is meg tudna csalni bennünket: — akkor én hűségben soha többé nem hinnék e földön!

— Szép hölgyeim, önök most nagy igazságot szolgáltatnak nekem! — mondotta Quentin örömmel. — A szándékom ugyanis az, hogy eredeti utirányunkat megváltoztatom s a Maas-folyó balpartján haladunk egyenesen Lüttich felé, ahelyett, hogy Namur-t érintenők. Igaz ugyan, hogy ezt Lajos király parancsa s a vezetőknek adott utasítások ellenére cselekszem, de teszem azt egyedül azért, mert a kolostorban arról értesültem, hogy a Maas jobbpartján rablók portyáznak és hogy burgundi csapatok vannak utban azok elpusztítása céljából. Mindezzel aggodalommal tölt el engem az önök biztonságát illetően. Adják tehát beleegyezésüket, hölgyeim, hogy az eredeti tervtől eltérhessek.

— Máris birja teljes beleegyezésemet! — felelte Izabella.

— Kedves hugom — mondotta Hameline — én is, mint te, teljesen megbizom ez ifju ember jóindulatában; de ezzel mink átlépjük azokat az utasításokat,

amelyeket Lajos király kötött a lelkünkre olyan szigoruan.

Izabella és Quentin azonban néhány szóval meggyőzte Hameline grófnőt annak szükségességéről, hogy a fönnebb említett okok miatt az eredeti tervet okvetlenül meg kell változtatniok.

Quentin ezután a cigány mellé lovagolt, aki most is teljes közömbösséget mutatott, figyelmeztetését figyelemre sem méltatta s kérdéseire olyan egykedvű válaszokat adott, mintha egyetlen barátságatlan szó nem esett volna köztük.

— Ez a kutya pogány — elmélkedett Quentin — most nem vicсорitja reám a fogát, mert azt hiszi, hogy ezuttal egyszer s mindenkorra végezhet velem. De lásuk csak: nem lehetne-e ezt a gazembert a saját fegyverével megverni?

— Derék Hayraddin! — szólította meg a cigányt Quentin — Immár tiz nap óta utazol velünk, de még nem bizonyítottad be jártasságodat a jövendölésben, amely művészedet eddig még valamennyi kolostorban, ahol megszálltunk, kéretlenül is fitogtattad — habár jutalmul kénytelen voltál egy éjszakát a szénapadláson tölteni!

— Eddig még sohasem követeltél tőlem próbatételt! — felelte egykedvűen a cigány — Te is ugy teszel, mint mások, akik a misztériumokhoz nem értenek, nevetségessé akarják tenni tehát.

— Hadd látom hát, hogy mit tudsz? — mondotta Quentin lehuzva kezéről a keztyüt s odanyujtotta a cigánynak.

Hayraddin figyelmesen vizsgálgatta Quentin tenyerének vonalait, minden egyes domborulatát és mélyedését.

— Ez a kéz kiállott fáradalmaokról és veszedelmekről tanuskodik. — mondotta a cigány — Nyomait látom a kardfogásnak, de az imakönyv csattja nyomásának is.

— Hát igen, ez a multamra vonatkozik — felelte Quentin. — Ezt bárkitől megtudhattad. De mondj valamit a jövőmről!

— Ez a fővonal — mondotta Hayraddin — nem török meg rögtön, hanem csak az életvonallal együtt, amellyel azután párhuzamosan halad. — nagy szerencsét jelent a házasságban; a szerencsés szerelem révén nagy befolyásra és gazdagságra tesz szert.

— Efféle általános érvényű ígérletet bárkinek megadhat, aki a te tudományodhoz folyamodik, Hayraddin. — mondotta Quentin.

— Amit én most mondtam neked, az épp annyira bizonyos, mint az, hogy téged közeli nagy veszedelem fenyeget. — folytatta a cigány rendületlenül. — Erre én abból a fényes, vérpiros vonalból következtek, amely ezt a vonalat, ni,- keresztben metszi, de amely egyuttal kardvágásokra és más egyéb véres küzdelemre is mutat, mely veszedelmekből téged csak egy igaz, hű barát közbelépése fog megmenteni.

— Ez alighanem — te vagy, Hayraddin! Hal Hal — mondotta Quentin szinte akaratlanul, az jutván az eszébe, hogy ez a cigány így akar visszaélni az ő hiszékenységgel, önmagának pedig hirnevet akar szerezni azzal, hogy előre megjósolja következményeit saját árulásának.

— Az én tudományom nem terjed ki saját magamra. — felelte a cigány.

— E tekintetben az én hazám jövendőmondói tulatesznek rajtatok — mondotta Quentin — mert azok őnmaguknak is tudnak jósolni és megérik a veszedelmeket, amelyek fenyegetik őket. Én mindjárt bebizonyítom neked, Hayraddin, Az a veszedelem, amelyről te említést tettél, a Maas-folyó jobbpartja felől fenyeget engem. Én tehát ezt a veszedelmet elhárítom magam felől úgy, hogy egyszerűen a folyó — balpartján folytatom az utat.

Hayraddin szemrebbenés nélkül hallgatta ezt a beszédet, s továbbra is a legnagyobb közömbösséget tanusította, amit Quentin a történetek után, nem tudott magának megmagyarázni.

— Hogyha ezt a tervedet végrehajtod — jegyezte meg a cigány — akkor a te sorsod veszedelmes válsága az én sorsomat éri.

— De hiszen csak az imént mondtad, hogy tennemagad sorsát nem tudott megjósolni?

— Oly értelemben nem tudom, mint ahogy a tiédet is megjósolom, — felelte a cigány. — De aki csak egy kissé is ismeri Lajos francia király jellemét, annak könnyű eltalálni, hogy felköttet engem, mert neked úgy tetszett, hogy eltérj attól az utvonaltól, amelyet számodra kijelölt.

— Hogyha mink szerencsésen elérjük utazásunk célját — felelte Quentin — akkor ennek veszedelme megszűnik, s az eredeti utiránytól való eltérés nem tekinthető a parancs megszegésének.

— Az esetben igen, hogyha te bizonyos vagy abban, hogy a király ennek a zárandokutnak nem *másfajta*

befejezését forgatta elméjében, mint amilyennel téged megbizott.

— És mi lehetne az a másfajta befejezés, amire a király gondolhatott? — kérdezte Quentin megütközve. — És mi okon gyanítod azt, hogy neki más célja lett volna ezzel a zárandokuttal, mint az, aminek előttem a parancs kiadása alkalmával kifejezést adott?

— Annál a nagyon egyszerű oknál fogva — felelte a cigány, — hogy mindazok, akik a legkeresztényibb király jellemét csak egy kicsit is ismerik, jól tudják, hogy azt a célt, amelyet igazán el akar érni s amit nagyon a szívében visel — éppen nem szívesen hangoztatja. Tegyük föl például, hogy a mi kegyes uralkodónk tizenkét követet küld ki idegen uralkodókhoz; egy esztendővel hamarább tegyék a hurkot a nyakamra — ha nem úgy van, hogy tizenegy megbízólevél megírásakor több titkolt szándék maradt a tintatartó fenekén, mint amennyit a toll abban a megbízólevelekben elárult.

— Ugyan mi közöm nekem a te gyanúsításaidhoz? Az én kötelességem kétségtelen. Én a hölgyeket köteles vagyok Lüttichbe kísérni és én ennek a kötelességnek úgy vélek a legjobban megfelelni, ha a kijelölt utirány helyett a Maas balpartján folytatom az utat. Különben is, ez az egyenes és közvetlen út Lüttich felé. Ha átkelünk a folyón, akkor csak időt veszünk vele és ok nélkül fáradunk. Hát miért vállalkozzam én erre?

— Mert a zárandokok, akik azt állítják, hogy Köln a céljuk, nem a Maas balpartján haladnak végig, és így a hölgyek utiránya meghazudtolja az állítólagos rendeltetési helyet.

— Hogyha bennünket e miatt kérdőre vonnak —

érvelt tovább Quentin — akkor egyszerűen azt adjuk okul, hogy értesülésünk szerint, a folyó jobb partján Vilmos márkgróf katonái, esetleg kóbor landsknechtek veszélyeztetik az utakat s ez a körülmény késztelett bennünket arra, hogy a folyó balpartján maradjunk.

— Akkor hát — ahogy tetszik, Signor! — felelte a cigány — Ami engem illet, én kész vagyok önöket a folyó balpartján is éppoly szívesen kalauzolni, mint ahogy kötelességem lett volna azt tennem a jobbparton. A felelősség kérdését azonban intézze majd el ön a királlyal!

Quentin megörült, hogy a cigány ilyen könnyedén belenyugodott az ő tervébe, mert mégis csak legjobb helyen volt a cigány az ő kezeügyében, ahol állandóan megfigyelhette, míg hogyha kibocsájtotta volna a keze közül, bizony még a nyakára hozhatná a szakállas márkgrófot, valahol az uton, meglepetésszerűen.

Most már azután egyenesen és gyorsan haladt a kis menet a Maas balpartján végig s már másnap reggel szerencsésen elérték utazásuk végcélját. Lüttichben azonban arról értesültek, hogy a püspök — megrendült egészségi állapotára való hivatkozással, de inkább a nyugtalankodó polgárok mozgalmától való félelmében — ezidőszerint a kies fekvésű Schönwald-kastélyban időzik, amely körülbelül egy mértföldnyire fekszik Lüttichtől.

Mikor Quentin karavánja a kastélyhoz közeledett, a főpap épp a körmenettel tért vissza a szomszédos vároerból, ahol a nagymisét szolgáltatta. Papok, polgárok és a magas katonai személyiségekből álló fényes csapat valóban szép és lélekiemelő látványt nyújtott, amint a széleshátú folyó zöld pászitos partján végighaladt s a püspöki rezidencia csucsives kapuzata alatt elvonult.

Amikor a kastély közelébe értek, Quentin és a hölgyek is úgy vették észre, hogy a nagy fény és pompa mellett bizony olyan intézkedések nyoma is látható, amely arra mutatott, hogy a kastély biztonsága nem a legmegbízhatóbb. A püspöki katonák erős őrsége állotta körül a kastélyt és a környékét, s különben is annak egész külseje arra mutatott, hogy a nemes egyházi férfiu valamely fenyegető veszedelemtől tart; ez a tudat készítette őt arra, hogy teljesen háborus védelmi intézkedésekkel vétesse körül magát.

A két Croye grófnőt, miután Quentin bejelentette őket, bevezették a nagy fogadóterembe, ahol a püspök kitüntető szívéllyességgel fogadta őket, kisebb udvarának élén eléjük járulván. Bourbon Lajos, Lüttich uralkodó püspöke, valóban nemeslelkű és jószívű herceg volt, aki mindvégig és mindenkor megőrizte a Bourbon-család szabadelvű, de nemes életfelfogását, noha magánélete nem szorítkozott mindig szigoruan az egyházi férfiak számára megvont szűk határok közé. Amennyire a szomszédos uralkodó hercegek épp ennél a kissé szabados életrendjénél fogva kedvelték, épp annyira rossz szemmel nézték az alattvalói, kiknek elégedetlenségét ez a körülmény még inkább fokozta.

Bourbon Lajos püspök hü szövetséges társa volt a burgundi hercegnek; mi több: szinte hűbérese ennek a nagyravágyó uralkodónak, aki viszont mindannyiszor a pártjára állott, valahányszor a püspök a segítségéhez folyamodott; és tette ezt Károly burgundi herceg mindig készséggel és az őt jellemző vad tüzzel és hevességgel. A burgundi herceg azt szokta mondani, hogy Lüttichet a sajátjának tekinti, a püspököt pedig testvérének. És eh-

hez némileg joga is volt, hiszen a burgundi herceg első felesége a püspök huga volt. Aki tehát a püspököt megsértette, annak a burgundi herceggel gyült meg a baja. Hogy ez a fenyegetés nagy veszedelmet jelentett, tudta azt mindenki, aki a burgundi herceg hirtelen és erőszakos természetét ismerte, csak éppen a lüttichi gazdag és gőgös polgárok nem ijedtek meg tőle.

A püspök a hölgyeknek készségesen megígérte, hogy érdekükben közbenjár, amit a burgundi herceggel való barátság révén könnyűszerrel meg is tehetett volna és pedig annál könnyebben, mert az Izabella számára kijelölt vőlegény, Signor Campobasso, alighanem rossz fát tett a tűzre, mert a burgundi herceg kegyeiből az utóbbi időben jóformán egészen kiesett. Megígérte tehát, hogy teljes befolyásával a hölgyek pártjára áll, de az a mély sóhaj, amely eközben ajkáról elröppent, arra mutatott, hogy az ő hatalma és befolyása jóval kisebb, mint amennyire a szavaiból következtetni lehetett.

— Kedves testvéreim — mondotta a püspök kenetteljes hangon — Isten őrizzen meg attól, hogy én a bárányt a farkasnak, nemes hölgyeket a durva férfiak önzésének szolgáltassam ki! Én a béke embere vagyok, noha otthonomat ezidőszerint fegyveresek sorfala veszi körül. De legyenek önök, hölgyeim, meggyőződve arról, hogy biztonságukról éppoly hathatósan gondoskodom, mintha csak a magaméről volna szó. És hogyha a helyzet mégis rosszabbra és veszedelmesebbre fordulna: akkor is gondom lesz arra, hogy biztos kíséret mellett önöket Németországba küldjem. Abbeli óhajuknak azonban, hogy helyezzem önöket valamely kolostor védelme alá, sajnos, ezidőszerint nem tehetek eleget, mert Lüttichben Bélialfiainak immár akkorára nőtt a hatalma, és befolyása,

hogy az én hatalmam mindössze e kastély kerületére szorítkozik és csapataim harcvonaláig terjed. Itt azonban szívesen látom önöket s a kíséret tagjainak sem lesz oka panaszra, főként pedig ennek az ifjunak, akit önök oly nyomatékosan ajánlottak figyelmembe, s akire én áldásomat adom.

Quentin ekkor féltérdre ereszkedett és úgy fogadta a püspök áldását.

— Ami pedig önöket illeti, hölgyeim, — folytatta a püspök — vendégszeretetébe fogadja önöket hugom, Izabella, trieri alapítványi hölgy, avagy választhatnak önök lakást másutt is, de mindenütt tiszteletben és kiváló figyelemben részesülnek, még az olyan jókedvű és viglegényember hajlékában is, mint amilyen a — lüttichi püspök.

E szavak után a püspök a hölgyeket bevezette a huga lakosztályába, míg a püspöki udvarmester, egy diakonus, aki afféle félig pap, félig polgárember és tisztviselő volt, Quentint vendégelte meg bőkezűen a püspök utasításának megfelelően. A kíséret többi tagjait már azután az alsóbbrendű szolgálószemélyzet vette pártfogása alá, de ezeknek sem lehetett okuk panaszra.

És mindezek közepette Quentin kénytelen volt észrevenni, hogy Hayraddin cigány jelenléte — bármily sok okot adott is a megbotrányozásra az utközből érintett kolostorokban — ennek a gazdag, ugyyszólván világi főpapnak az udvarában megütközést nem keltett, sőt annyira elhalványodott, hogy szinte senki sem hederített reá.

MÁSODIK FEJEZET.

Elszakítva Izabella grófkisasszonytól, kinek tekintete olyan sokáig volt az ő vezérlő csillaga, szívében Quentin olyan ürességet és elfogódottságot érzett, amelyet hányt-vetett életében eddig még sohasem. A bizalmas és elkerülhetetlen érintkezésnek természetesen véget kellett érnie akkor, amikor a grófnők megbízható fedél alatt, az ő védelme alól kikerültek. Mert hiszen mi joggon kívánhatta volna Izabella azt, hogy a fiatal, csinos apród, mint amilyen Quentin volt, még ezután is a kíséretében maradjon?

A válás gondolatával csupán azért, mert az ugysem kerülhető el — nem tudott Quentin már csak azért sem megbarátkozni, mert nemesi büszkesége is tiltakozott az ellen, hogy őt, mint közönséges postáslegényt vagy kíséret, egyszerűen elbocsássák, miután a kötelességét megtette. A szeme azonban azt is elárulta, mennyi fájdalomt okoz neki összeomlása azoknak a büszke légváraknak és vérmes reményeknek, amelyeket utközből annyi szeretettel épített föl magának. Férfias lelkierejével igyekezett legyőzni csüg-

getegségét és fájdalmas érzéseit, s elvonulva abba a mélyedésbe, amelyet annál az ablaknál szemelt ki, amelyen át a Schönwald-kastély nagy gótikus terme kapja a világitást, tompa érzéketlenségbe és töprengésbe merült szomorú sorsa miatt, amely nem juttatott számára sem magas rangot, sem annyi vagyont, hogy merész tervét megvalósíthatná.

Hovatovább azonban természetes jókedve mégis csak visszatért, amit nagyon elősegített egy régi történet olvasása, amely abban az időben jelent meg Strassburgban s amely könyv most is az ablak párkányán hevert. A könyv címlapján ezek a szavak olvashatók:

Hogyan gyulladt az apród egykoron

A magyar király leánya iránt szerelemre.

Quentin ennek a történetnek az olvasásában volt elmerülve, amely sok tekintetben annyira illett az ő sorsára is, mikor valaki megérintette a vállát; föltekintett s — Hayraddin cigányt pillantotta meg maga előtt.

Hayraddin látása sohasem okozott valami nagy örömet Quentin-nek, most pedig, amidőn legutóbbi árulása tisztán állott előtte, határozottan gyűlölte; komolyan, szinte haraggal nézett tehát föl reá s kérdőre vonta, hogyan merészel egy keresztény nemes embert még ujjal is megérinteni!

— Abból az egyszerű okból — felelte a cigány — mert tudni akartam, vajjon a keresztény nemes ember a tapintó érzékét is úgy elvesztette-e, mint a hallását és a látását. Közel öt perc óta állok itt és szólítottam önt a nevéen, ön azonban állandóan a pergamen-írásra fűg-

gesztette a tekintelét, amelynek mintha az a varázsereje volna, hogy embereket szoborrá tud változtatni s ez a csodatétel önnel már beteljesedett.

— Nos, mit kívánsz tőlem? Beszélj, de gyorsan!

— Amit minden ember kíván, ha teljesítette a szolgálatát, — felelte a cigány. — Azt a tiz aranykoronát kérem, amely nekem a kalauzolásért bér címén kijár.

— Mily szemtelen vagy, hogy még jutalmat is követelsz és nem elégedel meg azzal, hogy meghagytam nyomorult életedet! — felelte Quentin foghegyen. — Terved ugyanis az volt, amint 'te magad is jól tudod, hogy a hölgyeket utközben elárulod.

— De mégsem árultam el őket! Ha megtettem volna, akkor nem öntől vagy a hölgyektől követelnék én jutalmat, hanem attól, akinek haszna lett volna abból, hogy a hölgyek a Maas jobbpartján folytassák utjokat. Akinek tehát én szolgálatot tettem, annak kell engem jutalmaznia is!

— Hát nesze, itt van a béred, és takarodj vele együtt a pokolba! — kiáltotta fölháborodra Quentin, miután kifizette neki a bérét, lévén ő egyuttal majordomus, akinél pénz is volt utólagos elszámolásra.

— Most már azután mehetsz az »Ardennek vadkanjához«, vagy akár a pokolba, De azt mondom neked, hogy többé a szemem elé ne kerülj, ha kedves az életed!

— Az Ardennek vadkanjához? — ismételte a cigány, minden szót külön hangsúlyozva, és elcsodálkozva, amit még az arcáról is le lehetett olvasni. — Akkor hát nem alaptalan gyanakvás, sem pusztá sejtelen indította önt, nemde, arra, hogy az utirányt megváltoztassa? Hát lehetséges-e? Hát más országban vannak olyan jósok, akik

jobban értenek a jövendőmondáshoz, mint mink, cigányok? Mert hiszen a szomorufüz, amely alatt mi beszélgettünk, csak nem lehetett az árulónk?... De nem! Oh, mily ostoba voltam is én! Most — most jövök rá!... Mikor a menet ott haladt el ama szomorufüzfa mellett, ön rápillantott. Persze, a fa nem tud beszélni, de ágai közt rejtőzhet ám valaki, aki hallgatózott. Jövöre nézve óvatosabb leszek s a hasonló beszélgetéseket majd csak a nyílt térségen fogjuk lebonyolítani, ahol még bogáncskóró sem terem, amely alatt egy skót kém meg tudna lapulni. — Ha! Ha! Ha! A skót a cigányt a saját fegyverével verte meg! Hanem hát azt is tudd meg ám, Quentin Durward, hogy az én tervemmel együtt a saját szerencsédet is keresztülhuztad! Mert az a szerencse, amit én a tenyeredből jósoltam neked, a te nyakasságod nélkül beteljesedett volna ám! Még csak annak a kijelentésével tartozom, hogy én, azért a Cher-parti eseményért, még továbbra is lekötölezted vagyok. A szitkot és a fenyegetéseket eltűröm, mert a jó és a rossz szó — üres beszéd, elsuhanó szellő, amit semmiféle mérlegen nem lehet lemérni. De nem tanácsolom, hogy tettelegességre vetemedjél velem szemben, mert ez már azután igazán lerontaná az irántad érzett hálámat, aminek azután te látnád a kárát. Most pedig, egyelőre, élj boldogul! A Croye grófnőktől is el akarok bucsuzni.

— Ta akarsz a hölgyek elé jutni — kiáltott föl Quentin megütközve — akik itt ugyyszólván elrejtőznek a világ elől a püspök bugának védelme alatt! De hiszen az — lehetetlen!

— Marthon, a komorna, már vár is engem, hogy eljűk vezessen, — felelte a cigány alattomos mosollyal. —

s éppen ez ok miatt, bocsáss meg, kérlek, hogy ily sietve távozom.

És ezzel már menni készült, de mindjárt vissza is fordult és komoly, nyomatékos hangon így szólt:

— Nagyralátó reményeidet én ismerem. Merészek ugyan, de nem elérhetetlenek, föltéve, hogy — én is előmozdítom azokat! Ismerem aggodalmaidat is; intsenek azok óvatosságra, de meg ne félemlítsenek téged! Valamennyi nő — meghódítható. A »gróf« cím csak egyszerű melléknév, amelyet könnyen oda lehet biggyeszteni a — Quentin Durward név elé, mint ahogy a hercegi címet — Károly, a királyi címet — Lajos neve mellé.

Még mielőtt Quentin a cigány e szavaira megadhatta volna a kellő választ, Hayraddin eltűnt; Quentin hiába rohant utána, hogy utolérje, az már akkorra messze járt valahol, mert a püspöki palotának minden zegét-zugát ismerte, míg Quentin most volt benne először. De azért Quentin fáradhatatlanul üldözte a cigányt, miközben egy lépcsőhöz érkezett, amely a kerti fasorra nyíló ajtónál ért véget. Itt egy pillanatra láthatta ugyan a cigány alakját, de azután egy távolabbi folyosó bejáratánál eltűnt a szeméi elől.

Quentin kémlelve tekintett szét a részint védőfalakkal, részint magas épületekkel övezett kertben, míg végre az egyik fasor végén ajtót pillantott meg, amely előtt Hayraddin még egyszer megállt, a kezével üdvözlélet intett üldözőjének, majd eltűnt a mögött az ajtó mögött, melyet csakugyan Marthon komorna nyitott ki. Így hát az a nyomorult cigány csakugyan bejuthatott Croye grófnők lakosztályába!

Quentin dühösen harapott az ajkába és hibáztatta

önmagát, amiért a cigány árulását elhallgatta a grófnők előtt; az a bizalmaskodó, gőgös hang, amellyel Hayraddin megigérte, hogy reményeinek megvalósításában segítségére lesz — még inkább fokozta elkeseredését ez ember iránt. Mi több: egyenesen attól félt, hogy ez az álnok ember még végkép meghiusítja reményeit. . . Ilyen és ehhez hasonló gondolatok kergetőztek az agyában, elhatározásra azonban nem tudott jutni. Az a haszna megvolt, hogy most már tudta, hol laknak a grófnők; megvárja tehát egy izben Marthont s általa bebocsájtatást kér a grófnők elé, ha másért nem, hát azért, hogy vigyázatra intse őket a cigánnyal szemben.

Mialatt így töprengett Quentin, egy idősb férfi lépett eléje és udvarias, szinte émelygős hangon arra figyelmeztette, hogy ez a kert nem nyilvános terület és hogy azt kizáróan a püspök és magas, vendégei használhatják. A derék férfit többször is bocsánatot kért tőle, amiért meg merte szólítani s meglátszott rajta, hogy szeretne beszélgetésbe elegyedni vele, Quentin azonban ehhez egy csöpp kedvet sem érzett magában, hanem gyors léptekkel távozott a kertből s hamarosan azon vette észre magát, hogy Lüttich város kellő közepén van. Alig néhány percnyi séta után olyan érdekes és soha nem látott kép tárult a szeme elé, amely hamarosan feledtette vele a cigánnyal való jelenetet, sőt egy pillanatra még Izabella arca is elhalványodott lelki szemei előtt. Az uccák szüntelenül változó képe; a dus kirakatok; a nyüzsgő sokaság s az élénk kereskedelmi forgalom valósággal lenyűgözték Quentin figyelmét. Megpillantván Szent Lambert ódon, híres templomát, kedvet érzett magában, hogy ott misét hallgasson. Már éppen távozni készült, mikor nagy cso-

dálkozására azt vette észre, hogy az előkelő, gazdag polgárok apraja, nagyja szinte kivétel nélkül rája figyel, őt bámulja és hogy nézésükben nemcsak pusztá kíváncsiság, hanem bizonyos tisztelet is nyilvánul a személye iránt. Csakhamar sűrű embergyűrű vette körül, amely egyedül őt bámulta s lépésről lépésre követte; végre is ezt a feléje irányuló kíváncsiságot megunva, Quentin most már igyekezett a sokadalomból kiszabadulni.

Mikor maga körül széttekintett, hogy hol találhatna egérutat, amelyen át megszökhetnék, tekintete egy barátságos külsejű, erőteljes férfi alakján pihent meg, akit ő — bársonyruhájáról és aranyláncáról ítélve — tekintélyes polgárnak vagy előkelő városi tisztviselőnek tartott; ehhez fordult most Quentin s megkérdezte tőle, vajjon nem a külsejét találják-e annyira különösnek, hogy mindenki őt bámulja, avagy talán szokása az a lüttichi polgároknak, hogy a falaik közé tévedt idegent annyira megcsodálják!

— Szó sincs róla, Signor! — felelte a tekintélyes polgár. — Sem az egyik, sem a másik eset nem forog fenn. Most pedig, miután beszélni is hallottam, feltevé-sünkben csak megerősödtünk.

— Védőszentemre, Szent Quentin-re mondom, hogy én most még kevésbé értem az önök viselkedését! — felelte Quentin.

— Nos, nem illik ugyan, hogy mi észrevesszük azt, amit ön titkolni akar — felelte a polgár — de akkor miért kíváncsi ön arra, hogy mit csodálunk mi meg önön? Tudjuk, hogy Saint-Pol gróf a mi javunkat akarja és hogy ezidőszerint a városban tartózkodik.

— Lelkemre mondom, — felelte Quentin —, hogy

ti tévedtek, derék polgárok, mert én mit sem tudok Saint-Pol grófról.

— Isten ments, dehogyan is akarjuk mi önt kikérdezni! Bizalmasan azonban megsugom, hogy a nevem: Pavillon!

— De mi közöm nekem önhöz, Pavillon ur?

— Semmi, éppen semmi! Ezzel csak azt akartam tudtára adni, hogy én méltó vagyok az ön bizalmára. De ime, itt van társam: Rouslaer!

Rouslaer most Quentin elé lépett. Jól táplált tisztviselő volt, tekintélyemelő pocakkal; körülnézett, majd szemrehányó hangon, halkán ezt mondotta társának, Pavillon-nak:

— Ez a hely nem alkalmas a beszélgetésre. Nálam, vagy a te házában bizonyára jobban érzi majd magát ez az ur s egy pohár cukros rajnai bor is akad. Ott aztán már nyugodtan meghallgathatjuk, mi ujság a mi derék barátaink és szövetségeseink táborában, akiket mink, mint becsületes flamandok, szivünkéből szeretünk.

— Én semmiféle ujságot nem mondhatnék önöknek, uraim, — felelte Quentin türelmetlenül. — Bort nem iszom és mindössze az a kérésem, oszlassék szét a tömeget, hadd távozzam e városból olyan nyugodtan, mint amily békés szándékkal én a lábamat ide betettem.

— Hogyha ön oly annyira ismeretlen akar maradni — felelte Rouslaer — miért viseli a csapatjának jelvényét?

— Miféle jelvényt? — kérdezte Quentin megütközve.

— Önök itt mindnyájan érdemes és tekintélyes polgárembereknek látszanak; de Szent Andrástra mondom, hogy vagy önöknek ment el az eszük, vagy hogy engem akarnak bolonddá tenni.

— Teringettét! — mondotta Pavillon. Ez az ifju

ember utoljára még magát Szent Lambertet is letagadja. A királyi testőrség ijjászain kívül ki viseli még a sapkáján a Szent András keresztet és a liliumot?

— Tegyük föl, hogy csakugyan a királyi testőrség tagja vagyok, hát mi van azon csodálni való, hogy én az én csapatom jelvényét viselem?

— Ah, bevallotta! — kiáltották oda Rouslaer és Pavillon a tömegnek, amely örömtől sugárzó arccal állotta őket körül. — Bevallotta! Lajos király testőrségének ijjásza — Lüttich szabadságának védelmezője!

Most már azután általános ujjongás támadt, amelyből kihallatszottak ezek a szavak:

— Éljen Lajos, francia király! Éljen a skót testőrség! Szabadság, kiváltságos jog kell nekünk, vagy a — halál! Nem kell az adó! Éljen az Ardennek vadkanja! Le, Károly burgundi herceggel! Kárhozat a Bourbon püspöknek és uralmának!

És ebben a süketítő zajban s e kavarodás közepette Quentin időt és módot talált arra, hogy tervet eszeljen ki: mit csináljon és hogyan viselkedjék e váratlanul bekövetkezett eseményekkel szemben.

Quentin ugyanis mindeddig megfeledkezett arról, hogy ahelyett a sisak helyett, amelyet Dunois kardja csaknem ketté vágott a fején, Crawford lord parancsára egy acéllemezzel bélelt sapkát tettek a fejére, amelyet Lajos király skót testőrei szoktak viselni. Az, hogy egy ilyen skót testőr nyilvánosan mutatkozott Lüttich uccáin, a derék polgároknak azt a biztos hiedelmet keltette, hogy Lajos király immár nyíltan az ő pártjukra állt, az ügyüket hajlandó támogatni, s ennek az ijjásznak a megjelenése kézzel fogható bizonyítéka Lajos állásfogra-

lásának; sőt már arra is gondoltak — noha bizonyítékaik nem voltak — hogy a király segédcsapatai már a város felé közelednek.

Quentin érezte, hogy ezt az általánosan elterjedt s immár a köztudatba átment hiedelmet megcáfolni nem tudja, de nem is akarta, mert az egyenesen veszedelmes lett volna szemben a reménykedő és türelmetlenkedő tömeggel. Elhatározta tehát, hogy a legelső alkalommal egérutat igyekszik nyerni és egyszerűen kereket old. Csakhogy a nép körülfogta s diadallal kísérte a városházára, ahol már a város legelőkelőbb polgárai összegyűltek, hogy a híreket, amiket ők várva-vártak, hallhassák és hogy a királyi testőrt illő módon megvendégeljék.

Két barátja: Pavillon és Rouslaer, alighanem a város két szindikusa, karonfogta Quintint s elindult a menet a városháza felé, élén véres taglóval a kezében Nickel Block, a mészáros-testület vezérférfia s utána a különféle iparos-céhek képviselői. Ezek közül megszökni, teljes lehetetlenség volt. Cselhez folyamodott tehát.

Két kísérőjének, akik még mindig erősen tartották a karját, előadta, hogy ez a skót sapka voltaképen csak véletlenül került a fejére, mert az eredeti fejtédőjét, amellyel utnak indult, utközben ellopták; módfelel sajnálja, hogy ily ártatlanul került az általános érdeklődés középpontjába, ami egyáltalán nem volt szándéka és különben is, amit mondani tud, nem tartozik a nagy nyilvánosság elé, mert az ellenkeznék Lajos király akaratával s azt legföljebb Mynheer Rouslaer és Mynheer Pavillon fülehallatára hajlandó közölni.

Nosza, több se kellett ennek a két hiu demagógnak, akikre Quentin szavai varázslatos erővel hatottak! Kész-

séggel elfogadták tehát Quentin ajánlatát, mely szerint ő most távozik Lüttichből, de éjszaka titokban visszatér s Rouslaer házában ismét találkozni. Quentin habozás nélkül bevallotta, hogy a püspöki kastélyban van a szállása, ahová azzal az ürüggyel hatolt be, hogy a francia királytól üzenetet hozott; igazi küldetése azonban Lüttich polgárainak szól, akikhez a király az üzenetét intézte. Az üzenet közvetítésének ez a kacskaringós módja annyira megfelelt Lajos király jellemének, hogy azon a lüttichiek még csak nem is csodálkoztak, annál kevésbé kételkedtek benne.

Eközben a tömeg Pavillon mester háza elé érkezett, amely a főuccára nézett ugyan, de hosszú kertje révén, amelyben nagy cserzőműhely volt, a Maas-folyóra támaszkodott. Pavillon ugyanis becsületes timármester volt. Természetesen, Pavillon betessékelte Quintint vendégszerető házába, amit a néptömeg lelkesült udvariassággal fogadott, majd lassankint elvonult. Quentin-nek első dolga az volt, hogy skót sapkáját kicserélje egy timársapkával s ruhája fölé köpenyt terített. Pavillon ellátta őt utlevéllel, hogy tetszése szerint közlekedhessen a városban és a városon kívül a nap bármely szakában, majd rábizva vendégét leányára, egy csinos, barátságos flamand leányzóra s miután a szükséges utasításokat is kiosztotta: ő maga a városházára társaihoz sietett, hogy Lajos király küldöttjének elmaradását valami okos ürüggyel kimagyarázza. Arra már nem emlékszünk, hogy a vezérürü micsoda hazugsággal tette bolonddá a többi birkát; de nem is fontos, hiszen misem könnyebb, mint a tömeget megtéveszteni, melynek elfogultsága a megtévesztést nagyon megkönnyítette.

Mihelyst Pavillon mester távozott, bájos leánya, Gertrud, gyakori elpirulások után s titkolt mosolyok közben — amik cseresznyepiros ajkához, szende kék szeméhez s áttetszően tiszta, fehér bőréhez valóban jól illettek — a csinos idegen ifjút a kert árnyas fasora alatt elvezette a folyóig, ahol már egy csónak várta Quentin-t. Mint-hogy a csinos Gertrud csakis németül tudott, Quentin — anélkül, hogy kár esett volna Croye Izabella gróf-kisasszony iránt való gyöngéd érzelméin — mélyen érzett háláját csak egy — csókkal tudta kifejezni, amit Gertrud ugyanolyan szerény hálával fogadott, mint amily illemtudással és csinnal Quentin adta azt.

Mialatt a csónak, két erős flamand timárlegény hatalmas evezősapásaitól hajtva, a Maas lomha hullámainak hátán a város erődítményei előtt elhaladt, Quentin-nek ideje volt azon tőrnie a fejét; hogyan adja elő lüttichi kiruccanásának élményeit a püspöknek! Mert elhatározott szándéka volt, hogy a látottakról jelentést tesz az ő szives házigazdájának, akit megtéveszteni becstelenségnek tartott volna; viszont a forradalmi hangulatról, amelyet a városban tapasztalt, úgy akart beszámolni, hogy a püspök megfelelő és hű képet alkothasson ugyan magának az őt fenyegető veszedelemről, de azért senkit se szolgáltatson ki bosszujának.

Mintegy félmérföldnyire a kastélytól szállt partra Quentin, de bármily közel volt is hozzá az estharang épp most kondult meg, jelezve a vacsoraidőt, — a rendes időben már nem érkezhett oda, mert a főbejárattal épp ellenkező oldalon szállván partra, a kastély körfalait meg kellett volna kerülnie. Visszaemlékezett, hogy a püspöki kert hosszú fasora végén egy ajtó van, amely

alighanem errefelé nyílik. Csakugyan, az ajtót megtalálta, de feltűnt neki, hogy az ajtóval szemközt egy csónak ringatózik az árok vizén. Már épp a kisajtó felé közeledett, mikor az óvatosan kinyílt, s egy férfi lépett ki rajta, aki legott a csónakba ugrott s a csónakot a mély árok vizén hosszú póznával gyorsan terelte a tulsó part felé. Quentin jobban szemügyre véve azt az embert, fölismerte benne a — cigányt, aki, egészen más uton, mint amelyen ő jött ide, eliadult Lüttich irányában és csakhamar eltűnt a szeme elől.

No, most megint volt miről elmélkednie! Vajjon ez a pogány csavargó azóta mindig Croye grófnőnél időzött, s ha igen,; mi indította azt a két hölgyet arra, hogy ezzel a gonosz fickóval egyáltalán szóba álljon? E gondolattól nyugtalanítva, Quentin most már elhatározta, hogy erre nézve fölvilágosítást kér a hölgyektől, akiknek egyuttal leleplezi Hayraddin árulását és figyelmezteti őket arra a veszedelemre, amely Lüttich város forradalmi hangulata miatt az ő pártfogójukat, a püspököt fenyegeti.

Ezzel az elhatározással lépett Quentin a főkapun át a kastélyba, melynek nagy termében már együtt találta az egész udvartartás személyzetét. Az asztal felső végén, a püspöki házikáplán mellett, egy hely üres volt, aki Quentin a szokásos: »Sero venientibus ossa!« — (Aki későn jön : a csontjait kapja) mondással fogadta, de azért a tányérját a legjobb inyencfalatokkal rakta tele.

Quentin illendőnek vélte, hogy késését megokolja; rövid szavakkal elmondta tehát, mily nagy kavarodást idézett ő elő akaratlanul is a skót testőrsapkájával a lüttichi derék polgárok közt, s humoros modorban adta

elő, mint szabadult meg egy tekintélyes pohos polgár és ennek szép leánya segítségével az általános zürzavarból.

Csakhogy a társaság nem fogta ám föl ilyen humorosan a kalandot, mert szemmelátható volt rajta az aggodalom megnyilvánulása, s az eddig derős hangulatot nyomott csend és szinte ünnepélyes szünet váltotta föl. Végre is a majordomus törte meg a csendet, komoly, szinte szomorú hangon mondván:

— Adja Isten, hogy minél hamarabb megláthassuk azt a száz burgundi lándzsás vitézt!

— Ugyan már hogyan lehet emiatt ennyire elsomorodni? — jegyezte meg Quentin elcsodálkozva. — Hiszen van önöknek szép számu edzett s a kardforgatásban jártas katonájuk, míg amazok ott csak csöcselék, amely a fegyveres erő láttára hanyatt-homlok megfutamodik.

— Ön nem ismeri a lüttichi polgárokat! — felelte a káplán. — Ezekről bátran el lehet mondani, hogy ők Európa legbüszkébb, legrakoncátlanabb népe. A püspök ellen forralt zendülés miatt burgundi Károly herceg két ízben is alaposan megfenyítette őket jogaik kiváltságai és lobogójuk elkobzásával, legutóbb pedig Saint-Tron mellett verte tönkre őket, amikor is a lüttichiek mintegy hatezer embert vesztek, akik részben a harcnak estek áldozatul, részben pedig menekülés közben a vízbe fulladtak. A herceg ekkor negyven rőfnyi hosszúságban leromboltatta a város bástyáit és leeresztett sisakrostéllyal vonult be lovagjainak élén a lerombolt bástya résén át a városba. És ekkor a lüttichiek arról is meggyőződhetek, hogy Károly burgundi herceg, aki akkor még Charalois grófja volt, kész lett volna a várost

is kiraboltatni, ha érdekükben Jó Fülöp közben nem jár. És ime mindezek ellenére — noha ennek a közelmúlt eseménynek az emléke még élénken élhet az emlékezetükben — egy francia testőr-ijjász sapkájának megpillantása elegendő arra, hogy ismét föllázadjanak!... Bár fordítana jóra mindent az Isten! Mert attól tartok, hogy e közt a gőgös nép és a büszke herceg közt megint harcra kerül a sor! És én az én jó püspökömmek is más, nyugodalmasabb székhelyet kívánnék, mert bizony az ő püspöksüvege lövissel és nem hermelinnel van bélelve. Mindezeket azért mondtam el önnek, ifju barátom, hogy figyelmeztessem önt, ha ügyei nem tartják továbbra is vissza e falak közt, hát meneküljön innen minél előbb! Az ön két hölgye is alighanem így vélekedik, mert az egyik szolgát, aki őket az uton idáig kísérte, levéllel küldték vissza a francia udvarba, amelyben minden valószínűség szerint azt jelentik a királynak, hogy biztonságosabb hely után szándékoznak nézni.

HARMADIK FEJEZET.

Asztalbontás után Quentin-t a káplán — aki nagyon megszerette a skót ifju társaságát — fölvezette a saját szobájába, talán azért, is, hogy a lüttichi kalandjáról még tüzetesebben kihallgassa. A szoba ablaka a kertre nyílt, s Quentin figyelmesen tekintett körül, mintha valami iránt tájékozódni szeretett volna. Észrevette ezt a káplán is, aki azt ajánlotta, hogy menjenek le a kertbe, majd bemutatja vendégének azokat a ritka növényeket, amelyekkel a püspök kertjét benépesítette.

Ez az ajánlat Quentin-nek éppen kapóra jött, mert találkozott abbeli hő óhajával, hátha fedezhet föl a kert valamely részén olyan helyet, egy torony- avagy erkélyablakot, — mint például a plessis-i vendégfogadó toronyablakát — ahonnan életjelt adhatna magáról Izabellának, vagy legalább megpillanthatná őt hacsak egy pillanatra is! Miközben az ablakokat, erkélyeket és tornyokat mustárgatta, bizony csak félfüllel figyelt Quentin a káplán szavaira, aki a ritka növényekről tartott neki szakszerű előadást. Ekkor hirtelen harangjelzés vágott a káplán

szavaiba, akit alighanem valami hivatalos teendő szólított az irodájába. Sűrű bocsánatkérés közt távozott tehát a káplán, biztosítván Quintint arról, hogy ha kedve tartja; bármeddig lenn időzhet a kertben, többé senki sem fogja őt háborgatni.

Csakugyan, Quentin élt is az alkalommal s fej-fájást adva okul, a szabad levegőn óhajtott maradni, amit a káplán is helyeslően vett tudomásul. Könnyű elképzelni, hogy amidőn Quentin az épület valamennyi ablakát, tornyát, erkélyét és minden zegét-zugát alaposan szemügyre vette, ne vette volna észre azt az ablakot is közelében annak a kisajtónak, amelyen át Marthon komorna a cigányt, — legalább ennek állítása szerint — a két grófnő lakosztályába vezette, aminek valódiságát azonban eddigelé még semmiféle jel nem igazolta.

Eközben beesteledett s Quentin — maga sem tudta, hogyan — úgy érezte, hogy jó lesz távoznia a kertből, mert hosszas itt időzése és szemlélődése bizony még gyanut kelthet. Már éppen távozni készült, mikor valahonnan a magasból egy halk köhintés hangja ütötte meg a fülét, Föltekintvén a magasba, észrevette, mint nyilik ki egy ablaküveg, amelyen át egy fehér női kéz nyult ki s egy levelet ejtett le a fal tövében nőtt rozmaringbokor lábához.

Az az óvatosság, amellyel ezt a műveletet végrehajtották, arra készítette Quintint, hogy éppoly óvatossággal járjon el, mikor azt fölemeli és elolvassa. A kertbe az épület két szárnyának ablakai nyitak, az óvatosság tehát nagyon ajánlatos volt, de volt még a kertben afféle mesterséges sziklabarlang, amit a derék káplán nagy előszeretettel mutatott meg Quentin-nek. A leejtett le-

vélkét fölkapni, azt elrejtteni s azzal ebbe az elrejtett barlangba visszavonulni; egy pillanat műve volt. Itt azután mohón bontotta föl az illatos levélkét, melynek tartalma hangzott pedig ekként:

»Azt, amit az ön szeméi oly merészen kifejeztek, az én szemem talán tulhamar észrevette. Az igazságtalan üldözés vakmerővé teszi az áldozatát s így jobb, ha átengedem magam egy valaki hálájának, mintsem hogy sokak üldözésének legyek a tárgya. A szerencse trónja magas sziklán áll; a bátor férfi azonban nem riad vissza annak megközelítésétől. Hogyha ön vállalkozni akar arra, hogy valakivel jót tegyen, aki maga is sokat mer: akkor legyen ön holnap korán reggel ezen a helyen, egy-egy fehér és kék tollal a kalapja mellett. Közelebbi értesítést ne várjon. Az ön csillagzata, azt mondják, nagy tettekre rendelte önt és hálás szívvél ajándékozta meg. — Isten áldjal! Legyen hü, pontos és elszánt — s ne kételkedjék szerencséjében.«

A levélhez egy gyűrű volt mellékelve, melynek sima gyémántlapjára a Croye-család cimere dült négyszög alakjában volt bevésve.

Az első érzés, amí Quentin szívében e levél átolvasása után támadt, — az elragadtatás, a büszkeség a gyönyör érzése volt, amely őt a csillagokig emelte: — majd elszántság, cselekedni vagy meghalni és dacolni ezernyi akadállyal, amelyek közte és vágyainak tárgya közt merednek.

Ilyen érzések közt távozott Quentin a kertből és tért vissza a kastélyba, ahol megint csak fejfájást adva okul, hogy ne kelljen a püspök személyzetével közösen étkeznie — visszavonult szobájába s a lámpát meggyújt-

va, sokszor, nagyon sokszor átolvasta még azt az illatos levélkét és csókolta meg azt a szép és értékes gyűrűt..

Csakhogy minél jobban elgondolkozott Quentin ezen az örvendetes eseményen, annál inkább érezte, hogy lassankint egy kínzó gondolat keríti őt a hatalmába; az a gondolat ugyanis, hogy ez a nyílt vallomás nem mutat olyan nagy gyöngédségre, amely összeegyeztethető volna azzal a romantikus imádattal, amellyel ő eddig Izabella személyén csüngött.

Igaz ugyan, hogy alig merült föl lelkében ez a gondolat, legott elfojtani igyekezett azt, mint ahogy megfojtaná a párnája alá lopódzott kigyót. Hát megérdemli-e Izabella tőle azt, hogy megrójjá azért, mert magas társadalmi állásáról leereszkedett hozzá, ő hozzá, aki a szemét se merte fölemelni rája! Vajjon az a körülmény, hogy tette ezt Izabella egy olyan férfival szemben, aki az ő életüket mentette meg, már magában véve is nem jogosítja-e föl arra, hogy az általános érvényű szokásoktól e tekintelben eltérjen? És különben is: a saját esetéhez hasonlót ismer ő már a krónikából. Épp most olvasta abból a kézzel írott könyvből, hogy egy alacsony sorból származó apród mint jutott ranghoz, vagyonhoz és címhez egy magyar királyleány szerelme által, aki szerelmének hasonló módon adott kifejezést, mint most neki ez az illatos levélke. Az a magyar királyi hercegnő így szólt:

Én szép leventém áldjon az Ég!
Szívem s a lelkem érted ég;
E három csók a vallomás,
Ötszáz font lesz a — ráadás!«

És ugyanerről a történetről a magyar király így nyilatkozott:

»Ismertem sok oly lovagot,
Kinek rangot Hymen adott...«

Igy áltatta magát Quentin és hitette el önmagával, hogy ezt az illatos levélkét, csakugyan Izabella gróf-kisasszony írta s ezt a cselekedetét most már nemcsak, hogy megértette, hanem meg is bocsájtotta neki.

Most azonban, miután ezt az aggodalmát szerencsésen leküzdötte, a helyébe egy másik, talán még kinzóbb lépett.

Hayraddin, ez a gonosz, áruló cigány, — az ő számítása szerint — legalább is négy óra hosszat töltött a grófnők lakosztályában; vajjon ez a levélke is már nem az ő cselszövénynek az eredménye; vajjon nem valami alattomos csapdát akar-e számára előkészíteni? És nem volt-e valószínű, az az eshetőség is, hogy ezt a csapdát a cigány, éppen azért állítja föl az ő számára, hogy Izabellát a püspök és az ő védelme alól kivonja? Erre a föltevésre őt az a körülmény is feljogosítja, hogy az a vállalkozás, amibe ez a gonoszlelkű, Istentől elrugaszkodott cigány belefog: nem lehet tisztességes és nem végződhetik jól.

Ilyen és efféle gondolatoktól eltelve, Quentin álmatlanul töltötte az éjszakát és már az első harangszóra, sőt még annál is hamarább, talpon volt a kertbe. A kalapja mellett természetesen ott lengett az a bizonyos fehér és kék toll. Két óra hosszat várakozott hiába, míg végre abból az ablakból, amely a kisajtó

fölött volt, amelyen át Marthon komorna Hayraddint a grófnök lakosztályába bebocsájtotta, halk lantpenge-és hallott. Izabella alakja jelent meg az ablaknál teljes szűzies szépségében, félénken, elfogódottan, de szívélyesen üdvözölve őt s mélyen elpirulva az ő hódólattejes köszöntésére; majd becsukodótt az ablak, s a gyönyörű látomány eltűnt...

Az illatos levélke hitelességét ime, ez a jelenet is igazolta; most már csak a következményekre volt kíváncsi, amelyekre vonatkozóan azonban sem a levél, sem Izabella most, utalást nem tett. Közvetlen veszedelemtől ezidő szerint félni nem kellett, mert a püspök védelme alatt biztonságban tudta mind a két hölgyet; ő tehát megelégedett azzal, hogy állandóan a közelükben időzik s készenlétben várja a parancsukat.

Amde a sors máskép akarta és sokkal hamarább rendelte ki lázas tevékenységre, mint ahogy ő gondolta! Schönwaldt-ba való érkezésüknek immár ez volt a negyedik éjszakája, mely után Quentin elhatározta, hogy a következő nap reggelén egyik kíséző szolgáját visszaküldi Lajos király udvarába, mégpedig nagybátyjához, a Balafre-hoz, s a terstörtség parancsnokához, Crawford lordhoz intézett levéllel, amelyben bejelenti, hogy a francia király szolgálatából kilép. Jogos és nyomós okot talált ő abban a titkos utasításban, amellyel Hayraddin cigányt a nyakára küldték, amivel életveszedelembe juttatták nemcsak őt, hanem a védelmére bízott hölgyeket is. Ezzel a lépésével tehát a becsület ellen nem vétett. Ezzel az elhatározással tért Quentin éjszakai nyugovóra, s álmát rózsás ábrándképek népesi-

tették be, álmodozva viszonzott boldog szerelemről...

Éjszaka azonban álmát különös zaj zavarta meg.

Hirtelen fölült ágyában s hallgatódzott; eleinte azt hitte, hogy alighanem messziről jövő vihar orgonája zúg a fülébe, de jobban figyelve, most már tisztán kivehette, hogy nem a haragvó elemek harci zaja ez, hanem — embereké, még pedig dühös, ordító, kiabáló embereké!

Kiugrott az ágyból, s az ablakhoz rohant. Az ablaka a kertre nyílt, ott pedig minden csendes. Az egyre erősödő zajból most már azt is megállapíthatta, hogy az a kastélyt ostromló tömegtől származik. Hamar felöltözködött, magához vette fegyvereit s már éppen rohanni készült, mikor kopogtattak az ajtaján. Miután Quentin nem válaszolt rögtön, az ajtót valaki kívülről benyomta, s egy férfi inyitott be a szobába. Miután még sötét volt, csak a hangjáról ismerte föl — Hayraddin cigányt. A cigány pisztolyt tartott a markában, s a kezében levő égő kanóccal egy lámpát gyújtott meg, amelyet a kebléből vett elő.

— Sorsod horoszkópjának beteljesülése most csak egy pillanaton mulik! — szólalt meg nyomatékos hangon a cigány.

— Te gazember! — ri-valt reá Quentin. — Árulással vagyunk minden oldalról körülvéve, ha pedig árulás van: abban neked is részed kell, hogy legyen!

— Te most félrebeszélsz! — felelte nyugodtabb hangon a cigány? — Én még senkit soha meg nem csaltam — kivéve, ha az reám nézve előnnyel járt. Akkor hát miért csalnálak én meg éppen téged, kinek megmentése jóval nagyobb hasznot jelent számomra, mint a pusztu-

lása? Hallgass reám, én a javadat akarom!... A lüttichiek föllázadtak. A szakállas vadkan áll az élükön. A földühödött s számbelileg tulsulyban levő lázadókkal szemben a püspök hadereje gyöngö, ha tehát meg akarod menteni a grófnőt és a saját jövődet; akkor kövess most engem nevében annak, aki neked azt a gyémánt pecsétgyűrűt küldte, amelybe három leopárd van bevésve.

— Követlek! — felelte Quentin habozás nélkül. — E hölgy érdekében mindenféle veszedelemmel kész vagyok szembeszállni.

— Amerre én vezetlek, azon az uton veszedelem nem fenyeget — föltéve, ha olyan küzdelemben nem bocsájtkozol, amihez neked semmi közöd. Avagy van-e közöd ahhoz, ha a püspököt — vagy ahogy ők mondják — a pástort levágja a saját nyája? Ha! Ha! Ha! — Kövess tehát, de nyugodtan és óvatosan! Fékezd harci vágyadat és bizd magad az én ravasz okosságomra. Hátlamat így leróhatom, te pedig grófnőt kapsz feleségül. Kövess tehát!

— Nem bánom, követlek, Hayraddin, de hogyha áruláson érek, fogadom, hogy a fejed a törzsedtől legalább is három rőfnyire fog elgurulni!

Különböző folyosókon és lépcsőkön végighaladva, mindketten hamarosan leértek a kertbe, amely e pillanatban még csöndes volt, de a kastély tulsó oldaláról fölhangozó lármából most már tisztán kivehető volt a tömeg fenyegető kiáltása s a hangos »Lüttich« és »Vadkan« tábori jelszó, míg a püspöki katonák soraiban: »Asszonyunk Szűz Mária, vedd oltalmadba a mi püspök urunkat!« zugott föl, ami arra mutatott, hogy a jóval cse-

kélyebb számu püspöki őrseg keményen harcol a lázadók tömegével.

Bármennyire égett is Quentin a harcivágytól, most minden gondolata Izabella felé szállt, kinek kétségbeesése e harcizaj hallattára rettentő lehetett. Türelmetlenül követte tehát a cigányt, aki ezuttal valóban komolyan vette hivatását, s viselkedésében Quentin nem észlelt semmi gyanut keltőt.

A hölgyek lakosztályába vezető ajtó Hayraddin halk jeladására e pillanatban kinyílt, és sűrű fekete fátyollal, az akkori hollandi nők szokásához hasonlóan eltakart két hölgy jelent meg a küszöbön. Quentin az egyik hölgynek tüstént odanyujtotta a karját, aki azt görcsösen szorította magához, míg a cigány a másik hölgyet fogta karon, s elindult vele a kert falának ajtaja felé, amely a sáncárokra nyílt. Nem messze ettől a kisajtótól volt kikötve az a csónak, amelyet Quentin is igénybe vett már, mikor a kastélyból távozott.

Mikor a mély árok tulsó partjára átjutottak, az ostromló tömeg örömujjongása jelentette, hogy a kastély eleste minden pillanatban bekövetkezhetik. Quentin meg nem állhatta, hogy föl ne kiáltson:

— Miután vállalt kötelességemnek eleget tettem s a hölgyek biztonságban vannak: én magam viszatérek a kastélyba, hogy részt vegyek az én vendéglátó uram és püspököm védelmi harcában, hogy legalább a nyomorult lázadók közül néhányat elhallgattassak!

Az a hölgy, kinek karja, most Quentin karján remegett, szó helyett gyöngéd szorítással adta tudtára, hogy a kötelessége őt most itt tartja vissza, s ez fon-

tosabb, mint a kastély védelme. A cigány már haragosan kimondotta a véleményét:

— Hát ezt nevezem én keresztényi — örületnek! Visszatérni a halálveszedelmek közé akkor, mikor a szerelem és a szerencse a menekülést követelik! Tovább! Azt mondom, hogy tovább innen! Amily gyorsan csak lehet! Amott a sűrű bokor mögött lovák várnak reánk.

— De hiszen csak két lovat látok én ott! — jegyezte meg Quentin, aki a holdfénynél megpillantotta a lovakat.

— Gyanukeltés nélkül több lovat nem tudtam előteremteni, — felelte a cigány. — De különben is — nincs szükség több lóra. Gyorsan Tongres felé kell lovagolnotok, mielőtt azt az utat is veszélyeztetik a fölkelők. Marthon itt marad velem a mi karavánunk mellett, amely neki régi ismerőse. Marthon ugyanis szintén az én — törzsömből való cigánynő. Meg kellett ezt neked most vállanom, mert Marthon azért tartózkodott köztetek, hogy a terveimet előmozdítsa.

— Marthon? — kiáltott föl most a grófnő, ijedten a lefátyolozott másik hölgyre nézve. — Hát ő nem az én rokonom?

— Nem! Ő csak Marthon, a komorna! — felelte nyugodtan Hayraddin. — Bocsássátok meg nekem ezt a kis csalást! Nem volt annyi bátorságom, hogy azt a szakállas vadkant mind a két Croye grófnőtől megfosszam.

— Nyomorult, áruló, — kiáltotta Quentin szintén magánkívül a dühtől. — De most még nem késő, nem lehet késő, — megyek vissza, hogy kiszabadítsam Hameline grófnőt.

— Hameline grófnőt? — rebegette a lefátyolozott hölgy elcsodálkozva. — Hiszen Hameline fogja a te kardot és köszöni- neked hálásan, hogy megmentetted!

— Hahl... Mi ez? — Mi történik itt? — kiáltozta Quentin egy pillantás alatt kitépve magát Hameline grófnő karjai közül és pedig éppen nem azzal a finomkodó udvariassággal, amelyet abban az időben a hölgyek méltán elvárhattak volna lovagjaiktól. — Hogyan?... Hát Izabella grófnő a kastélyban maradt? — Akkor hát — ég veletek!

Quentin visszafordult s már rohanni készült, de Hayraddin eléje állt.

— Hallgass meg hát! — mondotta a cigány. — Hiszen a halálba rohansz! Hát akkor mi az ördögnek viseled te az idősebbik hölgy színeit, a fehér és a kék tollat? Van ám neki nagy hozománya, vannak ékszerői, aranyai — s mindezek fölött igénye egy egész grófságra!

A cigány azonban hiába marasztalta Quintint, aki most töréhez nyult, hogy ha éppen kell, hát azzal csinál magának utat.

— Akkor hát csak menj! — szólt a távozó Quentin után a cigány. — Menj, te örült, és hogyha csakugyan van ördög — hát kísérjen utadon!

Quentin ezt már nem hallhatta, mert mint a szélvész, rohant vissza a kastélyba, Hayraddin pedig a grófnőhöz fordult, aki a szégyentől, a félelemtől s a csalódástól lesujtva, álétlan hanyatlott a földre.

— Itt valami félreértés történt, lady! — vigasztalta a cigány Hameline grófnőt. — De jöjjön csak velem,

majd gondoskodom én önnek különb legényről, mint ez a tejfőlösszáju skót, és hogyha egy nem elég: hát lesz akár husz is!

Hameline grófnő azonban sokkal szenvedélyesebb nő volt, hogysesem őt ily könnyedén meg lehetett volna nyugtatni s a cigányt elnevezte mindennek, csak jónak nem.

— Mondja csak, lady, egy szóval, hogy — cigány! — jegyezte meg cinikusan Hayraddin. — És ezzel az egy szóval mindent megmondott.

— Te szörnyeteg ember! — rivalt reá a grófnő. — Te azt mondottad nekem, hogy a csillagokban van megírva, hogy belőlünk egy pár lesz és rávétél engem arra a levélíráásra — oh, én bolond!

— Erre most már kár szót vesztegetnünk! — felelte szemtelenül a cigány. — Engem megtévesztett az önök keresztényi udvariassága s azzal vége! Csak annyit mondok, hogy kövessen engem, grófnő! És jegyezte meg, hogy a sirást és az ájulást nem szenvedhetem!

— Én egy tapodtat sem tágitok erről a helyről! — felelte a grófnő kemény hangon.

— Ördög és pokol! — kiáltott föl szemtelenül a cigány. — Önnek velünk kell jönnie! Vagy azt hiszi talán, hogy olyan emberrel van dolga, akinek lelkifurdalást okoz az, ha őnt meztelenre vetkőzteti s a fához kötözve, a sorsára bizza?

— Nem addig a! — kiáltott föl most Marthon, a komorna. — Ebbe már én is beleszóllok! Nem engedem, hogy a grófnőnek bántódása essék! Nekem is van ám késem s jól tudom forgatni. A grófnő jó asszony, habár egy kissé bolondos. Ön pedig, grófnő, keljen föl!

Mindössze egy kis tévedés történt, de mégsem közömbös ám, vajjon az ember ép bőrrel menekül-e meg a halálos veszedelemből. Oh, abban a kastélyban, ott nil be sokan vannak, akik kincseket adnának érte, ha az ön helyzetében lehetnének!

Alig fejezt ebe ezeket a szavakat a komorna, a kastély felől dörgő diadalordítás, majd az ijedtség kétségbeesett kiáltozása hangzott föl.

— Hallja csak, grófnő! — mondotta Hayraddin. — Adjon hálát az égnek, hogy az ön gyöngye sipjának abban a pokol! hangversenyben nem jutott szerep! Hallgasson reám és higgyen nekem: a csillagok beváltják ígéretüket, s ön talál még derék férfit a maga számára.

Teljesen megtörve és csüggeteg lélekkel adta át magát a sorsának Hameline grófnő; testi és lelki kimerültsége oly nagyfoku volt, hogy ellenállás nélkül rábizta magát erre az egymáshoz méltó párra, Hayraddin cigányra és Marthon cigányleányra, akik szenttelenül folytatták istentelen beszédjüket egymás közt, amiből a grófnő egyetlen szót sem értett.

— Mindig mondtam, hogy a te terved kivihetetlen, Hayraddin! — mondotta Marthon. — Hogyha te a fiatal grófnőt tudtad volna összeboronálni a skót ifjuval, akkor számíthattunk volna a hálájukra is, és állást is kaphattunk volna a kastélyukban. Hanem azt a szép ifjút ezzel a — vén bolondos nővel összehozni...

— Rizpah! — vágott közbe a cigány. — Téged már kereszténynek kereszteltek, ennek az ostoba népnek a sátrában nevelkedtél s a babonáiban is osztozol. Hát az ördög gondolhatott arra, hogy az a tejfölösszájú skót azért a néhány esztendei körkülönbségért olyan nagy

lármat csapl Mikor pedig ez a házasság gazdagságot jelentett volna számára! Azután pedig, azt a szemérmes, józan leányzót nem lehetett volna ám ilyen könnyen rávenni, mint ezt a szerelmes természetű grófnőt, aki most itt lóg a karunk közt élettellenül és tehetetlenül, akárcsak valami gyapjuzsák. Ezzel a grófnővel az a bolond skót szerencsét csinálhatott volna, míg ellenben, ha Izabellával kezd ki, hát magára uszította volna a márkgrófot, a burgundi herceget, a francia királyt, szóval mindenkit, aki azt a jogot követeli magának, hogy Croye grófkisasszony kezével rendelkezhetik... A nyilvessző célt tévesztett — hát vége! Ezt a hölgyet pedig elvisszük a »szakállas vadkan»-hoz, aki azóta már alighanem jól evett-ivott s ilyen állapotában aligha fog különbséget találni az ifju és az — öreg grófnő közt.. Föl tehát, Rizpah! És bátorság! Az a ragyogó Aldebaran-csillag, ott ni, még mindig arról tanuskodik, hogy a pusza gyermekeinek sorsát ő intézi!...

NEGYEDIK FEJEZET.

A meglepett és megrémült kastélyőrség egy ideig emberül megállta helyét az ostromlók támadásaival szemben, de a roppant nagy tömeg, amely méhraj módjára özönlött ki a város kapujain keresztül a kastély ostromára megosztotta a figyelmét és gyöngítette ellenálló erejét.

A védő sereg soraiban végre is felütötte a fejét az elégedetlenség, sőt talán az árulás is; némelyek azt kiabálták, hogy megadják magukat, mások hűtlenül elhagyták a helyüket és egéruat kerestek, hogyan juthatnának ki a bástyák közül. Sokan a bástyafalakról lezuhantak a sáncárcokba s azok, akik oda nem veszték, elhányták fegyvereiket s az ostromlók közé elegyedtek. Csak kevesen voltak olyanok, akik a püspök köré gyülekeztek hogy megvédjék a nagy bástyát, ahová a püspök hű embereivel visszavonult; némelyek a sáncműveken és a tornyokban kísérelték meg az ellentállást. Ezalatt az ostromlók már hatalmukba kerítették az udvarokat és a kastély alsóbb helyiségeit, egyuttal zsákmány után kutatva. És ekkor, a legnagyobb kavarodás közepette, egy férfi jelent

meg, aki mintha egyenesen keresné a halált, amely elől mások nyakra-főre menekülni igyekeznek és utat akart törni magának a kavargó tömegen keresztül. Aki Quentin Durward skót apródot e vad küzdelmek közepette látta a nélkül, hogy viselkedésének valódi alapokat ismerné — okvetlenül örjögő örültnek tartotta volna; aki azonban az ő indító okait ismerte és azt meltányolni tudta: olyan nagyra tartotta és olyan magasra becsülte, mint a dalokban megénekelte hősöket!

Minthogy Quentin a kastélyt az ostromolttal ellenkező oldalról közelítette meg, ahol nemrég távoztak belőle, számos menekülő katonával találkozott, akik ijedten tértek ki előle. Mikor azután közelebb ért a kastélyhoz, azt is láthatta, mint ugrálnak le a sáncokról az emberek az árokba, s mint taszitanak le másokat az ostromlók a falakról a mélybe. Ez a látvány azonban dehogy szegte harci kedvét Quentin-nek! Minthogy pedig nem volt ideje hogy csónakot keressen, amellyel az árok vizén átevezhetne, s azon a már ismert kisajtón sem birt bejutni a kastélyba, mert az csak úgy ontotta magából a gyáván megfutamodott püspöki katonákat: Quentin belevetette magát az árokba s egyenesen azt a várkaput akarta elérni, melynek vonóhidja állandóan föl volt huzva. Csak nagynehezen birta kikerülni a fuldoklóknak feléje irányuló kétségbeesett kapkodását, miközben a fölvonóhid felé uszott, s mikor annak közelébe ért, a lelógó lánc segítségével ügyesen fölkapaszkodott a hidig. Már éppen valami szilárd pontot keresett, ahol a lábát megvehetné s a vízből kimászhatna, mikor egy landsknecht véres kardját már a levegőbe emelte, hogy lesujtson rája.

— Hej, pajtás! — kiáltotta Quentin az utolsó pil-

lanatban. — Csak nem öljöd meg saját katonatársad!
— Nyujtsd ide inkább a kezed és segíts föl a partra!

A katona szó nélkül odanyujtotta neki a kezét s mikor Quentin lába biztos földet ért, paracsoló hangon rá-
rivalt a landsknechtre:

— Gyorsan a nyugoti toronyba! Ha gazdag akarsz lenni! A püspök ott tartja a kincseit.

Ez a szó azután szájról-szájra járt.

— Föl a nyugoti toronyba!... Ott vannak a kincsek!
— ordította a csöcselék, s mint éhes farkasok, rohantak az emberek a jelzett irányba, tehát épp az ellenkező oldal felé, ahol Quentin igyekezett Izabella szobájába bejutni.

Sikerült ily módon Quentin-nek maga iránt azt a látszatot keltetni, hogy ő is győzők közül való, s mialatt a vad rohanás megindult a nyugoti torony felé, s mialatt az ostromlók újabb rohalmot intéztek a főbástya ellen, ahol a püspököt sejtették: azalatt Quentin jóformán akadály nélkül törtetett keresztül a kerten. Csak egy ízben támadt reá három lándzsás katona, de ezeket is leszerelte a jelszóval: »Franciaország! Lüttich szövetségese!» és ugyancsak ez a bűvös szó mentette meg őt a márkgróf katonáitól is, akik »Vadkan« ordítással rohantak reá, de a varázsszó ezeket is elnémította.

Mikor azonban ahhoz a toronyhoz ért, melynek ajtaja Izabella lakosztályába vezetett, borzalom fogta el. Ennek a kisajtónak bejáratát, amelyen át az imént Hame-line grófnő és Marthon komorna távozott a kastélyból, most holttestek torlaszolták el. Kettőt hamarosan félrelé-
ditott az utból s már éppen a harmadikat akarta átlépni, mikor a holtnak vélt ember megragadta a kabátja szárnyát és kérte, hogy segítse őt talpra. Quentin azonban

tovább akart rohanni, de a halottaiból föltámadt ember nem tágitott a ráordított:

— Segíts pajtás, mert ez a szűk páncél bizony még megfojt! Én Pavillon lüttichi szindikus vagyok, a timármester! Ha te a mi csapatunkból való vagy: akkor gazdagá teszek: ha ellenség vagy: megvédelmezlek! De ne hagyj itt megfuladnom, mint valami kövér disznót!

Még e nagy fejetlenség és kavarodás közepette is, Quentin legott megértette, hogy ennek a tekintélyes polgárnak nagy hasznát veheti a menekülés alkalmával; talpra segítette tehát és megkérdezte tőle, vajjon megsebesült-e?

— Nem sebesültem meg, — felelte Pavillon, — legalább úgy gondolom. De majd megfulladok!

— Üljön le arra a kőre és fujja ki magát, nemsokára visszatérek. — nyugtatta meg őt Quentin.

— De ki vagy te, ifju ember? — kérdezte Pavillon, még mindig a kabát szárnyát szorongatva. — És kinek a pártján vagy?

— Éljen Franciaország! — felelte Quentin s igyekezett kiszabadulni Pavillon keze közül.

— Hogyan?... Hát te vagy az? Az én derék ifju barátom, a francia ijász? Nohát, hogy az Isten e veszedelmek közepette ilyen derék barátot vezérelt az utamba: hát el nem eresztem nem én! Bárhová mégy is pajtás, én nyomon követlek, és hogyha a lüttichi néphadsereg néhány derék katonáját megtalálhatnám, hát segítenék neked. De ezek most úgy szanaszéjjel vannak és annyira szétszóródtak, mint a — borsó! Huj, az áldóját, de rettentő éjszaka volt ez!

Eközben tovább vonszolta magát Quentin nyomában,

aki mégis jónak látta, hogy maga is csatlakozzék hozzá s így meglassította lépteit.

A lépcső végén egy előszobába nyitottak be, amely vad fosztogatás jeleit mutatta; a kandalló párkányán álló lámpának kialudni készülő lángja egy holt, vagy legalább is mozdulatlanul heverő emberre vetette gyér fényét. Quentin most erőszakkal szabadította ki magát Pavillon keze közül s rohanvást tartott két-három helyiségen keresztül a felé a szoba felé, amelyet a Croye grófnő hálószobájának vélt. Ez a szoba azonban üres volt. Előbb halkán, majd egyre erősödő hangon kiáltozni kezdte Izabella nevét, de — semmi válasz. Végre a hálószoba egyik oldalfalán mintha keskeny rést pillantott volna meg, amelyen vékony fénysáv szűrődött keresztül. Alaposabb vizsgálat után egy ajtót pillantott meg, amelyet azonban hiába próbált kinyitni; teljes erejéből nekirugaszkodott tehát és sikerült is a bezárt ajtót benyomnia. Egy kis házikápolnába nyitott be, ahol egy nő buzgón imádkozva térdelt a szent Szűz képe előtt, de mikor az ajtót kinyitni látta, ijedtében eszméletlenül terült el a földön.

Quentin egy pillanat alatt a karjaiba vette az alélt hölgyet, s ekkor — oh, mily öröm, mily nagy gyönyör! — Izabella grófkisasszonyra ismert bennel. A keblére szoritotta és bátorította, hogy térjen magához, mert itt az ő védelmezője, aki felajánlja neki a szívét, a karját s ha kell: egész hadsereggel szembeszáll érte.

— Quentin Durward! — susogta halkán Izabella, mikor eszméletre tért. — Tehát csakugyan maga az? Én már azt hittem, hogy minden jó emberem elhagyott. — Oh, ne... ne hagyjon magamra, Quentin!

— Soha! Soha! — kiáltotta lelkesülten Quentin. — Történjék bármi, én el nem hagyom önt, grófnő, valameddig teljes biztonságban nem tudom.

— Hát valóban érzékeny, megható jelenet! — szólalt meg egy durva, lihegő hang mellettük. — Szerelmi idill, amint látom. Ezt a gyöngye kis teremtest csakugyan annyira sajnálom, mintha a saját leányom, a Gertrud volna!

— Ne csak sajnáljon bennünket, hanem tegyen is értünk valamit, Pavillon mester! — felelte Quentin. — Önnek tudnia kell, hogy ezt a hölgyet az önök szövetségese: Lajos francia király bizta reám. Hogyha önök ezt a hölgyet nem védelmezik meg és ha csak egy hajaszála is meggörbül, önök elvesztik a király kegyét. Mindenekelőtt a »szakállas vadkan« karmaitól kell őt megvédenünk!

— No, ez nehezen fog menni! — felelte Pavillon. — Mert ezek a nagy kópé landsknechtek valódi ördögök, akik szünet nélkül szép lányok után szimatolnak. De azért mindent megteszek, ami módomban áll!... De menjünk csak át egy másik szobába, hadd gondolkozzam egy kissé! — Te csak ifju barátom, ezt az ajtót védelmezd addig, amíg én az ablakon kitekintek, hátha megpillanthatnék néhány timárlegényt az enyéim közül. Ezek az emberek olyan hüek, mint az a kés, amelyet az övükben viselnek! — De szabadíts csak meg, fiam, ettől az átkozott mellvértől! A saint-tron-i ütközet óta sem volt rajtam s azóta — ha a hollandi mérleg nem csal — teljes három kövel lettem súlyosabb.

Ettől a szűk vaspáncéltól való megszabadulás nagy megkönnyebbülést jelentett e derék timármester számára,

aki mikor ezt a sulyos fegyverzetet magára öltötte, inkább a Lüttich javát akaró buzgalmának engedelmeskedett, semmint számot vetett volna fegyverforgató képességével. Később derült ki azután, hogy amikor rohamra indultak, akarata ellenére a saját százada sodorta őt magával majd ide, majd oda, végre a kastély udvarára, s mint ahogy a hullámzó tó néha fatörzseket és roncsokat torlaszol össze a partján: úgy sodródott ő is a Croye grófnők lakosztályának ajtaja elé, ahol azután a saját fegyverzetének és reá zuhant két holttestnek a sulya alatt aligha bírta volna sokáig szusszal, ha Quentin ki nem szabadítja kinos helyzetéből.

Amily hevesvérű és tüzes vérmérsékletű volt politikusnak Pavillon, éppoly nyugodt, jólelkű s jószívű ember volt, mint polgár; miután a szép grófkisasszonyt Quentin védelmébe ajánlotta, ő azalatt az ablakból igyekezett ismerősöket fölfedezni.

— Lüttich... Lüttich! — kiáltozta Pavillon a jelszót. — Hej! Timárlegények, ide hozzám!

És csakugyan, néhány hű embere máris gyülekezni kezdett hívó szavára, amit valami különös füttyszó követett. Tudniillik minden iparoscéhnek meg volt a maga sajátos füttyjele, amit egymás közt használtak. Hovatovább egész kis őrség verődött össze a derék timárlegényekből, akik az ablak alatt s a kisajtó előtt foglaltak állást.

Ekkora már mintha szünet állott volna be a küzdelemben. Az ellentállás megszűnt s a különféle csapattek vezetői most azzal voltak elfoglalva, hogy katonáikat a fosztogatástól távol tartsák. A kastély harangja megcsendült, tanácskozásra szólítva a csapatparancsnokokat

és hirdette egyuttal a Schönwald-kastély elestét, mire válaszul megkondult Lüttich város valamennyi harangja. A harangok ércnyelvei mintha ezt zúgták volna: »Üdv a győzőknek!«

Az lett volna természetes, ha Mynheer Pavillon most élt volna a helyzet előnyeivel s a saját szakállára intézkedik Izabella és a francia ijász biztonságáról; lehet, hogy följebbvalója iránt való tiszteletből, avagy a saját biztonsága érdekében történt — elég annyi, hogy közvetlen parancsnokát: Peterkin Geislaer hadnagyot hívatta magához, aki hamarosan előkerült valahonnan.

Peterkin hadnagy tömzsi, keménykötésű alak volt, széles ábrázattal, vastag, fekete szemöldökkel, ami éppen nem enyhe kifejezést adott az arcának, amely inkább visszataszítónak volt mondható. Bivalybőrből készült ujjast viselt, széles vállövén hatalmas kés fityegett, a kezében alabárdot tartott.

Pavillon a maga módja szerint humoros szavakkal üdvözölte hadnagyát, aki szintén a maga nyers humorával azt felelte neki, hogy nem hitte volna, hogy a vitéz Pavillon mester a kivivott győzelmet ezen a rejtekhelyen akarja megünnepelni, mikor a haditanácsban csak reá vára^{ko}znak.

— Hát csakugyan szükség van ott reám? — kérdezte Pavillon mester elcsodálkozva.

— Természetesen! — felelte a hadnagy — Lüttich városának kiváltságos jogairól tanácskoznak, amelyek sohasem voltak oly nagy veszedelemben, mint most a kivivott — győzelem után!

— Ugyan, Peterkin! — jegyezte meg Pavillon. — Te csak mindig az a bizonyos dörögő medve maradsz!

— Dörmögő medve? — felelte Peterkin. — Szó sincs róla! Csak azt akarom mondani, hogy úgy ne járjunk, mint a békák, amelyek királyul megválasztottak a — gólyát.

— Én még most sem értem, Peterkin, hogy mit akarsz te ezzel mondani! — jegyezte meg Pavillon.

— Hát majd megmagyarázom!... Ez a szakállas vadkan, vagy medve — a márkgróf, alighanem a Schönwald-kastélyban üti föl a táborát, ekkor pedig minden valószínűség szerint, még rosszabb szomszédunk lesz, mint amilyen volt a püspök. Máris minden hatalmat magához ragadott és még csak azon gondolkozik, vajjon hercegnek, avagy — püspöknek neveztesse-e ki magát! De az is szegyen és gyalázat volt még nézni is, hogy bánt el azzal a szegény öreg főpappal!

— No, ezt már én sem helyeslem, Peterkin! — mondotta a derék Pavillon mester. — Én gyűlöltem ugyan a püspöksüveget, de nem a fejet, amely azt viselte. — A harcmezőn mi tizen vagyunk egy ellen, így hát mi az efféléket egyszerűen — nem engedjük meg!

— Tizen ám a harcmezőn, de nem itt, a kastélyban! — felelte a fiadnagy. — Ráadásul még Nickel Block, a mézáros és vele együtt az elővárosok csöcseléke, Vilmos márkgrófhhoz csatlakozott részint a dinom-dánom és eszem-iszom kedvéért — mert valamennyi boroshordót csapraütetett — részint pedig régi keletű irigységből irántuk, mint akik kézművesek lévén, kiváltságokat élvezünk.

— Peterkin, te! — mondotta türelmetlenül Pavillon mester. — Menjünk tüstént a városba! Egy pillanatig sem maradok itt!

— Csakhogy a hidakat fölhuzták ám! — felelte a hadnagy. — A kapukat is bezárták és landsknechtek szállták meg. Ha erőszakkal igyekszünk utat törni magunknak, akkor azok a fickók, kiknek mesterségük a kardforgatás, bizony úgy fölapritanak bennünket, mint a répát; minket, akik csak vasárnaponként tanuljuk a vivást.

— És miért záratta be a kapukat a becsületes, derék polgárokat miért tart fogságban? — kérdezte Pavillon mester meghökkenve.

— Azt nem tudom. — felelte a hadnagy. — Hire jár, hogy a Croye grófnők az ostrom alatt megszöktak. Emiatt ez a szakállas vadkan először dühöngött, mint a vadállat, majd úgy berugott, hogy azt sem tudja, hogy fiu-e, avagy leány!

Pavillon mester tétovázó pillantást vetett Quentinre, mint aki maga sem tudja, hogy mitévő legyen. Quentin, aki minden szóra figyelt, most már csak úgy képzelte a menekülést, hogy megőrizve teljes lélekjelenlétét — bátorságot önt a csüggeteg Pavillon mesterbe.

Quentin tehát bátran, szinte hetykén szólt bele a társalgásba, mint akinek teljes joga van hozzá.

— Sajnálattal veszem észre, Mynheer Pavillon — szólalt meg Quentin — hogy még mindig töpreng és nem tudja, mit kell csinálni hasonló esetben és az adott körülmények közt. Járuljon hát egyenesen Vilmos őrgróf elé és kérje meg, engedjen szabad elvonulást önnek, a hadnagyának, az apródjának és a leányának. Önöket foglyul itt tartani, nincs sem oka, sem joga!

— Én és a hadnagyom?... Az én vagyok meg Pe-

terkin! — okoskodott a derék timármester. — De hol az én apródom?

— Egyelőre — én vagyok az! — felelte bátran Quentin.

— Te?... Hát nem a francia király küldöttje vagy? — kérdezte meghökkenve Pavillon.

— Rendben van, csak hogy az én megbízatásom a lüttichi városi előljáráságnak szól és így annak én csak Lüttichben tehetek eleget. Hogyha én ily minőségben Vilmos őrgróf elé járulok, szinte bizonyosra vehető, hogy nem ereszt el innen. Nincs tehát más hátra, mint engem a kastélyból titokban — kicsempészni?.

— Ez hát rendben volna! — jegyezte meg Pavillon — De te a leányomról is beszéltél. Az én Gertrudom, remélhetően, teljes egészségben otthon van, Lüttichben, ahová én is teljes szívvel visszavágyódom.

— E lady itt — felelte Quentin — atyjának fogja őnt nevezni mindaddig, amíg e falak közül ki nem kerültünk.

— Amíg csak élek! — kiáltott föl Izabella térdre roskadva s karjaival Pavillon térdét átölelve. — Mindennap imádkozni fogok önért, mint a gyermek a szüleiért, csak el ne hagyjon most, ebben a rettentő helyzetben. Gondoljon arra, mintha az ön leánya térdelne egy idegen lábai előtt, hogy életének és becsületének megmentéséért könyörögjön...

— Hát csakugyan — felelte a derék timármester, meghatva Izabella szenvedélyes hangon elmondott kérésétől — úgy tűnik fel ne' a, Peterkin, mintha ennek a csinos leányzónak a szemében volna valami az én Gertrudom szende nézéséből. És t a derék ifju, aki olyan hama-

rosan fölhalálta magát és kész volt a tervével — mintha sok tekintetben Gertrud völegényéhez hasonlítana. Fogadni mernék bármibe, hogy szerelmük tiszta és becsületos; hát bűn-e az, ha én ezt elősegitem?

— Bűn és szégyen lenne, ha — nem tennéd meg! — felelte Peterkin hadnagy, aki marcona külseje ellenére derék, jószívű flamand volt, s akit annyira meghatott ez a jelenet, hogy mialatt ezt a kijelentést tette, kabátjának ujjával a könnyeit törölgette.

— De hogyan okoljuk meg azt, hogy az én leányom ebbe a nagy kavarodásba egyáltalán belejuthatott? — kérdezte Pavillon. — Mit keres ő itt?

— Azt, amit a lüttichi asszonyok fele! — válaszolta Peterkin. — Hiszen azok egészen a kastély kapujáig elkísérték bennünket; persze, épp ez volt az az egyedüli hely az egész világon, ahová nekik *nem* lett volna szabad követniök a férfiakat! Nos, tehát, a te szende leánykád, Gertrud, csak éppen messzebb elkalandozott a többinél.

— Nagyszerű beszéd! — kiáltott föl Quentin lelkesülten. — Csak mindig ilyen bátor beszédre és tanácsra hallgasson, Mynheer Pavillon, s akkor ön fogja elkövetni azokat a nemes cselekedeteket, amelyeket a világ Nagy Károly óta nem látott! — Ön pedig drága Izabella, terítse magára ezt a fekete fátyolt és bizzék bennünk! Előre, nemes Sire! — tette hozzá Quentin Pavillon felé fordulva.

Mikor azonban tette került volna a sor, a derék timármesternek mintha előldzódott volna a bocskorszijja, különféle aggodalmainak adott kifejezést, s megint csak a derék Peterkin hadnagy volt az, aki adott szavának szentségére figyelmeztette.

— De nem lenne-e jobb, ha mi a meglevő had-

erőnkkel kieroszakolnánk a kijutást a kastélyból? — jegyezte meg Quentin.

Pavillon és Peterkin azonban ellene voltak e tervnek, mert hiszen akkor a saját szövetségeseiket kellett volna megtámadniok, amire viszont Quentin megjegyezte, hogy ilyen hűtlen szövetséges nem érdemli meg a kiméletet. Quentin ajánlatát nem fogadták el ugyan, de azért annak hatása alatt, mintha erélyesebb állásfoglalásra szánták volna el magukat Pavillon és Peterkin, mert elhatározták, hogy bátran, önrzetiesen beállitanak a kastély disztermébe, ahol a »szakállas vadkan« a diadalünnepet rendezte, hogy tőle szabad elvonulást kérjenek.

Miközben különféle udvarokon és folyósókon végighaladtak, köröskörül haldoklókat és halottakat láttak heverni szerte-széjjel a földön. Quentin, aki Izabellát támogatta, bátorságot és reményt igyekezett a halálra rémült leányka lelkébe ébreszteni, figyelmeztetvén őt arra is, hogy menekülésük egyedül attól függ: hogyan tudja megóvni lelkierejét és lélekjelenlétét.

— Oh, nem az enyémtől, hanem egyedül az önéből, Quentin! — felelte Izabella. — Hogyha én ennek a rettentő éjszakának veszedelmeitől megszabadulok: sohasem fogom elfelejteni, hogy kinek köszönhetem azt! — De még egy szivességet kérek öntől, Quentin! És esküdjék meg édesanyja emlékére s atyja becsületére, hogy ennek a kérésemnek eleget fog tenni!

— Ugyan mit tudna ön kérni tőlem, amit én ne teljesítenék?

— Tehát: mielőtt én annak a szörnyeteg embernek a kezébe kerülnék, ígérje meg, Quentin — a szivembe szurja a tőrét!

Válasz helyett Quentin gyöngéden megszorította Izabella kezét, aki hasonló meleg kézszorítással viszonzta azt.

Quentin erős karjára támaszkodva, lépett be Izabella a diszterembe. Pavillon és Peterkin hadnagy, nemkülönben még vagy tiz-tizenkét timár- és szücslegény követték őket. Már messziről felhangzott a vad tivornya hangja, amely inkább illett volna a gonosz szeflemek diadalmámorához, akik az emberi nem fölött aratott győzelmüket ünneplik meg most, mint emberi lényekhez, akik valamely sikerült vállalkozás dicsőségére isznak.

És Izabella éppen ebben a pillanatban érezte lelkierejének fokozódását, amit talán a kétségbeesés sugalmazott neki és jött segítségére magára erőszakolt bátorságának. Quentin Durward is úgy érezte, hogy a veszedelem arányában növekedik az ő rettenthetetlen bátorsága is, míg Pavillon mester és Peterkin hadnagy mint két medve állott meg helyén, mintha cölöphöz kötözték volna őket; ily módon természetesen osztozniok kellett a vadászat veszedelmeiben.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Annak a teremnek nyugodt előkelősége és békés hangulata bezzeg alapos változáson ment keresztül azóta, amióta Quentin utolsó estebédjét a derék püspöki titkár oldalán elköltötte... A helyett az illetudó s bizonyos tekintetben szertartásokhoz kötött étkezés helyett, amelyen még alig néhány óra előtt egyházi és világi funkcionáriusok vettek részt, ahol a könnyed szellemes tréfák és megjegyzések halk hangon röppentek el s ahol a dus ételek és italok elfogyasztása után is a legkifogástalanabb és a legfinomabb hangulat uralkodott — most ugyanabban a teremben a legdurvább kicsapongások tobzódtak, amilyeneknél különbet még maga a sátán sem birt volna kieszelni, ült volna bár mint rendező az asztal mellett.

Főnn, az asztalfőn, a püspöki széken, mennyezet alatt, ült az »Ardennek rettegett vadkanja« saját személyében, aki teljes mértékben méltó volt arra a névre, amelyben önmagának tetszelgett, s amelyet méltán kiérdemelni — egész életében lőrekedett.

A fejét sisak nem fődte, testét azonban sulyos, és

fényes fegyverzet védte, amit csak a legritkább esetben szokott levenni. Válláról, mint valami köpeny, egy rettentő nagy vadkan kikészített bundája lógott, melynek karmai és tépő fogai vertezüstből voltak. A fejrész oly módon volt kikészítve, hogy amikor a gazdája páncélt öltött, azt a sisak fölé is huzhatta, amikor pedig sisak nem volt a fején, akkor a fejjédőt helyettesíthette. Ez volt a gyakoribb eset, s ezuttal is ily módon viselte. És ebben a vertezetben Vilmos örgróf valóban szörnyeteg ember benyomását keltette, mintha bizony még erre az ijesztő keretre is szüksége lett volna, hogy mindenkiben félelmet és rettegést keltsen.

Arcának felső része azonban a jellemét mintha meghazudtolni akarná. Mert — noha a haja, csakugyan a vadkannak föléje borított sörtéjéhez volt hasonló — nyílt, magas és férfias homlokán; telt és barnapiros arcán; nagy, ragyogó és világoskék szemében és sasorrán észrevehető volt a vitézségnek és a nemeslelkűségnek kétségbevonhatatlan vonása is. Csakhogy ezt a kellemes hatást legott lerontotta arcának vad erőszakoskodásra mutató kifejezése, amely a mértéktelen kicsapongásokkal párosulva, még azt a durva lovagiasságot is meghazudtolta, amelyet különben föltűntethetett volna. A gyakori tivornyák az arc izmait, de kiváltképpen a szem környékét fölpuffasztották, szemét a rossz erkölcsiség elhomályosította s az egész arcot hasonlóná tette annak a vadnak a fejéhez, amelyhez annyira hasonlítani akart. Mindezekhez járult még a feltűnően vastag ajak, amely alatt kivillogtak hatalmas metszőfogai, amelyek azután a hasonlatot teljessé tették az Ardennek vadkanjához. A rut és gondozatlan szakáll nem fődte el sem visszataszító arcvonásait,

sem nem kölcsönzött némi emberi méltóságot az állati durvaság kifejezésének.

Az asztalok körül katonák és tisztek ültek lüttichi polgárokkal vegyesen, és ezek közül is kivált Nickel Block, a mészáros, aki közvetlenül az őrgróf mellett ült felgyürt ingujjban, amely véres karjait könyökig látni engedte. Véres mészáros bárdja ott hevert előtte az asztalon. A legtöbb katona — példájára Fönökének — szintén szakállt viselt, a hajukat pedig hátrasimitották, hogy külsejük természetes vadságát még jobban érvényre juttassák. Valamennyien ittasak voltak, részint a győzelem tudatától, részint a bor tulságos élvezetétől. Ijesztő és megbotránkoztató képet nyújtván. Beszédjük és az énekük, amire különben senki sem figyelt, annyira trágár és istenkáromló volt, hogy Quentin nem győzött eléggé hálát adni az égnek, hogy a fülsiketítő zaj miatt Izabella azokat meg sem érthette.

Meg kell azonban jegyeznünk azt is, hogy a katonák közt elvegyülve helyet foglaló lüttichi polgárok legnagyobb része szinte halotthalvány arccal nézte ezt a pokoli mulatságot, jeléül annak, hogy ez a társaság éppen nincs inyükre, sőt egyenesen félnék tőle. Természetesen, ez az észrevétel csak a jobbfejta polgárookra nézve találó, mert bizony a söpredék nagyon is beletalálta magát ebbe az istentelen mulatságba. És éppoly rendezetlen volt maga az ünnepség. A püspök egész asztalkészletét, sőt még az oltári szent edényeket is előszedték, mert a szakállas vadkan még a kegyszerek megszenteltségétől sem riadt vissza.

A legvadabb tivornya közepette történt, hogy az egyik landsknecht, aki különben ezuttal is haláltmegvető bátor-

sággal tüntette ki magát, egy szép ezüst serleget zsebrevágott mondván, hogy így kárpótolja magát az elmaradt zsákmányért. Vilmos örgróf a hasát fogta, olyan jóízűen nevetett a derék katona ötletén: de mikor egy másik landsknecht, aki már kevésbbé tüntette kimagát bátorságával, de a társa példájától vérszemet kapva, maga is zsebre vágott egy szép ezüstedényt; a szakállas vadkan oly iszonyatos haragra lobbant, hogy egyszer s mindenkorra véget akart vetni ennek a nyílt fosztogatásnak, amely immár azzal fenyegette, hogy a sok szép edény egyszerűen a rabló katonák martaléka lesz.

— Hej, ördög és pokol! — kiáltott föl Vilmos örgróf iszonyu dühében. — Akik az ellenség előtt nem viselkedtek katonához méltóan, ne merészljenek tolvajként szerepelni barátaik közt! Amíg Horst Konrád árkokon és sáncokon keresztül küzdötte magát ideig, addig te, a már nyitott kapun sompolyogtál be, te gazember! És még te akarod annak példáját követni? Kössétek föl tüstént arra mi serleget üritünk szerencsés — pokolbajutására! az ablakfára! Hadd verje a lábával a taktust, mialatt

Alig hangzott el a parancs — máris végrehajtották: a következő pillanatban a szerencsétlen ember már ott kapálódzott az ablakfán még akkor is, mikor Quentin és társai a terembe léptek. Az akasztott ember teste a hold halvány fényénél elmosódott, bizonytalan árnyékot vetett, s körvonalai halványan oda rajzolódtak a terem padlójára. Iszonyatos látvány volt...

Mikor Pavillon a terembe lépett s egy pillantással áttekintette a helyzetet, erős elhatározása ellenére annyira megborzadt, hogy csak Peterkin hadnagy bátorítására

tudta magát némiképp összeszedni.

— Bátorság, öreg barátom, mert különben elvesztünk! — sugta oda halkan Peterkin.

Pavillon magára erőszakolt nyugodtsággal, de akadozva, rövid beszédben üdvözölte a diszes társaságot abból az alkalomból, hogy a márkgróf vitéz katonái és Lüttich hős polgárai ilyen fényes győzelmet arattak.

— Hát igen, a vadat végre elejtettük! — felelte elbizakodott hangon a márkgróf. — De nini, polgármester ur, mit látok? Kicsoda az a szép leányzó ott? Le az a fátyollal! Asszony a mai napon ne takarja el a szépségét!

— Az én leányom, nemes hadvezér! — felelte bátor-talanul Pavillon. — Bocsánatot kérek, amiért fátyolt visel, de ő ezt a »három királyok«-nak tett fogadalma értelmében viseli.

— Én őt e fogadalma alól ezennel feloldom! — Én ugyanis a mézáros bárdal püspökké avatom magamat, s azt hiszem, hogy egy élő püspök szava többet nyom, mint a holt »három királyoké!«

Ez istentelen szavakra a társaság több tagja szinte megborzadt, mert még a durva katonák közt is akadt akárhány, akiben a vallásos érzés tiltakozott az efféle beszéd ellen.

— No, csak semmi fölháborodás! — mondotta Vilmos, látva az elváltozott arcokat. — Nem akartam én azzal megsérteni a ti boldogult három felséges uratokat! Mindössze püspök akarok lenni, mert nektek olyan fejedelemre van szükségtek, aki egyuttal föl is tud oldozni benneteket, ti gonosztevők, rengeteg büneitek alóll... No,

jöjjön közelebb polgármester ur! — fordult Pavillon felé. — Üljön ide mellém! Most pedig hozzátok ide elődömet a szent széken!

Hirtelen moraj támadt a teremben, Pavillon pedig, aki a kitüntető figyelmet ijedten háritotta el magától, az asztal tulsó végén foglalt helyet, maga köré gyűjtven szorosán hiveit. Közéleben ült egy csinos ifju, amint mondták, Vilmos márkgróf természetes fia, kinek anyját ez a szakállas vadkan részeg állapotában, vagy féltékenységből egyetlen csapással agyonsujtotta. Vilmos ezt a kegyetlen tettét később nagyon megbánta, s most erre a fiura pazarolja minden szeretetét, ha ugyan az ilyenfajta ember egyáltalán szeretni tud.

Quentin, aki ezt a történetet már az öreg paptól hallotta, közvetlenül ez ifju mellett foglalt helyett, már most számítva arra, hogy annak segítségét szükség esetén még igénybe veheti.

A zugás, amely a termet eddig betöltötte, most hirtelen elcsendesült: Lüttich püspökét, Bourbon Lajos herceget durva katonák lökdösték be saját palotájának termébe. Zilált külseje, kócos haja és tépett ruhája, arról a rossz bánásmódról tanuskodott, amelyben kinzói részé-
sitették őt, s az a néhány egyházi ruhadarab, amit hamarjában reáhuztak, inkább csak megcsufolására szolgált, előkelő és magas egyházi méltóságának. Izabella grófnő szerencsére olyan helyre került, ahonnan sem nem láthatta, sem nem hallhatta a püspököt, mely esetben bizony e szivetrázó látványra alighanem elárulta volna kilétét, s így Quentin terve csirájában meghiusult volna. Óvatosságból Quentin oly módon állott eléje, hogy a gróffkisasszony

egyáltalán nem láthatott semmit, viszont őt sem láthatták a távolabb állók.

Az a jelenet, amely most lejátszódott, rövid volt ugyan, de valóságban szivettépő!

Mikor az ősz püspök Vilmos márkgróf széke előtt megállott, szeméből a rendithetetlen, büszke nyugalom és elszánt bátorság sugárzott; magatartása, attól a pillanattól kezdve, hogy a katonák durva markának szoritása megszűnt, szinte fölmagasztosult s nemes megadásról tanuskodott, ami őt a keresztény vértanukhoz tette hasonlónak. A püspöknek ez a tiszteletet parancsoló fellépése olyan hatással volt a márkgrófra, hogy az első pillanatban a földre sütötte le tekintetét. Csak a borral telt hatalmás serleg, amit a kezében tartott, adta vissza neki dacos öntudatát, s mikor megszólalt, már ismét ott volt a szemében a kihívó arcátlanóság.

— Bourbon Lajos! — szólalt meg a márkgróf, szakállát görcsösen markolászva s a fogait csikorgatva. — Én kerestem a barátságodat. Nem köllöttem neked. — Nos, mit adnál te most ezért a barátságért, Felelj! — Nickel Block! Légy készen!

A mézáros szó nélkül fölállt, megragadta hárdját s izmos karján felgyürt ingujjban odaállott Vilmos háta mögé.

— Nézd meg jól ezt az embert, Bourbon Lajos! Mit adnál érte, ha ettől a veszedelemtől meg tudnál szabadulni?

A püspök komor, de bátor tekintettel mérte végig azt a rettenetes embert, aki bármely pillanatban kész a zsarnok parancsát végrehajtani; majd szilárd hangon így válaszolt:

— Halld tehát, Vilmos márkgróf és halljátok meg ti is jó emberek — ha ugyan vannak még köztetek, akik erre a névre méltók! — halljátok, mily föltételek mellett vagyok hajlandó tárgyalni ezzel a — gazemberrel! Vilmos márkgróf! Te egy császári várost föllázítottál; a szent német birodalom egyik hercegének palotáját megostromoltad és bevetted; lakóit kardélre hánytad, vagyonát elraboltad, magát a herceget pedig bántalmaztad. A német birodalomból ezért száműztek téged, földönfutóvá tettek és törvényen kívül helyeztek, amit méltán kiérdemeltél. — De tettél te még más egyebet is! Az emberi törvényeknél magasabb törvényt szegtlél meg, kiérdemelted, tehát az emberinél magasabb büntetést. Betörtél az Isten szentélyébe, galád módon kezét emeltél a templom atyjára, az Istenházát rablással és vérrel szennyezted be, mint a legutolsó templomrabló...

— Nos, befejezted már? — szakította félbe Vilmos, lábával türelmetlenül topogva a padlón.

— Még nincs vége? — felelte a főpap. — Még nem soroltam föl azokat a föltételeket, amelyeket hallani kívántál.

— Hát csak folytasd, de jól vigyázz ám, hogy föltételeid jobban megnyerjék a tetszésemet, mint ez a bevezetés. Különben jaj! a te szürke fejednek!

E szavaknál a »szakállas vadkan« dühösen vetette magát hátra a széken és szorította össze a fogait, úgy hogy ajkáról csak úgy csurgott a tajték, mint agyarairól annak a vadállatnak, melynek nevét és bőrét viselte.

— Ezek voltak a te gaztetteid! — folytatta tovább a püspök. — Most pedig halld az én föltételeimet, amelyeket én, mint kegyes fejedelem és keresztény főpap,

szabok eléd. — Tedd le hadvezéri botodat, mondj le a főparancsnokságról, bocsásd szabadon foglyaiddat, add vissza zsákmányodat, ami kincseid még vannak: oszd szét azok közt, akik miattad lettek özvegyekké és árvákká, Te magad pedig ölt magadra szőrcsuhát, hints a fejedre hamut, végy zarándokbotot a kezedbe és zarándokolj Rómába. Mi majd közbenjárunk érdekedben a Regensburgi törvényszéknél, nemkülönben szent atyánknál, a pápánál, hogy kegyelmezzon mag a te bűnös lelkednek.

Mialatt a püspök ezeket a föltételeket fősorolta, és pedig olyan határozott, szinte parancsoló hangon, mintha még mindig ő ülne a püspöki székben, s ez a fitorló pedig térdenállva kérne kegyelmet — a zsarnok szörnyeteg lassan fölemelkedett a székéből. Csodálkozása, amely eleinte elfogta, később rettentő dühvé változott, s mikor a püspök elhallgatott, szó nélkül Nickel Blockra pillantott s az ujját fölemelte.

És az a gazember lesujtott — mintha csak a vágóhidon a rendes mesterségét folytatná, s az ősz püspök egy hang nélkül, holtan zuhant a saját püspöki trónjának lábai elé...

A lüttichi polgárok, akik ilyen befejezésre mégsem voltak elkészülve, sőt remélték, hogy a tárgyalások eredménnyel járnak, most szitkozódva ugráltak föl helyükről és bosszuért kiáltoztak. Vilmos azonban ebben a rettentő kavarodásban, ökölbe szoritott kezével hadonászva, félelmetes hangján így ordított rá az elégületlenekre:

— Mit akartok, ti lüttichi disznók! Ti, akik ott hemperegtek a Maas mocsarai közt, ti akarjátok erőtöket összemérni az Ardennek vadkanjának erejével? Rajta, vad-

kanok! Éreztesétek meg agyaraitok erejét ezekkel a lüttichi disznókkal!

E szavakra a lüttichi polgárokkal vegyesen az asztalnál helyet foglaló katonák és landaknechtek rávetették magukat a szomszédjaikra, s míg balkezüikkel megragadták ellenfelüket, jobbkezüikben megvillantak a kardok és a kések, — de nem sujtottak le. Talán nemcsak azért, mert a lüttichi polgárok meglepetésükben védekezni is elfelejtettek, hanem azért is, mert a szakállas vadkan alighanem csak meg akarta ijeszteni őket.

Csakhogy Quentin bátorsága, amely nagyobb és határozottabb volt, mint amelyet koránál fogva föltételezni lehetett volna róla, s a ki e jelenet hatása alatt módfölött felhábörödött, ennek a föllépésnek egészen más fordulatot adott.

Quentin ugyanis egy szempillantás alatt Vilmos örgróf természetes fia mellett termelt s kihuzott törét annak a mellére szoritva, felkiáltott:

— Ha ti így, én is így!

— Allj meg!... Allj meg! — kiáltozta ijedten a márkgróf. — Hiszen csak tréfa volt! Ártatlan tréfa! Hát elhiszitek, hogy az én derék lüttichi szövetséges társaimat egy ujjal is meg tudnám bántani? Katonák, kardot rejts! Üljetek le! — Ezzel a döggel pedig el innen! — lábával megrugva az ősz püspök holttestét. — Aki csaknem viszályt okozott a jó barátok közt. És ígyunk a barátság örömeire!

E szavakra a teremben csend támadt, s kiki eleresztette ellenfelét, akik most tanokadva néztek egymásra, vajjon barátok-e avagy ellenségek? Quentin ezt az alkalmas pillanatot felhasználva, így szólt:

— Hallgass meg engem, Vilmos márkgróf! — szólalt meg Quentin. — És ti is, Lüttich polgárai! És te is ide figyelj és nyugodjál meg ifju barátom — itt a márkgróf fiára, Károlyra mutatva, — mert nem lesz bántódásod valaméddig ez a rossz tréfa meg sem ismétlődik.

— Ki vagy és honnan a pokolból kerülsz ide? — kérdezte Vilmos elcsodálkozva. — Ki vagy te, aki feltételeket mersz elénk szabni, sőt tuszt szemelni ki a saját táborunkban?

— Én Lajos francia király szolgája vagyok, — felelte Quentin vakmerően — skót testőrségének egyik ijásza, amit te az öltözetemről és a beszédemről máris észrevehettél. Én azért vagyok itt, hogy megfigyeljem magaviseletét és hogy arról jelentést tegyek. És csodálkozással kell látnom, hogy viselkedésed inkább illik valami pogányhoz, semmint keresztény emberhez; inkább őrjöngő örülthöz, semmint értelmes lényhez. Merész Károly burgundi herceg csapatai mindjárt itt lesznek a nyakadon, de hogyha Franciaország támogatására akarsz számítani, akkor egészen másként kell viselkedned! — Ti pedig, Lüttich, derék, vitéz polgárai, térjétek vissza tüstént családi tűzhelyetek mellé; ha pedig titeket ebben bárki is megakadályozna; én azt ezennel uram és parancsolóm, Franciaország legkeresztényibb uralkodója ellenségének nyilvánítom! Megértettétek!

— Franciaország és Lüttich! — kiáltozták Pavillon emberei, de még sokan mások is, akik Quentin bátor szavaiból erőt merítettek.

Vilmos szemei szinte szikrát hánytak a dühtől. Már

a töréhez kapott, hogy azt a vakmerő szónok felé hajtja, de mikor széttekintett maga körül, katonái szeméből olyasvalamit olvashatott ki, hogy azt figyelmen kívül nem hagyhatta. Köztük ugyanis sok francia volt, akik jól tudták, hogy Vilmos nemcsak katonát, de pénzt is kap a francia királytól; de sokan attól az istentelen cselekedettől is megriadtak, amelynek most szemtanúi voltak. És azzal is tisztában voltak, hogy a burgundi herceg Vilmos véres tettét megbosszulatlanul nem hagyja. Nos, Vilmos mindezt kiolvasta katonái tekintetéből és már a másik pillanatban enyhült is arckifejezése és kijelentette: dehogy is forgatott ő rosszat elméjében a derék lüttichi polgárokkal szemben, mindössze azt szerette volna, ha ezt a mai diadalünnepi velük ülhetne volna meg ezen az éjszakán. És e szavak után a »szakállas vadkan« több higgadtsággal és nyugalommal, mint amennyi más alkalommal szokása volt, még azt is kijelentette, hogy akár már holnap, vagy amikor a polgároknak tetszik, a zsákmány igazságos szétosztásáról kész velük tárgyalásokba bocsájtkozni, sőt a kölcsönös védekezés módját is ugyanakkor megbeszélhetik. Egyébiránt reméli, hogy a derék skót nemes ifju az ő diadalünnepét megtiszteli azzal, hogy ezt az éjszakát a kastélyban tölti.

Quentin keresetlen szavakban megköszönte a szives meghívást, de utalt arra, hogy e tekintetben kénytelen kikérni Pavillon mester véleményét, akihez őt az utasítása köti; azt azonban már most is kijelentheti, hogy Pavillon mester legközelebbi visszatérése alkalmával természetesen ő is fölkeresi a vitéz hadvezér táborát.

— Akkor lássam, mikor a hátamat! — jelentette

ki Pavillon mester, de persze — magában. — Ha arra vársz, öcsém, hogy velem térsz vissza ide, akkor ugyan sohase látod viszont a Schönwald-kastélyt!

Majd halkán odaszólt hű embereinek Pavillon:

— Csatlakozzatok hozzám és meneküljünk minél hamarább ebből a rablóbarlangból.

Pavillon példáját természetesen sokan követték; Quentin is boldog volt, mikor a kastélyt maga mögött tudhatta. Annyi sokféle esemény lezajlása óta, csak most merte megkérdezni Izabellát, hogy érzi magát.

— Köszönöm jól — nagyon jól, de egy pillanatot se veszítsünk el ilyen kérdésekkel! — felelte Izabella lázas sietséggel. — Meneküljünk, meneküljünk innen!

Izabella tulbecsülte erejét, mert a másik pillanatban már szinte alétan esett volna össze az izgalomtól, ha Quentin erős karja föl nem fogja; kedves terhével Quentin elindult a kijárat felé, miközben Izabella görcsösen ölelte magához a nyakát.

Természetesen Pavillon és társai, nemkülönben a lüttichi polgárok nagy része, követte példájukat s meg sem álltal a folyó partjáig, ahol már egy egész csapatra való polgár és polgárasszony várt reájuk, akik biztos hírt akartak tudni az ostrom eredményéről, mert a kósza hírek azt beszélték a városban, hogy a győzők a zsákmányon összeveszttek.

Hamarosan csónakot keritettek elő, amellyel átkeltek a folyón, mialatt Pavillon áradozva beszélt Quentin hősies viselkedéséről, akit élete megmentőjének tekintett; Quentin elhárított magától minden érdemet és kijelentette, hogy egyedüli célja az volt, hogy a reá bízott grófkisasszony életét megmentse; ha ebből Pavillon mesternek va-

lami kára származott, esetleg kiadásai merültek volna föl: csak jelentse be, mert bőséges kártérítésben lesz része.

— Kösönöm, ifju apród és derék ijász ur! — felelte Pavillon mester. — De hová gondol, hogyan követhetnék én kártérítést azért, amiért becsületes emberként egyszerűen csak a kötelességemet teljesíttem!

Eközben Pavillon háza elé érkeztek.

Pavillon hangos szóval szólította Gertrud leányát, aki legott meg is jelent, mert hiszen az aggodalomtól senki sem tudott aludni Lüttichben ezen az éjszakán. Pavillon Izabella grófkisasszonyt néhány szóval gondjaiba ajánlotta Gertrudnak, aki a legnagyobb szánalommal, valódi testvéri szeretettel ölelte magához a félig alélt, meggyötört teremtetést.

Bármennyire fáradtak voltak is valamennyien, Quentin alig birt kitérni a kínálat elől; izlelné meg azt a pompás bort, amelyet még az azincourt-i ütközet idején szüreteltek. Kénytelen volt ezt megtenni, már csak azért is, mert ennek kedvéért Pavillon felzavarta a háziasszonyt, aki a hálósobájából hozta elő a pincekulcsot.

Pavillon felesége csinos, gömbölyded asszonyka volt, hogy az idők multával a szép vonások elmosódtak, a sőt valamikor alighanem szépnek is volt mondható. Csakhangja érdessé, gyöngédsége pedig szigorúsággá változott s bizony a szegény szindikusz, mialatt a házon kívül nagyhangon a tekintélyes és erélyes polgár szerepét játszotta, otthon — papucskormány alatt nyögött.

Mikor Pavilloné megértette, hogy az ura kínálásával szemben a vendég szabódik és vonakodik elfogadni az

italt, szó nélkül hátat fordított az urának s az oldalán csüggő kulccsomóból egy kulcsot kivéve, Quentin-t egy csinos, tiszta szobába kalauzolta, ahol fáradoalmait kedvére kipihenhette.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HATODIK FEJEZET.

Eltelkintve azoktól az ellentétes érzésektől, amelyek Quentin-t az elmúlt nap folyamán oly nagy próbára tették, a testi fáradságok is annyira kimerítették, hogy végre is mély álomba merült, amelyből csak jó későn ébredt föl. A házigazda belépése ébresztette föl, aki nagy és hosszadalmas bevezetés után tudtára adta neki, hogy a városban különféle hírek vannak forgalomban, amelyek az ő személyével vannak kapcsolatban.

— Izabella grófkisasszony fölkel már? — kérdezte Quentin az ágyból hirtelen kiugorva és sietve magára öltve ruháját.

— Ő már talpon van s ott várja önt türelmetlenül a szobájában, — felelte Pavillon. — Mindenáron tudni akarja, hová viszi magával, de azért, remélem, hogy a reggelit még együtt költjük el.

— Miért nem mondotta meg ezt korábban, Pavillon mester? — kérdezte Quentin szemrehányó hangon.

— Csak nyugodtan, kedves barátom, nyugodtan! Én azt hiszem, hogy semmit sem mulasztottam el. Pe-

dig még volna valami mondanivalóm, ha tudnám, hogy türelmesen végighallgat.

— Hát csak gyorsan ki vele, én meghallgatom nyugodtan.

A derék timármester ezután körülményesen elmondta, hogy leánya, Gertrud, nagyon szeretné, ha Quentin ruhát cserélne, mert a városban szerte azt beszélik, hogy a Croye grófnők zarándokruhában vonulnak végig az országban egy skót testőr kíséretében, pedig az egyik grófnőt az éjszaka egy cigány társaságában látták, amint a Schönwaldt-kastély felé tartottak, mikor a lüttichi polgárok onnan már kivonultak. Az a cigány állítóan azt is mondotta volna, hogy Quentinnek nem volt üzenete sem a lüttichi polgárokhoz, sem Vilmos márkgróf számára, hanem egyszerűen megszöktette az egyik grófkisasszonyt, akivel most mint szeretője utazza be az országot. Ezek a hírek ma reggel érkeztek Lüttichbe s a városházán most azon törik a fejüket, hogy volta-képen mit is kéne hát csinálni?

— Mert hát, őszintén szólva — tette hozzá a derék timármester, — noha Vilmos márkgróf kissé szigoruan bánt is el a püspökkel, alapjában véve ő mégis csak jószívü ember — persze, ha nincs berugva! — és egyedüli hadvezér, aki nekünk védelmezőnk lehet a burgundi herceggel szemben. A dolgok mai állása mellett pedig — és ez az én véleményem is — nem szabad vele kenyértörésre vinni a dolgot, mert már nagyon befemelegedtünk a harcba, amelyet most már folytatnunk kell.

— Gertrud leányának ajánlata helytálló! — felelte Quentin, aki e szavakból teljesen megértette az érdeemes városi magisztrátus magatartását. — Menekül-

nünk kell, még pedig áruhában és — tüstént! Azt hiszem azonban, hogy az önök titoktartására és segítségére azért számot tarthatunk.

— Tökéletesen! — felelte az érdeemes tímármester. — Sohasem fogom elfelejteni, hogy ön az életemet mentette meg ez éjszaka — kétszer is! Egyszer abból a szűk páncélból szabadított ki, másodszor pedig az ördögi szakállas vadkan karmai közül mentett meg engem! Olyan hű leszek önhöz, mint a kés pengéje a markolatához — ahogy a mi késeseink mondják, pedig azok a világ első mesterei a késgyártásnak! Hogy pedig ennek tanujelét adjam: jöjjön csak velem, ijász ur!

Pavillon ekkor Quentint bevezette a saját hálószobájába s ott egy falba illesztett titkos szekrényt nyitott ki, melyben több vaskazetta volt elhelyezve; ezek egyikét kinyitva, fölszólította Quentint, hogy csak markoljon bele bátran a rengeteg sok aranypénzbe, amely most feléje csillogott. Quentinnek sem kellett kétszer mondani, mert a Plessishől magával hozott összeg bizony már elfogyott, a további utra pedig pénz nélkül nem indulhatott; lelki furdalás nélkül vett ki tehát kétszáz aranyforintot, amivel a derék tímármester lelkén is nagyot könnyített, aki ezzel kiegyenlítettnek tekintette Quentin iránt való tartozását és amit kártérítés gyanánt tekintett a változott körülmények miatt Quentintől megvont barátságáért.

Miután Pavillon a szekrényt ismét gondosan bezárta, levezette Quentint a társalgóba, ahol már ott találta Izabellát flamand leánykának öltöztetve; körülötte ott szorgoskodott a csinos Gertrud, aki még mindig talált valami igazítani valót a ruhán s Izabellát oktatta ki, hogyan kell ebben a szokatlan ruhában viselkednie.

— Signor Quentin — szólalt meg Izabella, kezét Quentin felé nyujtva. — Itt kell hagynunk ezeket a derék embereket, ha nem akarjuk őket is bajba keverni. Önnek is ruhát kell cserélnie, ha ugyan továbbra is kísérőm akar maradni s ha egy ilyen szerencsétlen teremtés barátságát még mindig nem unta meg.

— Akár a világ végére is elkisérem, Izabella! — felelte lelkesülten Quentin. — Csakhogy lesz-e elég ereje a további küzdelemre s az éjszakai rémes események...

— Ne.. ne is emlékeztessen reá, Quentin! — vágott közbe Izabella kezével takarva el szemét. — Mint valami gyötrelmes álom, vonul el szemem előtt a képe... És hogy van a szegény püspök, sikerült neki elmenekülnie?

Quentin megnyugvással értette meg Izabella e szavaiból, hogy a főpap szomorú sorsáról nincs tudomása, mert annak kivégzését, ami Vilmos márkgróf egy kézintésére történt, rejtekhelyéről nem láthatta. Pavillon már éppen beszélni akart, de Quentin egy kézintéssel elhallgatta s ő nyugtatta meg Izabellát azzal, hogy az ég majd csak megsegíti a derék főpapot; arra a kérdésére pedig, hogy hová és merre szeretne menni, Izabella azt felelte, hogy legszívesebben zárdába vonulna vissza, ha attól nem félne, hogy ott sem érezhetné magát teljes biztonságban.

— Hát bizony Lüttich környékén magam sem tudnék megnevezni ilyen alkalmas zárdát — jegyezte meg Pavillon — mert ez a márkgróf, bár derék hadvezér is, és hű szövetségesünk, durva erkölcsű ember, aki a zárdák iránt éppen nem viseltetik tisztelettel.

Izabella és Quentin, immár utra készen, elbucsuz-

tak a derék vendéglátó családtól, mely alkalommal kiváltképen Gertrud tanusított őszinte érdeklődést a távozó k sorsa iránt, ami Izabellát módfölött meghatotta.

— Bátorság! — sugta oda Gertrud Izabellának a búcsu pillanatában. — Imádkozzék és bizzék az égiek segedelmében! Én ebben a derék kísérob en teljesen megbizom, de azért gondoskodtam ám egy másíkról is! — és itt mélyen elpirult a csinos Gertrud. — De ne szóljon ám erről az apámnak! Völegényemet, Hans Glover t, odarendeltem a keleti kapuhoz, hogy kísérje el önöket egy darabon és ráparancsoltam, hogy addig ne kerüljön a szemem elé, amíg jó hírt nem hozhat önök felől.

Izabella bensőséges szeretettel ölelte magához a derék polgárleánykát s mindketten elpirultak, mikor Quentin — a derék Peterkintől kapott flamand parasztleány gunyájában — megjelent s az indulást sürgette. Mabel mama két hatalmas lovat kerített elő valahonnan, s boldog volt, mikor két vendégét nyeregbe szállani látta; szívesen látta őket ugyan, de most mégis szívesebben látta távozni, féltvén házát a városban keringő pletykáktól. És hogy még bizonyosabban elősegítse távozásukat, megbizta Peterkint, kísérné el vendégeit a keleti kapuig, de úgy ám, hogy ő előrelovagol és színleli, mintha nem ismerné őket.

A derék Pavillon és Rouslaer aláírásával ellátott utlevél segélyével Quentin és Izabella akadály nélkül távozhattak a városból, s Peterkintől rövid, de meleg szavakkal búcsút véve, folytatták utjukat. Alig haladtak azonban néhány lépéssel tovább, szürke lovon egy izmos fiatal legényke csatlakozott hozzájuk, aki mint Pavillon

Gertrud vőlegénye, Hans Glover, mutatkozott be nekik.

Hans csinos képű, derűs tekintetű flamand legényke volt, aki készséggel ajánlotta föl szolgálatát és nyomban az iránt érdeklődött, hogy van-e előre megállapított utitervük.

— Vezessen el bennünket a brabanti határon fekvő legközelebbi városig, — felelte Izabella.

— Ön tehát előre elhatározott cél felé törekszik, Izabella? — kérdezte Quentin, most franciára fordítva a beszélgetést, hogy Hans meg ne értse.

— A jelen körülmények közt minél hamarabb biztos helyre akarok jutni, — felelte Izabella, — még akkor is, ha ott fogság vár reám.

— Fogság? — kérdezte Quentin megütközve.

— Ugy van, esetleg fogság! De gondom lesz arra, hogy ön ezt a fogságot elkerülje, Quentin!

— Oh, velem ne törődjék, Izabella! A fő az, hogy én önt biztos helyen tudjam.

— Igen, önnek, mint barátomnak, mint hű védelmezőmnek — folytatta Izabella kissé emelkedettebb hangon, miután Hans, irántuk való kimélethől, hogy bizalmasabban beszélgethessenek, néhány lépésnyire előrelovagolt, bevallom, hogy visszatérek a hazámba, a burgundi herceg védelme alá. Rossz tanácsra hallgattam, mikor kivontam magam az ő gyámkodása alól s helyette a cselszövő, az álnok Lajos király védelme alá menekültem.

— Ön tehát arra is elhatározta magát, nemde, hogy felesége lesz Campo-Basso grófnak, a burgundi herceg méltatlan udvaroncának?

Quentin közömbös hangon beszélt ugyan, de azért kiérett belőle az a halálos aggodalom, amely most kinozza, mintha az élete függene attól a választástól, amit most Izabellától kapni fog.

— Nem, Quentin, nem leszek a gróf felesége! — felelte Izabella fölemelkedve a nyeregben. — Burgundiának minden hatalma kevés ahhoz, hogy egy Croye grófnőt ennyire megalázni tudjon! Elveheti birtokaimat; becsukathat zárdába; tehet velem bármit, de Campo-Basso felesége mégsem leszek!

— De van-e rosszabb sors a vagyonek kobzásnál és a fogságnál? — felelte Quentin. — Oh, gondolja meg, Izabella! Amíg egy megbízható védelmezőt érez az oldala mellett, aki kész az életét is feláldozni önért és ezer veszedelmek közt elvezeti önt Angliába, Németországba vagy éppen Skóciába, ahol biztos menedéket találhat — ne dobja el magától könnyelműen a szabadságot, az ég legkegyesebb ajándékát!

Izabella szomorú mosollyal ajkán hallgatta Quentin lelkes szavait a szabadság dicséretéről, majd rövid hallgatás után így felelt:

— A szabadság kizáróan a férfit illeti meg; a nőnek mindig védelmezőre van szüksége, mert ő maga védtelen. Védelmezőre van tehát szükségem! De hol talállok én ilyen védelmezőt? A könnyű erkölcsű Eduárd angol királyban, vagy az iszákos német császárbán? Avagy Skóciában keressem? Oh, Quentin, hogyha én az ön testvére lehetnék s nekem az ön sokat emlegetett hegyesdombos hazájában biztos menedéket tudna nyújtani, ahol az én megmentett csekély értéktárgyaim révén magamnak nyugodt otthont tudnék teremteni; ahol elfelejt-

hetném a reám kimért szomoru sorsot és ha tudna számomra ajánlani egy olyan nemes férfiut, kinek a szive is olyan hű tudna lenni hozzám, mint a kardja; akkor, oh — akkor, Quentin, szó lehetne arról is, hogy én e férfiu kedvéért elviselném a gáncsot is, amely okvetetlenül elérne engem abban az esetben, ha vándorlásomat tovább folytatnám.

A meghatottságtól reszkető hangon elmondott szavak végtelen örömmel töltötték el Quentin szivét, lelkét. Egy pillanatra elgondolkozott, vajjon tudna-e Skóciában Izabella számára menedékhelyről gondoskodni; de aztán felmerült előtte a szomoru valóság képe, s ekkor megértette, hogy nemtelen cselekedet lenne részéről, ha Izabellának egy olyan távoli célt mutatna, ahová őt elsegíteni nem áll módjában, sőt igazi menedékhelyről sem tudna számára gondoskodni. És ennek hatása alatt így felelt:

— Lady! Becsületem és adott lovagi esküm ellen cselekednék, ha önt azzal a reménnyel kecsegtetném, hogy Skóciában annyi hatalmam van, hogy én önnek más védelmet is tudnék nyújtani annál, mint amit nyújthat ez a két kar, amelyet ön e pillanatban maga mellett érezhet. Vérrokonom nekem ott már nem él. Innerquharity lovas katonái éjnek idején rohamozták meg a kastélyunkat s legyilkolták az egész családomat. Ha otthon volnék is, ellenségeim annyian vannak, hogy azokkal szemben én tehetetlen vagyok. És hogyha maga a király igazságot akarna is tenni az ügyemben, erre nem merne vállalkozni, mert ez esetben egy olyan hatalmas hűbérurat találna magával szemben, aki ötszáz lovassal tud kivonulni ellene a síkra.

— Oh, ezen a földön tehát nincs egyetlen olyan zug, ahol elnyomatás ne volna, az ön sziklás hazájától kezdve az én dusan termő németalföldi hazámig! — jegyezte meg Izabella fájdalmas mosollyal.

— Szomorú igazság, — felelte Quentin. — Hazám-ban az Ogilvies-k épp olyan förtelmes jeleneteket rögtönöznek, mint itt e környéken a szakállas vadkanok és rablótársai.

— Ne beszéljünk tehát többet Skóciáról — mondotta Izabella, — amit különben is csak tréfából említettem meg. Nagy öröömre szolgál, hogy ilyen becsületesen őszinte volt hozzám akkor is, amidőn esetleg az ön érdeke lett volna, hogy a való igazságot elhallgassa. Nincs tehát más hátra, számomra: mint elfogadnom azt a védelmet, amit a legelső jellemes zászlósur ajánl föl nekem, aki a burgundi herceg hive, akinek én most a gyámsága alá helyezem magamat.

— És miért nem akarja önállósítani magát a saját birtokán? — kérdezte Quentin. — Hiszen Tours-ban még ez volt a szándéka. Miért nem gyűjti maga köré atyja hűbéreseit s miért nem köt inkább előnyös szerződést a burgundi herceggel, ahelyett, hogy kénye-kedvére megadja magát neki? Pedig bizonyára akadnának vitéz férfiak, akik küzdenének az ön igazságos ügyéért; egy ilyen férfit magam is ismerek, aki példaadás okából akár az életét is feláldozná önért!...

— Oh, ez a terv — felelte Izabella, — amelyet Lajos király eszelt ki s amely inkább az ő érdekét szolgálta volna, semmint az enyémet — immár kivihetetlené vált azóta, amióta az áruló Zamet Hayraddin azt a burgundi hercegnek elárulta. A rokonomat azóta elfogták

s kastélyát katonailag megszállták. Egy újabb kísérlettel hűbéreseimet dönteném bajba. Nem, arra nem gondolok többé, hanem mint magam is alázatos hűbéres, meghódolok fejedelmem előtt és alávetem magam akaratának — kivéve azt az én személyes szabadságomat és jogomat, hogy a férjemet én magam válasszam ki magamnak! Ebbeli szándékomat immár annál inkább meg kell valószínűsítanom, mert néném, Hameline grófnő, aki engem a menekülésre ösztönzött, azóta már alighanem szintén behódolt a burgundi hercegnek.

— Az ön nénje, Hameline grófnő? — jegyezte meg Quentin, aki most hirtelen visszaemlékezett arra a bizonyos éjszakai kalandra, amely azzal végződött, hogy ő a cigányt és Marthon komornát a faképnél hagyva, visszarohant a kastélyba.

— Igen, igen, a nénémről van szó, Hameline grófnőről. Talán tud is felőle valamit? Én ugy tudom, hogy máris a burgundi herceg védelmét élvezi. De nini! Ön hallgat, Quentin! Talán bizony önnek más értesülései vannak?

Erre az aggódó hangon feltett kérdésre Quentin elhatározta, hogy őszintén beszámol mindarról, amit Hameline grófnőre vonatkozóan tud. Elmondotta menekülésüket a Schönwaldt-kastélyból éjnek idején a cigány ösztönzésére és azt is, miért és hogyan rohant ő vissza a kastélyba, ahol a legnagyobb meglepetésére Izabellát találta a házikápolnában. Azt sem hallgatta el Quentin, hogy a Lüttichben keringő hírek szerint, Hameline a márkgróf hatalmába került; ez azonban csak puszta föltevés, melynek helyességét semmiféle jel nem bizonyítja. Ezt a megjegyzést azonban Quentin inkább csak

gyöngéd kimélethől tette hozzá.

Izabella nagy érdeklődéssel hallgatta végig Quentinnek rövidre fogott, de azért kimerítő jelentését, majd mélyen elgondolkodva, szinte bizalmatlan, szemrehányó hangon megjegyezte:

— Ön tehát az erdő közepén cserbenhagyta az én szerencsétlen nénémet és kiszolgáltatta egy cigány és a gonoszlelkű szolgáló kényének? Szegény Hameline néné! Pedig beh sokszor emlegette dicsérettel az ön hűségét, uram!

— Hogyha én nem úgy cselekedtem volna, ahogy elmondottam, Madame — felelte Quentin sértődötten — akkor mi lett volna a sorsa annak a hölgynek, akinek szolgálatára engem még szorosabb kötelékek kényszerítenek! Hogyha én Hameline grófnőt nem engedtem volna át azoknak, akikre ő maga bízta rá a sorsát, akkor Croye Izabella grófkisasszony most minden valószínűség szerint Vilmos márkgrófnak, az Ardennek rémének, a »szakállas vadkannak«
volna a menyasszonya!

— Igaza van, Quentin! — felelte Izabella most már ismét a régi szelid hangján. — Bocsásson meg, ha csak gondolatban is megsértettem volna önt, Quentin! — De az a gonoszlelkű Marthon komorna, aki úgy be tudta hálózni szegény nénémet; aki becsempészte hozzánk azt az áruló Zamet Hayraddin cigányt s ennek bátyját is, Hayraddin Maugrabint, aki azután elhitette szegény nénémmel, hogy ért az asztronómiához és telebeszélte a fejét különféle lehetetlen házassági tervekkel, amik az ő korában már nem illették hozzá. És én most már egyenesen arra gondolok, hogy mindezt Lajos király eszelte ki, hogy bennünket teljesen a hatalmába kerithessen. Hogy

micsoda eljárás ez: annak elbírálását önre bízom, Quentin! — Hanem, az én szegény néném! Mit gondol, Quentin, mi lett a sorsa?

Quentin igyekezett megvigasztalni Izabellát azzal a magyarázattal, hogy amennyire ő azt a Hayraddin cigányt és méltó társát, Marthon komornát ismeri, sokkal inkább önzők azok, semhogy bántalmaznák a grófnőt, mert annak semmi hasznát nem látnák; míg hogyha jól bánnak vele, esetleg busás váltságdíjra vagy jutalomra számíthatnak. Hogy pedig Izabella gondolatát más irányba terelje, Quentin elmondotta annak az árulásnak a történetét, amire ő a kolostorban töltött éjszaka folyamán jött rá, s amely minden valószínűség szerint megint csak Lajos király műve volt.

Izabella viszont azokról a tapasztalatokról számolt be, amiket Marthon komorna ördögi praktikáiból tett s amiknek célját csak most értette meg igazán, a Quentin elbeszéléséből kiderült körülmények alapján. Csak azt nem tudta megérteni: mi indíthatta Hameline nénjét arra, hogy ő, aki őt annyira szerette, s mindig önfeláldozó volt iránta, ezuttal képes volt őt a katélyban egyedül hátrahagyni!

— Önt tehát nem avatta be a szökés titkába, Izabella? — kérdezte Quentin megütközve.

— Egy szóval sem! Tett ugyan célzást valamire, amit majd csak Marthon fog nekem tudomásomra adni, de, őszintén szólva, a szegénynéném elméje ekkor már annyira megzavarodott, az a gonosz Hayraddin annyira elcsavarta a fejét, hogy én már nem is törődtem velük, sem azokkal a titkos jeladásokkal, amiket egymás közt váltottak. De hogy engem a néném képes volt magamra

hagyni — azt sohasem hittem volna!

— Én azonban a grófnő számára is találok elfogadható melegséget, — jegyezte meg Quentin. — Az izgalom, az éjszakai sötétség és a sietség olyan nagy volt, hogy Hameline grófnő a másik lefátyolozott hölgyben önt vélte rejtőzni éppen úgy, mint ahogy én — Marthon öltözékétől és viselkedésétől megtévesztve — bizvást azt hittem, hogy a két Croye grófnőt szöktetjük meg. És köztük azt is — és itt egészen elhalkult a szava — aki nélkül engem a Schönwaldt-kastélyból a világ minden kincsével sem tudtak volna kicsalogatni...

Ilyen hangulatban és beszélgetés közt folytatták utjukat és csak akkor tartottak pihenőt, mikor a lovakat kellett megabrakoltatni, amit a derék és jóérezkű kísérijük, Hans végzett el nagy szolgálatkészséggel. Csak természetes, hogy a bizalmas együttlét alatt leomlott az a válaszfal is, amely a büszke Croye-nemzetség egyik sarját a skót nemes ifjútól elválasztotta s noha szerelemről köztük soha szó nem esett, annál többet gondoltak reá — mindketten.

Délután két óra lehetett, mikor Hans feldult ábrázattal, ijedten jelentette, hogy Vilmos márkgróf »fekete lovasai« tűntek föl a látóhatáron, akiket alighanem az ő üldözésükre küldtek ki.

Ezek a katonák, talán helyesebben: rablók — Dél-Németországból rekrutálódtak s hasonlatosak voltak a landsknechtekhez, csak hogy voltaképen a könnyűlovasságot alkották. Hogy külsejüket még félelmesebbé tegyék, fekete lovon jártak s öltözetüket, kezüket és arcukat vafamiféle fekete mázzal kenték be. Durvaság és erkölcs-

telenség tekintetében azonban bátran kiállhatták a versenyt a rettegett hirü landsknecht társaikkal.

Mikor Quentin a messze látóhatáron a fölvert porfelhő közepette néhány ilyen lovast megpillantott, így szólt Izabellához:

— Drága Izabella, nincs más fegyverem, csak ez a kard s minthogy ez ok miatt nem tudnám önt sikerrel megvédelmezni: nincs más hátra, mint hogy — meneküljünk! Hogyha a közeli erdőt még idejében elérhetjük, módot találunk a menekülésre is.

— Rendben van, én egyetlen, hű barátom, Quentin! felelte Izabella, legott megsarkantyuzva a lovát. — Ön pedig, Hans — fordult a derék kísérophöz — távozzék innen mielőbb, hogy ne keveredjék bele a mi bajunkba!

— Nem úgy van az! — felelte önérzetes hangon a derék flammand legény.

És csakugyan, Hans mellettük maradt és most már mind a hárman még gyorsabb futásra serkentették fáradt lovaikat, mialatt a fekete lovasok széleseben közeledtek hozzájuk. Minthogy azonban könnyű öltözetben kisebb terhet képviseltek; hamarosan bizonyos térelőnyt nyertek a súlyosabb fegyverzetű lovasokkal szemben, s már közel voltak az erdőhöz, ahol menedéket véltek található, mikor rejtekhelyről hirtelen egy lovascsapat toppant eléjük egy lovag vezetése mellett.

— Ragyogó fényes a fegyverzetük, — alighanem burgundi katonák! — kiáltott örömmel Izabella. — De bárkik legyenek is; inkább ezeknek adjuk meg magunkat, mint azoknak a vadembereknek ott, ni!

Mikor azonban Izabella a zászlót is megpillantotta, még nagyobb örömmel kiáltott föl:

— Ah, megismertem rajta a sebzett szívet! Crévecoeur gróf zászlója, a nemes burgundi zászlósürel! Megadom magam!

Quentin nagyot sóhajtott. Mit is tehetett volna más egyebet?

Izabella a csapat parancsnoka elé járult s így szólt hozzá:

— Nemes gróf! Croye Izabella grófnő, Croye Rajnold, az ön egykori fegyvertársának leánya ime, hódolattal járul ön elé és védelmét kéri mind maga, mind kísérete számára.

— Abban részed lesz, én szép rokonom, de most nem érünk ám rá, hogy több szót vesztegessünk. Az a piszkos ellenség amott állást foglalt, mintha támadásra készülne. Burgundi szent Györgyre mondom, elég arcátlanok, hogy Crévecoeur zászlója ellen mernek fölvonulni... Hej Damian! Ide a lándzsámmal! Előre a zászlóval! Feszítsétek előre a kelevézt, és előre, katonák!

És ezzel a csatakiáltással rohant Crévecoeur gróf lovasai élén a rettegett fekete lovasok ellen!...

HETEDIK FEJEZET.

A kézitusa alig tartott tovább öt percnél; a fekete lovasok, mint ijedt madársereg, szétrebbentek. Crévecoeur gróf, véres kardját lova sörényébe megtörülve, visszalovagolt az erdőszélre, ahol Izabella és kísérete az ütközet végét várta.

— Mégis csak szégyen, hogy egy nemes lovag fényes kardját kénytelen ilyen disznók vérével bepiszkitani! — jegyezte meg Crévecoeur gróf, kardját hüvelyébe csusztatva vissza; majd így folytatta: — Ugy-e, mégis csak kellemetlen fogadtatás, amelyben részed van, kedves hugom, Izabella! Dehát — kóbor hercegnők az ilyen jele-
netekre kell, hogy elkészüljenek! Amint láthattad is, épp a kellő időben érkeztem, mert biztosítalak, kedves hugom, hogy ezek a fekete lovasok a grófi koronát épp-
ugy nem tisztelik, mint ahogy nem respektálják a pa-
rasztleány főköztőjét. Kiséreted pedig, amint látom, nem alkalmas hathatós ellentállásra.

— Gróf ur — szólalt meg Izabella — jelentse ki mindjárt nyiltan, vajjon fogolynak tekint-e engem s ha igen: hová visz!

— Hogyha a te további sorsod tőlem függene, te balga leányzó — felelte a gróf — akkor máris tudnád a válaszom. Csak annyit mondhatok, hogy egyidőre alighanem kalitka lesz a szállásod, te szökött madárka, te! Én téged egyelőre Peronne-ba kísérlek, a herceg udvarába, mialatt a parancsnokságot átruházom unokaöccsémre: István grófra, akinek feladata lesz nem annyira ezekre a disznókra vadászni, mint inkább Lüttich felől biztos híreket szerezni, ahonnan nagyon aggasztó és megbizhatatlan hírek érkeztek hozzám... Hat lándzsás ide, mellém, a többi zászlóm alatt István gróf parancsnoksága alatt — előre!

— Csak egy pillanatra még, kedves bátyám! — szólalt meg Izabella. — Amidőn én mint fogoly megadom magam, engedje meg, hogy szabad elvonulást kérjek e derék fiatalember számára, aki hű kísérőm volt idáig. Hadd térhessen vissza bántódás nélkül hazájába, Lüttichbe!

— István! — szólt a gróf unokaöccséhez, miután Hans Glover-t jól szemügyre vette és élesen a szemek közé nézett. — Ezt a fiatalembert bántódás nélkül eresztétek szabadjára, ha már biztonságban térhet vissza Lüttichbe.

— Én pedig szívből köszöntöm a kedves Gertrudot, — mondotta Izabella Hans felé fordulva — és adja át neki ezt a gyöngyfüzért, emlékül azzal, hogy gondoljon néha az ő szerencsétlen barátnőjére!...

A derék Glover tisztességtudóan megcsókolta Izabella kezét.

— Nos, van-e még valami kívánságod, én szép huzgom? — kérdezte Crévecoeur gróf Izabellától. — Mert bizony épp itt az ideje, hogy utra keljünk.

— Még csak az a kérésem — felelte Izabella szem-melláthatóan meghatottan — hogy ettől a derék ifjútól se tagadja meg a kegyét, kedves bátyám!

— Hm! — felelte a gróf, Quentint most éppugy végigmustrálva, mint előbb a jámbor Glovert, de mintha kevésbé kedvező eredménnyel. — Hm! Hát bizony ez már egészen más acélból való penge! De mondd csak, mondd csak kedves hugom, mit tett érted ez a — ez a — ez a nagyon fiatal ember, hogy annyira sikra szállsz érdekében!

— Az életemet és a becsületedet mentette meg, bátyám! — felelte határozott hangon Izabella, igaz ugyan, hogy szégyenében mélyen elpirult.

Quentin szintén elpirult, de a haragtól; volt annyira okos, hogy igazi érzéseit eltitkolja.

— Az életedet és a becsületedet! Hm! — ismételte a gróf. — Én azonban azt tartom, hogy jobb lett volna erre alkalmat nem adni ennek az ifjunak! Dehát — legyen! Ez a nemes ifju — ha ugyan rangja őt erre érdemessé teszi — csatlakozzék hát hozzánk s bántódása nem lesz. Mától kezdve azonban majd én fogok örködni a te életed és becsületed fölött, ez ifju számára pedig majd csak akad megfelelőbb foglalkozás, minthogy kóbor grófnök kedvelt apródja legyen!

— Gróf ur! — szólalt meg most Quentin, aki nem bírta magát tovább türtöztetni. — Nehogy ön egy idegen emberről már most lekicsinylőbben nyilatkozzék, mint ahogy később esetleg vétekedni fog róla: bátor vagyok bemutatkozni, mint: Quentin Durward, a francia királyi eskót testőrség ijásza, aki tehát, mint ahogy a gróf ur is tudja, csak nemes ember lehet.

— Köszönöm a felvilágosítást és csókolom a kezét, ijász ur! — felelte a gróf még mindig tréfás hangon. — Legyen szives, lovagoljon velem a csapat élére!

Mikor Quentin a csapat élére került, észrevette Iza-bella aggódó tekintetét, amely rajta pihent, sőt mintha könnyeket látott volna a szemében. Csakhogy Quentin azt is belátta, hogy Crévecoeur gróffal szemben az érzelés mitsem használ; elhatározta tehát, hogy a társalgásban majd olyan hangot üt meg, amely tudtul fogja adni a grófnak, hogy ő határozottan nagyobb megbecsülésre és tiszteletre tart számít, mint amilyet ő a gróf részéről eddig tapasztalt, aki talán zokon is vette, hogy egy ilyen alárendelt rangú ember olyan nagy bizalmát élvezzi az ő előkelő rokonának.

— Gróf ur! — szólalt meg most Quentin mérsékelt, de azért határozott hangon. — Mielőtt utunkat folytatnánk, engedje meg, hogy föltegyem a kérdést: vajjon szabad embernek tarthatom-e magamat, avagy az ön foglya vagyok?

— Ravasz kérdés, mondhatom! — felelte a gróf. — Én erre a kérdésre szintén csak kérdéssel válaszolhatok: Vajjon Franciaország Burgundiával békés avagy hadilábon áll-e?

— Azt önnek jobban kell tudnia, mint nekem, My-lord! Én már huzamosabb idő óta távol vagyok a francia udvartól, ahonnan újabb híreket nem hallottam.

— Hát ime, milyen nehéz némely kérdésre megfelelni! — jegyezte meg a gróf. — Noha már huzamosabb idő óta vagyok a burgundi herceg udvarában, amióta Tours-ból visszatértem, még magam sem tudom, hogy hányadán vagyunk Lajos királlyal. Egyelőre tehát kény-

telen vagyok önt — fogolynak tekinteni; az ön ügye csak abban az esetben fordulhat jobbra, ha majd az önhöz intézendő kérdéseimre őszinte és kimerítő választ fog adni, amelyekből az is kiderül, hogy ön az én rokonomat csakugyan hiven és önzetlenül szolgálta.

— E tekintetben kénytelen vagyok Croye Izabella grófnőre hivatkozni, aki majd részletes fölvilágosítással fog szolgálni önnek, gróf ur.

— Hm! Elég büszke felelet! — mormogta a gróf. — Csakhogy a hangos és önérzetes beszéd még nem bizonyíték. Azt hiszem, hogy azzal nem alázom meg a büszkeségét, Sir, ha azt kérdezem: mennyi időt töltött Croye Izabella grófkisasszony környezetében!

— Crévecoeur gróf ur! — felelte Quentin kemény hangon. — Hogyha olyan feleleteket egyáltalán válaszra méltatok, amelyek szinte már a sértés mesgyéjét érintik, teszem azt egyedül azért, nehogy hallgatásomból hátrányos következtetést lehessen levonni személye iránt egy olyan tiszteletreméltó hölgynek, akinek mindkettlen igazságot akarunk szolgáltatni. — Izabella grófkisasszonyt én kísérem végig Franciaországból Flandriáig terjedő útjában.

— Hohó! — kiáltott föl a gróf. — Ez más szavakkal azt jelenti, hogy amióta ők Plessis-les-Tours-ból — megszöktek! Ön tehát, mint a skót testőrség ijasza, nemde, kifejezetten a király parancsára kísérte őket?

Bármily kevéssé is érezte magát Quentin lekötelezve Lajos király iránt, kinek álnok fondorlatai neki csaknem a halálát okozták, mégsem tartotta megengedhetőnek azt, hogy azzal a bizalommal, amelyet a francia király beléje helyezett, visszaéljen. Azt felelte tehát, hogy őt egy magasabb állású testőrtiszt rendelte ki erre a szolgálatra; ő a

többivel nem törődött.

— De hiszen már ez is elég! — felelte a gróf. — Ahogy mi tudjuk, a király nem engedi meg az ő tisztjeinek, hogy egyik ijászat kóbor hölgyek lovagjául rendeljék ki, hogy azok lovai mellett büszkélkedjék — ha ennek a kirendelésnek nem volna politikai háttere is! Ezután már bajosan tagadhatja Lajos király olyan hetykén, hogy a Croye grófnök szökéséről neki tudomása nem volt, mert hiszen ime, egyik testőre volt a kísérijük. — Nos, és hová, merre fordították szekerük rudját, ijász ur?

— Lüttich felé, Mylord. A hölgyek a boldogult püspök ur védelme alá akarták helyezni magukat.

— A boldogult püspök? — kiáltott föl a gróf megdöbbenve. — Hát Bourbon Lajos püspök meghalt? De hiszen betegségéről nekünk tudomásunk se volt! Miféle betegségben halt meg?

— Véres sirban pihen, Mylord, ha ugyan gyilkosa egyáltalán eltemettette földi maradványait.

— Hogyan? Hát a püspököt meggyilkolták?... Szent Isten, hiszen az lehetetlen?

— Saját szememmel láttam, hogyan hajtották végre a gyilkosságot. Sőt még más borzalmas dolgoknak is szemtanuja voltam, — felelte Quentin komor hangon.

— Te végignézted a gyilkosságot, anélkül, hogy segítségére siettél volna? — kiáltott föl méltatlankodva a gróf. — Avagy a kastély embereit kellett volna föllármáznod! Tudod-e, hogy ezzel borzalmas vétséget követtél el a szentegyházzal szemben?

— Röviden most csak annyit mondok, hogy a gyilkosságot megelőzően Vilmos márkgróf, a lüttichi polgárok segítségével, megostromolta a kastélyt.

— Mintha villámcsapás ért volna: Lüttich föllázadt? Schönwaldt-kastély elesett? A püspököt meggyilkolták?... Te vészmadár! Ennyi vészhirrel egyszerre hirnök még nem érkezett! Beszélj tehát! Te ijásza vagy Lajos királynak, aki alighanem ezt a nyilat lőtte ki reánk. Beszélj, annyit mondok, vagy lovakkal tépetlek széjjel!

— Es hogyha csakugyan széttépetne engem, Mylord, akkor sem tudna belőlem kivenni többet annál, mint amennyit egy hü skót nemes embernek elárulnia szabad! — felelte Quentin önérzettel. — E szörnyüségek előzményeiről én sem tudok többet, mint ön, Mylord; nekem abban semmi részem nem volt és olyan messze vagyok tőle, hogy én a legvégsőig küzdöttem volna azok ellen, hacsak egyhuszad részével rendelkeztem volna az eszközöknek, mint amennyi jóakarát volt bennem. Dehát mit tehettem én? Azok százan voltak, — én egyedül voltam! Minden igyekezetem odairányult, hogy Izabella grófkisasszony életét megmentsem, ami — hála Istennek! — sikerült is. De hogyha közelebb állottam volna a püspök urhoz, mikor azt a gyalázatos gyilkosságot elkövették rajta: vagy megmentettem volna ősz fejét, vagy nyomban boszszut állottam volna érte. Így csak utálatomnak adtam hangosan és érthető módon kifejezést, amivel sikerült is még több gaztettnek elejét vennem.

— Hiszek neked, ifju ember! — jegyezte meg a gróf. — Te még sokkal fiatalabb és romlatlanabb vagy, hogysen ilyen gyalázatos, véres munkát rádbizhattak volna. De az a szegény, áldott, jó főpap! Meggyilkolták őt épp azon a helyen, ahol annyi keresztény és fejedelmi jószággal vendégelte meg a sok idegent. És éppen az a nyomorult, az a népsöpredék, az a szörnyeteg, aki ott nőtt föl,

abban a szobában, ahol kezét annak a nemes férfinak a vérével beszennyezte! De nem ismerném Károly burgundi herceget és kételkednem kellene az ég igazságos voltában, hogyha a bosszu éppoly gyorsan utol nem érné azt a gazembert, mint amily szörnyű volt a tette! És hogyha senki nem venné üldözőbe a gyilkost, akkor —

Itt elakadt a szava; a kard markolatát, amit az imént megragadott, most eleresztette, vaskeztyűs kezét oly hevesen ütötte mellvértjéhez, hogy az szinte döngött; majd két kezét az ég felé emelve, szinte ünnepélyes hangon így szólt:

— Én — én, Philippe de Crévecoeur des Cordes, fogadalmat teszek az Isten, szent Lambert és a kölni »három királyok«-nak: földi örömöknek még csak a gondolata se támadjon a lelkemben, valameddig bosszút nem álltam Bourbon Lajos püspök gyilkosain — találjam én meg azokat az erdőben, a mezőn; a városban, vagy a vidéken; a hegyek közt, vagy a sikon; a király udvarában avagy az Isten házában! És ennek zálogául följajánlom minden vagyonomat, barátaimat és társaimat, életemet és becsületemet! Isten engem úgy segítjen és a lüttichi szent Lambert és a kölni három királyok!

Az elhangzott ünnepélyes fogadalom után mintha megkönnyebbült volna a szíve s a régi kedve is visszatért. Most azután Quentint kérdezte ki részletesen a Schönwaldt-kastélyban lefolyt rettentő eseményekre vonatkozóan.

— Hanem ezeken az elavult, ingatag jellemű, hűtlen, nyomorult lüttichi bestiákon csodálkozom leginkább — mondotta a gróf — akik jogos és törvényes fejedel-

mük meggyilkolására képesek voltak azokkal a kegyetlen rablókkal szövetségelni!

Quentin itt fölvilágosította a grófot, hogy a lüttichiek, vagy legalább is a jobb társadalmi körök, — habár meggondolatlanul csatlakoztak is a csöcselék fölkeléséhez — dehogy is akarták támogatni a márkgrófot kegyetlenkedésében, sőt abban meg is akadályozták volna, ha elegendő erővel rendelkeznek.

— Egy szót se többet e hűtlen, ingatag jellemű csöcselék védelmére! — kiáltott föl a gróf. — Hiszen jól tudhatták, hogy kivel lépnek szövetségre! Olyan rablóvezérrel, aki csak az erőszakot, a gyilkosságot gyakorolja, s akinek rettegett híre bejárja az egész Flandriát! És nem közülük való volt-e az a mézszáros is, aki a gyilkosságot végrehajtotta? En azonban remélem, hogy fölgyújtott házaiknak tüzfénye vérfolyam tükreből fog visszaverődni. — Oh, az a nagylelkű, jóságos hűbérur! Mig másuti elnyomatásban és szegénységben tengődnek a szegény hűbéresek: addig a lüttichiek dúslakodnak földi javakban és gazdagságban!

Crévecœur gróf ismét megeresztette a lova gyeplőjét s idegesen tördelte acélkeztyűs kezét. Quentin teljes mértékben méltányolta a gróf fájdmát, amit az egyik legjobb barátjának elvesztésén érzett; hallgatott tehát, nehogy szavaival csak fokozza annak fájdmát, ha már könnyíteni nem tudott rajta.

Csakhogy maga a gróf tért vissza minduntalan erre a szomorú tárgyra s még mindig volt kérdezni valója erre vonatkozóan. Most azonban mintha hirtelen valami más jutott volna az eszébe: mi történt Hameline grófnővel s miért maradt el Izabellától!

— Nem azért kérdem — tette hozzá a gróf — mintha elmaradását nagy veszteségnek tekinteném Izabellára nézve; noha közeli rokona neki és szereti is Izabellát, de fantasztikusabb nőt én még nem ismertem. És az a meggyőződése, hogy Izabella, aki mindig rendes, szerény leányka volt, a szökését is ennek a kalandvágó, mindenáron férjhez menni akaró, szabados jellemű nő ösztönzésére követte el.

Quentin módfelett fölháborította a grófnak az az észrevétele, hogy Izabella mindössze rendes és szerény leányka volna, holott ilyen erényekkel akármelyik polgárleány is rendelkezhetik; már-már azon a ponton volt, hogy ezért a lekicsinylő nyilatkozatáért rendreutasítja a grófot, de azután meggondolta magát és — hallgatott. Nem a gróf fegyverétől félt, hanem attól, hogy ezzel a kihívással egyszer s mindenkorra nevetségessé teszi magát. A gróf sürgető kérésére tehát előadta, hogy Hameline grófnő még a kastély ostroma előtt megszökött; részletesebb magyarázattól azonban tartózkodott, nehogy Izabellát, sőt önmagát is — nevetségessé tegye, mint akiknek egy furfangos cigány oly könnyen tulajrhatott az eszén. Még csak annyit mondott, hogy a Lüttichben keringő hírek szerint, Hameline grófnő Vilmos márkgróf kezébe került.

— No, akkor hát remélem, — jegyezte meg a gróf — hogy feleségül is veszi. Amit a grófnő pénzeszsákjára való tekintettel, alighanem meg is teszi!

A gróf még különféle kérdéseket tett föl Quentinnek, kiváltképen a hölgyek viselkedésére s főként az ő irányában tanusított bizalmas barátságára vonatkozóan, amikre nézve Quentin bizony sokszor bosszankodva, sőt sértő-

dönten adta meg a választ.

— Hm, hm! — mormogta a gróf maga elé. — Tehát mégis csak úgy van, ahogy sejtettem. Legalább az egyik részről! A másik részről azonban alighanem józanabb fölfogással fogok találkozni. De jer csak ide, ifju apród! Lovagolj előre az elővédhez, én pedig hátramaradok és Izabellához csatlakozom. Azt hiszem, hogy általad máris megtudtam annyit, hogy erről a kellemetlen ügyről teljes tájékozottsággal beszélhetek Izabellával, anélkül, hogy az ő érzékenységét sérteném, ha már a tiéd egy kissé megsértettem. De várjunk csak, derék ifju! Még egy szót! Az az érzésem, hogy te egy kissé túlkalandoztál a valóság megvont határán, tündérországba tévedtél s tündérálmokkal áztatod magad. Feledd el ezeket a tündérálmokat, ifju hős! — tette hozzá a gróf, Quentin vállát leereszkedően megveregetve. Felejtsd el s arra a hölgyre ezután csak mint Croye grófkisasszonyra szabad gondolnod. Az ő barátai, erről biztosíthatlak, mindig elismeréssel gondolnak azokra a becses szolgálatokra, amelyeket te a grófnőnek tettél. De mondj le arról a lehetetlen jutalomról, amire a magad részéről számítani elég vakmerő voltál!

Főlháborodva főként amiatt, hogy az élesszemű gróf elől nem tudta kellőképpen elrejteni a maga előtt is titkolt érzéseit, amiket a gróf inkább humoros szempontból ítelt meg — Quentin bosszusan vágott vissza:

— Gróf ur! Ha tanácsára rá fogok szorulni: majd szólok. Ha támogatására lesz szükségem: ön még mindig ráér megtagadni azt tőlem. Ha pedig az ön személyes véleményére egyáltalán adok valamit: még mindig van időm, hogy erre nézve nyilatkozzam.

— Teringettét! — kiáltott föl a gróf mosolyogva. — Bizony én Amadis* és Oriana közé kerültem s bizony minden pillanatban várhatom, hogy sorompóba kell kiállanom.

— Amint látom, ön, gróf ur, ezt lehetetlennek tartja! — felelte Quentin kemény hangon. — Törtem én már lándzsát az orleánsi herceg mellén, pedig abban mégis csak nemesebb vér kering, mint önben, Crévecoeur grófi! És megvívтам Dunois gróffal, aki szintén különb ellenfél volt, mint ön, Crévecoeur grófi!

— Hogy a jószágos ég erősítsen meg téged abban a hiedelemben, amely most téged eltölt, ifju barátom! — felelte nyugodt hangon a gróf. — Ha csakugyan igazat beszéltél, fiu, akkor ritka szerencsében volt részed, hogy az isteni gondviselés ilyen tűzpróba elé állított, mielőtt — bajszod serkent volna. Haragra fiam, engem nem ingerelhetsz, legfőljebb mulattatsz. Hidd el, habár hercegekkel mérted is össze a kardod s grófnőknek lehattél a lovagja: még mindig nem lehetsz ám hasonló azokhoz, akikkel véletlenül vagy mint ellenfél állhattál szemben, vagy akiknek utitársa lehattél. Annyit megengedhetek neked, aki annyi sokféle lovagregényeket összeolvashattál, hogy végre magadat is lovagnak képzeled, mondom, annyit megengedhetek, hogy egyideig tündéralmokban ringathatod magad, de nem szabad haragudnod jóakaró barátodra, aki azután egy kissé vállon ragad és — fölébreszt!

— Gróf ur, az én családom...

— Ejh, hiszen én nem beszéltem a csaláodról!

*) Amadis — spanyol monda hőse, az álhatatos és lovagias szerelem megtestesülése, aki egyuttal kóbórlóvag is.

— szakította félbe a gróf. — En csak a rangra, vagyonra és magas társadalmi állásra gondoltam, amik a különféle társadalmi állásu embereket megkülönböztetik egymástól. Ami a születést illeti, nos — mindnyájan Ádám és Évától származunk.

— Gróf ur! — szólt közbe erélyesen Quentin. — Az én őseim, glen-houlakin-i Durward-ok...

— Nos, hogyha a származásodat még Ádám és Éva előtti időkre vissza tudod vezetni, akkor — nincs több mondanivalóm! Isten veled!

Lova fejét hátrafordítva, Crévecoeur gróf a fakép-nél hagyta Quentint s hátra lovagolt Izabellához, akinek talán a gróf atyai intelmei még nagyobb fájdalmat okozhattak, mint amennyire fölingerelték Quentint.

Estére elérték a Sambre partján fekvő Charleroi várost, ahol Crévecoeur pihenőt tartott, mert Izabellát az aligmult rémes események okozta izgalmak, a legutóbb megtett ötven mértföldnyi ut fáradalmai annyira megviselték, hogy egészségének komoly veszélyeztetése nélkül az utat nem folytathatta. Crévecoeur gróf átadta Izabellát a charlerói-i cisztercita-rend kolostora apátnőjének, aki a Crévecoeur- és a Croye-családdal rokonságot tartott fenn.

Crévecoeur gróf maga elé rendelte a kis burgundi helyőrség parancsnokát és meghagyta neki, hogy diszőrséget rendeljen ki a kolostor elé mindaddig, amíg Croye grófkisasszony ott tartózkodik. Állítólag a grófkisasszony személyes biztonsága érdekében volt szükség erre az őrségre, mert Lüttich felől nyugtalanító hírek érkeztek; a valóságban pedig ezt az őrséget a gróf azért rendelte ki a kolostor elé, nehogy Izabella — megszökjék. Legelső

feladatának azonban a gróf mégis csak azt tekintette, hogy a püspök meggyilkolásáról és a lüttichiek lázadásáról ő értesítesse elsőnek a burgundi herceget. Minthogy pedig e célból a maga és a kísérete számára friss lovakra volt szüksége, azokról legott gondoskodott, hogy az utat Peronne felé haladék nélkül folytathassa. Quentinnek is tudtára adta, hogy vele kell jönnie, miközben gunyosan bocsánatot kért tőle, amiért szép utitársától elválasztotta; reméli azonban, hogy egy olyan szolgálatkész lovas számára, mint amilyen Quentin, ez az utazás a holdfényes éjszakában nagyobb gyönyörűséget fog jelenteni, mint jelent a nyugodt szenderegés a többi közönséges ember mindennapi életében.

Quentin, akit már az Izabellától való elszakítás is módfelett felingerelt, a gróf csipkedő beszédére kedve lett volna megadni a méltó választ; minthogy azonban jól tudta azt, hogy a gróf az ő haragján csak mulatni fog, kihívását pedig megvetéssel visszautasítja: elhatározta, hogy megvárja a kinálkozó alkalmat, amikor a gőgös emberen méltó bosszút állhat, akit — igaz ugyan, hogy egészen más oknál fogva — épp annyira gyűlölt, mint a »szakállas vadkant«. Ellenvetés nélkül fogadta tehát a gróf ajánlatát, s most már mindketten a legnagyobb sietséggel folytatták az utat Peronne felé.

NYOLCADIK FEJEZET.

Az ut első szakaszán Quentint keserű szivfájdalmak gyötörték, mint amilyenek az olyan ifjút szokták, akit elválasztanak — talán örökre — attól, akit szeret. Ahogy a csapat sietve végigvonult Hennegau dusan termő síkján, a ragyogó holdfény sárgás fényözönben fűröszötte a kövér legelőket, erdőségeket és buzaföldeket, ahol a mezei munkások, a hold fénye mellett a learatott búzát takarították be, bizonyságául a flamand nép szorgalmának.

A hold azonban megcsillogtatta fényét széles folyamok és folyók sima tükreben is, amelyen a kereskedelem szolgálatában fehér vitorlák siklottak tova békés falvak mellett, amelyeknek csinosága és tisztasága a lakosság jólétéről és rendszeretéről tanuskodott. És beragyogta a hold derék hűbérurak és lovagok büszke kastélyait is mély sáncárkaikkal, falormokkal és magas bástyákkal körülvett udvaraival, míg a messzeségből büszke kolostorok karcsu tornyai integettek.

Am ez a gyönyörű tájkép sem tudta megszüntetni

Quentin szivfájdalmát és enyhíteni bánatát. A szive, ōh az ott maradt a charleroi-i bucsuzáskor s egész uton csak arra gondolt, hogy minden lépéssel távolabb kerül Izabellától.

A hűvös éjjeli órák elmúltával azonban az előző napok kimondhatatlan izgalmai és fáradságai annyira erőt vettek rajta, hogy immár a legszebb gondolatai is elhomályosodtak lassankint lelkiszemei előtt és most már minden erélyére szüksége volt, hogy mély álomba merülten, le ne zuhanjon a lóról. Ijedten kapta föl ilyenkor lehanyatló fejét, de szemei lassankint megint csak elsötétültek s immár a halálos kimerültség annyira hatalmába kerítette, hogy Crévecoeur gróf, aki Quentin kimerültségét szintén észrevette, egyik katonáját rendelte melléje, hogy a lezuhanástól megóvja.

Mikor végre Landrecy városba érkeztek, engedte meg a gróf Quentinnek — aki immár a harmadik éjszakát töltötte alvás nélkül — és kíséretének, hogy négy óra hosszat pihenhessenek.

Mély és egészséges alvás után Quentint trombitaszó ébresztette föl, de már jóformán kipihenve és derős lélekkel nézett a még megteendő ut elé, s a fölkelő nap mintha visszaadta volna lelkierejét, és lelkének régi derűjét. És a szerelmére sem gondolt többé, mint valami lehetetlen, fantasztikus álomra, hanem mint új erőt adó, magasztos életcélra. Mint ahogy a révkalauz — elmélkedett magában Quentin — aki a hajót a sarkcsillag állása szerint kormányozza, de sohasem gondol arra, hogy azt el is érje valaha: azonképen a Croye Izabella grófkisasszonyra való szüntelen visszaemlékezése avatja őt majd

derék harcosná, habár talán sohasem látja többé viszont. És ha majdan hirül veszi, hogy valami Quentin Durward nevű skót katonát valamely ütközetben kitüntette magát, vagy a várfalakon hősiesen harcolt — vissza fog emlékezni az ő utitársára, aki mindent elkövetett, hogy az ő ellene irányított cselszövényeket megghiusítsa, az életét a saját élete árán megvédelmezze; és ekkor Croye Izabella grófnő talán majd egy forró könnyel tiszteli meg az emlékét, amelyet a koporsójára hullat...

Ez az elgondolás szemmel láthatóan könnyített Quentin lelkiállapotán, elannyira, hogy most már Crévecoeur gróf fanyar tréfáit sem vette többé annyira zokon, noha azért finom, nem sértő, de talpraesett válaszaival nem maradt adós neki. És csakugyan: Quentinnek ez a kiméletesebb viselkedése a grófra is sokkal kedvezőbb benyomást tett, mint tegnap este, amikor a módfölött fölizgult fogoly olyan hetyke, dacos feleleteket adott neki. És az öreg katonát most már határozottan érdeklődni kezdett e csinos ifjú sorsa iránt, akiből még lehet valami vagy — valaki! Tudtára is adta Quentinnek, hogy amennyiben a francia király szolgálatából kilépni hajlandó, ő gondoskodik arról, hogy a burgundi herceg udvarában megfelelő alkalmazást találjon, ahol azután előmenetelben is lesz része. Quentin hálás szavakkal köszönte meg a gróf jóindulatát, előbb azonban maga is tudni szeretné, hogy voltaképpen hányadán van Lajos királlyal. Elhatározta, hogy a gróffal mindazáltal fenntartja a jóbarátságot, s noha Quentin lobbanékony lelkesültsége, idegenszerű gondolkozásmódja és beszédmodora néha-néha mosolyt csalt ugyan a gróf ajkára, ez a mosoly már korántsem volt többé olyan keserűen szarkasztikus, mint ennekelőtte és

sohasem lépte át a jókedvű tréfálkozás és illendőség határát.

Igy érkezett a menet, lehiggadt, nyugodtabb hangulat közepette, két mértföldnyi távolságra a híres Peronne megerősített városától, ahol a burgundi herceg hadseregének volt a táborhelye, állítóan abból a célból, hogy azzal, ha kell, a francia határt hamarosan átléphesse. E táborhellyel szemközt viszont XI. Lajos francia király gyűjtötte össze haderejét, mégpedig Saint-Maxence közelében ugyancsak azért, hogy hatalmas hűbéresét sakkban tartsa.

A sik vidéken, mély folyó partján fekvő s hatalmas bástyaművektől és mély sáncárkoktól övezett Peronne, hajdan egyike volt Franciaország legerősebb várainak.* Crévecoeur gróf és kísérete ugy délután három óra tájt érkezett a vár közelébe. Mikor épp egy erdei tisztáson haladt a menet keresztül, amely a város keleti bejáratát takarta, két előkelő lovaggal találkoztak, akik — a kezükön tartott sólyomról és a nyomukat követő kutyafalkáról következőleg — épp sólyomvadászaton lehettek. Mikor azonban Crévecoeur grófot megpillantották, a mesterséges csatorna felé menekült kócsaggal többé nem törődve, egyenesen feléje tartottak.

— Híreket!... Híreket hadd hallunk, Crévecoeur grófi! — kiáltozott egyszerre mind a két vadász. — Hozott-e híreket, avagy akar-e tőlünk híreket hallani — avagy éppen kölcsönösen cseréljük ki hireinket, gróf ur!

*) Noha nyílt helyen épült s a támadásnak sokszor kitett határon, a Somme-folyó mellett, el'enség addig még nem tudta bevenni s megtartotta: *Peronne la Pucelle* (még be nem vett, szűz vár), nevét. Csak Wellington vette be 1815-ben s a németek a világháboru során.

— Cseréljünk híreket, uraim! — felelte a gróf, miután szívélyesen viszonzta amazok üdvözlését. — Arra azonban kíváncsi vagyok, vajjon az önök hírei jelentőség tekintetében fölérnek-e az enyéimmel?

A két vadász mosolyogva nézett egymásra, s a magasabbik — előkelő külsejű férfiú, kinek barna ábrázatán az a komor lélek tükröződött vissza, amiről némely arcismerők mélabura következtenek, míg mások, mint az az olasz szobrász I. Károly arcáról, szerencsőtlenység folytán bekövetkezendő halál előjeleire ismernek — tehát a magasabbik férfi így szólt társához:

— Crévecoeur gróf Brabantból, tehát kereskedőországból jön, ahol kereskedelmi ismeretekre tett szert. Ha tehát vele alkuba bocsájtkozunk: okvetetlenül mi húzzuk a rövidebbet!

— Uraim! — felelte a gróf. — Mindenesetre, a fiercegé az elsőbbség, aki mint fejedelem, még a vásár előtt kivészi az áruból a maga részét. Csak arra a kérdésemre feleljenek az urak: örvendetes, avagy szomorú híreket hoztak-e?

Az, akihez a gróf ezt a kérdést intézte, egy alacsony, mozgékony férfi volt; élénk szemének tekintetét enyhítette az a komolyságra és elmélyedésre valló vonás, amely az ajka körül volt látható, egész arc kifejezése és külseje különben olyan emberre mutatott, aki inkább tanácsadásra, semmint cselekedetre termett.

Ez a férfiú volt Argenton, akit a történelemben és a történetírók közt a tiszteletreméltó Philippe de Comines néven ismernek, s aki akkor Merész Károly burgundi herceg bizalmas embere és kedvelt tanácsadója volt. Ő felelt meg társa: Hymercourt báró helyett, a gróf kérdésére,

mondván: hireink hasonlóak a szivárvány színeéhez, amelyek aszerint változnak, amint különféle szempontból nézzük őket; ehhez hasonló szivárványt sem Franciaországban, sem Flandriában nem láttak az emberek. — Noé apánk óta.

— Az én hireim viszont az üstököshöz hasonlítanak! — felelte Crévecoeur gróf. — Már magukban véve komorak, ijesztők, és félelmetesek, s tekinthetjük, éppugy, mint az üstököst, előjelének nagy, rettenetes eseményeknek, amelyek immár utban vannak.

— Akkor hát csak teregessük ki az áruinkat, nehogy mások megelőzzenek!... Tehát, Crévecoeur gróf ur, hallja és csodálkozzék: — Lajos király Peronneban időzik!

— Hogyan? — kiáltott föl elcsodálkozva a gróf. — Hát a burgundi herceg még csak vissza sem vonult kissé a franciák ostroma elől, mert remélem, hogy a várát nem vették bel! És önök is, uraim, miért nem öltöttek hadifelszerelést?

— Burgundia lobogói egy lépésnyivel sem vonultak hátrább! — felelte Hymbercourt báró. — És Lajos francia király — mégis itt van!

— Nos, akkor a dolgot másképp el sem tudom képzelni, csak úgy, hogy Eduárd angol király puskásai élén átkelt a csatornán s elődje példájára másodszor is győzött a poitiers-i ütközetben.

— Szó sincs róla, gróf ur! — mondotta Argenton. — Francia lobogónak még a színét se láttuk, Eduárd király pedig otthon van elfoglalva és szivesebben csapja a szelet a londoni polgárasszonyok körül. Hallja hát gróf ur, a rendkívüli hirt! — Mikor ön, gróf ur, távozott innen, a francia és a burgundi meghatalmazottak

tárgyalásai félbeszakadtak s kibékülésről szó sem lehetett. Nos, ami ezután történt: az már igazán az álmok birodalmába tartozik... A burgundi herceg, még a legutóbbi titkos tanácsban is, rendkívül elkeseredetten nyilatkozott Lajos királyról, elannyira, hogy elhatározták: nyomban háborút üzeni Franciaországnak és átlépni a francia határt. A követ már épp a kengyelbe akarta tenni a lábát, hogy megvigye Lajosnak a hadüzenetet, mikor Montjoie francia hírnök érkezett a táborunkba. Mi természetesen arra gondoltunk, hogy Lajos a hadüzenetünket megelőzte, és már sajnáltuk is azokat a tanácsadókat, akik a burgundi herceget a hadüzenet elküldésében késleltették. A rögtönzött tanácsban azután nagy csodálkozással hallottuk a hírnök jelentését, amely szerint Lajos francia király egészen csekély kíséretével egy óra múlva ideérkezik, hogy a fölmerült félreértéseket személyes tárgyalások révén békésen intézze el.

— Én is csodálkozom, uraim — felelte a gróf — de nem annyira, mint amennyire önök várták. Mikor én még Plessis-les-Tours-ban időztem, tudtomra adta a befentes Balue biboros — aki összezőrdült a királlyal s különben is teljesen burgundi párti — hogy ő már a királyt rávette arra, foglaljon el a burgundi herceg követeléseivel szemben olyan álláspontot, amely lehetővé teszi azt, hogy a béketárgyalások a burgundi herceg irányítása alá kerüljenek. Arra azonban gondolni sem mertem, hogy ezt a vén rókát, mint amilyen Lajos király, ilyen könnyen lehessen törbe csalni! — Nos, mit határozott a titkos tanács?

— Gondolhatja gróf ur — felelte Hymbercourt — hogy minél kevesebb szó esett a Lajos király iránt

vaió hűségéről és bizalomról, ellenben annál több azokról az előnyökről, amiket esetleg elérhetünk. Természetesen, ez a szempont győzött és bizony nagy fáradságba került, hogy Lajos királlyal szemben legalább a látszatot megőrizzük.

— És mit szolt mindehhez maga a herceg?

— Mint mindig, ezuttal is nagyon rövidre fogta a válaszát. — felelt meg a kérdésre Argenton — Hogyha rokonom éppoly őszinte és nyílt jóakarattal közeledik hozzám, mint amily bizalommal kísértem én Öt a monthlery-i ütközet után néhány fegyveresem kíséretében párizsi sáncai közé: akkor fogadjuk őt méltóan és igazi vendégszeretettel. De hogyha megjelenése mögött valami fondorlatos tervet rejteget s engem színelte bizalmával csak meg akar tévesztetni — akkor, burgundi szent Györgyre mondom, hogy — megkeserül! És ezzel bajszán egyet sodrintva s lábával nagyot dobantva, kiadta a parancsot, hogy üljünk lóra és fogadjuk a szokatlan vendéget.

— És kik voltak kíséretében?

— Nagyon kevesen. Mindössze tizen-tizenketten a skót testőrségből s néhány nemes lovag az udvarából, köztük Galeotti Marzio asztrológus, aki a legérdekesebb figura köztük.

— Ez az ember — jegyezte meg Crévecoeur gróf — Balue biborossal egy követ fuj; nem csodálnám tehát, ha neki is része volna a király abbeli elhatározásában, hogy erre a lépésre szánta el magát. Nemes urak is vannak kíséretében?

— Az orléans-i herceg és Dunois gróf — felelte Argenton.

— Dunois gróffal még egy kis elintézni való ügyem van! — mondotta a gróf. — De hiszen az volt a hire, hogy mindkettőt fogházba zárták!

— Csakugyan, mindketten lakói voltak a loches-i kastélynak, amely a francia nemesség örök pihenőhelyeül szolgál. — felelte Hymbarcourt. — De azután Lajos király mindkettőt szabadon bocsájtotta, hogy magával hozza ide őket. Az orleáns-i herceget alighanem nem merte otthon hagyni. Kiséretében van még a komája, a hóhér-generális két vagy három emberével és Oliver borbély, a legfontosabb személyiség. Az egész társaság olyan szegényesen és oly szomorúan állított be hozzánk, mintha nem is király, hanem egy közönséges uzorás jelent volna meg egy csapat poroszló élén, hogy kétes követelését az adóson behajtsa.

— És hol van a szállása?

— Hát éppen ez az, ami legcsodálatosabb! — felelte Argenton. — Hercegünk a kíséret számára a város egyik kapujánál, és a Somme hajóhidja mellett jelölt ki szállást, míg Lajos királyt Giles Orthen tekintélyes polgár házában akarta elszállásolni. Mikor azonban a király kijelölt szállása felé tartott, megpillantotta de Lau és Pencil de Rivière lobogóit, akiket ő Franciaországból száműzött. Nos, a király alighanem kellemetlenül érezte magát e két menekült nemes közepében, akiket ő tett hontalanokká; a peronne-i kastélyban kért tehát szállást és ott is lakik.

— Az Isten legyen hozzánk irgalmas! — kiáltott föl Crévecoeur gróf. — Ez annyit jelent, hogy Lajos király, nemcsak, hogy az oroszán barlangjába merész-

kedett behatolni, hanem még a fejét is bedugta az oroszlán torkába. A ravasz pofitikus tehát így jutott — csapdába!

— De mit mondott Le Glorieux, az udvari bolond, a hercegnek! — jegyezte meg Argenton. — A herceg ugyanis ezüst- és aranyedényekkel akarta megajándékozni a királyt és kíséretét, az udvari bolond azonban így szólt a herceghez: »Sohse« törd azon azt a kis agyvelődöt, Károly, hogy mit adj ajándékba a királynak! Tudok én sokkal méltóbb és illőbb ajándékot a te kedves rokonod számára! Tudniillik az én — csörgősipkám és botomat, mert alighanem még nálam is nagyobb bolond, hogy ide merészkedett jönni s magát a te hatalmadnak kiszolgáltatni« — »És ha nem adok neki rá okot, hogy ezt a lépését megbánja, nos, mi tesz akkor, fiacskám?« — kérdezte a herceg. — »Akkor hát — tedd a magad fejére a csörgősipkám és vedd te a kezedbe a pálcám, mint aki hármunk közt a legnagyobb — bolond vagy!« — És ez a bolondos ötlet annyira szíven találta a herceget, hogy elsápadt s az ajkába harapott... És ezzel ime, be is fejeztük a jelentésünk; több hírünk nincs! Most azután önön a sor, nemes gróf ur, mivel tudja viszonzni?

— Egy töltött — puskaporosaknával! — felelte a gróf — melynek kanócát, attól félek, itt hozom a kezemben! A ti hireitek és az enyéim — mint len és tűz! Avagy mint bizonyos vegyszerek, amiket ha az ember összekever — robbannak. Kedves barátom, nemes lovag — jertek ide közelebb hozzám, és hogyha én elmondom nektek, ami Lüttichben és a püspökkel történt: akkor bizonyára magatok is azon a véleményen

lesztek, amelyen én, hogy Lajos király éppoly bizalommal vállalkozhatott volna zarándokutra az alvilágba, mint ahogy erre az időszerűtlen látogatásra adta a fejét...

A két nemes ur szorosán odalovagolt a gróf mellé és egyik álmélkodásból a másikba estek, mikor az nekik elmesélte a lüttichi és schönwadlt-i események történetét. Majd Quentin is maguhoz szólították s főként a püspök halálára vonatkozóan kérdezték ki részletesen, míg végre is Quentin megunta a sok faggatást, s több kérdésre nem akart választ adni, mert nem tudta, hogy miért faggatják s vajjon mire akarják fölhasználni az ő adatait.

Igy érkezett a kis csapat a Somme-folyó dusan termő, sík partjához, s hamarosan elérték a kis Peronne la Pucelle sáncait s a körülötte elterülő, nagy, zöld sikot, amelyen a burgundi herceg körülbelül tizenötezer főből álló hadseregének sátrai sorakoztak szét-szórta egymás mellett.

KILENCEDIK FEJEZET.

Merész Károly burgundi herceg talán a leghevesebb, a legtürelmetlenebb és a legmeggondolatlanabb fejedelme volt korának, mégis szinte abba a varázslatos körbe érezte magát bezárva, amit Lajos király vont köréje, mikor ez őt, mint a korona hűbéresét, személyes megjelenésével tüntette ki.

Fejedelmi paláستtal a vállán, s előkelő nemes urak és fényes fegyverzetű lovagok kíséretében lovagolt XI. Lajos király elé. Kisérete csak úgy ragyogott a sok arany és ezüstdisztől; mert amig az angol királyi udvar gazdagságát fölemésztette a York és Lancaster közt dúló háború, a francia udvar fényét Lajos király zsu-gori takarékoskodása homályosította el; addig egész Európában a burgundi herceg udvara volt a legfényesebb, a leggazdagabb. Ezzel szemben Lajos király kísérete nagyon is eltörpült s külsejében is nagyon szegényes volt. Már maga a király, kopottas ruhájában, szent szobrocskáktól övezett magastetejű kalapjával fején, nagy ellentéte volt a herceg megjelenésének; ami-

kor pedig a ragyogó pompába öltözött herceg leszállt büszke csatalováról s féltérdre ereszkedett, hogy Lajos kengyelvasát tartva, lesegitse a királyt a lováról — a látvány szinte groteszknek volt mondható.

A két fejedelem kölcsönös üdvözlete csupa bók és baráti szivélyesség; csak éppen hogy — őszinte nem volt. Csakhogy amíg a burgundi hercegnek, már természeténél fogva is, igazi érzésének eltitkolása és a barátság színlelése módfelelt nehezére esett ő addig Lajos király alakoskodása és hizelgése annyira természetesnek és őszintének hatott, hogy még a közvetlen környezete sem tudta megkülönböztetni, hogy mikor színlel és mikor mond igazat.

Lajos király a herceg bizonytalan hangján, magára erőszakolt nyugalmán és ideges mozdulatain hamarosan észrevette, hogy ő ezuttal csakugyan veszedelmes játékra vállalkozott, sőt talán már bánni kezdte, hogy erre a gondolatra jött. Késő bánat! Nem volt más hátra, mint megint csak az alakoskodáshoz folyamodnia, amihez nagyszerűen értett. Tuláradó szavakban adott kifejezést örömének, hogy kipróbált barátságuk, amit muló körülmények egyidőre elhomályosították, a félreértések kimagyarázása után ismét régi, meleg fényében ragyog. Szemrehányást tett önmagának, amiért hamarabb nem szánta magát erre a lépésre és hogy személyesen meg nem győzte szeretett rokonát arról, hogy azok a kellemetlen események, amik köztük a barátságot megzavarták, elenyésznek szemben azzal az őszinte szeretettel, amit ő a herceg részéről tapasztalt akkor, amidőn atyja haragja elől a burgundi udvarba volt kénytelen menekülni.

— Szegény boldogult édesapád is — folytatta a

király — annyira szeretett, hogy különbséget sem tett köztem és közted, öcsém. Még jól emlékszem, hogy mikor egy isben vadászat alkalmával az erdőben eltévedtem, atyád, Fülöp, szemrehányást tett neked, amiért nem törődtél velem, a bátyáddal.

A burgundi herceg arcvonásai különben is durvák és szigorúak voltak; most azután, hogy mosolyogni próbált — amivel a királynak azt akarta tudtára adni, hogy minden szavát elhitte — az arckifejezése szinte ördögivé vált.

— Hej, te álnok, szemforgató, te! — gondolta magában a herceg. — Szeretném most a szemed közé vágni gonosz tetteidet, amikkel te a mi jóságunkat megháláltad!

— És hogyha a vérrokonság köteléke sem volna elegendő, — folytatta páthosszal a király — hogy szívünket szorosán összeűzze, akkor utalók még egy másik rokonságra is — az egyházira! Hát nem én tartottam keresztviz alá Mária leányodat, aki éppoly kedves volt nekem, mint a saját leányom! Mikor azután az ég engem áldot meg egy kis fiúval — aki azonban néhány hónap múlva meghalt — akkor viszont a te atyád lett a keresztatyja. Nem, oh, nem, kedves öcsém, soha, de soha nem tudnám elfelejteni azt a sok jóságot, amikkel mercegi atyád, Fülöp és te, öcsém, elhalmoztatok engem és vigasztalni iparkodtatok a száműzetés keserves fájdalmai közepette.

— Felség — mondotta a herceg, aki érezte, hogy már neki is kell valamit mondania — ezeket a csekély szolgálásokat olyan áradozó szavakkal köszöni meg, amelyek messze túlhaladják azokat a szavakat, amiket Bur-

gundiának kellene használnia, hogy azt a megfizetést, amelyben uralkodója részesítette, megköszönje.

— Óh, én még jól emlékszem azokra a szavakra, amikre te most célzást tettél! — felelte a király mosolyogva. — Azt mondtam, hogy: hálául azokért a jó-tétevényekért, amikkel elhalmoztátok azt a szegény vándort, aki a személyén, feleségén és gyermekén kívül más egyebet följánlani nem tudott. Nos, azt hiszem; hogy a zálogért jól megfizettem.

— Távol áll tőlem — felelte a herceg — hogy kétségbe vonjam azt, amit Felsőged állítani jónak lát. Csakhogy...

— Csakhogy — azt akarod kérdezni, ugy-e — vajjon cselekedeteim miért nincsenek összhangzásban szavaimmal! Hát majd elmondom: Joachim fiam holtteste burgundi földben pihen, ami pedig a feleségemet illeti, nos, erre vonatkozóan — tekintve az azóta elmúlt hosszú időt — azt hiszem, nem ragaszkodom ahhoz, hogy szavamat e tekintetben is beváltsam. Ő nem messze innen, Rheims-ben van, és hogyha te ragaszkodol az én ígéretemnek betű szerint való beváltásához, hát akár tüstént tiszteletét teheti nálad.

Bármennyire fölháborodott is a herceg Lajos király színlelt barátkozásának láttára, meg nem állhatta, hogy csodálatos válaszainak hallattára ne nevéssen; s miután hosszan és hangosan — hangosabban, mint a hogy abban az időben illendőnek tartották — kinevette magát, azt felelte a herceg, hogy a királyné látogatását kénytelen elhárítani magától, a király idősebbik leányát azonban — aki híres volt szépségéről — szívesen látja.

— Még örvendek — felelte a király az ő szokásos

kétértelmű mosolyával — hogy kitüntető kegyed nem ifjabb leányom; Jeanne felé fordult, mert az esetben könnyen lándzsatorésre kerülhetett volna a sor közted és az orleáns-i herceg közt, akkor pedig az a szerencsétlenség szakadhatott volna a nyakamba, hogy vagy jó barátot, vagy egy jó rokont lettem volna kénytelen megsiratni.

— Oh, nem... nem, királyi uram! — felelte a herceg — az orleáns-i herceg csak folytassa tovább azt az utat, amelyen elindult. Az oknak, amely miatt én a lándzsámat az orleáns-i hercegével összemérem tisztának és kifogástalannak kell lennie!

Lajos király dehogy is haragudott meg azért, hogy a herceg célzást tett Jeanne leányának rutságára, sőt mulatott rajta, hogy legalább e tekintetben nem szükséges alakoskodnia többé, s a társalgást hamarosan úgy irányította, hogy Károly is nagyobb nehézség nélkül tudta megjátszani a szivélyes házigazda szerepét egy tréfáskedvű vendéggel szemben. Így hát a kölcsönös szeretet hiányát mindketten a bizalmas érintkezés hangjával leplezték el. És ilyen hangulatban vettek részt a peronne-i városházán rendezett banketten, ahol semleges területen érezhették magukat.

De nagy nyugtalanságot okozott a királynak az a körülmény, hogy a herceget több olyan francia nemes ur vette körül, akiket éppen ő üldözött ki a hazájukból, s akik a burgundi udvarnál találtak menedéket. Pedig ő épp ezek miatt kérte, hogy a kastélyban vagy a peronne-i citadellában jelöljenek ki számára szállást, amit a herceg azzal a vigyorgó mosollyal vett helybenhagyóan tudomásul, amiből az ember nem tudta kimagya-

rázni, vajjon a kárát avagy a javát akarja-e az illetőnek. Mikor azonban a király azt kérte, engedjék meg neki, hogy Crawford skót testőrét maga mellé rendelhesse, a helyett, hogy az a város kapuja közelében lévő szállásán tétlenül várakozzék, a herceg az ő sajtáságos komor hangján és szaggatott szavakkal — miközben a bajuszát pödörgette s a kardját huzogatta ki a hüvelyéből, majd ismét visszacsuszította — így felelt:

— Szent Mártonra mondom, hűbéruram, hogy nem engedem meg! Végre is, — ahogy az emberek mondják — Felsőged hűbéresének táborában és városában van; már pedig az én kastélyom, a városom, sőt a népem is az öné; közömbös tehát, vajjon az a skót testőr avagy az én népem őrzi-e a várkapukat. Szent Györgyre mondom, hogy — nem! Peronne szüzi vár — az én gondatlanságom miatt ne veszítse el régi jó hírnevét. A leányokra kell ügyelni, királyi bátyám, hogyha jó hírnevüket meg akarják őrizni.

— Rendben, van, kedves rokon — felelte a király — nekem is az a véleményem, mert e kis város jóhírnevének megóvása jobban érdekemben áll, mint neked! Peronne, mint te is tudod, egyike azoknak a Sommententi városoknak, amelyeket boldogult édesatyád kölcsön pénzért zálogul tartott meg; ha tehát a tartozást visszafizetjük, a várost is vissza lehet váltani. Minthogy pedig én, mint becsületes adós, kötelezettségemet minden irányban hívem meg akarom tartani; néhány öszvért hoztam magammal annyi ezüsttel és arannyal megrakva, amely a te udvartartásod számára, kedves öcsém, három esztendőre is elég lesz.

— Nem fogadom el, kedves bátyám! — felelte kur-

tán a herceg — A kiváltás határideje immár lejárt, de különben sem volt szándékában senkinek, hogy ezzel a jögával éljen, mert e városok átengedése volt atyámnak egyedüli jutalma Franciaország részéről azért, amiért nagyatyám meggyilkolását hajlandó volt megtorlatlanul hagyni s Anglia helyett kedves bátyám atyjával kötni szövetséget. És szent Györgyre mondom, hogy ha atyám erre nem vállalkozott volna, akkor bizony Felsőgednek nemcsak a Somme-mentén, hanem a Loire-on túl sem volnának most városai! Nem, egyetlen téglát sem engedek át, kapnék bár érte annyi aranyat, amennyi annak a sulya! Hála az Istennek s elődeim okosságának és vitézségének — Burgundiának annyi a jövedelme, hogy megfelelő udvartartást vezethet s egy királyt is láthat vendégül, a nélkül, hogy az örökségből egyetlen talpalatnyi földet is kénytelen volna áruba bocsájtani.

— Rendben van, kedves rokon — felelte a király szelid, nyugodt hangon, észre sem véve a herceg heves, szinte fenyegető kézmozdulatait — látom, hogy igaz barátja vagy Franciaországnak, mert néfizezen aársz megválni attól, ami annak jogos tulajdona. — Azért majd közbenjáróra lesz szükség, ha erről az államtanácsban tárgyalni fogunk. — De mondd csak, mi a véleményed Saint-Pol működéséről?

— Sem Szent Pál, sem Szent Péter, de a kalendárium valamennyi szentje sem fog engem Peronne-ból kibrédikálni! — felelte a herceg.

— Ejh, hiszen te félreértettél engem, öcsém! Én luxemburgi Lajos connétable-ra gondoltam, Saint-Pol grófra, kinek okos fejére szükségünk lenne, hogy köz-

tünk ezeket a nézeteltéréseket kiegyenlítse.

— Burgundi Szent Györgyre mondom — felelte a herceg — csodálkozom, hogy Felséged ennek az embernek a nevét egyáltalán az ajkára veszi! Saint-Pol egyaránt kétszinű politikát folytat Franciaország és Burgundiával szemben, aki állandóan szította köztünk az egyenetlenséget, hogy azután a közbenjáró dicsőségében tetszelegjen. Esküszöm, hogy ármányoskodásának végét vetek!

— Nono, ne oly hevesen, kedves öcsém! — jegyezte meg a király mosolyogva és szelid hangon. — Azzal hogy én a connétable fejét óhajtottam, mint a kiegyenlítés eszközét, még nem mondtam azt, hogy a — *testére* is szükségünk van! Az ott maradhat ahol van — Saint-Quentin-ben!

— Hohó! Királyi bátyám! Itt már találkozik a véleményünk! — felelte a herceg ismét azzal a metsző nevetéssel lábával nagyot dobantva — Megvallom, hogy ily értelemben magam is szívesen látnám a connetablu ur fejét Peronne-ban.

Ilyen és ehhez hasonlóan enyelgő hangon hozta szóba Lajos király a legkomolyabb ügyeket s tárgyaltak róla ketten nemcsak a bankett, alatt, hanem még a herceg szállásán is, ahová a tárgyalás színhelyét később áthelyezték .

A nap is a vége felé közeledett már, s Lajos király a hosszas tárgyalások során s az állandó színészkedés következtében bizony kimerült. De nem kevésbé kimerült a herceg, aki egész nap egyebet sem tett, mint kitörni készülő heves érzéseit fojtotta vissza, amiknek máskor bezzeg szabad folyást engedett. Am alig hogy

bucsut vett a királytól, legott visszavonult hálósobájába, ahol azután kitört belőle a sokáig visszatartott keserőség, s bizony sok átok és szitok szállt ez éjszaka valakire, — ahogy Le Glorieux, az udvari bolond később megjegyezte. Csak az udvari bolond tréfái tudták némiképp enyhíteni a herceg bosszuságát, aki most már jóízűen nevetett is, sőt aranypénzzel jutalmazta kedvelt emberét, türte, hogy levetköztessék s egy serleg fűszeres bor elfogyasztása után mély álomba merült.

De bezzeg érdekesebb ennél Lajos király éjszakai szállása!

Lajost, akit a herceg szállásmestere vezetett a kastélyban részére kijelölt lakására, a kapunál ijászokból és egyéb fegyveres katonákból összeállított őrség várta. Mikor a lováról leszállt, s a szokatlan mély sáncárkon átvető fölvonóhidon végigment, végignézett az őrség emberein s így szólt Argentonhoz, aki még több burgundi nemes urral együtt, a kíséretéhez tartozott:

— Ezeknek is Szent András keresztjük van, de az nem azonos az én skót ijászaim keresztjével.

— De épp annyira készek életüket is fölládozni Felsőged védelmében, Sire! — felelte Argenton, aki legott elértette a király aggodalmát. — Az András-keresztet viselik díszül, mint egyik lánczemét a burgundi herceg aranygyapjas rendjének.

— Tudom! — jegyezte meg Lajos király, a saját rendjelére mutatva, amelyet udvariasságból maga is föl vett ez alkalomra. — Ennek a rendnek széttéphetetlen lánczemei fűznek bennünket össze mint jó barátot és mint rokont egyaránt. — De uraim! — fordult most a kíséretében lévő lovagokhoz — Ne tovább, csak az alsó

udvarig! Nem akarom önöket tovább fárasztani, hiszen már ugyanis annyira elhalmoztak engem gyöngéd figyelmességükkel.

— Nekünk azonban parancsunk van a hercegtől — felelte Hymbercourt — hogy Felségedet egészen a szálalásáig kísérjük, s reméljük, Felséged megengedi nekünk, hogy urunk parancsát teljesithessük.

— Ilyen jelentéktelen ügyben — mondotta a király — a herceg bizonyára nem veszi rossz néven, ha az én parancsom az övét hatályon kívül helyezi önökkel szemben uraim, mint akik az ő hűbéresei. Nem jól érzem magam, fáradt, kimerült vagyok. A tulságosan nagy örömök az embert éppugy megviselik, mint a gondok és a bánat. Holnap azonban sokkal jobban fogom élvezni az önök társaságát, uraim! Kiváltképpen az önét, Argenton ur, aki, mint hallom, krónikása a mai időknek. Minthogy pedig én számitok arra, hogy nevem a történelemben fennmarad: néhány barátságos szavam lenne önhez, akiről különben azt is hallottam, hogy a tolla kissé — hegyes! — Jó éjszakát, uraim jó éjszakát!

A burgundi nemes urak eltávoztak, a király tehát magára maradt két hű emberével a peronne-i kastély föltives folyosóján, s föltekintett arra a röppant nagy toronyra, amely az épület egyik végét teljesen elfoglalta. A teli hold fényében furdó hatalmas torony alakjára nézve hasonlított a londoni citadella fehér tornyához, s állítóan még Nagy Károly idejében épült. A falak rendkívül vastagok s a vasráccsal ellátott ablakok feltűnően kicsinyek voltak; a lomha, otromba épülettömb komor, ijesztő árnyékot vetett az udvarra.

— Talán csak nem itt van a szállásom? — kérdezte a király ösztönszerű borzadálytól elteltén.

— Nem itt van a szállása, Sire! — felelte a szürke fürtös udvarmester, aki levett főveggel kísérté utjában a királyt — Isten mentsen! Felsőged szobái abban az avarcsőny épületben vannak, amely közvetlenül a torony mellett van, s ugyanazok, amelyekben János király két éjszakát töltött a poitiers-i ütközet előtt.

— Hm! Rossz előjél! — mormogta a király. — De mi is van hát azzal a toronnyal, miért mondtad, hogy — Isten mentsen?

— Öszintén szólva — magam sem tudom megokolni, mert semmi rosszat nem tudok mondani arról a toronyról. — felelte az udvarmester. — Az őrszemek beszélnek, hogy éjszakánként fény csillan föl benne és különös zajt hallanak. Magyarázatul szolgálhatna talán az a körülmény, hogy valaha az a torony államfogházul szolgált, s az ott történt dolgokról különféle legendák szállnak szájról-szájra.

Lajos nem is fagatta tovább az udvarmestert; az államfogházak titkának tiszteletben tartása senkinek sem volt annyira érdekében, mint neki! Annak a kisebb épületnek az ajtajában, amely az ő szobáihoz vezetett, a saját testőreiből alakított kisebb őrség tartott őrszolgálatot — élén leghűbb emberével: Crawford lorddal.

— Crawford!... Én hűséges, nemes barátom! — kiáltott föl lelkesülten a király. — Hol voltál ma egész nap? Hát ennyire barátságtalanok ezek a burgundi nemes urak, hogy téged egészen elhanyagoltak? A banketten sem láttalak sehol.

— Szándékosan nem vettem benne részt, Sire! —

felelte Crawford. — Az idők velem együtt megváltoztak. Volt idő, amikor Burgundia legjobb ivóival kiállottam a versenyt; most azonban négy pint bor már a fejembe száll. Már pedig a Felséged iránt tartozó kötelességem azt kívánja, hogy én itt mintaképeül szolgáljak.

— Te mindig okos és előrelátó voltál. — jegyezte meg a király. — Most azonban kisebb a gondod, mert kevesebb a katonád, s az ünnepségektől is könnyebben vissza tudod tartani magad, mint a veszedelmiektől.

— Minél kevesebb a katonám, annál több velük a gondom, hogy rendben tartsam őket. — felelte Crawford. — Ami pedig az ünnepségeket illeti, nos — vajjon ez a találkozás csakugyan ünnepséggel fog-e végződni, avagy ütközettel: azt csak a jó Isten tudja, meg — Felséged!

— Hát azt hiszed, Crawford, hogy ütközetre is kerülhet a sor? — kérdezte a király tompított hangon.

— Én nem hiszem, de bárcsak sor kerülne! Jobb félni, mint megijedni. — De mi lesz ma éjszakára a jelszó, Sire?

— Legyen hát: »Burgund« — tiszteletére a házigazdának és a borának, amit te annyira szeretsz.

— Nincs kifogásom sem a herceg, sem a bora ellen, föltéve, hogy mind a kettő — egészséges. — Jó éjszakát, Sire!

A hálószoza ajtajánál Balafre teljesített őrszolgálatot, akinek intett a király, hogy kövesse. Balafre legott kilépett és járt, mint a bűvész által elindított gépezet, s mikor a szoba közepére ért, dermedten megállott, várva a király parancsát.

Miután a király szolgálait kiharancsolta a szobából, első kérdése az volt, vajjon Balafre tud-e valami hirt unokaöccséről, Quentin Durwardról.

— Tudok, Sire! — felelte fontoskodva Balafre. — Eppen ma este beszéltem egy Charlott nevű szolgálával, akit Quentin Lüttichből, vagy valamelyik ahhoz közel fekvő püspöki kastélyból küldött azzal a hirrel, hogy a két grófnőt ott biztonságba helyezte.

— Hála legyen a jóságos Szűznek! — mondotta a király. — Bizonyos vagy benne, megbízhatók a hireid?

— Ennél már csak a halál bizonyosabb, Felség! Ha jól tudom, Charlott szolgálja leveleket is hozott Felséged számára a grófnóktól.

— Hozd csak ide hamar! A puskádat add át valakinek, talán Oliver-nek!

E szavak után a király kalapja mellől kiválogatta azokat a szobrocskákat, amelyek a Szent Szület ábrázolták, maga elé helyezte azokat az asztalra és ájtatos ima közt ünnepélyesen megfogadta, hogy a főoltár előtt levő szekrényt tömör ezüstszekrényvel cserélteti ki az embrun-i templomban.

Charlott szolgálja, akit Quentin küldött még Schönwaldt-kastélyból hamarosan előkerült a levelekkel együtt, melyekben a két Croye grófnő megköszöni a királynak szives vendégszeretét és főként azt, hogy elbocsájtotta őket. Majd arra vonatkozóan kérdezte ki a király a szolgát, vajjon utközben nem érte-e támadás őket. Charlott, aki együgyű ember volt, nagyon zavaros jelentésben adta elő annak a mérközésnek a lefolyását, amely az ő derék gascogne-i társának életébe került. Most azután azt kérdezte a király, vajjon történt-e még valami az

utazás további során, s nagy érdeklődéssel értesült a szolga jelentéséből, hogy Namur után az utat a Maas folyónak nem a bal, hanem a jobbpartján folytatták Lüttichig. Miután Lajos király a szolgát megjutalmazta s azután elbocsájtotta, arcaról mintha megelégedés tükröződött volna vissza; jobban örült most annak, hogy a két grófnő ellen kieszelt terve nem sikerült, mintha annak sikeréről értesült volna. Nagyot sóhajtott, mint akinek nagy gond esett le a szivéről. Szemét az ég felé fordítva, hamarjában újabb terveken törte a fejét, amelyeknek szerencsés kimenetelére vonatkozóan szeretne volna az égi jeleket megfigyelni. E célból tüstént maga elé idézte Galeotti asztrológust, aki késedelem nélkül meg is jelent, s akinek nagy csodálkozására, a király ezuttal szokatlanul barátságosnak mutatkozott. Miután atyai tanítómesterének nevezte, és a leghizelgőbb dicsérettel halmozta el, Lajos király egy értékes gyűrűt huzott a csillagász ujjára, aki az egész kihallgatás alatt egyik ámultából a másikba esett. Ilyen szívélyes még sohasem volt hozzá Lajos király!

Galeotti, aki nem tudta, ugyan, hogy minek köszönheti ezt a szokatlan kitüntetést, volt annyira ravasz, hogy meglepetését nem árulta el. A király dicséretét nagy-szerényen elhárította magától, s kijelentette, hogy az nem őt, hanem azt a tudományt illeti, amelynek ő egész életét szentelte; azt a tudományt, amely annyival inkább érdemes a csodálatra, mert csodáit oly gyöngye eszköz révén közli az emberiséggel, mint amilyen az ő szerény személye. Így és ilyen hangulatban, egymással teljesen megelégedve, vált el egymástól a király és a csillagász.

Alig távozott Galeotti, a király kimerülten rogyott le a székre, míg Olivér lábujjhegyen járt-kelt s tett-vett a szobában, előkészítvén a király pihenőhelyét. Szokatlanul nagy levertsége és szótlanúsága feltűnt Olivér-nek is. Még a legrosszabb emberben is föllelhető valami jó: a rabló hű a vezéréhez, s már arra is volt példa, hogy a kegyelt ember szikrányi részvétet érzett uralkodója iránt, akinek mindenét köszönhette. Az ördögi Olivér sem volt annyira sátán, mint amilyennek hitték általában, s a király szokatlan viselkedéséből megértvén azt, hogy annak sorsa most alighanem fordulóponthoz érkezett; szavaiból őszinte sajnálkozás csendült ki, mikor megszólalt:

— Tete-Dieu, Sire! Amint észreveszem, Felsőged csatát vesztett, pedig én, aki az egész napot felsőged közelében töltöttem, eddig még sohasem láttam oly vitézül megállani a harcmezőn, mint ma!

— A harcmezőn! — felelte a király, ismét a maga sajátos éles, metsző hangján s fölpillantva borbélyára — Pasques-Dieu! Oliver barátom! Mondd inkább úgy, hogy a porondon bikával való viaskodás közben! Mert élvakultabb, dacosabb és dühöngőbb állatot, mint amilyen az én kedves burgundi rokonom — életben én még nem láttam! De bánom is én! Hogy jól fölingereltem, az bizonyos! De Olivér, te! Örvendezél velem együtt, améért flandriai terveim — nem sikerültek, sem a két kóbor grófnőt, sem Lüttichet illetően. Hiszen értesz már engem?

— Őszintén szólva — nem értem, Sire! Lehetetlen, hogy kedvenc terve meggyusulásának örvendjek, ha csak meg nem érteti velem, Felsőged, honnan ez a Pálfordulás?

Mi az oka, hogy óhaja és véleménye ennyire megváltozott?

— Ejh, pedig — egyik sem változott meg, Olivér, — felelte a király — Hanem, Pasques-Dieu! kedves barátom, sokat tanultam a hercegtől, Amikor még csak egyszerűen Charolais grófja volt. én pedig a száműzött francia trónörökös, együtt vadásztunk, álmodoztunk, s követtünk el sok bolond kalandot. Akkor én voltam fölényben fölötte, mint ahogy az erősebb szeilem lenyűgözi a gyöngébbet. Azóta nagyon megváltozott Károly; — hetyke, követelő, civakodó és okoskodó ember lett belőle. Alig érintettem meg valami témát, legott vissza kellett kapnom a kezem, mintha tüzes vashoz ért volna. Csak éppen hogy megemlítettem, hogy a két Croye grófnőt, mielőtt Lüttichbe érkeztek volna, támadás érhetné, úgy fölfortyant, ha láttad volna, Paques-Dieu! mintha valami istenkáromlásra kapott volna rajta. Nem is akarom ismételni, azt, amit ekkor mondott. Csak annyit akarok megjegyezni, hogy én bizony a fejemet féltethetném, ha most hire érkezne annak, hogy a te barátodnak, Vilmos márkgrófnak, annak a »szakállas vadkannak«, a mi kettőnk okos terve révén sikerült volna helyzetét előnyös házassággal megszilárdítani.

— Nekem nem barátom, Sire! — felelte Oliver önérzettel. — Sem nem barátom, sem nem az én tervem révén, Sire!

— Már pedig ne tagadd, Olivér, a te terved volt, hogy ilyen vőlegényt borotváljunk meg. Te éppen ilyen rossz vőlegényt kívántál Izabellának, akkor is, mikor szerényen magadra céloztál annak idején. De most már mindegy, mert szerencsés fickó az, akinek ez a házas-

ság nem sikerült. Akasztás, keréketörés, fölnégyelés — ezek voltak még a legenyhébb szavak, amikkel a herceg jutalmazni akarja azt a férfit, aki Izabella grófkisasszonyt, az ő hűbéresét, az ő hercegi engedelme nélkül feleségül veszi.

— Alighanem zavargásoktól félti az ő hű Lüttich városát?

— Természetesen, sőt más egyébtől is. — felelte a király — Mikor azonban arra határoztam el magam, hogy idejőjjek, köveket küldöttem Lüttichbe, hogy a fölkelést egyelőre akadályozzák meg, az én mozgékony és hevesfejű Rouslaer és Pavillon barátaimnak pedig parancsot küldtem, hogy meg ne moccanjanak és csöndben viselkedjenek legalább is addig, amig ennek a peronne-i találkozásnak vége nincs.

— Ahogy Felsőged szavaiból megítélhetem — mondotta Oliver — már azzal az eredménnyel is megelégednék, ha e találkozás után Felsőged helyzete nem rosszabbodnék. Mint mikor a daru a fejét a róka torakába dugta, s nagyon megörült, hogy a róka nem harapta le. És lekötelezettje lehet Felsőged annak a bölcs embernek, aki ezt a tanácsot adta s ilyen reménytelen játékra ösztönözte.

— A játék sikerében mindaddig nem szabad kételedni, amig nem vesztette el az ember. Sőt ellenkezően: ha nem jön közbe olyasvalami, ami ennek a kész boldognak a dühét még jobban fölingerli; bizom győzelembe! És hálás lehetek azért az ötletért is, hogy a két grófnő védelmét egy olyan ifjura bízom, kinek horoszkópja megegyezik az enyémmel, s parancsom ellenére más utirányt választott, ahol elkerülte a szakállas

vadkan támadását, engem pedig nagy veszedelemtől szabadított meg.

— Sire, sok olyan ember akad, akik hajlandók Felségedet ily módon szolgálni! — jegyezte meg Olivér.

— Igen ám — felelte a király sietve — csakhogy ez is olyan kívánság lett volna, amelyet a szentek haragjukban teljesítenek. Hát képzeld csak el: mi lett volna akkor, ha annak a szakállas vadkannak a támadása sikerült volna, mialatt én a herceg hatalmában vagyok! Hála az én és Galeotti tudományának, én ezt előreláttam; azaz hogy: nem azt tudtam én előre, hogy Vilmos márkgróf merénylete nem sikerül, hanem csak azt, hogy annak a skót ifjunak a vállalkozása jól fog végződni — reám nézve! — De minek is beszélek én neked a titokzatos égi jelekről, Oliver? Hiszen te még az ördögnél is gonoszabb vagy, akinek a nevét viseled, mert az ördög legalább hisz és reszket, te azonban nem hiszel sem a vallásban, sem a tudományban, s ilyen maradsz, valameddig a sorsod be nem telik, ami pedig — ahogy a horoszkópod és az arckifejezésed mutatja — minden valószínűség szerint az — akasztófa lesz!... De mondd csak Olivér! Azok az intézkedések, amiket ezek itt velünk szemben jónak látnak alkalmazni, nem kértenek valami homályos gyanut benned?

— Uram és parancsolóm! — felelte Olivér. — Felséged és bölcs tudósa a jövődöt a csillagokból és az égi jelekből akarják kiolvasni. Én csak piciny, nyomorult földi féreg vagyok, aki azokat a dolgokat látom meg, amelyek a foglalkozásomhoz tartoznak... Nos, én úgy veszem észre, hogy Felséged itt nem részesül abban a gondos figyelemben, mint amely Felségedet már mint

szívesen látott vendéget is, méltán megilletné. A herceg a kimerültség ürügye alatt Felségedet udvaroncaival kísértette hazáig, míg ő csak az utcáig ment el. A szobák hevenyészve vannak berendezve, a kárpitok és a szőnyegek hanyagul elhelyezve, s amint látni méltóztatik, ott az alakok fejfelé lógnak, amott pedig a fák gyökerükkel fölfelé állanak.

— Ejh, puszta véletlen! — felelte a király kedvetlenül. — A sietségben történt. Hát mikor törődtem én ilyen csokélyiségekkel?

— Magukban véve szóra sem érdemesek — felelte Olivér — de mindenesetre jellemző, mert elárulja a fokát annak a becsülésnek, amelyben Felségednek — legalább ez udvari emberek véleménye szerint — a burgundi herceg részéről része van. Higyje el nekem, Sire, hogyha a herceg őszintén kívánta volna, hogy Felséged fogadtatása minden tekintetben megfelelő és illő legyen, akkor ennek az udvari népnek a buzgósága a több napig tartó munkát rövid percek alatt elvégezte volna. — És még valami — Olivér ekkor a mosdótátra és a kancsóra mutatott — Mikor voltak ezek az edények Felséged hálószobájában másból, mint csak — ezüstből?

— Igen! — jegyezte meg a király kényszeredett mosollyal — Ez az utóbbi észrevétel már nagyon is a te foglalkozásod körébe vág. — Annyi bizonyos, hogy mikor mint menekült és száműzött trónörökös jöttem ide, ugyancsak Károly parancsára arany edényeket raktak elem, mert az ezüstöt nem tartották méltónak a dauphin-hez. Most pedig az ezüstöt méltónak találja a francia királyhoz. — No, de feküdjünk le, Oliver! A

kocka el van vetve és most már nincs más hátra, mint férfiasan végigjátszani a játékot, amibe belekezdünk. A burgundi rokon, mint minden bika, a támadás pillanatában behunyja a szemét, ki kell tehát lesnem, ahogy a burgos-i arénában láttam, ezt a pillanatot — s akkor ez a szörnyállat önként rohan a hatalmamba...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZEDIK FEJEZET.

Másnap reggel nagy csapatszemlét tartott a herceg, aki élt az alkalommal, hogy fényes, büszke hadseregét elvonultassa nagy ellenlábasa előtt. Mialatt csupa alakiságból a herceg mint hűbéres tisztelgett a király előtti, ajkai körül gunyos vonás jelent meg, a szemében az önérzetes gög fénye csillant föl tudatában annak, hogy ez a fényes hadsereg éppugy megostromolja Párizst, ha kell, mint ahogy kész kivonulni bárki ellen. De mindennél még jobban bántotta Lajost az a körülmény, hogy a herceg hadseregében nemcsak normandiai és bretagne-i nemesek lobogóit pillantotta meg, hanem az olyan tartományokból való nemesekéit is, mely tartományok közvetlenül az ő uralmához tartoztak, nemes urai pedig különböző okok miatt szegődtek a burgundi herceg táborához.

Lajos király azonban alaptermészetéhez híven, ugy szinlelte, mintha ezt észre sem venné, valójában pedig azon törte a fejét, hogy lehetne ezeket az elpártolt nemes urakat magához visszaédesgetni. E célból megbizta Olivier-t és még néhány bizalmas emberét, puhatolnák ki,

vajjon kik ezek a nemes urak. Mi több: még a burgundi udvar főbb tisztviselőit is hizelgésekkel és gazdag ajándékokkal igyekezett a maga részére hangolni.

Egy vadkan vadászat alkalmával, amidőn Károly herceg teljes szenvedéllyel hódolt a vadászat örömeinek, Lajos király még Humbercourt bárót és Argentont is megkörnyékezte. Az elsőnek agyba-főbe dicsérte vitézségét és katonai erényeit, amannak pedig éles megfigyelését és irodalmi képességeit magasztalta égis, mint aki korának legnagyobb történetirója lesz. Mindazokkal a személyekkel, akiket Lajos király a maga javára megnyerni óhajtott azt is elhitette, hogy voltaképpen Burgundia és Franciaország közös érdekéről van szó, s ott ahol azt vette észre, hogy pénzáldozatra van szükség, bőkezűen osztogatta a javakat és mindent elkövetett, hogy a maga céljai számára alkalmas embereket elhódítsa.

Természetesen, Lajos ezt a körülhálózó — vagy inkább: elszigetelő-politikát nem ötletszerűen űzte, hanem régóta gyűjtött ismeretek alapján irányította, amiket a burgundi udvarban ügyesen elhelyezett emberi révén szerzett be, s ez a magyarázata annak, hogy néhány óra leforgása alatt ő több eredményt ért el, mint ügynökei évek hosszúig tartó alkudozások során.

De kiváltképpen egy ember hiányát érezte nagyon a király: Crévecoeur grófét, akire a Plessis-ben való viselkedése miatt nemhogy megharagudott volna, hanem ellenkezően: akit mindenáron és minden eszközzel a maga részére szeretett volna megnyerni. Éppen ez ok miatt nem örömmel értesült arról, hogy a gróf, mintegy száz lándzsás vitéz élén, Brabant felé tart, hogy a lüttichi püspököt Vilmos márkgróf és elégületlen hü-

béréseivel szemben segítségben részesítse.

Ebben az évszakban a hercegi udvar az ebédet rendszeresen az erdőben, árnyas fák alatt terített asztaloknál fogyasztotta el, ami annál inkább kapóra jött Károly hercegnek, mert legalább feloldozva érezte magát ama szertartásos tisztelgések alól, amikkel különben Lajos királynak, mint hűbérurának, adózni lett volna kénytelen, ami természetesen éppen nem volt inyére. Habár az ebédet kűnn a szabadban, zöld környezetben, zengő vadászkiáltások hangjai közepette és csapra ütött boroshordók kotyogása mellett tarthatták is meg, már a vacsorát kénytelenek voltak díszesebb ünnepséggé avatni.

Ez ünnepség rendezése céljából, az intézkedések már korábban megtörténtek, s mire Lajos király az erdei kirándulásról Peronne-ba visszaérkezett, olyan pazar teríték várta, amelyen csak a burgundi herceg kincstárától telhetett, amely mind gazdag hűbéreseire, mind pedig csaknem az egész Hollandiára kiterjedő birtokaira való tekintettel, Európa egyik leggazdagabb pénzforrásául volt tekinthető.

A hosszú asztal élén, amely az ezüst- és az aranyedények súlya alatt szinte roskadozott, ült a herceg, jobbról pedig, kissé emelkedettebb helyen, a királyi vendég. Mögötte állott a gelderni herceg fia, aki az asztalnok tisztét töltötte be, mellette pedig udvari bolondja: Le Glorieux, akit Károly herceg, egyáltalán nem tudott nélkülözni. Lajos király aki különben a burgundi hercegnek ezt a gyöngéjét jól ismerte, egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy az udvari bolond megjegyzéseinek és tréfáinak jót nevéssen; tette ezt pedig annál őszintébb kedvvel, mert azt is észrevette, hogy az

udvari bolond megjegyzései rendkívül éles megfigyelésről tettek tanuságot.

És csakugyan: Tiel Wetzweiler, másnéven: Le Glorieux, udvari bolond, éppen nem volt egyszerű, közönséges tréfacsináló bűvész. Magas termetű, jó megjelenésű férfi volt, aki a herceget nemcsak a vadászataira, hanem a háboruba is elkísérte; így ott volt Montlhery-nél is, amikor a mellén megsebesült herceget egy francia lovas már-már foglyul ejtette, mikor Tiel Wetzweiler odaugratott s a francia lovast leszurva, a herceget megmentette. Ezzel a tettevel azonban soha sem dicsekedett, hanem úgy adta elő, mintha az egész eset csak kitalált — mese volna. — Ekkor kapta a Le Glorieux nevet, amelyet mindvégig megtartott.

Le Glorieux diszes ruhát viselt ugyan, de csak kevés jelvény volt rajta észrevehető, amelyek hivatását jelentették, s ezeknek is csak inkább szimbólikus jelentősége volt. A haja nem volt rövidre nyírva: ellenkezően — dus, hosszú haját viselt, amely a sapka alól hullámoosan türemlett ki s jólápoltságával vegyült össze, Arcvonásai, ha szemének nem lett volna bizonyos vad kifejezése, szinte csinosoknak lettek volna mondhatók. Sapkáján skárlátvörös sáv húzódott végig, amely inkább csak jelezte, semmint hirdette udvari bolond voltát. Elefántcsontból faragott pálcája, mint rendesen, szintén bőhócfejben végződött ugyan, ezüst számárfülekkel, de olyan finom művű volt, hogy az egész pálca, az első tekintetre valamely előkelő udvari tisztviselő pálcájának volt tekinthető. Ennyi és semmi több, különböztette meg őt a többi előkelő udvari emberektől. Még csak a sapkája mellett viselt aranyérmét s a nyaka körül fonódó arany-

láncot kell megemlitenünk.

— Kiknek a székei azok ott, ni, amelyek még mindig üresek, — kérdezte a herceg.

— Hymbercourt és Argenton helye az, Sire — felelte az udvari bolond — akik olyan messze elkalandoztak sólyomvadászat közben, hogy a vacsoráról teljesen megfeledkeztek. Akik inkább a röpködő héja felé tekintgetnek, semmint a tálban pirosuló fácánpecsenyére. Éppoly bolondok, mint én, s méltó utódaim lehetnének.

— Sületlen élc, kedves Tiel! — jegyezte meg a herceg. — Hanem akár bolondok, akár bölcsek — ime, itt jönnek a gonosztevők!

Mialatt a herceg ezeket mondotta, Hymbecourt és Argenton, a köteles tiszteletadás után, a helyökre mentek s azt elfoglalták.

— Nos, mit jelentsen ez a hallgatás uraim? — kérdezte a herceg, akinek föltűnt, hogy a két elkésett vendég szokatlanul levert és hallgatag.

— Fenséges urunk — szólalt meg Argenton — Mikor az erdőből kijöttünk s éppen hazafelé tartottunk. Crévecoeur gróffal találkoztunk.

— Hogyan? — kiáltott föl a herceg csodálkozva — Már vissza is jött Brabantból? Tehát mindent rendben talált ott, nemde?

— A gróf majd személyesen adja elő jelentését. — felelte Hymbercourt — Mi azt csak lézagosan ismerjük.

— De hol a pokolban késik a gróf? — pattant föl türemletlenül a herceg!

— Csak éppen átöltözködik, Sire, hogy illő módon megjelenhessék! — felelte Hymbercourt. — Azt azon-

tan kijelentette, hogy jelentését külön kihallgatáson fogja előterjeszteni.

— Ejh, minek az a teketória! — mondotta a herceg. — Csak hadd jöjjön minél hamarább ide a gróf, aki Lüttich határáról jön, nekünk pedig erre vonatkozóan nincsen titkolni valónk!

Mindenki észrevette, hogy a herceg a kelleténél több bort ivott, ilyen állapotában pedig a különben is dacos természetét nem lett volna tanácsos még inkább ingerelni. Senki sem mert tehát ellenvetsét tenni, noha mindnyájan érezték, hogy ez az alkalom nem kedvező az efféle jelentések előadására sem a kényes ügyek tárgyalására. Annál nagyobb várakozással elteltlen néztek tehát Crévecœur jelentése elé, amely nagyon érdekesnek ígérkezett. A herceg türelmetlenül bámult az ajtóra, lesve, mikor látja belépni a grófit, csak Lajos király őrizte meg — legalább látszóan — a nyugalmát s folytatta beszélgetését zavartalanul az asztalnokkal és az udvari bolonddal.

Mikor már az izgalom a legmagasabb fokra hágott, belépett — Crévecœur gróf, akit a herceg legott kérdésekkel ostromolt meg:

— Nos, mi ujság Lüttichben és Babantban?

— Hübéruram és parancsolóm! — felelte a gróf kemény, de szomorú hangon — Azok a hírek, amiket és hozok, inkább illenének a tanácsgyűlés elé, semmint a terített asztalhoz.

— Csak kivelük! Hadd halljuk! — felelte a herceg. — Még hogyha az Antikrisztus eljöveteléről szólnának is azok! — De mintha magamtól is rájönnék: a lüttichiek már megint bolondoznak!

— Ugy van, Mylord, lázonganak.

— No lám, magam is kitaláltam azt, amiről te olyan huzódozva s olyan fontoskodva akarsz beszélni. — Azok az ostoba polgárok tehát ismét fegyverhez nyultak. Ennek a híre soha jobbkor nem érkezhett volna, mint most, amikor a legfőbb haduról tanácsot kérhetünk, hogyan bánjunk el a — főkolomossal? — jegyezte meg a herceg a király felé pillantva, az elfojtott düh kifejezésével arcán — Van még más egyéb hír is a tarsolyodban? Ha van, hát csak ki vele? Arra is felelj meg: miért nem siettél a püspök segítségére!

— Mylord, — felelte a gróf — nagyon nehezemre esik a további jelentés, mert amit mondani fogok, tudom, hogy mélyen megrázza Fenségedet. Sem az én, sem senki segítségére nincs már szüksége az áldottlelkű, derék főpapnak! Vilmos márkgróf és a lüttichi fölkelők megostromolták a kastélyát őt magát pedig a saját termében meggyilkolták.

— Meggyilkolták?... Őt, a püspököt? — ismételte a herceg szörnyűködve s halkított hangon, de amit a nagy csöndben a legtávolabb lévők is tisztán meghallhattak. — Téged megtevesztettek, Crévecœur!... Lehetetlen!

— Sajnos, Mylord — felelte a gróf — a hirt én a francia király egyik skót testőréből hallottam, aki jelen volt, mikor Vilmos márkgróf parancsára a püspököt meggyilkolták.

— S amely testőr bizonyára cinkosa és felbujtója volt a gyilkosoknak, nemde? — kiáltott föl a herceg hirtelen talpraugorva, miközben akkorát dobbantott a lábával, hogy az alatta levő zsámoly ezer darabra tört.

— Csukjátok be tüstént az ajtókat, az ablakokat és halálbüntetés terhe mellett megtiltom, hogy valaki a helyéről elmozduljon. Ti pedig kamarások — kardot ránts!

Most azután a herceg egyenesen Lajos király felé fordult, miközben kezével lassan a kardjához nyult. A király azonban nyugodtan, a félelem legkisebb jele nélkül maradt ülve a helyén és még csak kísérletet sem tett a védekezésre.

— Ezek a rossz hírek, kedves öcsém, egészen megzavarták az elmédet! — mondotta a király nyugodt hangon.

— Nem zavarták meg! — ordított föl a herceg rettentő hangján. — Csak éppen végképp megérlelték bennem a bosszu gondolatát, amit én sok nu szempont miatt s egyéb körülményekre való tekintetből eddig ostobául elhesegtettem magamtól. De most ütött a bosszu órája! — Te gyilkos! Te testvérgyilkos! Aki a saját atyád ellen is föllázadtál! Alattvalóid zsarnoka, te! Álnok szövetséges! Hitszegő király, te! Becstelen nemes ember! Most a kezeim közt vagy s áldom érte az Istent!

— Ne az Istent, hanem az én meggondolatlanságomat áld érte! — felelte a király. — Mert amikor mi ketten hasonló körülmények közt Montlherynél találkoztunk, akkor, én úgy emlékszem, te jóval távolabb iparkodtál jutni tőlem, mint most.

A herceg a kezét még mindig a kard markolatán tartotta, de a pengét nem huzta ki hüvelyéből, talán azért, mert nem akart lesujtani egy olyan ellenfélre, aki éppen semmi ellentállást nem tanusított, amē őt támadásra indithatta volna.

Ezalatt azonban a teremben is általános kavarodás és zürzavar támadt. Valamennyi ajtót lezártak s őrszemet állítottak melléje; néhány francia nemes azonban legott talpra ugrott s késznek mutatkoztak királyuk védelmére kardot rántani. Lajos király sem az orléáns-i herceggel sem Dunois gróffal nem váltott egyetlen szót sem azóta, amióta azokat a loches-i fogházból szabadon bocsájtatta; mégis a Dunois gróf hatalmas hangja volt az, amely e kritikus pillanatban felhangzott s a herceghoz e szavakat intézte:

— Herceg ur! Hát elfelejti, hogy ön Franciaországnak hűbérese? És hogy mink, az ön vendégei, franciák vagyunk? Ha kezét mer emelni a mi uralkodónkra, akkor legyen is elkészülve arra a visszahatásra, amire bennünket a kétségheesés fog ragadni! Higyje el, herceg ur, hogy iszunk mi akkor legalább is annyi burgundi vért, mint amennyi burgundi bort ma ittunk! Bátorság, franciák! Orléánsi herceg és ti francia nemesek! Ide mellém! És tegyétek azt, amit én!

Most, ebben a kritikus pillanatban derült ki, hogy a király kikre számíthat igazán. Még azok az egyidőre elpártolt francia nemesek is sietve gyülekeztek Dunois körül, akik eddig komor képpel, részvétlenül nézték a je'enetet, most azonban Dunois vezetése mellett az asztalfő felé törtek előre, ahol a király ült, míg az udvari tisztviselők, akiknek Lajos király olyan nagy fontosságot tulajdonított, hogy még a kedvüket is megnyerni igyekezett, közömbösen néztek maguk elé s meglátszott rajtuk, hogy a király pártjára állani egyáltalán nincs szándékukban.

De bezzeg elüljárt a királyhűség tekintetében az öreg Crawford lord, aki korát meghazudtoló fürgeség-

gel tört magának utat a herceg hiveinek sorfalán keresztül s bátran a király és a herceg közé állott. Miközben skót sipkáját a fejére tette, — mely alól ősz fűrtel zilátan omlottak vállára — halovány arcát hirtelen pir borította el s két öreg szeme fiatalos tüztől ragyogott. Válláról leomló köpenyegét balkarjára csavarta, míg jobbával kardot rántott.

— Lajos királynak én már atyjáért és a nagyatyjáért is harcoltam és Szent Andrásra fogadom: bármi legyen is a vége — én kitarok Lajos király mellett! — kiáltotta az ősz Crawford lord bátran a herceg szeme közé nézve.

Mindaz, amit mi itt elbeszélünk, a valóságban szinte csak pillanatok alatt játszódott le, mert a burgundi herceg alig hogy a kardjához kaphatott, Crawford lord már is közte és a francia király közt termett, míg a francia nemesek olyan gyorsan, ahogy csak lehetett, Dunois gróf körül seregletek.

A burgundi herceg még mindig kardja markolatán tartotta a kezét és már csak a jeladás hiányzott, hogy megkezdődjék a burgundiak általános támadása, ami előreláthatóan Lajos király hiveinek vereségével végződött volna, mint akik szám szerint jóval gyöngébbek voltak.

Ebben az utolsó pillanatban Crévecoeur gróf hirtelen előretört s harsog óhangon, mint valami vészkiáltó szólt meg, hogy zugott bele a terem.

— En hűbéruram, burgundi herceg! Gondold meg, mit cselekszel! Ez a te házad! Te a királynak hűbérese vagy! Be ne mocskold házad szentélyét vendéged vérével — a te uralkodód vérével, akit te ültettél a trónjára és akit te kísértél föl oda! Gondolj a házad becsületére s egy gyalázatos gyilkosságot ne torolj meg még gyalá-

zatosabb gyilkossággal!

— Félre az utamból, Crévecoeur! — kiáltotta vissza a herceg. — Engedj szabad utat a bosszumnak! Félre az utamból, ha mondom! A fejedelmek haragja rettentő, mint az ég haragja!

— De csak akkor, ha igazságos is, mint az ég haragja! — felelte Crévecoeur kemény hangon. — Hallgass reám, Mylord, és fékezd haragodat, habár jogosan érzed is magad sértett félnék. — És nektek is, francia nemes urak, azt ajánlom, kerüljétek a vérontást és tartózkodjatok minden olyan lépéstől, ami azt fölidézhetné!

— Igaza van Crévecoeur grófnak! — szólalt meg most Lajos király, akit hidegvére és nyugodt megfontoltsága e kritikus pillanatban sem hagyott cserben, s aki előrelátta, hogy kézitusa esetére roppant heves küzdelemre kerülne a sor. — Kedves öcsém, orleánsi herceg; kedves Dunois grófom és te is, én derék Crawford lordom — hevességték nehogy tettelegességre ragadjon benneteket, ami vérontásra vezetne! Rokonom, a burgundi herceg, nagy haragra lobbant annak hírére, hogy egyik legkedvesebb barátunkat, az érdemes lüttichi püspököt gyalázatos módon meggyilkolták, kinek halálát mi is őszintén sajnáljuk. Régibb és szerencsétlenségünkre újabb féltékenykedés is a burgundi herceget arra a gyanura ragadta, mintha erre a gyalázatos gyilkosságra mi bujtattuk volna föl a gyilkosokat. Gyilkoltassa bár le a mi vendéglátó gazdánk hamis vádnak súlya alatt a királyát és törvényes hűbérurát: a mi sorsunkat a ti heves ellenállástok nemcsak, hogy meg nem könnyíti, hanem még inkább súlyosabbá teszi. Vissza tehát, lépj vissza, Crawford! Legyen bár ez az utolsó szavam hozzád, de mint királyod,

engedelmességet követelek tőled! Lépj tehát vissza és add át a kardodat is, ha követelik! Ezt parancsolom neked, te pedig esküvel fogadtál nekem engedelemességet.

— Igaza van, Felség, nagyon igaza van! — felelte Crawford, aki az immár félig kihuzott kardját ismét visszacsuszította hüvelyébe. — Mindez igaz és nagyon szép! De — becsületesre mondom! — hetven évem helyett állnék csak én most a hetven skót testöröm élén, tudom Istenem, hogy megtáncoltatnám ezt a piperkőcöt itt, az arany láncával s rikitó színeiben pompázó, jelszóval és prémekkel ékes kucsmájával együtt!

A burgundi herceg földre süttött szemmel bámult egy darabig maga elé, majd kesernyés, gunyos hangon megszólalt:

— Jól beszéltél, igazad van, Crévecoeur! Házam becsülete megköveteli, hogy e nagy király, a mi kedves vendégünk iránt tartozó kötelezettségünket ne téveszük szem elől olyan gyorsan, mint ahogy a fölháborodás és a harag első kitörésekor szándékunkban volt. Azt akarom, hogy eljárásom helyességét egész Európa elismerje. Ti francia nemesek, kardjaitokat adjátok át szolgámnak! Uratok megszegte a hűséget, további kiméltre tehát nem számíthat. De tekintettel a ti becsületérzéstekre, nemkülönben arra a magas rangra, amire különben uratok méltatlanná vált, Lajos rokonom kardját nem kívánom.

— Közülünk addig senki meg nem válik a kardjától s ezt a termet mindaddig el nem hagyja, valameddig biztosítékot nem kapunk arra nézve, hogy királyunk élete nem forog veszedelemben! — felelte önérzetes hangon Dunois gróf.

— És a skót testőrök közül sem teszi le senki a fegyvert mindaddig, amig vagy a francia király öfelsége vagy a francia connétable meg nem parancsolja! — felelte határozott, kemény hangon az ősz Crawford.

— Derék Dunois grófom és te is, vitéz Crawford lordom! — mondotta Lajos király. — Tulbuzgalmatok inkább árt, semmint használ nekem. Jobban bizok én — és itt a szava önérzetessé vált — az én ügyem igazában, mint az ugyis hiábavaló ellentállás megkockáztatásában, ami legjobb, legvitézebb embereim vérébe kerülne. Adjátok át a kardotokat! A nemes burgundiak majd megvédelmeznek titeket is és engemet is. Adjátok hát át a kardotokat! Parancsolom!

Lajos király még ebben a rettentően veszedelmes helyzetében is legott meglátta azt az egyetlen kivezető utat, amelyen át az életét megmenthette. Azt ugyanis bizonyosra vehette és tudta is, hogy ha harcra kerül a sor, az első halott — ő lett volna. Habár őrizkedett attól, hogy a herceg haragját a kitörésig ingerelje, sem nem kérlete őt, sem nem árulta el azt, mintha félne is tőle. Csak éppen nem vette le róla nyugodt és erősen figyelő tekintetét, mint ahogy a bátor férfi szeme figyel a dühöngő örült minden mozdulatát, s aki tudja, hogy a dühödttől őrzőngést egyedül kemény magatartásával és nyugalomával képes korlátok közé szorítani.

Crawford tehát e szavakkal adta át kardját Crèvecoeur grófnak:

— Vedd át és örvendezz nekik Engem ezért nem érhet gáncs, mert nem becsületes harc után veszik el tőlem!

— Megálljanak az urak! — kiáltotta a herceg re-

kedt hangon. — Tartsák meg a kardjukat! Elég, ha megigérik, hogy nem használják. — Te pedig, Valois Lajos, tekintsd magad foglyomnak mindaddig, amíg e gyalázatos gyilkosság és szentségtörés gyanuja alól nem tisztázod magad. Vezessétek őt a Herbert-toronyba! Kíséretéből hat urat vihet magával, akiket maga választhat ki magának. Ön pedig, Mylord Crawford! Őrségével együtt távozzék a kastélyból s keressen másutt szállást. Valamennyi fölvonóhidat huzzatok föl, a védőrostélyokat pedig bocsássátok le! A város kapuit háromszoros őrség szállja meg — a repülőhidat hozzátok át a folyó jobbpartjára. A kastély körül állítsátok föl hadirendbe a fekete vallonok lovasszázadát s minden őrhelyre három őrszemet állítsatok. Te pedig, Hymbercourt, gondoskodjál arról, hogy holnaptól kezdve a városban óránként gyalogos és lovaskatonák végezzenek körjáratot éjjel úgy, mint nappal! Ha erre ugyan egyáltalán szükség lenne, mert mi ezt az ügyet gyorsan akarjuk dülőre juttatni. Jól vigyázzatok Lajos király személyére, mert a fejetekkel szavatoltok érte!

E szavak után a herceg gögösen és dacosan ugrott föl az asztal mellől s a királyra gyűlölettől szikrázó tekintetet vetve — kirohant a teremből.

— Uraim! — szólalt meg ekkor Lajos király, méltóságteljesen széttekintve maga körül. — Szövetséges társának és barátjának halála megzavarta a herceg elméjét. Remélem azonban, tudjátok, hogy mint lovagoknak és mint nemes uraknak mik a kötelességetek s így a hűbérura ellen irányuló felségsértő erőszakoskodásában őt nem támogatjátok.

E pillanatban lenn az uton megszólaltak a dobok

és a trombiták, a katonákat szólítván fegyver alá.

— Mi burgundi alattvalók vagyunk, Sire! — felelte Crevecoeur gróf, aki a burgundi herceg udvarában a marsall tisztjét töltötte be. — És mint ilyenek, engedelmességgel tartozunk urunknak. Mindazáltal mindent elkövetünk, hogy Felséged és a herceg közt békét teremtsünk. Egyelőre azonban, a parancsát teljesítenünk kell. Ez urak itt, megtiszteltetésüknek tekintik, hogy őfenéségének, az orleánsi herceg, a vitéz Dunois grófnak és a férfias Crawford lordnak ellátásáról gondolkodhatnak. Én magam Felséged kamarása leszek s Felségedet fölvezetem lakosztályába; sajnos, nem úgy, ahogy én a plessisi szives vendégfogadtatás után tenni szerettem volna! Még csak azt a hat embert méltóztassék kísérete közül kiválasztani, akiket a herceg parancsa értelmében szolgálként tarthat maga mellett.

— Akkor hát jöjjön velem — mondotta a király rövid gondolkodás után. — Oliver le Dain; Balafré skót testőr, ha úgy tetszik — fegyver nélkül; továbbá Tristan l'Hermite két emberével és végül az én hű tudósom: Galeotti Marzio.

— Felséged minden parancsát teljesítjük, — felelte a gróf. — Ha jól tudom, Galeotti éppen valami vig társaságban idogál, no de majd mindjárt érte küldök. A többiek nyomban parancsára állhatnak Felségednek.

— Megfigyelted, Crévecoeur gróf — sugta oda halkan az udvari bolond, mikor Lajos királyt kikísérték a teremből — kiket választott ki a király szolgálattételre maga körül?

— Hallottam, fiacskám, de mi bajod van vele?

— Semmi! A legcsekélyebb se! — felelte moso-

lyogva Le Glorieux. — Csak furcsa választásnak találom. Mindjárt az a kerítő borbély nyitja meg a sort, azután az a nyakvágó skót zsoldos, egy hóhér-kapitány és két pribékje s végre az a pernahajder sarlatán. Én veled megyek, Crévecoeur, hadd vegyek egy kis leckét a — gazságokból s hadd lássam egyuttal, mint bánysz te el ezzel a gyülelésszal haddal! Ennél különbszintet maga az ördög sem tudott volna összehívni, de hozzá különbszintet — elnököt sem találni!

Es a tréfacsináló, aki azt hitte, hogy neki minden szabad, a karjába kapaszkodott a grófnak, aki erős fedezettel, de a kijárási tisztelet szigorú figyelembevétele mellett, a királyt, a kijelölt lakására kísérte.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Negyven fegyveres katona, akiknek egy része fáklyát is tartott a kezében, szolgált kíséretül a királynak a peronnei városháza terméből a kastélyig s mikor végre Lajos király az elé a komor, félelmetes erősség elé érkezett, úgy érezte, mintha valami azt az intelmet sugná a fülébe, amely, Dante költeménye szerint, a pokol bejárata fölött olvasható: — »Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate!« — Hagyjatok kívül minden reményt, akik ide beléptek...

A fáklyák rőt fénye, amely a hold fényét is elhomályosította, s az a vöröses, finom páráktól körülengett világosság, amely az ódon épületet körülvette, ennek a félelmetes börtönnek, amit Herbert tornyának neveztek, még ijesztőbb külsőt kölcsönzött. Ez volt az a torony, amit Lajos király tegnap este olyan rossz sejtelmektől elteltlen bámult meg, s amelynek ime, lakója lett, kényekedvére kiszolgáltatva zsarnoki hűbéresének.

Ezt a kínos érzését még inkább fokozta az a látvány, amely akkor tárult eléje, mikor az udvaron végighaladt. Néhány holttestet pillantott meg ott a földön, amelyeket

katonaköponnyeggel takartak le hamarjában. Még nagyobb fájdalmára arról kellett meggyőződnie, hogy azok hű skót gárdistáinak aholtteste. Crévecoeur azután megmagyarázta neki, hogy ezek a skót testőrök, a parancs eszenére, nem akartak távozni a király régi szállásáról, mire köztük és a herceg vallón testőrei közt kézítésára került a sor, melynek során, még mielőtt a tisztek beleavatkozhattak volna, néhány skót testőr elesett.

— Szegény testőreim! — sóhajtott föl fájdalmasan a király. — Bezzeg, ha ember — ember ellen küzdöttek volna, máskép végződött volna a küzdelem! Egész Flandria és Burgundia együttvéve nem tudott volna hozzájuk méltó hősöket szembeállítani velük!

Mikor azután meghallotta Balafré hangját, aki megjegyzést tett erre a gyáva eljárásra, a király örömmel kiáltott föl:

— Hát te is itt vagy, én régi barátom! Nos, legalább egy igazán hű barátomat érezhetem magam közelében!

— És egyik hű szolgáját is, Felső! — selypítette Olivér. — Aki, ha kell, tanáccsal és egyéb szolgálattal áll mindenkor rendelkezésére, Sire!

— És itt vagyunk mi is, Felső! — szólalt meg dörmögő hangon l'Hermite, a hóhér-kapitány.

— Nos, ezt nevezem én igazi hűségnek, amely a saját testével szavatol a király testi épségéért! — jegyezte meg az udvari bolond, aki minden szót és mozdulatot ellesett.

Eközben az udvarmester nagy ügyel-bajjal és erőlködések árán végre kinyitotta a torony rozsdás zárját. A kitért ajtón át hat fáklyás katona ment előre, hogy

mutassa az utat a hullámvonalban tovább kigyózó folyosón, amely a tetőzetről és a mélyedések felől, lőréseken át, puskatüz alatt volt tartható. A folyosó végén volt egy durva, egyenetlen, különféle nagyságu terméskövekből jólrosszul összerótt lépcső, amelyen fölhaladva, egy erősen megvasalt ajtón át a torony nagy termébe jutott az ember, amely még fényes nappal is homályos volt, lévén az ablakok, amiket a vastag falakba vágtak, olyan keskenyek, hogy inkább csak lőréseknek, semmint ablakoknak voltak tekinthetők. Ez a terem, a fáklyafény ellenére, majdnem teljesen sötét volt, s néhány denevér és éjjeli madár rebbent föl ijedten rejtekhelyéről, röptükben a fáklyák lángjait kioltással fenyegetve. Az udvarmester mély hajlongások közt bocsánatot kért, amiért ez a terem nem méltó diszben fogadhatja be királyi lakóját, a parancs azonban olyan meglepetésszerűen és olyan hirtelen érkezett, hogy rendbe hozatalára már gondolni sem lehetett. Különben is — jegyezte meg az udvarmester — husz év óta senki sem lakott ezen a helyen, sőt még ezt az időt megelőzően is csak nagyritkán találkozott vendége; és ha jól tudja, alig néhány lakója volt együgyü Károly óta, aki 929-ben halt meg itt fogságban.

— Károly, az együgyü! — mormogta maga elé a király. — Oh, én jól ismerem e torony multját! Itt gyilkolta meg őt egyik áruló hűbérese, Herbert de Vermandois. Legalább így írják a krónikák. Én magam sem tudom okát adni, de mindig éreztem, hogy ez a torony az én életemben valaha még szerepet fog játszani. És ime! Tehát — itt gyilkolták meg egyik ösömet?

— Oh, nem itt, nem éppen itt, Felséged engedel-

mével legyen mondva! — felelte az udvarnagy készségesen, mintha csak éppen magyarázattal akarna szolgálni a látogatóknak. — Nem itt gyilkolták meg, hanem abban a benyilóban, amelybe Felséged hálósobájából lehet bejutni.

E szavak után az udvarnagy hamarjában egy kis ajtót tárt ki a terem tulsó végében, ahol már a hevenyészett berendezés nyomait lehetett észrevenni, amennyiben szőnyegek voltak a falakra fölfüggesztve, tűz pattogott a kormos kandallóban s a nemes urak számára, akik a király mellett fogják tölteni az éjszakát, szalmából vetettek ágyat a földre.

— A kíséret többi tagjai számára a terembe állítunk be ágyakat. — mondotta az udvarnagy. — Ha pedig Felséged betekint abba a kis szobácskába, amely a torony vastag falába van vájva — ahol együgyü Károlyt meggyilkolták — látni méltóztatik annak a titkos feljárnak aajtáját, amelyen át azok az emberek hatoltak be együgyü Károlyhoz, akik végeztek vele. Ha pedig Felségednek jobb a szeme, mint az enyém, akkor a tölgyfapadlón még ma is észreveheti a vérfoltokat, noha azóta immár ötszáz év pergett le az idő rokkáján...

És az öreg udvarnagy nagy buzgalommal igyekezett kinyitni ezt a titkos ajtót, a király azonban leintette:

— Soh'se fáradjon vele öreg barátom, mert bizony még nemsokára esetleg egy egészen új történetet mesélhet el s egészen friss vérfoltokat mutogathat a látogatóknak. — Nos, Crévecoeur Mylord, mit szól hozzá?

— Én csak megnyugtathatom Felségedet! — felelte Crévecoeur gróf — Ebben a két szobában Felséged épp-

oly biztonsághan érezheti magát, mint otthon, a Plessis-kastélyban, mert Crévecoeur gróf — kinek nevét árulás és orgyilkosság eddig még soha be nem szennyezte — ennek a szobának alsó följárata előtt őt áll!

— És a titkos följárat, amiről ez az ember beszélt? — kérdezte a király halk, szinte aggódó hangon, miközben Crévecoeur karját erősen átfogta kezével: s arra a bizonyos ajtóra mutatott.

— Ejh, alighanem az öreg Mornay udvarmester rögeszsméje! — felelte Crévecoeur gróf. — Alighanem régi, elkoptatott legenda, semmi más! Egyébként — lásuk csak!

A gróf már éppen az ajtó felé indult, mikor a király visszatartotta kije'entvén, hogy az ő szava elég kezességet nyújt; de feleljen arra a gróf, meddig szándékozik őt a herceg fogolyként őriztetni ezen a helyen, vagyis: mi a véleménye erre vonatkozóan.

— Sire! — felelte a gróf — Hogy mily alapon és jögon gyanusítja a herceg Felségedet a gyilkosságra való fe'ebujtással — azt egyedül csak ő tudhatja. A herceg azonban nemeslelkű s még a szenvedély legmagasabb fokán sem tudna titkos, és meg nem engedett eszközhöz folyamodni. Ezt az ügyet is a legnagyobb nyilvánosság mellett fogja elintézni. Még csak azt tehetem hozzá, hogy — egynek kivételével — valamennyi tanácsadója az enyhe és a békés elintézés mellett van.

— Ah, Crévecoeur gróf — kiáltott föl lelkesülten a király, melegen megszorítva a gróf kezét — mily boldog is az a fejedelem, akinek olyan tanácsadói vannak, akik őt az erőszakoskodástól megóvják. Oh, ha az Isten engem

is ilyen emberrel ajándékozna meg, mint amilyen te vagy, nemes Crevecoeur gróf!

— Felségednek mindig az volt a törekvése, hogy az ilyen férfiakat minél hamarabb lerázza a nyakáról! — felelt meg a gróf helyett az — udvari bolond.

— Aha! Ez a bölcsesség hangja! — jegyezte meg tréfás hangnembe átcsapva a király. — Hát ide is követtél bennünket, Le Glorieux?

— Ugy van, Sire! — felelte a bolond. — A bölcsesség csörgősipkában jár ott, ahol az ostobaság hiborpalástban jár előtte, hogy mutassa az utat.

Néhány tréfás megjegyzés után a király egy zacskó aranyat nyomott a bolond kezébe és fölkérte, hogy küldené ide Galeotti Marzio asztrológust.

— Fogadni mernék, Felség — felelte Le Glorieux — hogy én őt Jan Doppelburs-nál fogom megtalálni, mert a filozófusok éppoly jól tudják, hogy hol mérik a legjobb bort, mint a bolondok.

— Engedje meg gróf ur — szólt kérő hangon a király a grófhhoz, — hogy Galeotti akadálytalanul jöhessen be hozzám.

— Kész örömmel, Sire! — felelte Crévecoeur gróf. — De sajnálattal kell hozzátennem, hogy parancsomhoz képest senkinek sem engedhetem meg, hogy innen távozhassék. — Felségednek jó éjszakát kívánok! Tüstént intézkedem, hogy azok az urak, akik a teremben fognak lakni, lehetően kényelmesen lakhassanak.

— Soh'se okozzon gondot az önnek, gróf ur, — mondotta a király. — Hozzá vannak ök szokva már ahhoz, hogy kényelmetlenséget is eltűrjenek. Én pedig — őszintén szólva — nem is szeretném, ha embereim ez éj-

szaka érintkezést tartanának fenn a külvilággal — ha ugyan az ön utasításával ez nem ellenkezik. Én nekem mindössze az a kívánságom, hogy küldjék ide hozzám Galeotti asztrologust.

— Nekem csak arra van parancsom, hogy Fel séged háborítatlanul rendelkezék lakosztályával. — felelte a gróf.,

— Az ön ura és parancsolója — akit különben ez idő szerint a magaménak is tekinthetek — valóban kegyes! Az én birodalmam — jegyezte meg némi guny nyal a király — kiterjedésre nézve bizony nagyon ösz szezszugorodott, mert mindössze egy csarnokra és egy hálósobára terjed ki. Igaz ugyan, hogy bőven elég csekélyszámú, megmaradt alattvalóim számára...

Crévecoeur gróf elkészönt, s távozása után kisvár tatva fölhangzott az őrség lépteinek zaja, amely a tisztek vezényszavára a régi őrséget ment föl váltani, s mikor a leváltott őrszemek léptei is elhangzottak, lassankint minden elcsendesült és most már csak a kastély sáncain tuf tovasiető iszapos, mēlyvizű, Somme-folyó hullámainak halk morajlása töltötte be a méla éjszakai csendet...

— Ti pedig — szólt a király hiveihez — menjetek a szállástokra, de ne feküdjetek le, hanem legyetek készenlétbe, mert az éjszaka még dolgotok lesz, sőt alig hanem — hamarosan!

Oliver és Tristan, a főporkoláb, visszatértek a nagy terembe, ahol Balafré és a főporkoláb két embere eddig is tartózkodott. Miután a kandallóból kellemes meleg és elegendő világosság áradt a terembe, Oliver és a főporko láb is követték amazok példáját s köpenyükbe burkolózva, ők is leheveredtek a földre. De még ez a szomorú sors-

fordulat sem tudta ezeket a különböző összetételű embereket egy közös érzésre hangolni, s a királyi udvarban egymás iránt táplált bizalmatlanságukat megszüntetni; ez a magyarázata annak, hogy valamennyien szótlanul, egyetlen bizalmas szó váltása nélkül várták a király további parancsát.

Ezalatt pedig a király lelki kinjaitól gyötrődött, mintegy megtorlásául azoknak a szenvedéseknek, amiket valaha ő okozott másoknak. Apró, egyenetlen léptekkel járt s kelt föl alá a szűk szobában, gyakran össze-össze-csapta a kezét s belső fölindulásának, amit máskor oly mesterien tudott eltitkolni, ezuttal teljes szabad folyást engedett. Kezeit tördelve állott meg végre az előtt a kis ajtó előtt, amely abba a kis szobába nyílt, ahol Mornay udvarmester szerint, az ő elődjét meggyilkolták, s érzéseinek ekkor hangos monológhban adott kifejezést.

— Károly, az együgyű! Károly az együgyű! — mormolta maga elé a király — Akkor hát minek nevezi el az utókor XI. Lajos királyt, kinek vére amannak kiontott véré, úgy lehet hamarosan fölfrissítél Lajos, a jó bolond, — Lajos, a széleburdi — Lajos, az élbolondított — mindmegannyi gyöngé kifejezés arra, hogy az én igazi ostobaságomat jellemezni tudnál — Oh én bolond! Hát hogy hihettem el én azt, hogy azok a lüttichiek, akiknek a zavargás immár második természetükké vált, majd nyugodtan viselkednek; hogy hihettem el azt, hogy az a szakállas vadkan, az Ardennek réme, Vilmos márkgróf megtagadja őstermészetét és nem vetemedik többé erőszakoskodásokra; hogy hihettem el azt, hogy én a burgundi hercegnél csak valami kis eredményt is el tudok érni, holott ennyi igyekezettel inkább meg tudtam volna szei-

diteni egy vad bikát! Oh, én bolond! Kétszeres bolond! — De az a nyomorult Galeotti, tudom Istenem, hogy megkeserüli! Nem viszi el szárazon! Mindennek ő az oka, meg az a gyalázatos Balue biboros. De másszak csak ki ebből a csávából, tudom, hogy ugy lerántom a fejtőről a biboroskalapot, hogy a fejbőre és a haja is a kezemben marad! A másik áruló — óh az a kezemben van! Vagyok én még eléggé király ahhoz, hogy ezt a kuruzslót, ezt a szófacsarót, ezt a csillaglesőt, ezt a gyalázatos csalót, aki engem bolonddá és Togollyá tett, megbüntethessem. — A csillagok állása, a csillagoők együttállása — ah, igen: együttállása! Micsoda butaságokat fecseg összevissza, s amivel egy háromszoros kifőtt birkafejet sem lehetne elbolondítani, azt én elhittem neki! — No, de majd hamarosan meglátjuk, hogy mit jelent számára a csillagok együttállása! — Előbb azonban imádkoznom kell...

Ama bizonyos ajtó fölött levő kis mélyedésben volt egy kőből faragott fészület; már éppen le akart eléje térdelni, de az utolsó pillanatban hirtelen meggondolta magát s a kalapját körülvevő apró szobrocskák közül kiválasztotta a clery-i Madonna szobrocskáját s letérdelve, a következő furcsa imádságot mondotta el:

— Imádozt clery-i Madonna! A jósnak áldott anyja! Te, aki mindenható vagy, légy irgalmas irántam, bűnös ember iránt! Törd össze ezeket a vasajtókat; tömd be az árkokat és vezess ki innen engem, mint ahogy az anya vezérli gyermekét. Kedvelt testőrségem parancsnokságát testvéredre, embrun-i Szent Szüzre ruháztam, neked pedig átengedem Champagne-t, hogy nemes borai töltsék meg kolostoraid pinceit. Igaz ugyan, hogy ezt a

tartományt én már Károly öcsémnek ígértem oda, de ő, szegény, mint tudod is, meghalt; megmérgezte őt a gonoszlelkű angely-i apát, akit én még ezért, ha innen kiszabadulok kérdőre vonok. Egy ízben én már ezt megígértem, de ezuttal szavamnak állok és megbüntetem a bűnöst. Ha tudtam is valamit a bűntény előkészítéséről, hidd el, én kegyes védőszentem, azért nem akadályoztam meg, mert azt hittem, hogy csak az öcsém halálával lehet megnyugtanni ezt a zaklatot országot. — Oh, ne ródd a terhemre még most is ezt a bűnt, de légy irgalmas, mint amilyen mindig voltál irántam! És járj közbe az én boldogult fiamnál is, hogy bocsássa meg az atyja bűneit és azt a kis hüncselekményt, amit még ez éjszaka akarok elkövetni. De nem, nem is bűntény ez, hanem csak igazságszolgáltatás, amit titokban hajtok végre. Mert az a nyomorult Galeotti a legnagyobb csaló, aki valaha élt ezen a földön, hogy fejedelmének hazugságokat sugdosson a fülébe, s aki ezenfölül még veszedelmes eretnek is. A te védelmedre ő teljes mértékben méltatlan! Engedd tehát őt át nekem és tekintsd az én eljárásomat jó szolgálatnak, mert ez az ember szellemidéző, kuruzsló, evarázsló egy személyben — kutya, kinek hogyha az életét kioltom, ne tekintsd te másnak, mint hogyha az ember egy szikrát széttapos, amely a tűzből, vagy a lámpából kipattan. Ezt a csekélységet ne ird terhemre, sőt inkább légy segítségemre nagy szükségemben! Nézd csak, királyi pecsétemet erősítem a te szobrocskához, jeléül annak, hogy a champagne-i grófságra tett ígéreteket beváltom s egyuttal azt is megígérem, hogy ez lesz utolsó véres tettem, amivel meg terhellek, ismervén a te jószágos, gyöngéd és szelíden érző szivedet! Amen!

E csakugyan furcsa és szokatlan szövegű ima után Lajos király elrebegett még több latin imádságot, majd fölállt, még pedig teljes megelégedéssel, mert biztosan hitte, hogy sikerült a Szent Szűz közbenjárását annyival is inkább elérnie, mert ravaszul úgy gondolkodott, hogy az ő legtöbb bűne, amikért korábban bocsánatát kérte, egészen más természetűek voltak, így tehát a clery-i Szent Szűz, minden valószínűség szerint, nem tartja őt meg-rögzött s visszaeső bűnösnek, mint amilyenek a többi szentek ismerik, akiket hasonló bűnügyeiben már gyakrabban beavatott. *

Miután Lajos király a lelkiismeretét ily módon megnyugtatta, vagyis inkább miután a lelkiismeret szavát ily módon elhalgattatta, fejét az ajtón kidugta a terembe és beszólitotta magához Balafrért.

— Én vitéz katonám! — mondotta a király — Te már régi hívem vagy, előmenetelben azonban kevés részed volt még eddig. A mi helyzetünk most annyira veszedelmes, hogy életről vagy halálról van szó! Nem szeretnék hálátlan emberként meghalni, s amennyiben a szentek megadják nekem a hatalmat, barátaimat szeretném megjutalmazni, ellenségeimet pedig megbüntetni. Nos, itt van egy jó barátom, akit szeretnék megjutalmazni — ez te vagy, Balafré! és van itt egy ellenségem is, akit

*) Walter Scott jegyzi meg művében, hogy amikor a krónikákat tanulmányozta, nem győzött csodálkozni azon, hogy a különben olyan okos, értelmes ember, mint amilyen XI. Lajos volt, ennyire babonás tudott lenni. Pedig a fönnebb elmondott imához hasonló maga *Brantôme* apát, a híres francia krónikás is idéz XI. Lajosra vonatkozó följegyzéseiben.

pedig szeretnék megbüntetni — ez pedig az a gonosz Galeotti, aki hazugságaival és álnok fondorlataival imé, ide juttatott engem, halálos ellenségem hatalmába azzal a feltett szándékkal, hogy elpusztít, mint ahogy a mézsáros hajtja a vágóhidra a marhát.

— Tüstént kihivom párviadalra, Sire! — felelte Balafre hévvel. — A burgundi herceg pedig, aki maga is kelvelője a kardforgató embereknek, bizonyára megadja az engedélyt és megfelelő helyet is kijelöl számunkra. Majd meglátja Sire, hogy állok én bosszút azon a filozofuson! Tudom, hogy meg lesz velem elégedve!

— Én a te bátorságodat és becses szolgálatodat a magam számára akarom megőrizni! — felelte a király! — Az a gonosz fickó is ért a kardforgatáshoz, nem akarom tehát, hogy az életed esetleg veszedelemben forogjon, én vitéz, derék katonám!

— Sire, igazán nem érdemlem meg ezt a nevet, ha ennél a csillagvizsgálónál jóval különb hőssel sem merném összemérni kardomat! — felelte önérzetes hangon Balafre. — Az lenne csak a szép, hogyha én — aki sem írni, sem olvasni nem tudok, megijednék ettől a lusta hájtömegetől, aki egész életében egyebet se csinált!

— Mindamellet nem akarom az életedet kockára tenni, Balafre! — mondotta a király — Az az áruló nemsokára ideérkezik, én rendeltem ide. Az a kívánságom, hogy, Felsőged engedelmével legyen mondva, ez már az hogy egy alkalmas pillanatban egyszerüen rátámadsz s az ötödik oldalbordája alá szursz — megértettél?

— Tökéletesen, Sire! — felelte Balafre. — Csak én rendes működési körömon — kívül esik. Még a kutját sem tudom megölni, ha rám nem támad.

— Hogyan, hát te — te akarsz előttem lágyszívűnek látszani? — kiáltott föl elégtelenül a király. — Te, aki mindig első voltál a várfalon, ha azt meg kellett ostromolni, s ahogy én hallottam, te voltál mindig a legkeményebb szívű, s a legvérszomjasabb katonám!

— Kegyes uram, Sirel — felelte Balafre. — Karddal kezemben, soha sem féltém Felséged ellenségétől és sohasem is kiméltem. Az ostrom nagyon kétségbeesett ügy és nagy veszedelmekkel jár, amik az ember vérért tűzbe és lázba hozzák. Az Isten megbocsájtja nekünk, ha ilyenkor aztán elvesztjük az eszünket — akár a veszedelmek miatt, akár pedig, a diadalmámortól. Ami azonban Felségednek ezt a parancsát illeti, mondom, ez már kiesik az én hivatásom köréből, noha az is elég tág teret nyit az én hű szolgálatom számára. — Ami pedig azt a csillagvizsgálót illeti, nos, ha áruló, hát bűnhődjék is mint áruló, de én nem avatkozom a dolgába. Felségednek itt van a főporkolábja két emberével, azok ügyesebben tudják megtáncoltatni azt a csillagvizsgáló urat, mint én, aki skót nemes vagyok, s a király hadseregében szolgállok.

— Igazad van, Balafrel — mondotta a király, — De az már mégis csak a kötelességed körébe vág, hogy az én igazságos ítéletem nyugodt és zavartalan végrehajtását biztosítsd.

— Azt akár az egész Peronne-nal szemben megteszem, Sirel De ne méltóztassék ám kételkedni azért az én hűségemben és odaadó szolgálatkészségemben, mert mindazt, amiért én a lelkiismeretemmel meg tudok alkudni — már pedig az én lelkiismeretem elég tág — megteszem, amint már sok olyan cselekedetre vállalkoztam Felséged parancsára, amiket én senki más ember kedvé-

ért a világon meg nem lettem volna!

— Hagyjuk ezt, Balafré! — mondotta a király kedvetlenül. — Ide figyelj! Mikor Galeotti ide belép s az ajtó bezáródik mögötte, te fegyverbe lépsz, s a szoba bejáratát őrzöd. Senkit be nem bocsájtasz! Ez az egész, amit kívánok tőled. Most pedig eredj és küld be hozzám a főporkolábot!

Balafré távozott s kisvártatva belépett a királyhoz Tristan l'Hermite, a főporkoláb.

— Ödvözöllek, koma! — szólt hozzá kedélyesen a király. — Nos, mi a véleményed a helyzetünkről?

— Az, ami a halálra ítélt emberekről, Sire! — felelte a főporkoláb. — Hacsak a burgundi herceg meg nem gondolja magát.

— Hát már akárhogy van is, annak az embernek, aki bennünket ide juttatott — szolgánként kell előre mennie a másvilágra! Legyen a — szálláscsinálónk! — mondotta a király kegyetlen mosollyal — Tristan, te már sok igazságos ítéletet hajtottál végre, maradj tehát hű nozzám mindvégig! Mert hát végén csattan a — kötél.

— Hű maradok, Sire! — felelte a főporkoláb — Habár csak egyszerű, szerény ember vagyok, de — hálás tudok lenni. Amíg én élek, Felsőged ítéleteit én e falak közt is éppoly készséggel és szó szerint hajtom végre, mint-ha otthon, a trónról rendelné el azt. Hogy' azután itt mi lesz a sorsom — azzal már nem törődöm.

— Ezt, ezt a beszédet vártam én tőled, koma! De vannak-e jó segédeid? Az áruló' erős és tapasztalt ember, aki alighanem védekezni fog és segítségért kiáltoz. Balfré hallani sem akar más szerepről, csak arról, hogy az ajtót őrzi, hogy meg ne zavarjanak bennünket. De erre

is a:lig bírtam rávenni. Oliver semmire se való; csak hazudozáshoz és hizelgéshez ért és rossz tanácsokat tud adni, de — *Ventre-Saint-Dieu!* hamarabb ki fogja majd érdemelni a kötelelet, mint másokra alkalmazni. — Azt hiszed tehát, van hozzá való embered és eszközöd, hogy végrehajtsd az ítéletet?

— Itt van velem *Trois-Echelles* és *Petit-André*, — felelte a főporkoláb — mindketten értenek a mesterségükhöz. Mind a hárman készen vagyunk Felségedért élni vagy halni, mert jól tudjuk, hogyha Felséged meghal: akkor nekünk is végünk van ám, s a mi életünk sem nyulik hosszabbra, mint akármelyik páciensünké. — Ha szabad kérdenem, kivel lesz most dolgunk, Sire? Én előbb látni szeretem az embereimet, hogy megismerjem. Épp Felséged pirongatott meg a multkor, amiért a gonoszlevő személyében megtévedtem, aki helyett egy becsületes parasztot magasztaltunk föl.

— Nagyon helyes, *Tristan!* — felelte a király — tudd meg hát, hogy akit én halálra ítéltem, senki más, mint — *Galeotti Marzio* asztrológus! Te csodálkozol *Tristan* — pedig mégis úgy van. Ez a gonosz fickó hozott bennünket ide álnok fondorlattal, hogy védtelenül kiszolgáltasson bennünket a burgundi herceg vad dühének.

— De nem tehetette megbosszulatlanul, Sire! — felelte a főporkoláb. — Lenne bár ez az utolsó cselekedetem ebben az életben, mint a darázs, amely a szurás után kimul — és a következő percben a halál várna reám: még akkor is elbánok veled!

— Ismerem a hüséges lelkeket, *Tristan!* — mondotta a király meghatottan. — És azt is tudom, hogy mint minden jó ember, te is örömeidet leled kötelessége

teljesítésében. — No, de most készülj föl s készítsd elő a gyóntatót, mert az áldozat immár közeleg.

— Azt kívánja, Sire, hogy az ítéletet szemeláttára hajtsuk végre?

Lajos király ezt a látványt elhárította magától; megparancsolta a főporkolábnak, hogy Galeottival majd csak akkor végezzenek, mikor az ő szobájából távozik.

— Én ezt a fickót csak azért akarom még egyszer látni, hogy megfigyeljem, miként viselkedik fejedelmével szemben, ákit ő ilyen nagy bajba döntött. Oh, hogy fogok örülni, mikor az ő sötétvörös ábrázatát a halálfélelemtől elsápadni látom! — És hogyha élve menekülök ki innen, akkor — oh akkor te leszel a soron biborpalástodban te gonosz biboros! Mert Róma sem védelmezi őt meg — ezt mondom Szent Péter és a clery-i Szent Szüz engedelmevel, aki minden jósnak a forrása. — De mondd csak Tristan, miért e tetovázás? Eredj és legyetek készen, az a fickó minden pillanatban beléphet. — De ne adja az ég, hogy az a gonosz valahogy megneszelve légyen a veszedelmet és végre még el se jöjjön! — Nos, mi bajod, Tristan, máskor te nem voltál ilyen lassu, mint most.

— Ellenkezően, Sire — felelte a főporkoláb — mindig Felséged volt az, aki megpirongatott azért, amiért elsiettem a dolgot. Legjobb lesz tehát, ha Felséged adja meg a jelt, hogy mikor végezzünk Galeottival és hogy egyáltalán végrehajtsuk-e az ítéletet vagy sem. Mert volt már eset, amikor Felséged kétszer, sőt háromszor is megváltoztatta elhatározását, én pedig az elsietés miatt jól kikaptam.

— Te bizalmatlan ember, te! — mondotta a király

mosolyogva. — Ezuttal bezzeg nem fogom megváltoztatni az elhatározásomat! De hogy minden aggodalmadat eloszlassam, vedd tudomásul, hogy amikor én annak a gaz fickónak ezt mondom: »De van még fölöttünk Isten!« — akkor bátran megkezdheted a mesterséged. De hogyan azt mondom neki, hogy: »Távozzál innen békével!« — akkor az azt jelenti, hogy elhatározásomat megváltoztattam..

— És mi történjék a holttesttel?

— Várj csak egy pillanatig!... A nagy terem ablaka persze, szűk; de ott van az a nagy nyílás, azon át kifér a teste. Papiroslapot teszünk a mellére, amelyre e szavakat írjuk reá: »A király igazságszolgáltatása. Vámentes!« — És ezzel beledobjátok a Somme habjai közé.

A főporkoláb most távozott a király szobájából, két pribékjével visszahuzódott az egyik ablakmélyedésbe s ott összedugták a fejüket. Olivér leverten nézett maga elé s mintha rájuk se hederitene, míg Balafre mély álomba merült, s aludt, mint a bunda.

— Bajtársaim! — mondotta a főporkoláb a két pribéknek. — Ti azt hittétek, hogy a mi mesterségünknek immár végkép befellegzett, s most már nézhetünk más foglalkozás után. De nem addig al! A mi nemes urunk épp most bizott reánk egy fontos ügyet, amit derekasán kell elvégeznünk, olyan emberekhez méltóan, akikről majdan a történetírók is megemlékeznek.

— Én már mintha sejteném is, hogy miről lesz szó! — jegyezte meg Trois-Echelles fontoskodva. — A mi urunk a régi római császárokat akarja utánozni, akik, mikor már minden kötél szakadt, és már nyakukon érezték a kést, a saját ügyes hóhérukat bízták meg azzal a munká-

val, amit egy idegen kontár esetleg rosszul végzett volna el rajtuk. Pogányokhoz képest ez elég szép szokás volt, én azonban, mint jó katolikus, nem tudnám összeegyeztetni a lelkiismeretemmel azt, hogy én kezet emeljek a legkeresztényibb királyra.

— De kedves testvér! — felelte Petit-André — Mit törödsz te azzal, Hogyha egyszer a Király elrendeli a saját kivégzését, hát — rendben van, miért erre még szót is vesztegetni!

— Csitt, fiuk! — szólt csillapítóan a főporkoláb. — Dehogya is a király személyéről van szó; hanem arról a görög eretnekről, arról a pogány és mohamedán varázslóról, Galeotti Marzió asztrológusról!

— Galeotti? — jegyezte meg Petit-André. — Akkor hát egészen természetesnek találom, A sok csepürágó s kötél-táncos közt, akiket életemben ismertem, még egyetlen egyet sem láttam olyat, aki ki ne törte volna a nyakát.

— Nekem csak az okoz gondot, hogy a szegény ember gyónás nélkül hal meg. — mondotta Trois-Echelles, szemét az ég felé fordítva.

— Hát bizony ez az ember igazán gonosz eretnek és kuruzsló! — jegyezte meg a főporkoláb. — Egy egész kollégiumra való papság sem tudná őt fölmenteni az alól a büntetés alól, amit méltán megérdemel. Igaz, ugyan, hogy szükség esetén te is értesz hozzá, Trois-Echelles, hogyan kell a halálra ítéltet vigasztalni utolsó perceiben de ezuttal más a helyzet, s alighanem a — törötökre lesz szükség .

A főporkoláb két méltó munkatársa azonban eldicsekedett azzal, hogy még ilyenkor is gondjuk volt arra,

hogy kötél állandóan álljon rendelkezésükre; a derekuk köré csavarva, hármely pillanatban kéznél van a hurokkal ellátott kötél, sőt az annak felerősítésére szolgáló kapocsról is gondoskodtak.

— Nos, ami azt illeti, talán erre is sor kerülhet még ma! — jegyezte meg a főporkoláb. — A hurkot esetleg amott a gerendán, avagy az ajtó szemöldökfáján is megerősíthetitek. En a fickóval majd hamarosan öszeszólalkozom, mialatt ti a hurkot a nyakába akasztjátok s ekkor...

— A hurkot a nyakára szoritjuk — vágott közbe Petit-André — mire a csillagvizsgáló huj! — fenn van az égben, mert hiszen a lába nem éri a földet.

— És azok az urak ott ni — mondotta Trois-Echelles, — a kandalló felé mutatva — nem nyujtanak segítséget nekünk, hogy azután a mi szolgálatunkért ők is jutalmat remélhessenek?

— Szó sincs róla! — nyugtatta meg őket a főporkoláb. — A borbély állandóan gonoszságokon törí a fejét, amelyeknek kivitele azonban mindig másvalakire vár; a skót Balafre pedig majd az ajtót fogja őrizni, hogy munkákban senki minket meg ne zavarjon, lévén ő a mi munkánkra teljesen alkalmatlan, mert hiányzik belőle a megkívántató megértés és a mi fő — az ügyesség! Kinek-kinek megvan a maga mestersége.

A két pribék szemfényvesztő ügyességgel, sőt bizonyos jóleső érzéssel — amely mostani vigasztalan helyzetüket kissé mégis mintha megédesítette volna — erősítette föl a hurkot a kiszemelt helyre, hogy a király halálos ítéletét Galeotti Marzio asztrológuson végrehajtsák.

Tritsan Pflermite meglelégedéssel szemlélte embereinek ügyes munkáját, míg Oliver mintha rájuk sem he-

deritene. Lesley Lajos pedig, a Balafré, aki a zajra, mégis csak fölébredt, szintén nem törődött mások dolgával, mint amely az ő működési körén kívül esik, amelyért tehát semmiféle felelősséggel nem tartozik.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Le Glorieux a király parancsához képest — azaz inkább kérésére, mert Lajos király ezuttal csak legfőbb kérhetett — Galeotti Marzio fölkeresésére indult, akit hamarosan meg is talált Peronne egyik legjobb hirű vendégfogadójában, ahol a környéken a legjobb bort mérték. Az udvari bolond az asztrológust az ivószoba egyik sarkában pillantotta meg, aminl éppen egy különös öltözetű nő — mór, vagy afféle keleti divatu ruha volt rajta — társaságában üldögélt s a nővel beszélgetett. Mikor Le Glorieux feléjük közeledett, a nő távozni készült.

— Ezek a hírek pedig teljesen megbízhatók! — mondotta az a furcsa öltözetű nő, a másik pillanatban már elvegyülve a szomszéd asztalok körül üldögélő, különféle emberek sokaságában.

— Filozófus bátyám! — szólalt meg Le Glorieux — Egyik bolond a másikat kergeti. Amaz távozott, a másik jött helyébe, hogy téged Lajos francia király lakosztályába kísérjen.

— Te vagy a küldötte? — kérdezte Marzio hirtelen

főleszmélve s Le Glorieux személyében az udvari bolondot sejtve, aki pedig külsőleg ezt a minőséget vajmi kevés mértékben árulta el.

— Ugy van, Sirl s a te bölcsességed bizonyára megérteti veled, hogy ha a hatalom a bolondot küldi a bölcs tudósért — mennyire rá lehet az arra szorulva!

— És hogyha én ilyen későn nem tennék eleget a hívásnak? — felelte Galeotti.

— Ez esetben segitenénk rajtad, hogy minél kényelmesebben megtehesd az utat. Hat markos burgundi várakozik künn az ajtó előtt, akiket Crévecœur bocsájtott rendelkezésre. Mert hát tudnod kell, hogy Károly herceg és én, a mi Lajos rokonunkat nem fosztottuk aám meg egészen a koronájától, mert meghagytuk neki a vázát, ami azonban vert aranyból való. Világosabban beszélve: Lajos király még mindig parancsolója embereinek — téged is beleértve — akinek parancsára még mindig megjelenni tartozol.

— Követlek! — felelte egyszerűen Galeotti, aki alighanem belátta, hogy egyebet úgy sem tehet.

— Nos, Sirl — mondotta Le Glorieux, mikor a kastély közelébe értek. Most rajtad a sor. Mert hát mi is azt tesszük a mi kedves rokonunkkal, amit a ketreche zárt éhes oroszlánál szokás tenni: hébe-hóba egy-egy borjut dobunk be hozzá, hogy öreg, rozsdás fogaival legyen mlt széttépnie.

— Azt hiszed talán, hogy a király a testi épségem ellen szándékszik tenni valamit? — kérdezte hűlődezve Marzio.

— Nos, azt ugyan magad jobban tudhatnád, mint én. Habár sötét az éjszaka és az eget felhők takarják,

te azért a csillagokat a felhőkön keresztül is tisztán láthatod. En nem értek a te tudományodhoz. Az édesanyám figyelmeztetett mindig arra, hogy fiam, óvakodjál a csapdába került vén patkányoktól, mert azok a legmérgeesebbek.

Ilyen beszélgetések közt érkeztek ketten a kastély kapuja elé, ahol azután kézről-kézre átadva, a csillagász végre elérkezhetett a Herbert-torony elé, ahol akadály nélkül bebocsájtották.

Az udvari bolond furcsa viselkedése nem kerülte el Galeotti figyelmét s az ennek a hatása alatt támadt aggodalmát csak növelte Tristan l'Hermite főporkoláb még furcsább viselkedése, mikor ez őt a király szobájába kísérte. Mint aki az égitegek vizsgáldásában annyira jártas ember, természetesen legott észrevette a gerendáról lecsüngő kötélhurkot is. Ennek láttára tudatára ébredt annak a veszedelemnek, amely most fenyegette s most már azon törte a fejét, hogyan szabadulhatna innen szép szerével; viszont arra is elhatározta magát, hogy szükség esetén a végsőig védekezni fog.

Ezzel az elhatározással, de teljesen fesztelen viselkedéssel, mintha semmit sem vett volna észre, lépett Galeotti a király elé.

— Minden jó bolygó jelentsen szerencsét Felséged számára és minden rossz együttállás mentesítse káros hatása alól Felségedet! — szólalt meg Marzio keleties nyelven.

— Nekem azonban úgy tűnik föl, — felelte a király — amire magadtól is rájöhetsz, ha széttekintesz ebben a szobában, hogy az én kedvező csillagzatom hűtlen lett hozzám, ellenben valamennyi rossz konstelláció

rám viharozta megsemmisítő hatását. Hát nem szégyenled magad, Marzio, mikor itt látsz engem, mint foglyot, pedig emlékezhetsz reá, micsoda meggyőző biztosítékokkal csábitottál te engem ide!

— És nem szégyenled magadat te, — királyi uram. — felette kemény hangon Marzio — *te*, aki a tudományban annyi haladást tanusítottál? Nem szégyenled magad, hogy a szerencse első elsötétülésére tüstént megijedsz mint a gyáva ember a fegyver első megcsörrenésétől? Te akarsz az emberi sorsot irányító misztériumokba behatolni, de a szerencsétlenség első megjelenésétől visszariadsz s kizökkensz a kerékvágásból, mint a megvadult ló az árnyszerű, képzeleti tárgytól.

— Árnyszerű és képzeleti! — felelte a király. — Hát a tömlöc képzeleti és árnyszerű valami? Az én utált rokonom örszemeinek fegyverzörgése árnyszerű valami? Mi akkor a való és igazi rossz, ha fogság, trónfosztás és életveszedelem nem az, te — áruló!

— Tudatlanság és előítélet az igazi rossz az életben! — felelte nyugodtan Marzio. — Higgyél nekem, hogy a teljhatalmu királyok, ha tudatlanságba és előítéletekbe süllyednek, kevésbé szabadok, mint a bölcs ember tömlöcbe zárva s láncra verve. Ehhez a boldogsághoz segítsen téged az én tudásom, ha utasításaimat megfogadod.

— Tehát az ilyen filozófiai szabadsághoz juttattál el engem a te tanaid révén? — mondotta keserű mosollyal a király. — A sok szép oktatásnak végre is az lett a vége, hogy ide jutottam, mint a peronnei fogház lakója! De ne hidd ám, hogy a jól megérdemelt büntetés elmarad! Mert van még fölöttünk Isten!

— Mindaddig nem engedlek át a sorsodnak, — fe-

lelte Galeotti — amíg a tudomány jó hírnevét meg nem mentettem. Legszebb ékköve az a te koronádnak, amit a világ évszázadok után is meg fog csodálni, amikor a Capet-nemzetség valamennyi tagjának porhüvelyé már rég elporladt a saint-denisi sirboltban.

— Beszélj tehát! — parancsolta reá a király. — Arcátlanságod azonban nem fog többé megtéveszteni engem; csak éppen meghallgatlak. Beszélj! De ismerd be legalább, hogy én vagyok a rászédett s te vagy a csaló és hogy a te állítólagos tudományod semmi más, csak álom és hogy a bolygóknak, amelyek fölöttünk ragyognak, éppoly kevés befolyásuk van a mi sorsunkra, mint ahogy a folyó tükrében visszaverődő fényük a folyó irányát megváltoztatni nem tudja.

— Miután nem ismered azoknak az áldásos sugaraknak titokzatos hatását — felelte Galeotti — tagadod befolyásukat a föld vizeire. Pedig tudnod kellene, hogy a Hold, — amely azért a leggyöngébb hatású, mert legközelebb van ehhez a szegény, nyomorult Földhöz, — tehát a Hold nemcsak az ilyen nyavalyás folyót, mint ez a Somme, hanem hatalma alatt tartja az oceanök roppant vizét is, amely a Hold korongjának növekedése vagy fogyása szerint majd megduzzad, majd meg ismét lepad, engedelmeskedvén neki úgy, mint ahogy a rabszolganő várja a szultána intését. Nos, Valois Lajos, mi az észrevételed az én hasonlatomra? Mondd csak: nem olyan vagy-e, mint az az ostoba utas, aki azért haragszik a hajó kormányosára, mert nem bírja a hajót révbe vinni anélkül, hogy a hajót a szél és az áradat ereje meg ne táncoltatná. Nem volt nekem akkora hatalmam, hogy én téged idehozhattalak volna; erre csak az égiak ha-

talma volt képes s arról sem én tehetek, hogy az az út, amely téged a boldogsághoz vezet, rögös és veszedelmekkel teli! Ezt az utat én nem tudom simává tenni. És hol van a te tegnapi bölcseséged, amelynél fogva észrevehetted, hogy az isteni gondviselés utjai sokszor a mi javunkra szolgálnak, noha óhajainkkal ellentétben vannak is.

— Épp e szavaiddal juttatsz eszembe egy nyilvánvaló hamisságot! — jegyezte meg a király. — Nem azt mondtad-e nekem annak idején, hogy az az ifju skót apród, Quentin Durward, vállalkozását az én előnyömbre és az én becsületemre nézve kedvező eredménnyel fejezi be. Nos, a vállalkozása, ahogy magad is jól tudod, úgy végződött, hogy majd részem lesz abban a veszedelemben, amit e vállalat rossz vége miatt fölzigzult burgundi herceg, ez a vad bika, fog majd a nyakamba zudítani. Hát látod, Marzio, ez már nyilvánvaló hamisság! Itt megfogtalak s k inem eresztelek — hiába hivatkozol te az apály és a dagály előnyös fordulatára, amelyre nekem — a véleményed szerint — türelemmel várnom kellene, mint ahogy az az ostoba ember cselekedte, aki a folyó partján akarta kivárni, amíg a folyó vize lefolyik előtte. Hát itt a magad hálójában akadtál fenn, saját cselvetésednek lettél az áldozata! Elég gyöngye voltál, hogy határozott jövőndülésre merészkedtél, ami teljesen hazugnak bizonyult!

— De amely szóról-szóra, betüröl-betüre be fog teljesedni! — felelte vakmerően Marzio. — A tudatlansággal szemben soha nagyobb diadalát a tudománynak nem kívánom, mint amilyenben e jóslat teljes beteljesedése révén részem lesz! Én azt mondtam neked, hogy az a skót

ifju minden tisztességes megbízatásodban hűségesnek fog bizonyulni. És nem úgy van-e? És azt is mondtam neked, hogy lelkiismereti kérdést csinál magának abból, vajjon a te esetleges gonosz vállalkozásodban segítségére legyen-e? Hát nem így történt-e? Ha még mindig nem tudtalak meggyőzni e tekintetben, hát kérdezd meg a — cigányt, Hayraddin Maugrabint!

A király szégyenében és bosszúságában elpirult.

— És azt is mondtam neked, — folytatta Marzio rendületlenül, — hogy aszerint az együttállás szerint, amelyet az indulásakor mink megfigyeltünk, veszedelmek fenyegetik a személyét — és nem úgy történt-e, hogy minduntalan veszedelmekkel találta magát szemközt? És azt is mondtam, hogy a kiküldő részére az együttállás jót jelent. Nos, erről nemsokára meggyőződhetel! Az előnyét élvezni fogod.

— Az előnyét élvezni fogom? — kiáltott föl a király gunyos hangon. — Hát nem élvezem már a szerencsétlenséget és a fogságot?

— Nem erre értettem! Még nem jutottunk a végére. Majd te magad fogsz beszámolni nekem arról az előnyről, amely osztályrészedül jutott, révén a kivitel ama módjának, amelyet a kiküldött skót ifju a te megbízásod elintézése céljából alkalmazni jónak látott.

— Ez már sok! Ilyen arcátlanságot! — kiáltott föl a király dühösen. — Megcsalni s hozzá még ki is gunyolni engem? Takarodjál innen! Ne hidd, hogy ezt a gyalázatot megbosszulatlanul hagyom! Mert van még fölöttünk Isten!

Galeotti távozni készült.

— Maradj! — kiáltott reá erőlyesen a király. —

A csalásban, mondhatom, vakmerő voltál. De felelj meg nekem még egy kérdésre! De jól megfontold ám, hogy mit mondasz!... Vajjon a te állítólagos tudományod meg tudja-e mondani neked a saját — halálod óráját?

— Természetesen, de csak egy másik egyénéhez viszonyítva, — felelte nyugodtan Galeotti.

— Ezt a körmönfont választ nem értem.

— Tudd meg tehát király, — mondotta ünnepléses hangon a tudós, — hogy az én halálom pontosan huszonnégy órával előzi meg a te haláloedat!

— Ha! Mit mondasz, Marzio? — kiáltott föl a király szinte ijesztően eltorzul tarccal. — Megállj!... Ne menj még! Az én halálom tehát huszonnégy órával a te haláloed után fog bekövetkezni?

— Ugy van! Huszonnégy óra múlva! — ismételte meg Galeotti határozott hangon. — Ha csak egy szikrányi igazság van azokban a titokzatosan ragyogó égitestekben, amelyek oly ékesen tudnak beszélni. — Jó éjszakát kívánok neked, Sire!

— Megállj! Ne menj még! — kiáltott utána a király s karjánál fogva tartotta vissza a távozni készülő tudóst. — Galeotti Marzio! Én mindig jószágos urad voltam; gazdaggá tettelek, barátomul fogadtalak s tanulmányaim közepette tanárom voltál. Most csak arra kérek: légy őszinte, nyílt szívű hozzám! — Mondd tehát: csakugyan van valami igazság a te tudományodban? Annak a skót ifjunak küldetése reám nézve csakugyan kedvezően végződött? Vajjon a kettőnk élete olyan szoros kapcsolatban van egymással? Mondd meg, de őszintén ám, én derék, jó tudósom! Ne félj, semmi bántódásod nem lesz többé! Én már öreg vagyok, most pedig rá-

adásul fogoly s a királyságomat is elvesztettem. Az én helyzetemben a való igazság ismerete fölért egy királysággal. És én tőled, egyedül tőled várom, derék Marzio, ezt a felbecsülhetetlen kincset!

— És én felajánlottam Felségednek ezt a kincset tekintet nélkül arra a veszedelemre, hogy Felséged vad haragjában megölet engem! — felelte bátor hangon a tudós.

— Kicsoda? Én-e? Galeotti? — felelte a király halk, behizelgő hangon. — Oh, akkor te nem ismeresz engem. Hát nem vagyok-e fogoly? Lehetnék-e türelmetlen, kiváltképen most, mikor a haragom csak a tehetetlenségemet árulná el! Mondd meg tehát őszintén, Marzio, vajjon csakugyan komolynak tartod-e a tudományod és valóban bizol-e benne?

— Bocsásson meg, Felség, — felelte Marzio — ha én erre a kérdésre azzal válaszolok, hogy a hitetlenséget az idő és a körülmények győzhetik le csupán. Tekintettel arra a bizalmi állásra, amelyet én Korvin Mátyás híres magyar király tanácsasztalánál, sőt magának a császárnak udvari tanácsában elfoglaltam, nem illenék, ha ismételten azzal hozakodnék elő, mi mindent megjósoltam én már előre. Ha még mindig kételkednél, egyszerűen az eseményekre utalok. Még csak egy vagy két napi türelemre van szükség, hogy mindaz, amit én arra az ifju skót apródra nézve mondtam, — valóra váljon, avagy meghazudtoljon engem. És törjenek engem kerékbe, törjék össze egyenkint valamennyi csontomat, hogyha annak a Quentin Durwardnak rettenthetlen bátorságából Felségedre nézve előny nem származik, mégpedig a legnagyobb mértékben! De hogyha nekem kinzások közepette

kell meghalnom: akkor jól teszi Felség, ha tüstént gyónatóját hivatja, mert attól a pillanattól számítva, amikor utolsó sóhajom is elröppent: Felségednek mindössze huszonnégy órája marad a gyónásra és a vezeklésre.

Lajos király még mindig a ruhájánál fogva tartotta vissza erősen a tudós asztrológust, s mikor az ajtó felé mentek s azt kinyitották, hangosan, hogy a teremben mindenki meghallja, így szólt Marzio után a király:

— Holnap még majd beszélünk erről. Most pedig távozzál innen békével! *Távozzál innen békével! Távozzál innen békével!*

Háromszor is megismételte a király ezt a jelmondatot, nehogy a főporkoláb félreértse; sőt maga is követte Marziot a terembe, mintha attól félt volna, hogy a főporkoláb pribékjei nyomban lefogják és kivégzik az asztrológust. Hogy pedig mindenféle félreértésnek elejét vegye, a megismételt jelmondat után még intett is a király a főporkolábnak, hogy Marzionak még a hajaszála se görbüljön meg!

Igy mentette meg a saját életét Galeotti Marzio talán valami titkos hír ismerete és tüneményes lélekjelenléte által s így lett Lajos király, korának egyik legokosabb és legbosszuállóbb uralkodója, a saját babonájának rabja, akinek a halál — számos bűnének tudatában — oly iszonyatosnak tűnt fel.

Mindazáltal bosszankodott magában, hogy bosszuját kénytelen volt elfojtani, s ez a bosszankodás mintha átragadt volna a főporkolábra és méltó munkatársaira is, akikre a terv végrehajtása várt.

Balafre, miután az ellenparancs elhangzott s reá immár nem volt szükség — az igaz, hogy az egész ügy

egy csöppet sem érdekelt — otthagya őrhelyét az ajtó előtt s néhány perc múlva már az igazak álmát aludta.

A főporkoláb, miután a teremben most már ki-ki nyugalomra tért, végig-végignézett Galeotti Marzio hatalmas termetén s mégmindig a mézáraskutya szemével nézte őt, melynek a szakács a lopott husdarabot kirántotta a fogai közül, míg derék munkatársai, az őket jellemző érzésüknek rövid észrevételekben adtak kifejezést.

— Ez a szerencsétlen kuruzsló! — szólalt meg Trois-Echelles halk, kenetteljes hangon. — Elszalasztotta a legjobb alkalmat, hogy istentelen szemfényvesztéseieért oly módon lakolhasson, hogy Szent Ferenc kötele által halhatott volna meg. Valóban szándékomban volt, hogy én ezt a legkényelmesebb hurkot illesztsem a nyakára, hogy szerencsétlen holttestétől a gonosz szellemeket távoltartsam.

— Én pedig — jegyezte meg Petit-André — elszalasztottam azt a ritka alkalmat, hogy megfigyeljem: mennyire képes meghosszabbítani a háromszoros kötelet egy hét kő sulyu emberi test. Igazán érdekes és tanulságos kísérlet lett volna, amire művészetünkben eddig még nem volt példa.

Eközben Galeotti, aki a kandalló tulsó végén foglalt helyet, gyors és bizalmatlan tekintettel nézett szét szobatársai közt. Először is az ujjasába nyult s kezét megnyugtatóan húzta vissza, ott érezvén törét, amit állandóan magánál hordott. Noha kövér és bizony kissé nehézkes ember volt már Galeotti, a fegyvert még mindig elég jól forgatta. Miután így kellő biztonságban érezte magát, egy pergamen-tekerccset vont elő a kebléből, amely görög betűkkel és kabbalisztikus jelekkel volt telefirkálva;

néhány darab fát dobott a tűzre, hogy annak fénye mellett még alaposabban szemügyre vehesse a körülötte levő személyeket: a mélyen alvó Balafret, kinek merev, darabos vonalú arcát mintha ércből öntötték volna; a halvány és ijedt arcú Olivert, aki majd az alvást szinlelte, majd pedig ijedten kapta föl a fejét; a vad külsejű és elégedetlen főporkolábot; háttérben az álszenteskedő Trois-Echelles hóhérsegédet s a mulatságos mozdulatu, mozgékony Petit-Andrét, aki azzal próbált szórakozni, hogy álszenteskedő és szemforgató társának mozdulatait és arckifejezését utánozta, míg végre maga is — elaludt.

Mennyire elütött ezektől a rossz arcoktól Galeotti Marzio tiszteletet parancsoló, szinte szépnek mondható arca, hosszú, szép és jól ápolt szakállával, és csak sajnálni lehetett, hogy ez a szép külső egy olyan férfinak jutott osztályrészül, aki tehetségét, ékesszólását s fejedelmi külsejének előnyeit a megtevesztés alacsony céljának állította szolgálatába.

Igy múlt el az éjszaka a peronnei kastély Herbertornyában. Mikor a hajnal első sugarai a góthikus ódon termet megvilágították, a király beszólította magához Olivert, aki a királyt éjjeli pongyolájában ülve találta s kinek arcát a kiállott halálfélelmek ijesztő módon elváltoztatták. Oliver célzást is akart tenni erre, de a király elhallgattatta, ellenben annál bővebben beszélt arról a tervéről, amellyel a burgundi udvar tisztviselőit szeretné a maga számára megnyerni, mely munkában Olivernek is szerepet osztott ki.

Két óra múlva Oliver engedélyt kapott Crévecoeur gróftól, hogy távozhatik a kastélyból, a király által reá bízott teendők elvégzése céljából. Majd Galeottit

hivta be magához a király, aki az újabb és hosszabb megbeszélés után, mintha új reménységet merített volna az asztrológus szavaiból. Most már azután Crévecoeur gróf reggeli látogatását fogadta, aki nem győzött csodálkozni a király lelkiyugalmán, és pedig annál inkább, mert időközben a király arról is értesült, hogy a burgundi herceg néhány órát olyan feldult lelkiállapotban töltött el, hogy Lajos király személyes biztonsága, sőt talán az élete is, igazán veszedelemben forgott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Habár Lajos király éjszakája is aggodalmak, gondok és nyugtalanságok közt telt el, még inkább elmondható ugyanez a burgundi herceg éjszakájáról. A herceg két kedvelt tanácsosa: Hymbercourt báró és Argenton az éjszakákat rendszerint a herceg hálószobájában töltötte, ahol számukra külön ágyak voltak megvetve. Jelenlétükre azonban soha nagyobb szükség nem volt, mint ezuttal, amikor a herceg kedélyállapotát, a szomorúság, a harag, a bosszuvágy és a sértett önérzet annyira feladulta, hogy bármely pillanatban vulkányszerű kitörésére lehetett számítani.

Nem tűrte, hogy levetköztessék, vagy hogy éppen ágyba fektessék, mert alvásról hallani sem akart. Egyik lázas rohamból a másikba esett, elannyira, hogy két hű embere komolyan aggódott, hogy az elméje megzavarodik. Amíg a meggyilkolt lüttichi püspök erényeit és szívjóságát az égig magasztalta, s elhunytán érzett fájdalomában arccal az ágyra vetve magát, keservesen zokogott. — hirtelen átcsapott a legádázabb dührohamba s a szobában fel s alá futkosva, iszonyu bosszút esküdött.

Szent Györgyöt, Szent Andrást és az ég valamennyi szentjét segítségül hívta, hogy véres bosszút állhasson Vilmos márkgrófon, a lüttichi lázadókon és a gyilkosság értelmi szerzőjén. Ez utóbbi fenyegetése félreérthetetlenül Lajos király ellen irányult; egyuttal elhatározta, hogy magához hivatja a normandiai herceget, Lajos király öccsét, akivel a király ádáz haragot tartott, s annak jelenlétében fölszólítja Lajost, hogy vagy mondjon le a koronáról, vagy adja át a hatalom egy részét az öccsének.

Még egy napot és egy éjszakát töltött a herceg hasonló zaklatott lelkiállapotban, állandóan aggodalommal töltve el környezetét; sem levetkőzni, sem aludni nem akart s most már annyira kimerült, hogy hivei a legrosszabbtól tartottak. Csak lassan, nagyon lassan nyerte vissza önuralmát és nyugalmát, hogy most már tanácsülést is tarthattak, amelyen sok mindenféle ügy került szőnyegre, de határozni nem tudtak. Argenton írta meg, hogy egy futárnak állandóan készenlétben kellett maradnia, hogy bármely pillanatban a normandiai herceget meghessen, mely esetben pedig Lajos király sorsa alighanem hamarosan eldőlt volna s minden valószínűség szerint a — halál lett volna. A dühtől és a bosszuvágytól reszkető hercegnek ilyenkor elég lett volna egyetlen bátorító szó valamelyik tanácsadója részéről s Lajos király élete menthetetlen lett volna; a higgadtabban gondolkodó burgundi nemes urak azonban a sok enyhítő körülmény figyelembevételével mégis inkább az enyhébb elbirálás mellett nyilatkoztak s e tekintetben kiváltképen Hymbercourt bárónak, Crévecoeur grófnak és Argenton történetírónak köszönhet sokat Lajos király. Őszintén szól-

va, ez a buzgalom nem volt éppen önzetlennek mondható! Némelyek máris élvezték a király bőkezűségét, másoknak viszont birtokaik voltak Franciaországban, vagy legalább igényt tartottak ilyen birtokokra, tehát bizonyos mértékben függő viszonyban voltak Lajos királlyal. Nos, az a sok kincs pedig, amelyet Lajos király négy öszvér hátán hozott ide, e tárgyalások során alaposan megcsapant.

A harmadik nap folyamán azonban kicsibe mult, hogy föl nem borult a helyzet.

Campo-Basso e napon a tanácskozás során azt a mesét frissítette föl, amely arról szól, hogy a róka azt tanácsolta a vándornak, hogy halálos ellenségét, a kígyót, amely véletlenül a hatalmába került, egyszerűen — tapossa szét! Argenton, aki rémülten vette észre, mint borul el a herceg homloka s mint szór szikrát haragjában a szeme — sietve hívta föl tehát figyelmét arra, hátha Lajos királynak egyáltalán nem volt része a lüttichi püspök meggyilkolásában s aki e gyanu alól esetleg könnyűszerrel tisztázhatja magát. Mi több: talán még egészen elfogadható kárpótlást is adhatna azokért a kártevésekért, amiket a lüttichiek közt szitott zavargások okoztak. De fölhívta a herceg figyelmét azokra a káros következményekre is, amelyek az erőszakos megtorlás nyomán nemcsak Franciaországra, de Burgundiára nézve is végzetes katasztrófát jelentetének s közel áll annak valószínűsége, hogy a két állam zilált helyzetét és kölcsönös viszálykodását kihasználva, az angolok ismét elfoglalnák Normandiát és Guyennet, újból fölidézve ezáltal azt az iszonyú háborút, amelyet Franciaország és Burgundia egyesült erővel is csak nagy áldozatok árán birt szerencsésen be-

fejezni. Argenton nem kívánta ugyan, hogy Lajos királyt bocsássák szabadon; ellenben kössön vele a herceg olyan előnyös szerződést, amely annyira megköti a király kezét, hogy jövőre nézve lehetetlen legyen számára beleavatkozni Burgundia ügyeibe.

Hymbercourt és Crévecoeur helytelenítették Campo-Basso ajánlatát, viszont Argenton tervét sem pártolták, mert efféle szerződést nem tartottak teljesen célravezetőnek.

A herceg figyelmesen végighallgatta tanácsadóinak véleményét s összeráncolt homlokkal, komoran nézett maga elé a földre. Mikor azonban Crévecoeur gróf beszéde közben azt a kijelentést tette, hogy szerinte Lajos királynak tudomása sem lehetett a Schönwaldt-katélyban lefolyt véres eseményekről, azokért tehát felelősségre nem vonható, — a herceg hirtelen fölkapta a fejét s kihívó tekintetet vetve a szónokra, fölkiáltott:

— Talán te is meghallottad a francia arany csengését, Crévecoeur? Ugy tűnik fel, mintha az én tanácsomban azok az aranyak éppoly vigan csengenek, mint valaha a saint-denisi harangok. Ki meri azt állítani, hogy a háboruskodást Flandriában nem Lajos király szította?

— Legkegyelmesebb urunk — felelte Crévecoeur gróf — az én kezem jártasabb az acél, mint az arany kezelésében és éppen azért merem állítani, hogy Lajos királynak közvetlen befolyása a flandriai zavargásokra nem lehetett, legföljebb talán a cselszövényei adtak alkalmat azok kitörésére. Azt azonban határozottan merem állítani, hogy a lüttichi püspök meggyilkolásában teljesen ártatlan, hiszen éppen az ő küldötte volt az egyetlen, aki a gyilkosság ellen hangosan és nyíltan tiltakozott. Ha Fen-

séged parancsolja: ezt az embert bármikor bemutatathatom.

— Igen, igen, látni akarom! — felelte a herceg. — Mert hogy is gondolhattál arra, Crévecoeur, hogy mi elfogult bírái lehetnénk valakinek! Ha Lajos király a püspök meggyilkolásában való részesség alól tisztázza magát: a terhére rótt többi vétkei enyhébben bíráljuk el. Ha pedig csakugyan bűnös: akkor ki meri szigorunak tartani azt az ítéletet, amely őt kolostorba való visszavonulásra kényszeríti, hogy nagy vétkei ott levezekelve. De hadd lássuk azt a tanult! A tanácsulást bezárom. Most pedig ruhát váltok, mert délben fölkeresem Lajos királyt, akinek bizonyos pontokra vonatkozóan szerződést kell aláírnia. Ha megtagadja — jaj a fejének!

— Lajos megmentése s ami még rosszabb: Burgundia becsülete igazán kés élére van állítva! — mondotta Hymercourt báró Crévecoeur grófnak és Argentonnak, mikor a herceg távozott a teremből. — Eredj csak gyorsan a királyhoz, Argenton! Te jobban tudsz beszélni, mint akármelyikünk itt. Figyelmeztess a királyt arra a viharra, amelyet az ügye itt ránk zuditott, hadd tudja ő is, honnan fúj a szél, hogy hajóját ahhoz képest irányíthassa. Az a meggyőződése, hogy az a fiatal testőr nem fog olyasvalamit vallani, ami a király helyzetét súlyosabbá tenné; nem tudhatjuk azonban, hogy micsoda titkos küldetésben járt ott.

— Az a fiatal skót testőr — jegyezte meg Crévecoeur gróf — sokkal bátrabb, sokkal okosabb és előrelátóbb volt, mintsem az ember a korára való tekintettel föltételezhető volna róla. A jelentéséből arra következtettek, hogy a király jellemét, akit szolgál, szépíteni iparkodik. Megyek és fölkeresem őt, nemkülönben Izabella gróf-

kisasszonyt.

— A grófkisasszonyt? Hát nem azt mondtad-e, hogy kolostorban helyezted el?

— Ugy is volt! — felelte a gróf. — Csakhogy a herceg parancsára idehozattam, mégpedig gyaloghíntón, mert semmiféle más alkalmatosságon nem tudta volna megtenni az utat. Betege a nyugtalanságnak és a gondnak; részint azért, mert Hameline grófnő sorsáról még semmi hír, részint pedig azért, mert bántja a maga dolga is, hiszen szökés által vonta ki magát a herceg gyámsága alól, már pedig a herceg ilyen ügyekben nem érti a tréfát.

Annak híre, hogy Izabella grófkisasszony a kastélyban időzik, szöveget ütött a király fejébe. Tudta ugyanis, hogy azoknak a cselszövényeknek a leleplezése által, amelyekkel ő a két grófnőt rávette arra, hogy Lüttichbe utazzanak, rendelkezésre fog állani az az ellene szóló bizonyíték, amelyet ő Zamet Hayraddin kivégeztetése révén akart végkép eltüntetni. Már pedig e bizonyíték erős fegyver lesz a burgundi herceg kezében.

Lajos király erre vonatkozóan aggályát fejezte ki Argentonnak, akinek élés látása és kitünő politikai érzéke sokkal inkább megfelelt az ő céljainak, mint Crévecoeur harcias szelleme és Hymbercourt hűbéres gögje. Lajos király tehát hizelgő szavakkal akarta a maga javára megnyerni ezt az értékes embert, az ő jövődöbeli történetíróját, s bizony szívesen látta volna a maga titkos tanácsában, ha nem félt volna a burgundi herceg haragjától, amiért egyik legbölcsebb tanácsadóját tőle elcsábította.

— Valóban megható — áradozott Lajos király, di-

csérve Argenton nemes jellemét, amiért oly hűségesen szolgálja urát, a burgundi herceget — valóban megható, a hűséged a herceg iránt, de ügyét akkor szolgáltnád ám igazán eredménnyel, hogyha őt kibékitenéd velem, a francia királlyal. Ha megteszed, mindkettőnket hálára kötelezel. Ugy értesültem, hogy itteni fizetésed alig valamivel nagyobb, mint a fősolymáré. Ilyen nagytehetségű és értékes ember számára biz ez kevés. Franciaország nagy és gazdag, a királyának sok aranya van, Engedd meg, kedves barátom, hogy ezt a fölháborító aránytalanságot én egy kissé kiegyenlítssem. Az eszköz rendelkezésemre áll.

E szavak után a király egy arannyal telt, súlyos erszényt huzott elő, a gyöngédlelkű Argenton azonban tisztelettel elhárította azt magától azzal, hogy ő teljesen meg van elégedve a hercegtől kapott fizetésével; megjegyezte azt is, hogy az ő szolgálatkészségét ez a pénz ugysem fokozta volna, mert az önzetlen.

— Különös egy ember! — jegyezte meg Lajos király. — Hadd öleljem hát meg legalább azt az egyetlen udvari embert, aki ügyes, okos és megvesztegethetetlen egy személyben! A hőlcsetség többet ér az aragnál a hidd el nekem, Philippe, hogy szorongatott helyzetemben inkább bizok én a te önzetlen jószágodban, mint megvásárolt segítségében azoknak, akik tőlem pénzt fogadtak el. Bizonyos vagyok abban, hogy te nem fogod tanácsolni a hercegnek azt, hogy visszaéljen azzal a helyzettel, amit az ő szerencséje, vagy az igazat megvallva, Philippe, az én ostobaságom szerzett számára.

— *Hogy visszaéljen vele?* — felelte Argenton. — Arról szó sem lehet! Csak éppen — *élni fog vele!*

— De hogyan? Olyan ostoba nem vagyok, hogy azt higgyem, váltságdíj nélkül uszom meg a bajt, csak ne legyen tulnagy ár! Okos beszédet mindenkor szívesen meghallgatok Párisban és Plessisben éppugy, mint Peronneban.

— Engedelmeivel legyen mondva, Sire — jegyezte meg Argenton — Párisban és Plessisben az okosság mindig olyan halk és félénk hangon szólalt meg, hogy Felséged jóformán meg sem hallhatta. Peronneban azonban a szükség hangerősítője harsog s így az okosság szava parancsolóan zug a fülébe.

— Képletesen beszélsz, Argenton! — mint aki rossz sejtelmektől van eltelve, amiket azonban el akar titkolni. Beszélj nyíltan, és add tudtomra: mit követel tőlem a herceg?

— En csak mint előhírnök jöttem ide, Sire! — felelte Argenton. — A herceg személyesen teszi tiszteletét és előterjeszti a föltételeket. En csak tájékoztatni óhajtom Felségedet, hogy e tekintetben mire lehet elkészülve. Például le kell mondani a Somme-menti városokról.

— Tudtam! Erre el voltam készülve, — felelte Lajos.

— Abba kell hagynia a lüttichiek izgatását s Vilmos márkgróffal való cimboráskodást.

— Épp oly szívesen lemondok róluk, akárcsak a sáttánról vagy a pokolról.

— Tuszok vagy erősségek megszállása révén teljes bizonyosságot kell nyújtania, Sire, arra nézve, hogy Flandriában lázadást soha többé nem szít!

— Ez már szokatlan kikötés! Hogy egy hűbéres biztosítási zálogot követel a saját — uralkodójától! De — nem bánom!

— Megfelelő és illő évi járadék címén átengedi fenséges öccsének, urunk szövetségésének Normandiát és Champagne grófságot. Mert hát a mi urunk szereti ám Felséged családját!

— Igen, igen! Mort-Dieu! Annyira, hogy valamennyi tagjából királyt akar csinálni. Nos, vége van már?

— Még nem egészen, Sirel — felelte Argenton. — A föltételek közt lesz az is: egyezzék bele Felséged abba, hogy a bretagnei herceg aranypénzt verethessen és hogy magát Isten kegyelméből való fejedeleinné nevezhesse.

— Röviden: hűbéresemből csináljak királyt! Hát testvérgyilkossá akartok ti tenni engem? Emlékezhettek reá, hogy Károly öcsém csak rövid ideig lehetett Guyenne hercege, mert hamarosan meghalt. Mi marad meg tehát Nagy Károly birodalmából az örökösök számára? Mindössze annyi, hogy Rheimsban olajjal fölkenetik magukat és hogy menyezetes trón árnyékában fogyaszt-hatják el ebédjüket.

— Felséged aggodalmát e tekintetben azzal óhajtjuk enyhíteni, hogy társat emelünk föl hozzá a magányos magasságokba, — mondotta titokzatos arccal Argenton. — A burgundi herceg, noha ezidőszerint még nem tart számot a független királyi címre, jövőre nézve szabadulni óhajt a hódoltság megszegyenítő jelétől; az a szándéka tehát, hogy a hercegi korona fölé királyi ívet alkalmaz, erre pedig a földtekét, jeléül annak, hogy birodalma független és önálló.

Erre a kijelentésre Lajos király módfölött felingerült s egyenesen lázadásnak minősítette a herceg szándékát, mint aki törvényes hűbérura ellen támad.

— Argenton!... Argenton! — mondotta a király

fejét rázva s idegesen járva fel s alá a szobában. — Rettentő bibliai magyarázat ez erre a szövegre: Vae victis!... És mit gondolsz, Argenton, a herceg könyörtelenül ragaszkodik ezekhez a föltételekhez? De remélem, hogy ezzel azután mindent elmondottál? Hiszen már jóformán minden fényétől megfosztottátok a francia királyi koronát?

— Sire! — felelte Argenton. — Ami még hátra van, az már inkább magára, a herceg személyére vonatkozik, de mert Felsőgedet is a legközelebről érinti, ki akarja kérni hozzájárulását.

— Pasques-Dieu! — kiáltott föl a király türelmetlenül. — Mit akar még többet? Beszélj hát. Philippel Talán csak nem azt, hogy a leányomat — ágyvasának engedjem át neki! Vagy micsoda más szégyent akar még velem elkövetni! Beszélj. Philippel

— Nem szégyen, sem megalázás. Sire! — felelte nyugodtan Argenton. — Hanem Felsőged unokaöccséről, az orléansi hercegről...

— Aha! — kiáltott föl meglepetten a király.

— A herceg — folytatta Argenton zavartalanul — gyöngéd érzelmeket táplál — Croye Izabella grófkisasszony iránt. Elvárja tehát a burgundi herceg, hogy Felsőged éppugy a beleegyezését adja ehhez a házassághoz, mint ahogy ő a maga részéről már hozzájárult. Felsőged természetesen illő évjárdékot biztosít a fiatal pár számára.

— Soha! Soha! Soha! — kiáltozta a király szinte magánkívül. — Soha, de soha nem egyezem bele! Inkább hozzanak ide ollót és nyirják le a hajamat, mint a falu bolondjának, hiszen én is ehhez vagyok hasonló! Nyis-

sák meg előttem a kolostor kapuját vagy a sírbolt száját; tüzes vassal égessék ki a szememet; hozzák ide a hóhérbárdot vagy a bürökkel telt poharat, bánom is én, hogy mit — de az orleánsi herceg sohasem fogja megszegni azt a hűséget, amelyet leányomnak fogadott, s ameddig én élek: leányomon kívül neki más felesége nem lehet!

— Felsőgl! — mondotta Argenton nyugodt hangon. — Mielőtt ez ajánlatot ily kereken visszautasítaná, méltóztassék fontolóra venni, vajjon e tervnek megakadályozása Felsőgednek hatalmában áll-e?

Lajos király, aki kedvenc tervének meghiusulását látta, teljesen megtört. Hiszen e terv megvalósítása érdekében küzdött, harcolt, hadat viselt, imádkozott és — vélkezett. És most egyszerűen mondjon le róla? Argenton, aki néma szemlélője volt a király rettentő lelki fájdalmának, őszinte részvétet érzett e szerencsétlen uralkodó iránt s vigasztaló hangon mondotta:

— Én uram és királyom! Őszinte szívvel osztozom bánatában s amennyiben az én uram iránt tartozó kötelességem...

— Ne!... Meg ne említsd őt többé! Hallani se akarok róla! — kiáltott föl Lajos király kezeit tördelve. — Károly burgundi herceg nem méltó a te hű ragaszkodásodra! Az, aki hű tanácsadóját még megütni is meri; aki az ő legértékesebb, legbölcsebb emberét (tété-botlée*) csufnévvel illeti!

— Lehetetlen, Sire, hogy a herceg ezt a csufnevet reám értette volna! És még hozzá egy idegen uralkodó

*) Szó szerint: csizmás fej; olyan fej, amelyet csizmával ütöttek meg.

jelenlétében nevezte volna így az ő hü emberét, kinek tanácsa nélkül még lovára sem ült föl eddig. Nem, Sire, az lehetetlen!

Lajos észrevette, hogy most érzékeny helyen érintette meg a derék férfiú önérzetét. Enyhíteni akarta tehát a sértés súlyát s békülékeny hangon, de azért méltóságteljes föllépéssel állott meg Argenton előtt, mondván:

— Nagy gondjaim és szerencsétlenségem közepette megfeledkeztem a köteles udvariasságról; különben meg se említettem volna ezt a szót, amelyet annyira zokon vettél tőlem. Viszont te meg azt felelted nekem, hogy lehetetlenséget beszélek. Ez már a becsületemet érinti! Hát majd elmondom neked, hogyan keletkezett ez a csufnév!... Te, Philippe de Comines, egy ízben vadászaton voltál a burgundi herceggel, s mikor a herceg a vadászat után a lováról leszállt, azt kívánta tőled, hogy nudd le a csizmáját. Talán észrevette a szemedről, hogy az érzékenységedet sértette meg ezzel a méltatlan kéréssel, megparancsolta tehát neked, hogy te is ülj le a földre s most ő huzta le a — te csizmádat. Most már azután a herceg botránkozott meg azon, hogy te szó szerint vted a parancsát és eltörted, hogy ő huzza le a csizmádat, s olyan dühbe jött, hogy a csizmát a fejedhez vágta, amelyből kiserkedt a vér. Dult-fult a herceg és méltatlankodott, hogy akadt egy alattvalója, aki az uralkodójától ilyen szolgálatot elfogadni kész. E naptól kezdve nevez ő téged így és illeti szabadalmazott udvari bolondját, le Glorieux-t is ezzel a — becéző névvel.

Lajos megelégedettséggel szemlélte Argenton arcán azt a változást, amit e történetke földidézése okozott a

amely alighanem mély hatást tett e tudós férfiu érzékeny lelkére. Mintha úgy érezte volna, hogy ezzel az egyetlen csufolódó szóval sikerült Argentont elidegenítenie a burgundi hercegtől, ellenben rokonérzést ébresztenie benne önmaga iránt. Igaz ugyan, hogy Argenton később — nem éppen e sértő csufnév, mint inkább régebb keletü sérelmek miatt — kivált a burgundi herceg hívei közül s átpártolt Lajos királyhoz; azt azonban meg kell adni neki, hogy ezuttal még teljesen a burgundi herceg ügyét védelmezte és legfőljebb arra szoritkozott, hogy Lajos király iránt az elkeseredett hangulatot enyhítse. Jóízüt nevetve, Argenton mindössze ezt az észrevételt tette:

— Nem gondoltam volna, hogy ilyen jelentéktelen tréfa oly sokáig megmarad a herceg emlékezetében, és hogy azt még arra is méltónak találja, hogy idők múltán másoknak is elbeszéli. Ahhoz a csizmahuzáshoz hasonló tréfák bizony gyakrabban megestek, mert, Felséged is tudja, a herceg szereti a tréfát és e tekintetben nem válogatós. A történetke különben tulságosan ki van szinezve. No, de hagyjuk ezt!

— Ugy van, hagyjuk! — felelte a király. — Igazán nem érdemes, hogy több szót fecséreljünk reá. — Most másról van szó! Remélem, Philippe, hogy nem tagadod meg tőlem a te bölcs tanácsodat, amelyre olyan nagy szükségem van most ebben a nagy bajomban. A fonál vége a te kezében van, vezess ki tehát ebből a tömkelegből!

— Felség, rendelkezék velem és én készséggel szolgállok tanáccsal, hogyha össze tudom egyeztetni az én uram iránt tartozó hűségömmel! — felelte önrze-

tes hangon Argenton.

A király örömmel vette észre, hogy Argenton ez utóbbi kijelentése inkább csak üres szólam volt s most ő is helyet foglalva, intett Argentonnak, hogy foglaljon szintén helyet vele szemközt.

Most azután Argenton lassu, vontatott hangon — mintha azt akarta volna ezáltal jelezni, hogy minden szavát jól jegyezze meg magának a király — beszélni kezdett:

— Azok a föltételek, amiket én az imént előadtam, már csak enyhített kiadása azoknak a valóban drákói követelményeknek, amelyek azon a tanácsülésen azok részéről hangzottak el, akik Felsőged iránt ellenérzéssel viseltetnek. Sajnos, a herceg inkább hajlott e rossz tanácsadók szavaira, mint ahogy mindig is a szigorubb és gyökeresebb megoldást kereste mindenben, noha enyhébb mód is állott rendelkezésére.

— Ugy van! Ez ő! — felelte a király. — Egy ízben szemtanuja voltam, mikor uszva iparkodott átjutni a folyó tulsó partjára s bizony kicsibe mult, hogy bele nem vezett, pedig csak kétszáz lépéssel kellett volna tovább mennie, ahol hidat talált volna. Ha pusztá kedvtelésből képes volt ilyen elhatározásra: képzelhető, mi mindenre képes, ha arról van szó, hogy a tekintélyét, a hatalmát növelje! No, de folytasd csak, Philippe, mit akartál még mondani. Főként arra vagyok kíváncsi, melyek azok a föltételek, amelyekhez a herceg leggőrcsösebben ragaszkodik.

— Mindazok a föltételek, amelyek ellen Felsőged tiltakozni próbált — felelte Argenton. — Soha egy pillanatra ne tévessze, Sire, szeme elől a herceget s legyen minden pillanathan készen arra, hogy utána erasz-

hesse a fonalat, hogy jól kifussa magát, mint a szigony-nyal meglőtt hálna, amelyet a halász egy vékony kötél segítségével is ki tud húzni a vízből, míg hogyha körülkötözné azt, akkor tiszter olyan vastag kötelet is szét tudna tépni. Tehát csak engedékenység, Sire! Hevesége, amely máris enyhült, majd csak fölmorzsolódik, ha ellentállásra nem talál. Ahogy én ismerem, a herceget, a legcsökönyösebben ahhoz a feltételhez fog ragaszkodni, amelynél Felséged részéről ellentállást tapasztal. Azt azonban már is kijelenthetem, hogy Felségednek Vilmos márkgrófról és a lüttichiekről feltétlenül le kell mondania!

— Mondtam már, hogy akkor lássam őket, mikor a hátamat! — felelte a király. — Könnyű szívvel mondok le róluk. De nem is érdemelnek kiméletet. A nyomorultak épp akkor lázadtak föl, amikor nekem könnyen a halálotat okozhatták volna velem!

— A herceg azonban nemcsak azt kívánja, hogy Felséged mondjon le róluk, hanem azt is, hogy nyújtson neki segítséget is a lázadás leveréséhez, sőt Felséged személyesen legyen jelen, mikor ő a főkolomposokat megbünteti. A herceg ezzel azt akarja a lüttichieknek megmutatni, hogy segítséget Franciaország részéről többé ne reméljenek. És ehhez szigorúan ragaszkodni fog.

— De nézd csak, Argenton! — okoskodott a király — Hátha el lehetne halasztani valahogy a büntető hadjáratot a lüttichiek ellen, akik ezalatt jobban megszervezedhetnek, hiszen sokan vannak és harcedzettek. Talán még sikerrel tudnák védekezni a várost Károly herceg hadaival szemben.

— Igen, annak az ezer ijásznak a segítségével, aki-

ket Felséged ígért meg nekik, csakhogy...

— Akiket én ígértem meg nekik? — vágott közbe a király. — Ne légy igazságtalan irántam, Argenton!

— Csakhogy e segítség nélkül — folytatta Argenton, rá se figyelve a király mentegetőzésére — amit Felséged most már bizonyára nem küld oda — hogyan tudnának védekezni a lüttichiek, mikor az a rés, amelyet a herceg a saint-tron-i ütközet után vágott a város faláira, még ma sincs betömve. Hennegau, Brabant és Burgund gyalogosai játszva vennék be a várost.

— Ostoba fajankók! — jegyezte meg a király — Ennyire elhanyagolni a saját védelmüket! Igazán nem méltók az én segítségemre!

— A következő föltétel, azt hiszem, közelről érinti Felséged személyét! — mondotta Argenton.

— Óh, gondolom! Bizonyára az orléans-i herceg és Croye Izabella házasságáról van szó, nemde?... Ebbe sohasem fogok beleegyezni. A dauphin, szegény beteg fiam, nem alkalmas a családalapításra, utódról tehát szó sem lehet. Végső mentőgondolatom volt tehát az orléans-i herceg és Jeanne leányom összeházasítása, mely gondolat már annyira a szívemhez nőtt, hidd el, Argenton, hogy nem bírok róla lemondani! És különben is, micsoda embertelen követelés az, hogy féltett politikai terveimet én magam, a saját kezemmel tépjem széjjel s egyuttal megsemmissem egy fiatal pár boldogságát, amely együtt serdült föl.

— És szeretik-e egymást?

— Legalább is az egyik részről megvan a hajlandóság. De te mosolyogsz, Argenton! Te nem hiszel a szerelem hatalmában?

— Felséged engedelmével legyen mondva — felelte Argenton — e tekintetben annyira nem vagyok hitetlen, hogy épp arra gondoltam, azt tanácsolnám Felségednek, egyezték bele szó nélkül az orleáns-i herceg és Croye Izabella házáságába, mert Felségedet mindjárt azzal a kijelentéssel nyugtathatom meg, hogy ebből a házasságból ugysem lesz soha semmi, mert Izabella grófkisasszony szerelme egészen más személy felé irányul. Attól pedig, hogy a grófkisasszony kényszerűségből felesége lesz az orleáns-i hercegnek, félni nem kell, mert Croye Izabella grófkisasszony kemény fából van ám faragva, aki nem egykönnyen mond le boldogságáról, csak azért, hogy a burgundi herceg akaratát teljesítse! Crévecoeur gróftól tudom, hogy a grófkisasszony romantikus szerelme egy skót ifju felé hajlik, aki neki kísérője volt Plessis-től Peronne-ig.

— Hm! Alighanem az én skót testöröm az: Quentin Durward!

— Azt hiszem, hogy ő az, Egyszerre került fogásba a grófkisasszonnyal, kinek társaságában kíséret nélkül utazott.

— Akkor hát hála legyen a Szent Szüznek, Szent Mártonnak és az ég valamennyi szentjeinek! — kiáltott föl örömében a királyt — köszönet a nagy Galeotti Marzio-nak, aki bölcsen kiolvasta a csillagokból, hogy ennek az ifjunak a sorsa szoros kapcsolatban van az enyémmel. Ha tehát Izabella ő miatta szembeszáll a burgundi herceg akaratával, nos, akkor ez az ifju nekem nagy szolgálatot tett!

— Ahogy én Crévecoeur gróftól értesültem, a grófkisasszony végsőkig kitart szerelme mellett és megtagadja

a burgundi herceg rákényszerített akaratának teljesítését.

— De mondd csak Philippe — kérdezte a király — teljesen kimerítetted ezzel a főtételek egész anyagát, vagy elhallgattál valamit?

— Sire én csak a főbb pontokat ismertettem, amelyekhez a herceg leginkább ragaszkodni fog. Ámde a herceg hangulata olyan, mint a rohanó folyam, amely csak addig folyik nyugodtan tova medrében, amíg valami akadályra nem talál. Hogyha bizonyítékokat tudna találni arra nézve, hogy Felséged a lüttichiekkal és Vilmos márkgróffal összejátszott, nos, akkor bizony nem jó vége lenne a dolognak. Kósza hírek vannak forgalomban, amelyek szerint Vilmos márkgróf feleségül vette Croye Hameline grófnőt.

— Az a bolondos nő annyira vágyott mindig a házasságra, hogy akár a sátnhoz is hozzá ment volna feleségül. De hogy a márkgróf — bármily durva lelkületű ember is különben — feleségül vette volna a grófnőt, azon már igazán megütközöm.

— Azt is beszélik, hogy Vilmos márkgróf követe közeledik Peronne felé, ami már igazán alkalmas arra, hogy a burgundi herceg haragját a végsőkéig fokozza. Remélem azonban, hogy a márkgróf nem tud fölmutatni Felséged részéről hozzá intézett levelet.

— Már hogy én levelet intéztem volna ahhoz a szakállas vadkanhoz? — kiáltott fel haragosan a király. — Nem, Philippe, azt nem tettem! Ennyire bolond mégsem vagyok. Azzal a vademberrel legföljebb küldöncök révén érintkeztem, s ezeket is a megrögzött tolvajok és rablók közül választottam, hogy szavahihetőségüket szükség esetén nyomban kétségbe vonhassam?

— Még csak azt ajánlhatom Felsőgednek — mondta Argenton bucsuzóul — hogy vigyázzon magára és alkalmazkodjék a körülményekhez. És főként tartózkodjék az olyan beszédől a herceggel szemben, amely inkább illik Felsőged méltóságához, semmint mostani szorult helyzetéhez.

— Légy nyugodt, Philippel — felelte a király. — Ha a méltóságom érzése immár terhes kezd lenni, akkor van nekem az ellen egy egyszerű módszerem. Csak ránézek arra a kisajtóra, amely mögött szegény együgyű Károly ösömet meggyilkolták, s abban a pillanatban úgy kigyógyulok a nagyzási hóbortomból, mint ahogy a hideg fürdő lehűti a lázbetegét. — Hát már menned kell, kedves barátom és mentorom, Sir Philippel! De eljön majd az idő, amikor megünö azt, hogy ennék a burgundi bikának előadást tarts az állampolitikából; neki, aki abból egy szót sem ért meg. És ekkor ne fe'edd, Philippe, hogy van még egy barátod a francia király udvarában — ha ugyan élek még akkor! Valóban áldás lenne reám és az országomra nézve, ha én téged a magam részére meg tudnálak nyerni. Olivér és Balue biboros kőszivű emberek, de kiozza is ám őket a lelkifurdalás amiatt a sok bűn miatt, amit életükben elkövettek, vagy amelyek elkövetésére engem ösztönöztek. Ellenben, te, Philippe, aki el vagy telve a mult és a jelen idő tudásával és bölcsességével; te tudnál engem naggyá, hatalmassá tenni anélkül, hogy azért meg kellene szünnöm — erényesnek lennem!

— Nehéz vállalkozás, ami csak igen kevés uralkodónak sikerült — felelte Argenton. — De azért az olyan fejedelmek, akik komolyan törekszenek e cél elérésére:

végre is célhoz jutnak. — De most már, Sire! Legyen készen, mert a herceg mindjárt itt lesz, hogy személyesen tárgyaljon Felsőgeddel.

Lajos király hosszasan nézett Argenton után, mikor az távozott tőle, de mikor az ajtó bezárult mögötte, keserű — nevetésben tört ki.

— Ő beszélt nekem a bálnáról, amit egy szál zsinór segítségével lehet a vízből kihuzni! — elmélkedett a király. — No de hát én alaposan lefőztem őt. Azt hiszi, hogy amiért a pénzt nem fogadta el, hanem hizelgésekkel is megelégedett, már becsületes ember! Oh nem; egy farkcnyival sem becsületesebb, csak — szegényebb. De azért az enyémmnek kell lennie! Mert valamennyi közt ő a legravaszabb. — Most azonban egy nemes vad közeleg. Ezzel a leviáthánnal szembe kell szállnom, amely most mindjárt fölbukkan a vízből, fölturva maga előtt a hullámokat. Én azonban, mint az ügyes tengerész, előbb majd egy hordót dobok oda neki játszani, de szüntelenül lesem az alkalmas pillanatot, mikor üthetem a szigonyt az oldalába?

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Azon a nevezetes reggelen, amelyen a két fejedelem találkozása a peronne-i kastélyban végbement, Olivér le Daiu, mint ügyes ügynök megbecsülhetetlen szolgálatot végzett a király számára. Mindenütt megfordult s mindenkinek osztogatta az ajándékokat és az — ígéreteket Lajos király érdekében, úgy hogy ha a burgundi herceg haragja csakugyan kirobbant volna, azon vette volna észre magát, hogy köröskörül mindenki inkább csillapítani, semmint szítani akarja a haragját. Így surrant be Olivér lopva, settenkedve, mint az éjszaka, sátorról sátorra, házról házra. Hizelegve itt, meggyőzve amott és mindenkiben reményt ébresztván. A legtöbbben lépre is mentek, mert csaknem valamennyinek érdekében állott, hogy a jó viszony a két fejedelem közt helyreálljon; az egyiknek az volt az érdeke, hogy Lajos király megmaradjon a hatalom mostani fokán, mert valami remélni valója volt tőle; viszont a másik attól félt, hogy ha a burgundi herceg megerősödve kerül ki a mérkőzésből, akkor még nagyobb vérszemet kap s még nagyobb zsarnoka lesz hűbéreseinek,

hiszen a zsarnokságra mindig hajlamos volt.

Ahol pedig Olivér-t nem látták volna szivesen, oda ez a ravasz róka nálánál kellemesebb embereket küldött. Ilyenkor Crévecoeur gróf közbenjöttével az illető kiszemelt előkelő urat találkozássra bírta Crawford lorddal, Balafréval és Quentin Durward-dal, akit amióta Peronneba érkezett, kiméletes módon — fogságban tartottak.

Legtöbbször valami magánügyek szolgáltak e találkozások megrendezésére; viszont az is valószínű, hogy Crévecoeur, attól való félelmében, hogy a burgundi herceg vak haragjában valami erőszakos és megbecstelenítő cselekedetre ragadtatja magát Lajos királlyal szemben, talán nem is hánta, hogy Crawford lord néha-néha alkalmat keresett, hogy a király javára valljon, ha majd rá kerül a sor.

A francia királyi udvar emberei közt a találkozás mindig szívélyes és örömteljes volt.

— Szerencsés fickó vagy, fiam! — szolt Crawford lord Quentinhez, megcirógatva annak fejét, mint ahogy a nagyapa szokta az unokjával. — Ugy bizony fiam, a szerencsédet megalapítottad!

— Ennek az a magyarázata, hogy még egészen fiatal korában került hozzánk, mint ijász. — jegyezte meg Balafré. — Oh, én rólam korántsem beszéltek annyit, mint rólad öcsém! Én már huszonöt éves voltam, mikor kikerültem az apród sorból.

— No dehát nagyon furcsa szörny is voltál te, Balafré — mint apród! — jegyezte meg Crawford — Hosszu, nagy bajuszod volt és roppant széles hátad.

— Én azonban attól félek, — felelte Quentin — mert eltökélt szándékom, hogy a szolgálatból kilépek. hogy ezt a szép és büszke nevet nemsokáig viselhetem,

Balafré szinte szájtátva ecsodálkozott, míg Crawford sápadt arca elpirult e kijelentés hallatára.

— Kilépsz a szolgálatból? — szólalt meg elsőnek Balafré. — Itt akarod hagyni az ijászok testőrségét? Erről még álmodni se mertem volna! Én az állásomról még akkor sem mondanék le, ha Francia — *conûtable* lehetnék is.

— Csitt! Hallgass, Balafré! — szólalt meg Crawford. — Ez a fiatal ember jobban tudja beállítani hajóját a kedvező szél irányában, mint mink öreg csontok. Utazása közben egyet-mást megtudhatott Lajos király viselt dolgairól, most azután burgundi lesz, hogy jutalmat kapjon Károly hercegtől — elárulván a királyát.

— Hogyha ezt megtenné: *n* torkát metszeném el, ha százszor unokaöcsém is! — fortyant föl Balafré hévvel.

— Remélem, hogy előbb meggyőződnél róla, vajjon megérdemelném-e azt, 'kedves nagybátyám! — felelt Quentin. — Ön pedig, Mylord, jól tudja, hogy nem vagyok besugó. Még a kinyadon sem vesznek ki belőlem olyan vallomást, amellyel árthatnék a királynak. Erre én esküt tettem. De nem akarok tovább szolgálni az olyan helyen, ahol nemcsak nyílt ellenséggel kell megküzdenem, hanem hátulról, lesből jövő támadásokkal is — barátaim részéről.

A nehézkes gondolkozásu Balafré szószerint értelmezte Quentin beszédét, Crawford lord azonban nyomban elértette a célzást s így szólt Quentin-hez:

— Kedves fiam, jól tudom, hogy mit akartál mondani. Utközben sok és veszedelmes kalandban volt részed, s te azt hiszed, hogy azokat a király szándékosan rendezte meg.

— Annyi bizonyos, hogy több veszedelmes kalandon mentem keresztül, de valamennyit szerencsésen megsztam. — felelte Quentin. — Vajjon azoknak megrendezésében őfelségének volt-e része vagy sem: azt a lelkiismeretére és az Istenre bízom. A király azonban enni adott, mikor éhes voltam, s a házába fogadott, mikor nem volt hol pihenőre hajtanom a fejemet. Ezt én nem felejthetem el! Szerencsétlenségében tehát nem fogom őt vádakkal illetni, hogy a helyzetét még sulyosabbá tegyem, mert hiszen mind azt, amit én tudok: az ő rágalmazóitól hallottam.

— Kedves fiam! — mondotta Crawford elérzékenyülve, s Quentin-t átölelve. — Méltó beszéd volt egy skót nemes ifjához!

— Hogyha már Mylord is megölelte az öcsémet: hát hadd öleljem meg én is! — kiáltott föl hévvel Balafre, keblére ölelve unokaöccsét.

— De mondd csak, kedves fiam — mondotta Crawford — van-e tudomása a királynak arról a keresztényi és férfihoz méltó elhatározásodról? Mert nagyon hasznos lenne, ha tudná, hogy ebben a rendkívül veszedelmes helyzetében kire számíthat biztosan!

— Azt nem tudhatom. — felelte Quentin. — En azonban Galeotti asztrológusnak kijelentettem, hogy a burgundi herceg előtt elhallgatom mindazt, amivel esetleg árthatnék a királynak. Azokat a jelenségeket, amiket én megfigyeltem, s amiket gyanusaknak találtam. Mylord engedelmével még ön előtt is elhallgatom: annál kevésbbé közöltem az asztrológussal.

— Helyesen, fiam! — felelte Crawford. — Olivér csakugyan közölte velem, hogy Galeotti mily biztosan jö-

vendölte meg a sorsodat, és én csak annak örvendek, hogy ő azt sokkal megbizhatóbb jelek alapján tette, mint amilyenekkel szolgálhattak volna neki a — csillagok.

— Galeotti és a — jövendölés! Ha! Ha! — kiáltott föl nevetve Balafre — Hát azt nem árulták el neki a csillagok, hogy a derék Lesley Lajos segítt nyakára hágni azoknak az aranyaknak, amiket ő a szeretője kötényébe szórt?

— Hallgass, Lajos! — szölt reá feddően a lord — Te darabos, durva zsoldos, te! Ha már az én ősz fejemet nem tiszteled, legalább légy figyelemmel ez ifju ártatlanságára! Meg ne haljak többé tőled ilyen trágár beszédet!

— Parancsára, Mylord! — felelte alázattal Balafre. — De lelkemre mondom, hogy Saunders-Souplesaw, a glen-houlakin-i foltozó varga, legalább is tudott annyit, mint ez a Galotti, vagy Galipotti — vagy tudom is én, hogy hívják! — akit olyan nagy prófétának tartanak. Ez a foltozó varga megjósolta nekem, hogy hugomnak valamennyi gyermeke meg fog halni — egyszer. És megjövendölte ezt épp abban az órában, amikor hugomnak legifjabb gyermeke — ez a Quentin itt, nil — megszületett, aki, minden valószínűség szerint, szintén meg fog halni — egyszer. Már csak azért is, hogy a jövendölés teljesedésbe menjen! Nekem az a foltozó varga azt jósolta, hogy házasság révén alapítom meg a szerencsém, ami ugyan még megtörténhetik, noha eddig még nem teljesedett be. Igaz, hogy fogalmam sincs még arról, hogyan fog az bekövetkezni, mert azt sem tudom, hogy a házaselet mi fán terem! Quentin pedig még fiatal fickó! — De még azt is megmondotta előre Saunders...

— Hagyjuk ezt, Lajos! — intette le a lord Balafré-t, aki egészen nekihevült — Most nem a jövődőlésről van szó. Inkább imádkozzunk, tartsa meg az Isten Quentin-t ebben az elhatározásában, mert egyetlen vigyázatlanul elejtett szava olyan bonyodalmakat okozhat, amiket az egész párizsi parlament nem tudna többé jóvátenni. — Fogadd áldásomat, fiam, s vedd még fontolóra, vajjon jól tennéd-e, ha itt hagynál bennünket. Mert ezuttal nyílt harcról lesz ám szó, nem pedig — leshelyről!

— És fogadd az én áldásomat is, öcsém! — szólt kenetteljes hangon Balafró. — Mert hogyha a mi derék kapitányunk meg van veled elégedve: akkor illik, hogy én is meglegyek! Ez már kötelességem is!

Quentin ekkor a lordot egy kissé félrevonta s halkán így szólt hozzá:

— Egy vallomással még tartozom. Kivülem van még valaki, aki a királyra vonatkozó terhelő körülményeket szintén ismeri, és aki nincs annyira hallgatásra kötelezve, mint én. Ez a valaki pedig — Croye Izabella grófkisasszony, akit azonban remélem, könnyű szerrel rávehetnék, hogy szintén hallgassa el azokat a bizonyos terhelő adatokat. Méltóztassék tehát Crévecoeur grófnál közbenjárni, s részemre találkozást kieszközölni a grófkisasszonnyal.

Az öreg harcos egy darabig tétovázott, majd a fejét rázva, így válaszolt:

— Furcsa kívánság, hogy egy ilyen egyszerű skót apród, mint amilyen te vagy, fiam, találkozást kér a gazdag, szép és előkelő hölgygel. Alighanem valami bizalmas viszony jött köztetek létre az utazás alatt, de bárhogy legyen is, én közbenjárok a grófnál, s azt hiszem sikerrel, mert ő maga sem akarja, hogy a burgundi he-

ceg és Lajos király közt végképp kenyértörésre kerüljön a sor. Igaz ugyan, hogy a kérés egy kissé legalább is — furcsa!

E szavak után Crawford lord távozott, s követte őt Balafré, aki a kapitánya komoly tekintetét és vállvonogatását utánozva, titokzatos arckifejezéssel fordult ki az ajtón, noha a lord csodálkozásának okáról halvány sejtése sem volt.

Kisvártatva visszatért Crawford lord, ezuttal egyedül: jószágos mosoly játszadozott az ajka körül, de meglátzott rajta, hogy végtelenül csodálkozik valamin.

— Meg kell adni fiam, hogy nem vagy — ostoba! — szólalt meg a lord. — Crévecoeur ugyan olyanformán hallgatta meg a kérésemet, mintha ecetet nyelt volna és esküdözött, hogyha nem Burgundiának nyugalma és a herceg becsülete forogna kockán, te azt a hölgyet sohasem láttad volna viszont, legföljebb a lábnyomat a — homokban. Ha nem volna felesége, mégpedig ugyancsak szép felesége! — hát azt hihettem volna, hogy Crévecoeur kész lándzsát törni veled a szép Izabelláért. De lehet, hogy talán unokaöccsére, István grófra gondolsz. — Egy grófnő! Mondhatom, jó izlésed van, fiam! A találkozás természetesen csak egészen rövid lehet.

Mélyen elpirult arccal s némileg sértődötten követte Quentin a lordot, aki az Orsolya-szüzek zárdájában vette őt, ahol Izabella tartózkodott. A társalgóban már ott taláta Crévecoeur grófot.

— Nos, ifju hős — mondotta a gróf — hát csak ismét látni akarod azt a hölgyet, aki a te romantikus utazásod alatt utitársnőd volt!

— Igen, Mylord, mégpedig — egyedül! — felelte Quentin bátran.

— Arról szó sem lehet! — felelte Crévecoeur gróf. — Crawford lord! Légy bíránk ez ügyben! Ez az ifju hölgy egy régi barátom leánya, Burgundia leggazdagabb örökösnoje, nyíltan bevallotta, hogy... Ejh, de ez nem tartozik ide! Elég annyi, hogy ez itt egy baiga hölgy, a te hősöd pedig egy hetyke legény. Nos, szabad-e négyszemközt találkozniok?

— Akkor pedig az önök jelenlétében egy szót sem váltok a grófkisasszonnyal! — felelte rá Quentin. — A gróf ur sokkal többet mondott most, mint amennyire én még csak gondolni is mertem volna!

— Jól beszéltél fiam! — jegyezte meg Crawford lord. — Te fiam, közlékenyebb voltál utközben a grófkisasszonyhoz, mint kellett volna, annál óvatosabbnak kell tehát lennünk most, amikor a társalgóban mások is meghallhatnák azt, amit igazán titokban kellene tartani. Nekem az a véleményem, hogy amikor egy király életéről van szó, akkor nagyon alárendelt szempont, vajjon ök itt ketten a szigoruan vett szükséges beszéden kívül suttognak-e még mást is egymás fülébe!

És ezzel Crawford karjánál fogva kivezette a grófot a szobából, aki még az ajtónál is visszafordult és szemrehányó tekintetet vetett Quentin felé.

Kisvártatva belépett a társalgóba Izabe'la, aki mikor Quentin-t megpillantotta, egy darabig zavartan nézett le a földre: végre erőt vett zavarán és így szólt:

— Miért lennék éppen én hálátlan, ha mások ok-talanul gyanut táplálnak ön' iránt. Kedves barátom — én megmentöm! Mert így kell neveznem önt; amikor min-

den oldalról árulással voltam körülvéve — ön volt az én egyedüli hű és megbízható barátom!

E szavak után Izabella sietve nyújtotta oda kezét a rácson keresztül Quentin-nek, sőt türte, hogy Quentin azt hosszasan a kezében tartsa és csókjaival elhalmozza. Mikor azután Izabella a kezét visszavonta s egy lépést hátrált az kérdezte Quentin-től, hogy mit óhajt tőle.

— Megbocsájtásról van szó egy olyan emberrel szemben, aki önző célból ön iránt ellenségesen viselkedett, Izabella! — felelte Quentin.

— Én minden ellenségemnek megbocsájtottam. — felelte Izabella. — Hanem ha visszagondolok, hogy mily veszedelmekből mentett meg engem az ön bátorsága és lélekjelenléte! — Oh, az a vérrel bemocskolt terem — az a derék püspök! Voltaképpen csak tegnap tudtam meg, hogy micsoda rémes jelenetnek voltam én tudatlanul tanuja!

— Ne gondoljon reá! — Soh se nézzen hátra, mindig csak előre! De figyeljen ide, Izabella! Lajos király ugyan nem érdemelne ön részéről kiméletet, de ha ki tudódnék, hogy ő serkentette önöket menekülésre, hogy azután titokban és fondorlattal Vilmos márkgróf kezére játssa önt: akkor Lajos királynak az élete forogna kockán, de minden esetre véres háborura kerülne a sor Franciaország és Burgundia közt.

— Én rajtam ne muljék! — felelte Izabella. — Még hogyha bosszút forraltam volna is a király ellen — amire pedig sohasem gondoltam — az ön egyetlen szava elegendő lenne, hogy arról egyszer s mindenkorra lemondjak. — De mit tegyek hát érdekében? Ha a burgundi herceg maga elé hivat és vallat, hát hazudjam-e?

— Azt ne tegye! Csupán arra szoritkozzék, amit tapasztalatból tud és hallgassa el mindazt, amiről csak hallomás révén van tudomása, legyen az bár még annyira hihető is. A burgundi udvari tanács tehát pusztá mendemonda alapján nem törhet pálcát a király fölött. Az utolsó gonosztevőt sem ítélik el bizonyítékok hiányában.

— Azt hiszem, hogy megértettem önt, Quentin!

— De még részletesebben megmagyarázom! — felelte Quentin.

Mikor azonban éppen beszélni akart, megcsendült a kolostor harangja.

— Ez a jeladás, hogy vége a látogatásnak! — mondotta Izabella. — Vámnuk kell tehát — jóllehet örökre! De bárhogy legyen is: ne feledkezzék meg rólam Quentin! Én önt és az ön nagy szolgálatát soha el nem tudnám felejteni!

Izabella bucsura nyujtotta ki a rácson keresztül a kezét, amelyet Quentin ismét az ajkához emelt. Hogyan történt, azt senki sem tudhatja, de elég annyi, hogy amikor Izabella kezét vissza akarta vonni, olyan közel ért a rácshoz, hogy Quentin ebből a közelségből hátorságot meritett ahhoz, hogy Izabellának csókot nyomjon az ajkára... Izabella nem haragudott érte; de ideje sem lett volna a dorgálásra, mert Crawford és Crévecoeur, akik ugyan nem hallhattak és nem láthattak semmit, most hirtelen beléptek és csak a csók-jelenetnek lehettek szemtanúi.

— Grófnő, menjen tüstént a szobájába! — förmedt rá Crévecoeur gróf Izabellára, aki a fátyolt hirtelen leeresztve, sietve távozott. — Megérdemelné, hogy kenyérre és vizre fogjam! — Ön pedig, hetyke fickó, aki ilyen

arcátlanul mer viselkedni, jegyezze meg magának, hogy máskor nem lesz ilyen hatásos mentsége és ürügye, mint ezuttal, s akkor majd elveszi méltó jutalmát azért az arcátlanságáért, hogy koldus létére olyan magasra meri fölemelni a tekintetét.

— Csillapuljon, gróf ur! — szólalt meg Crawford lord. — Te pedig Quentin — hallgass! Menj tüstént a szállásodra! — Nincs ok arra a nagy fölháborodásra, gróf ur. Quentin Durward nemes ember, olyan nemes, mint jómagam. Csillapodjék le tehát gróf ur és megtorlásról szó se legyen!

— Mylord! felelte Crévecoeur türelmetlenül. — Ennek az idegen zsoldosnak a szemtelensége szinte már közmondásossá vált, s inkább megérdemelne az ön dorgálását, semmint az ön ösztönzését. Hiszen ön mégis csak a parancsnoka!

— Gróf ur! — felelte nyugodtan Crawford. — Ötven év óta viselem a parancsnoki pálcát, de tanácsot sem franciától, sem burgunditól még soha nem kértem. Remélem, hogy ezután sem lesz szükségem rájuk, valameddig parancsnokuk leszek!

— Rendben, van Mylord, — felelte Crévecoeur most már engedékenyebb hangon. — Én nem akartam önt megsérteni. Önt nemesi mivolta és a kora följogosítja arra, hogy az átlag embernél többet merjen. Ami pedig ezt a tacsót illeti, ezuttal még szemet hunyok, de annál jobban ügyelek arra, hogy hasonló találkozás többé létre ne jöhessen köztük.

— De ne vállaljon érte szavatosságot, Crévecoeur gróf ur! — jegyezte meg mosolyogva a megértő Crawford lord. — Hiszen — mint mondják — a hegyek is

találkoznak, hát még az olyan emberek, akiknek szabad mozgásuk van és — szeretik egymást! Az a csók pedig, gróf ur, higgye el, gyöngéd volt és — sokatmondó.

— Ön mindenáron próbára akarja tenni a türelme-
met, ám higgye el, hogy sikertelenül! — mondotta a
gróf. — De hallga!... A kastély fiarangja szólalt meg
— tanácskozásra hív. Fontos ügyek kerülnek szőnyegre,
és csak az Isten tudja, hogyan végződnek...

— Én előre megmondom! — jegyezte meg a lord.
— Ha erőszakot alkalmaznak a királlyal szemben, akkor
noha körül van véve ellenségekkel — mégsem marad
magára, sem az erőszak nem marad megbosszultatlanul.
Csak azt sajnálom, hogy a tilalma miatt nem tehettem
meg azokat az intézkedéseket, amelyek alkalmasak lettek
volna az erőszakoskodások megakadályozására.

— Mylord Crawford! — felelte a gróf. — Akivel
erőszakoskodás esik meg, az okot is adott reá. Engedel-
meskedjék tehát a király parancsának s ne adjon okot
semmiféle izgalomra; meglátja, hogy ez a nap sokkal
nyugodtabban mulik el, semmint gondolta volna...

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

A harang első csendülésének elhangzása után, amely a burgundi főnemességet és a néhány francia nemes urat tanácskozásra szólította, Merész Károly burgundi herceg kelevézzel és csatabárdal fölfegyverzett kísérete élén belépett a Peronne-i kastély Herbert-tornyának nagy termébe.

Lajos király, aki ezt a látogatást már várta. fölállt, két lépést tett a herceg felé s azután megállt; az arca méltóságteljes kifejezést öltött, ami egyszerű ruhája ellenére jól illet neki. A király nyugodt, méltóságteljes föllépése nem is tévesztette el hatását a hercegre, mert alighogy megpillantotta a királyt, siető, rohanó járása, amellyel belépett, legott meglassudott s most már olyan lépéssel közeledett, amely a hűbérura elé járuló hűbéreshez illett. Noha mérsékelte hevességét, a belsejében dúló haragot és bosszuvágyat nem bírta teljes mértékben leküzdeni, amit elárult az arcának sápadtsága és rekedt, szakadozott hangja. Homlokát haragosan összeráncolta s az ajkába harapott, hogy szinte kiserkedt belőle a vér.

Lajos király a herceg belső küzdelmét nyugodt te-

kintettel nézte végig, habár alapos oka volt attól félnie, hogy az élete forog kockán. Nem engedte, hogy a félelem megfossa önuralmától, hanem mint a fátor tengerész, mindent elkövetett, hogy a bajba került hajót partra kormányozza.

A herceg néhány szóval mondott valamit a hiányos vendéglátásról, amire Lajos mosolyogva jegyezte meg, hogy neki nem lehet oka panaszra, mert a Herbert-toronyban eddig még mindig jobb ellátásban részesült, mint amilyennel egyik elődje dicsekedhetett.

— Tehát már tudomása van Felségednek erről a legendáról? — kérdezte a herceg. — Nos, őt csakugyan itt verték agyon azért, mert vonakodott szerzetescsuhát öltetni s napjait kolostorban élni le.

— A bolond! — jegyezte meg a király, közömböséget erőszakolva magára. — Ezzel csak azt érte el, hogy kénytelen volt a vértanuk szenvedéseit eltűrni, de nem vivta ki a szentek érdemeit.

— Azért jöttem, — mondotta most a herceg ünneplés hangon — hogy felkérjem Felségedet, méltóztassék részt venni tanácskozásunkon, amelyen Franciaország és Burgundia jólétéről lesz szó.

— Ugyan, kedves rokon — felelte a király — sohse udvariaskodjék és ne kérje tőlem azt, amit ugyanis megparancsolhat. — Tehát tanácsülésre hiv meg. Csak-hogy az én kíséretem nagyon megfogyatkozott, így hát kedves rokon, a fényt önnek kell adnia mindakettőnk számára.

Toison d'Or, a legelőkelőbb burgundi heroldok egyikének vezetése mellett távozott a gyülekezet a Herbert-toronyból, s amikor az udvarra értek, Lajos király láthatta,

hogy az udvart fényes öltözetű burgundi testőrök szállták meg. Az udvarból az új épületben lévő tanácssterembe értek, amelyet sebtében feldiszipertettek.

A mennyezet alatt két trónszék volt fölállítva; a királyé két lépcsőfokkal magasabban állott, mint a hercegé. Körülbelül husz nemes ur ülte körül megfelelő sorrendben a két trónszéket. Miután Károly herceg könnyed meghajlással üdvözölte a királyt, a következő szavakkal nyitotta meg az ülést:

— Kedves hűbéreseim és tanácsosaim! Nem ismeretlen önök előtt, hogy a hűbéreseknek hűbéruraik, tehát az alattvalóknak fejedelmük ellen való lázadása következtében mily zavarok támadtak országunkban nemcsak atyám idejében, hanem napjainkban is. Csak nemrég jutott tudomásunkra olyan bizonyíték, amely mutatja, mily nagy arányt öltöttek máris ezek a bajok. Itt van mindjárt Croye Izabella és Croye Hameline grófnők szegyenletes szökése, akik egy idegen hatalomnál kerestek menedéket, elvesztvén ezáltal minden hűbéri jogukat. A második: még ocsmányabb eset, a mi szeretett testvérünk és szövetségeseünk: a lüttichi püspök meggyilkolása, nemkülönben az áruló város lázadása, amely korábbi bűne miatt csak nagyon enyhe büntetésben részesült. Tudomásunkra jutott, hogy ezek a szomorú események nemcsak az elbizakodott lüttichi polgárok meggondolatlan mozgólódásainak a következményei, hanem hogy azokat egy idegen hatalom szította s a hatalmas szomszéd beavatkozása segítette elő, akiktől pedig Burgundia az őszinte barátságot és a hű szövetséget várhatta volna méltán. Hogyha ezek a vádak valónak bizonyulnak — és itt a herceg fogait csikorgatta s lábával nagyot dobantott — micsoda

tekintetek tarthatnának vissza bennünket attól, hogy olyan intézkedéseket tegyünk — hiszen a hatalom a kezünkben van! — amelyek révén egyszer s mindenkorra eltorlaszolhatjuk azt a forrást, amelyből ezek az évek hosszú sora óta meg-megismétlődő bajok erednek!

Amily halk és mérsékelt hangon mondotta el a herceg beszédének bevezető részét, épp annyira nekihevült a végén s az utolsó szavakat már olyan hangon mondotta, hogy még a nemes urak is megreszkettek bele. Lajos király arca pedig még halványabbra vált. Mindazáltal nyugalmat erőszakolt magára s mikor már a nemes urak felé fordult, nyugalmának teljes birtokában volt, amelyből a herceg többszöri közbeszólása sem tudta ki-zökkenteni.

— Franciaország és Burgundia nemes urai! — kezdte beszédét Lajos király. — Minthogy egy királynak ezuttal mint vádlottnak kell védelmeznie magát, nemesebb bírákat már nem is kívánhat magának, mint a nemesség díze-virágát, az aranygyapjas lovagrend büszkeségeit! Kedves rokonom, a burgundi herceg, a vádpontokat elhomályosította azzal, hogy csupamerő udvariasságból nem használt határozott kifejezéseket. Én, aki nek nincs okom hasonló figyelmeségre s aki már helyzeténél fogva sem alkalmazhatja azt, engedelmet kérek, hogy határozottabban és szabatosabban fejezhessem ki magamat. Az én kedves rokonom és szövetséges társam, minket, az ő hűbérurát vádolta meg azzal, mintha hűbéreseit mi tántoritottuk volna el tőle, a lüttichieket mi lázitottuk volna föl ellene és hogy azt a gyalázatos Vilmos márkgrófot mi bátorítottuk volna föl ama rettenetes gyilkosság elkövetésére. — Franciaország és Burgundia nemes urai!

Nyugodtan hivatkozhatom azokra a körülményekre, amelyek közt most vagyok, mert hiszen éppen ezek a körülmények szólnak legékesebben mellettem és cáfolnak rá a vádra! Mert föltételezhető-e az, hogy én — ha csak egy szikrányi józan eszem még van — kiszolgáltatásam magam a burgundi herceg kénye-kedvének, ha csakugyan galád árulást követtem volna el ellene, amely méltán kelthetné föl a haragját ellenem. Nem kételkedem abban, hogy némelyek, akik Schönwaldt-ban azt a szörnyü gyilkosságot elkövették az én nevemmel takaródtak. De kérdem: felelősségre vonhatnak-e engem azért, amihez azoknak joguk nem volt! — Hogy pedig két meggondolatlan hölgy merő romantikus okból nálam menedéket keres, lehet-e ebből mindjárt arra következtetni, hogy ők a szökést az én ösztönzéseimre követték el! — A részletes vizsgálat majd kimutatja, lovagias becsületelem tiltotta, hogy a hölgyeket fogolyként küldjem vissza a burgundi udvarba, amit — meg vagyok róla győződve — az urak közül, akik a rend jelvényét viselik, senki sem tanácsolt volna nekem. És én rábízom e tettem elbírálását és megítélését az Isten ama méltó szolgájára, aki immár fenn az égben a szentek közt foglal helyet!

És itt Lajos király látszóan annyira érzékenyült, hogy a könnyeit törülgette.

— És én erre a magasállásu főpapra — folytatja a király — aki nekem is rokonom, de még közelebbi rokona a burgundi háznak s aki annyi szép erénnyel volt ékes, — e nemes férfiura biztam a szerencsétlen menekült hölgyek védelmét, mint aki legalkalmasabb volt, hogy közvetítsen köztük és hűbéruruk, a burgundi herceg közt. Ezért merem bizvást állítani, hogy a herceg

elhamarkodott vádját, tisztességes szándékból ugyan, de merőben érdemetlenül emelte ellenem. És bizvást merem mondani, hogy elfogadható bizonyítékot a vizsgálat sem fog felszínre vetni, melynek alapján ezt a méltatlan vádat továbbra is fenn lehetne tartani, és amelynek alapján pedig az én kedves rokonom az irántam való barátságát máris megvonta tőlem, aki olyan bizalommal kerestem fel őt otthonában, s ezt a disztermet törvényszéki csarnokká, szép és barátságos otthonát részemre fogházá alakította át.

— Sire, Sire! — mondotta a herceg, mihelyst egy kis alkalom kínálkozott és ő is szóhoz juthatott. — Annak, hogy Felséged épp abban az időpontban érkezett ide, amely az ön terveinek kivételével pontosan összevág, az a magyarázata, hogy azok, akik üzletet csinálnak abból, hogy másokat rászedjenek, sokszor önmagukat csalják meg. A mérnökök gyakran megöli az akna, amelyet ő robbantott föl. — A következmények annak a vizsgálatnak az eredményétől függenek, amelyet most ünnepélyesen lefolytatunk. — Vezessétek be Croye Izabella grófkisasszonyt!

Egyik oldalról Crévecoeur grófnétől, másik oldalról a kolostor apátnőjétől támogatva, lépett be Izabella grófkisasszony a terembe.

— Nos, drágalátos hercegnőm! — kiáltott reá durva hangon a burgundi herceg. — Ugy-e, hogy most resz-ketsz és elakadt a lélegzeted, amikor kérdőre vonlak, de bezzeg fürge voltál, mikor a szökésről volt a szó! Hát mit szólsz ahhoz a nagyszerű művedhez, hogy két hatalmas fejedelem közt szinte oly nagy ellentétet szítottál, hogy a te babaarcod miatt csöpp hija, hogy véres háborura nem került a sor!

A hercegnek ez a durva fellépése megmásította Izabella elhatározását, mely szerint ő térdenállva arra akarta kérni a herceget, vegye birtokába a vagyonát, őt magát pedig helyezze el valamely kolostor falai közé. Most azonban meglepetten állott helyén, mint mikor valakit künn a szabadban lep meg a vihar s a villámlások közepette azt sem tudja, hogy mitévő legyen. Crévecœur grófné, aki az ura egyenes kérésére kísérte el Izabellát erre az útjára — nagyműveltségű s előkelő származású nő volt, aki még most is megőrizte fiatalkori szépségét, — szükségesnek találta, hogy a herceg e kiméretlen támadása következtében maga is közbelépjen:

— Fenség — mondotta Crévecœur grófné — az én kedves rokonom az én óltalmam alatt áll. Fenségednél én jobban tudom, hogyan kell bánni a nőekkel, s mink tüstént, e percben távozunk innen, ha Fenséged olyan hangot nem használ velünk szemben, mint amelyet nemünk és rangunk méltán megkíván öntől!

— Crévecœur! — kiáltott föl a herceg kacagva. — A te pipogyaságod ugyancsak kardos menyecskét csinált a feleségedből! No, de ez nem tartozik reám! Adjatok oda annak a balga leánynak egy széket, hiszen nem vagyok én az ő ellensége! — Üljön le kisasszony és mondja el nekünk nyugodtan, micsoda gonosz szellem szállta meg, mikor hazájából elmenekült, hogy eljátsza a kóbor hölgy szerepét!

Zokogva, el-elfuló hangon vallotta Izabella, hogy az elől a házasság elől menekült, amelynek gondolatával ő sehogy sem birt megbarátkozni; remélte azonban, hogy a francia királyi udvarban védelmet és menedéket talál.

— Védelmet és menedéket a francia királyi udvar-

tán? — jegyezte meg a herceg. — Es bizonyosra vette ön ezt?

— Természetesen! — felelte Izabella határozott hangon. — Maskulönben csak nem határoztam volna el magamat erre a veszedelmes lépésre!

A herceg itt valami kimondhatatlanul keserü mosollyal nézett Lajos királyra, aki azonban bátran kiállotta ezt a tekintetet, csak éppen az ajka lett még haloványabb egy árnyalattal.

— Lajos király szándékát azonban — folytatta Izabella — én csak Hameline néném beszéde után ismertem, s viszont ő a maga véleményét olyan egyének besugására alapította, akik azután később elárultak bennünket s a legaljasabb teremtményeknek bizonyultak.

Előadta még Izabella azt is, mit mondott nekik az áruló komorna, Marthon és ennek cinkostársa: Hayraddin Maugrabin, a cigány; Hozzátette azt is, hogy az a gazfickó Zamet Maugrabin, aki őket a szökésre ösztönözte, Lajos király ügynökének adta ki magát, holott erre semmiféle meghatalmazása nem volt.

Rövid szünet után Izabella elbeszélte, mint menekült el néniével együtt Burgundiából; micsoda véres eseményeknek volt tanuja a Schönwaldt-kastélyban, s végül, mint találkoztak Crévecoeur gróf lovas csapatával, amely azután átvette őt Quentin Durward apródtól, aki őt eddig kalauzolta.

A birák némán hallgatták végig Izabella előadását, s a herceg is merően a földre irányította le tekintetét, mintha ürügyet keresne, hogy haragját kielégíthetné, de szemmelláthatóan nem talált olyan elfogadhatót, amellyel magát önmaga előtt igazolni tudná.

— Még csak azt szeretném tudni — szólalt meg most a herceg, tekintetét ismét fölvetve — miért tartotta magánál Lajos király a hölgyeket, ha azok nem az ő hívására menekültek hozzá!

— Nem így történt, kedves rokon! — felelte a király. — Én csak szánalomból és titokban nyújtottam számukra menedéket, de hamarosan gondoskodtam is arról, hogy mielőbb a derék lüttichi püspök, a te szövetségeseid oltalma alá kerüljenek, mint akiknél legjobb kezekben lehettek volna. És most már én kérdelem ettől az ifju hölgytől: az én vendéglátásom szívélyes volt-e, avagy inkább olyan barátságtalan, hogy még ők bánták meg, hogy az udvaromba menekültek!

— Olyan kevésbé volt szívélyes — felelte Izabella — hogy kételkednem kellett, vajjon a meghívás csakugyan Felsőgedtől származott-e, noha azok, akik Felsőged úgynőkeinek adták ki magukat, váltig ezt hangoztatták. Felsőged viselkedése velünk szemben éppen nem volt olyan, mint amit egy királytól, lovagtól, és nemes urtól méltán elvárhattunk volna.

Izabella e szavaknál szemrehányó pillantást vetett a királyra, aki azonban az efféle nyilakkal szemben vértetve volt. Nemcsak hogy merészen kiállotta ezt a tekintetet, hanem büszkén nézett végig a biráin, mintha azokat tanukul hívná, hogy — íme a grófkisasszony vallomásától kiderült az ártatlanságom!

De visszaadta neki ezt a büszke tekintetet a herceg is, aki viszont úgy nézett reá, mintha azt ákarná tudtára adni neki, hogy — korán van még örülni, mert ő még nincs megnyugtatta.

— Ha jól emlékszem — fordult most a herceg is-

mét Izabella felé — elbeszélése során nem tett említést bizonyos szerelmi kalandról, amelyben önnök vándorlásai közben része volt. — No, ne piruljon hát el ismét! Én afféle erdei lovagokra gondolok, akik utközben megzavarták önöket. Ennek a hire hozzánk is eljutott, és szeretném az ügyet közelebbről megismerni. Mit szól hozzá, Felség, nem jobb lenne a vándor trójai szép Heléna vagy Croye Izabella számára egy alkalmas vőlegényt kiszemelni, mielőtt még néhány koronás királyt össze nem veszít egymással!

Lajos király, aki érezte, hogy mily kínos helyzetbe kerülne, ha javaslattal állana elő, hallgatag helegegyezését adta abhoz, amit Károly herceg ajánlott. Izabella azonban, aki érezte, hogy sorsa most fordulóponthoz érkezett, eleresztette Crévecœur grófné karját, amelyre eddig támaszkodott, komoly és önérzetes tekintettel a herceg trónszéke elé járult, ott lelérdelt s a következőket mondotta:

— Nemes hercegem, hűbéruram! Beismerem hibámat, hogy engedelme nélkül távoztam országának területéről és alázattal fogadom azt a büntetést, amit ezért reám kimérni jónak lát. Birtokaimat és kastélyaimat ezennel Fenségednek rendelkezésére bocsájtom, és arra kérem, atyám szent emlékére, azt az egyetlen legyet kérem, birtokomból hagyjon meg számomra csak éppen annyit, melynek jövedelme elegendő legyen arra, hogy kolostorba vonulhassak s ott napjaimat leélhessem.

— Mit szól ehhez a kérdéshez, Felség? — fordult a herceg Lajos királyhoz.

— Szent és nemes elhatározás, amelynek nem lehet ellentmondani! — felelte Lajos király.

— »Aki megalázkodik — fölmagasztaltatik!« —

mondotta a herceg Izabellához fordulva. — Keljen föl Izabella grófkisasszony, mink jobban szeretjük önt, mint ön bennünket. Sem a birtokait nem vesszük el, sem a rangjától nem fosztjuk meg, hanem ellenkezően — mindkettőt fokozni szándékozunk.

— Oh, Fenséges ur, — könyörgött Izabella még mindig térdenállva, — éppen ez a jóakaró kegy az, amittől leginkább félek, jobban, mint a haragjától, mert akkor...

— Burgundiai Szent Györgyre mondom, hát minden akaratomnak elleneszegül s minden parancsom ellen tiltakozik! — kiáltott föl a herceg félig tréfás hangon. — Keljen föl, Izabella és egyelőre távozzék. Majd gondom lesz rá, hogy az ön ügyét is eligazítsam, mégpedig úgy, hogy vagy engedelmeskedni fog, vagy — megkeserüli!

Izabella még mindig térdenállva maradt a herceg előtt s bizonyára ismét kérlelni akarta a herceget, de Crévecoeurné, aki jobban ismerte a herceg hajlíthatatlan természetét, gyöngéden magához vonta Izabellát és kivette a teremből.

Most jött sorra — Quentin Durward.

Nyilt, őszinte tekintettel, feszte'lenül és a fontoskodás legkisebb jele nélkül járult a király és a herceg elé, mint ahogy a nemes származásu, jólnevelt ifjuhoz illet, megadva mindenkinek a kijáró tiszteletet anélkül azonban, hogy azok jelenléte által, akiknek azt megadnia kellett, elvakíttatnék vagy megtévesztetnék. Nagybátyja, Balafré révén ismét hozzájutott skót testőri formaruhájához, s szép termete, arca és egész lénye mély és kedvező benyomást tett a tanácsstagokra. A herceg parancsára, amit

Lajos király jóváhagyott, Quentin elmesélte utazásának lefolyását Lüttichig, hivatkozván Lajos király utasítására, amely úgy szólt, hogy a két hölgyet baj nélkül kalauzolja a püspök székhelyére.

— És engedelmeskedtél a parancsomnak? — kérdezte a király.

— Igenis, Sire! — felelte bátran Quentin.

— De egy eseményről megfeledkeztél! — jegyezte meg a herceg. — Az erdőben két kóbor lovag megtámadott.

— Nem tartottam illőnek, hogy eldicsekedjem veled, — felelte Quentin kissé elpirulva.

— Én pedig azt nem tartanám illőnek, ha elfelejtetem volna! — szólalt meg az orléánsi herceg. — Ez az ifju férfiasan teljesítette a rá bízott feladatot. A kihallgatás után jér föl hozzám a szállásomra és majd látni fogod, hogy nem feledkeztem meg rólad. Te éppoly szerény vagy, mint hős!

— Azután pedig jér 'Tel hozzám is! — mondotta Dunois. — Sisakot kapsz tőlem, amivel adósod vagyok.

Quentin mélyen meghajtotta magát s azután a kihallgatás tovább folyt. A herceg kívánságára Quentin fölmutatta azt az írásbeli utasítást, amely az utirányt szabta meg neki.

— Pontról-pontra megtartottad az utasítást? — kérdezte a herceg.

— Nem teljesen, Fenség! — felelte Quentin. — Utasításom szerint nekem Namur közelében át kellett volna kelnem a Maas-folyón, én azonban a balparton maradtam és haladtam tovább, mert ez volt a rövidebb és egyuttal a biztonságosabb út.

— És miért változtattál az utirányon? — kérdezte a herceg.

— Kétkelkedtem a vezetőm hűségében.

— Most pedig jól figyelj arra a kérdésemre, amit hozzád fogok intézni! — mondotta a herceg komoly, nyomatékos hangon. — Igazat mondj és ne félj senki ember haragjától! Hogyha azonban kétértelműen avagy kitérően felelnél kérdésemre: láncokra fűzve köttetlek föl a városháza tornyára, ahol azután órák hosszat könyöröghetsz, hogy szenvedéseidtől szabadítson meg a halál!

E veszedelmes fenyegetés után csend állott be, mintegy időt engedve Quentinnek, hogy jól fontolja meg annak értelmét. Ekkor azután a herceg azt kérdezte Quintintől, hogy ki volt a vezetője; ki rendelte ki azt melléje és mi okból gyanakodott rá.

Az első kérdésre Quentin azzal felelt, hogy megnevezte Hayraddin Maugrabin cigányt; a másodikra azt felelte, hogy a cigányt Tristan l'Hermite rendelte ki melléje; a harmadik kérdésre válaszolva elmondotta a cigány botrányos viselkedését a Ferenc-rendi kolostorban, ahonnan kikergették; elmondotta: mint fogott ekkor gyanut, mint leste ki a találkozását Vilmos márkgróf egyik landsknechtjével s mint jutott tudomására tervük, amely szerint a védelmére bizott hölgyeket elrabolni szándékoztak.

— Most azután idefigyelj — mondotta a herceg szigorú hangon, — mert az életed függ attól, vajjon igazat mondottál-e vagy sem! Tehát: említették-e azok a fickók azt, hogy őket a francia király bizta meg azzal, hogy a hölgyek kíséretét támadják meg, a hölgyeket pedig rabolják el!

— Ha azok a gazemberek mondották volna is azt, — felelte Quentin nyugodtan — én mégsem hihettem volna el, mert hiszen az az utasítás, amit Öfelségétől kaptam, szöveg ellentétben volt az ő beszédükkel.

Lajos király, aki eddig feszült figyelemmel leste Quentin ajkáról a szót, e kijelentés hallatára nagyot sóhajtott, mint akinek nagy teher esett le a szivéről. Ezzel szemben a herceg arca elborult s kedvetlenséget árult el. Majd azt kérdezte Quentintől, vajjon azoknak az embereknek a szavaiból kivehető volt-e az, hogy gonosz tervükről a királynak is volt tudomása, sőt azt jóváhagyta volna!

— Ismételten kijelentem, — felelte Quentin — nem hallottam tőlük olyan kijelentést, amely arra mutatott volna, hogy ez a föltevés jogosult. De még hogyha mondották volna is, ismétlem, az ily gazemberek kijelentésére, a király utasításával szemben, hitelt ugysem adtam volna.

— Derék és hü küldöttje vagy az uradnak! — jegyezte meg a herceg gunyosan. — Én pedig állítani merem, hogy az utasítás megmásítása által a király várakozását annyira meggyújtottad, hogy azért alaposan meglakoltál volna, hogyha a későbbi események a te ostoba hűségedet nem mint jó szolgálatot tüntették volna föl.

— Nem értem Fenséged kételkedését! — felelte Quentin. — Én csak annyit mondhatok, hogy annak a feladatnak, amelyet a király reám bízott, amennyire tudtam, megfeleltem. Hogyha más természetű lett volna az az utasítás, akkor egyszerűen nem vállalkoztam volna annak végrehajtására, mert ellenkezik a nevem és a nemzetem becsületével!

— »Büszke, mint a skótl« — jegyezte meg a herceg, aki Quentin vallomásával nem volt ugyan megelégedve, de nem tudott annyira elfogult lenni, hogy bátor föllépéseért megharagudott volna reá.

— Hanem derék ijász ur, — mondotta a herceg, — arra felelj meg nekem, milyen utasításra tetted meg azt, hogy Lüttich uccáin azok között a főkolomposok közt forgolódtál, akik később hűbérurukat gyalázatos módon legyilkolták! És micsoda beszéd volt az, amit te a gyilkosság után a helyszínen kivágtál, amelyben Lajos király ügynökének adtad ki magadat, hogy ezáltal tekintélyedet növeld.

— Fenség, — felelte Quentin — tanuim vannak rá, hogy Lüttichben én nem adtam ki magam francia ügynöknek, hanem maga a tomboló, lázongó nép nézett engem annak. Megmondottam én ezt a lüttichi püspök embereinek, miközben arra is figyelmeztettem őket, hogy jó lesz a Schönwald-kastélyt védelméről fokozottabb mértékben gondoskodni, mert a lázongó lüttichiek készülnek valamire. Ha intelmemet megfogadták volna, sok minden másként történt volna! Az pedig csak természetes volt, hogy a végső veszély pillanatában éltem azzal a tekintéllyel, amit a lüttichiek akaratom ellenére tukmáltak reám, de tettem ezt nem a magam előnyére, hanem azért, hogy Izabella grófkisasszony életét megmenthessem és a további mézszárlásoknak gátat vessek. Ismétlem azonban, és akár az életemet teszem rá, hogy én erre Ófelségétől utasítást nem kaptam.

— És te tekintetben az én fegyvertársamnak és foglyomnak teljesen igaza van s az eljárását helyeslem! — szólalt meg most Crévecoeur, nem bírván tovább hall-

gatással. — Amit pedig ő csinált, azért nem lehet felelősségre vonni Lajos királyt!

Helyeslő moraj zúgott föl mindenfelől, amit boldogan vett tudomásul Lajos király, de bezzeg kellemetlenül érintette a herceget, aki szinte sértve érezte magát. A szeme vérben forgott s alighanem kitört volna belőle fékezhetetlen zsarnoki természete, ha Argenton, aki észrevette a közeledő vihart, annak elejét nem veszi azzal, hogy bejelentette Lüttich követét.

— Takácsok és patkolókovácsok küldöttje! — kiáltott föl a herceg. — Hát csak hadd jöjjen! Talán bizony ettől a követtől még többet fogunk megtudni, mint a skót-francia ifju hőstől!

TIZENHATODIK FEJEZET.

Természetesen, mindenki nagy érdeklődéssel nézett a lüttichi küldött megjelenése elé, akit a lázadó Lüttich merészelt a büszke burgundi herceg színe elé küldeni. Mert tudni kell, hogy követeket abban az időben csak a fejedelmek küldtek egymáshoz, akkor is csak főként ünnepélyes alkalmakkor. A herold ruhája legott szemtelenszert a jóízlésű nemes uraknak, mert azon inkább a hiu pompa látszott meg, semmint a komoly méltóság. A vadkanfej nemcsak a ruha egyes részeire volt hímézve, hanem még a sapka formája is erre az alakra volt szabva: mi több: díszül a véres agyarak szolgáltak. Különbö is, az egész emberen valami félelemmel vegyes vakmerőség látszott meg, mint aki tisztában van azzal, hogy olyan veszélyes küldetésre vállalkozott, amelyet csak bátor elszántsággal tud végrehajtani.

— Ki vagy te pokol küldöttje? — szólította meg a herceg biztató hangon a furcsa küldöttet.

— Rouge-Sanglier vagyok, pajzshordozója Vilmos márkgrófnak, aki Isten kegyelméből, a káptalan akaratából s feleségének: Croye Hameline grófnőnek, Croye grófnak és Bracquemont urának jogai révén lüttichi hercegpüspök.

Károly ez arcátlan vakmerőségen annyira elcsodálkozott, hogy meglepetésében eleinte még szóhoz sem tudott jutni, mialatt a küldött, aki ettől a nemvárt gyors hatástól vérszemet kapott, rendithetetlenül tovább szónokolt:

— »Nagy örömöket hirdetek tinéktek!« — Tudtára adom Fenségednek, Károly burgundi hercegnek és Flandria grófjának, nevében az én uramnak, hogy a szent Atyántól Rómából érkezendő fölmentvény és megfelelő *ad sacra* helyettesítés által mind a hercegpüspök, mind pedig a legitim Croye-gróf jogait gyakorolni szándékozik.

A burgundi herceg ezt az arcátlan beszédet néha mindössze egy hal kiáltással szakította félbe, különben pedig, nagy csodálkozására a nemes uraknak, szokatlanul nyugodtan hallgatta végig. És a küldött szinte megittasulva a sikertől, rendithetetlen nyugalommal folytatta:

— A lüttichi hercegpüspök és Croye gróf nevében felszólítom Fenségedet, Károly burgundi herceget, mondjon le minden igényéről és előjogáról, amiket az elhalt és állására méltatlanná vált Bourbon Lajos lüttichi püspök révén Lüttich birodalmi városra nézve fenntartott.

— Hal — kiáltott föl ismét a herceg.

— Továbbá: adja ki Fenség azt a harminchat lobogót, amit Lüttich városából erőszakkal elvitt; állítsa helyre azokat a réseket, amelyeket Fenséged zsarnoki módon a sánctalakon törtetett; továbbá: ismerje el Fenséged az én uramat: Vilmos márkgrófot, akit a káptalan szabályszerű módon megválasztott, amiről Fenséged a jegyzőkönyvből is meggyőződhetik.

— Nos, végeztél már? — kérdezte a herceg.

— Még nem! — felelte a küldött. — Követelnem kell továbbá Fenségedtől, vonja vissza csapatait Bracquemont kastélyból és a Croye-grófság egyéb erősségeiből, amelyeket vagy Fenséged vagy Croye Izabella nevében küldtek ki oda mindaddig, amíg a császári birodalmi gyűlés el nem dönti, vajjon a kérdéses hűbéradók nem az elhunyt gróf testvérét, méltóságos Hameline grófnőt illetik-e meg a juris emphyteusis alapján.

— A te urad nagyon okos ember lehet! — jegyezte meg a herceg.

— A nemes és tiszteletreméltó herceg és gróf — folytatta tovább a követ — a Lüttich és Burgundia közt fennforgó viszályok megszűnte után hajlandó lesz Croye Izabella grófkisasszony számára illő és megfelelő évi járadékot megállapítani.

— Ugy éljek én, — jegyezte meg Le Glorieux halkán Crévecœur fülébe sugva — szivesebben lennék egy marhavészben elpusztult tehén bőrébe bevarrva, mint ennek a fickónak a cifra ruhájában.

— Végeztél már? — kérdezte ismét a herceg.

— Még van valami! — felelte Rouge-Sanglier. — Az én nemes uram üzen az ő hű szövetséges társa, a legkeresztényibb király érdekében...

— Ha! — kiáltott közbe ismét a herceg még hevesebben, mint eddig, de azután lecsillapult és figyelt.

— Ennek a legkeresztényibb királynak magasztos és felséges személyét ön, Károly, burgundi herceg, esküje ellenére s mint egyszerű hűbérese, szigorú fogságban tartja. Követeli tehát az én uram és parancsozóm én általam, hogy Lajos királyt, az ő szövetségesét, haladék

nélkül bocsássa szabadon, vagy vegye tudomásul az ő kihívását, amelyet ime, általam nyujt át Fenségednek!

— Készen vagy már? — kérdezte a herceg.

— Végeztem, Fenség! És várom a válaszát! Ami remélhetően olyan lesz, hogy a vérontást elkerülhetjük!

— Hát burgundiai Szent Györgyre mondom! — kiáltott föl a herceg, de tovább nem mondhatta, mert Lajos király megelőzte s komoly, méltóságteljes hangon így szólt:

— Fenséged engedelmével élek azzal a joggal, hogy majd én felelek meg ennek a szemtelen fickónak. Ide figyelj hát, herold — vagy tudom is én, hogy mi vagy! — ide figyelj és mondd meg annak a hitszegő, sehonnai és gyilkos gazdának, Vilmos márkgrófnak, hogy Lajos király nemsokára megjelen Lüttich előtt. hogy szeretett rokona, Bourbon Lajos püspök gyilkosait megbüntesse; add tudtára a gazdának, hogy akasztófára kötettem föl azért, mert szemtelenül engem szövetségesének mert nevezni és királyi nevemet ilyen jöttment küldönc szájára merte adni!

— Told meg még az én üzenetemmel is — jegyezte meg a herceg — mit egy fejedelem küldhet rablónak és gyilkosnak válaszul! S azután takarodjál! — Nem, mégse! Követ még nem távozott a burgundi udvarból ajándék nélkül. Fogjátok le és korbácsoljátok meg ezt a fickót, amíg a husa le nem szakadozik a csontjáról!

— Bocsánat, Fenség, — szólt közbe egyidejűleg Crévecoeur és Hymbercourt — ez az ember mégis csak követ, aki mint ilyen, a jogait élvezi.

— Ugyan, urak — kiáltott föl dühösen a király — lát olyan jó bolondok vagytok, hogy azt hiszitek, a ruha

teszi a követet? En a ruhájáról rá ismertem erre az emberre, hogy — csaló! Hivjátok elő Toison d'Or-t s az ő jelenlétében faggassátok ki!

Bezzeg elsápadt e szavakra a szakállas vadkan követel!

Most belépett Toison d'Or, a herceg legfőbb heroldja és pajzshordozója s komoly, ünnepélyes hangon megkérdezte állítólagos »kartársától«, hogy melyik kollégiumban végezte iskoláit s hol szerezte meg a követ működéséhez megkívántató tudását.

— A regensburgi cimertani kollégiumban nevelkedtem s ott kaptam oklevelet is, — felelte szepegeve a követ.

— Ne higgyél neki, hanem tedd próbára a tudományát! — mondotta a herceg főheroldjának.

— A cimertanban éppoly jártas vagyok, mint más tudományban, — felelte a követ, — lehet azonban, hogy Németországban mi más szakkifejezéseket használtunk, mint használnak itt Flandriában.

— Mutassatok meg neki egy cimert s magyarázza meg azt a maga tudása és módja szerint, — mondotta a herceg. — De ha elhibázza: tudom Istenem, hogy tele lesz a háta vörös és kék — mezőnyökkel!

— Itt van ez a pergamentkerecs, — mondotta Toison d'Or főherold a lüttichi követnek. — Erre a pergamentre én egy régi cimert rajzoltam. Hogyha ön csakugyan abban a jóhírű kollégiumban végezte iskoláit, hát fejtse meg kérem, és magyarázza meg szakszerűen ezt a rajzot.

Le Glorieux, ak imár régóta figyelte ezt a valóban

humoros jelenetet, most odasompolygott a két tudós herold közelébe.

— Majd segíték, barátom! — szólalt meg most az udvari bolond Rouge-Sanglier elé állva. — Ez itt uraim, egy macskát ábrázol, mikor a tejeskamra ablakán ki tekint.

Ez a megjegyzés általános derütséget keltett, ami csak hasznára volt a lüttichi követnek, mert Toison d'Or, az ő komoly munkájára mondott tréfát nagyon is komolyan vette s kijelentette, hogy az a rajz Childebert francia király cimerét ábrázolja, aki Gandemar burgundi királyt elfogatta. A cimer tehát a fogoly fejedelem jelképéül a tigrist ábrázolja, ketrecbe, vasrács mögé zárva.

— A botomra mondom — jegyezte meg Le Glorieux — hogyha ez a macska Burgundot ábrázolja, akkor a macska ezidőszerint a vasrács — jobboldalán van.

— Jól mondottad, barátom! — kiáltott föl nevetve Lajos király, míg a herceg és a nemes urak a durva tréfa miatt zavartan tekintettek egymásra. — Én téged arannyal jutalmazlak, amiért azt, ami olyan valóban keserű igazságnak tetszik, tréfás játéknak tüntetted föl, amivé remélhetően — válni is fog.

— Elég legyen, Le Glorieux és te is hallgass el, Toison d'Or! — mondotta rekedt hangon a herceg. — Ti ketten sokkal többet tudtok, hogysem okos emberek lehetnétek, akiket meg lehetne érteni! Hagyjátok hát magára ezt a fickót, majd beszélék vele én! — Hej, te gazfickó! Tudod-e, mi a különbség az arany és az ezüst közt?

— Irgalom, Fenség! — esdekelt Rouge-Sanglier.

— Szánjon meg engem, Ön pedig, Felség, Lajos francia király, vegyen védelmébe!

— Csak beszélj te magadért, fickó! — förmedt rá dühösen a herceg. — Arra felelj röviden: herold vagy-e, avagy csaló?

— Csak éppen erre az alkalomra küldték ki mint követet, Fenség! — felelte a megszeppent és leleplezett csaló.

— Szent Györgyre mondom, — jegyezte meg a herceg — *egynek* kivételével nem ismertem olyan királyt, aki a cimertan nemes tudományát ennyire megalázta volna, mint tették ezzel az emberrel a lüttichiek. Ezt az egy királyt kivételnek tartom, aki herold ruhába bujtatot tszolgát küldött Eduárd angol király udvarába — követ gyanánt.

— Ezt a fortélyt — mondotta Lajos király — csak az olyan királyi udvarban volt szabad alkalmazni ahol abban az időben a heroldok még nem voltak szokásban. És hogyha azt a tudatlan, durva szigetlakókkal szemben még meg lehetett is tenni, nem lett volna szabad megtenni ugyanazt a művelt burgundi udvarral szemben!

— Bánom is én, küldjön ide akárkit! — mondotta a herceg büszke hangon. — De tudom Istenem, hogy nagyon szomorú állapotban kapja vissza követét! El innen! Vigyétek a piactérre, verjétek a hátát kantárszárral és kutyakorbáccsal mindaddig, amíg a cifra címerkabát cafatokban le nem szakadozik róla. Föl tehát, vitéz Rouge-Sanglier! Hallo! Hallo!

Négy vagy öt hatalmas vadászkutya, amelyek meg-

hallották ezt a jól ismert kiáltást, most rettentően ugatni és csaholni kezdett, mintha a vadkan épp most ugrott volna föl előttük.

— Pompás ötlet! — szólalt meg Lajos király, aki most már egészen beletalálta magát a herceg kedélyhangulatába. — Hogyha a szamár magára húzta a vadkan bőrét, hát a kutyák hámozzák ki belőle!

— Rendben van! — kiáltott föl a herceg örömmel, akinek nagyon megtetszett az ötlet. — Ugy lesz! Ereszszétek el a kutyákat! Ezt az embert a kastély kapujától a város kapujáig kutyákkal fogjuk kergettetni.

— Remélem azonban, — jegyezte meg Rouge-Sanglier, aki most jó képet szeretett volna vágni ehhez a rossz játékhoz — hogyha Fenséged mint vadat üzet ki a városból, legalább ad is nekem megfelelő tételönyt.

— Te csak duvad vagy — felelte a herceg — amelyre a vadászati törvények nem vonatkoznak. De azért kegyelemből — hatvan rőfnyi tételönyt adok neked, jutalmul a te példátlan szemtelenségedért. Rajta tehát! Mi pedig, urak, nézzük végig ezt a vadászatot!

Az egész társaság fölkerelkedett, hogy szemtanuja legyen annak a szokatlanul érdekes embervadászatnak, aminek eszméjét Lajos francia király penditette meg.

Rouge-Sanglier nagyszerűen játszotta meg a szerepét. A félelem szárnyakat adott a lábára s a vadászkiáltásoktól s a vadászlegények uszító kiáltásaitól szinte megvadult kutyák vágatása elől szélsebesen menekült s talán épségben viszi el az irháját, ha a minden másra, csak éppen a futáshoz nem alkalmas cimereket nem akadályozza a futásban. De még így is oly ügyesen tért ki néha a kutyák dühös támadásai elől, hogy a nézők nem

győztek csodálkozni rajta. De legjobban mulatott Lajos király, akinek különben politikai okokból is volt oka rülni a saját tréfájának. de viszont alaptermészeténél fogva is tetszett neki a mások győtrődése. Ezuttal is oly özűen nevetett, hogy a könnyei kicsordultak, miközben elekapaszkodott a herceg hermelinköpenyébe, viszont Károly herceg, aki a mulatságos látványon szintén jól mutatott, karját a király vállára fektette a bizalom és a szeretet jeléül, ami pedig azzal a viszonyal, amelyben még csak az imént is voltak, homlokegyenest ellenkezett.

Bármily jó futó volt is az ál-herold ur különben, sorsát el nem kerülhette: a kutyák mégis csak jobban tudtak futni, utolérték, leteperték s bizonyára cafatokra tépik a testét, ha a herceg oda nem kiáltott volna a alkavezetőnek, hogy távolítsa el a kutyákat az ember mestérről. Csak nagynehezen sikerült a kutyákat az ál-követ től lehámozni s amikor már szijra fűzték őket, még akkor is ott fityegett a szájukban egy-egy cafatja a követ r cifra ruhájának.

Mialatt a herceg és a kísérete a látvány szemlélésében volt elmerülve, Olivér lopva, hátulról a királyhoz csompolygott és ezt sugta a fülébe:

— Felség, az az ál-herold ott — Hayraddin Maugabhin, a cigány. Nem lenne jó, ha a herceg elé kerülne az őt kivallatná.

— Meg kell halnia! — mondotta a király. — A holtak — nem beszélnek.

Kisvártatva a király és a herceg elé lépett Tristán őporkoláb, akit Olivér már előzően értesített.

— Felség és Fenséges herceg — szólalt meg a őporkoláb — arra a vadra én számot tartok. O az én

jелеmet viseli. Ott látható a vállára süttöt hiliomjel. Megrögzött gazfickó, aki embereket ölt, templomokat loszt ki, vadorzó a királyi vadaskertben...

— Elég! Elég! A fele is elég! — vágott közbe a herceg. — Ö tehát többféle jogon is az én királyi rokonom tulajdona. Nos, mi a szándéka vele, Felség?

— Ha rendelkezésemre bocsájtod őt, kedves rokon — felelte a király — akkor majd leckét adok neki a heraldikából; bemutatom neki gyakorlatban, mit jelent a kötélről lógó — akasztófavirág zöld mezőnyben!

A herceg jóízűen nevetett a király hasonlatán és szinte barátságosan nézett az arcára, mikor így szólt hozzá:

— Oh, Lajos, Lajos, bár volnál te olyan jó uralkodó, mint amilyen jó cimborá tudsz lenni! Sohasem tudom elfelejteni azokat a boldog időket, amelyeket együtt töltöttünk...

— Ha akarod — bármely pillanatban visszaidézhetjük! — felelte Lajos király. — En olyan méltányos feltételeket szabok eléd, amit megalázkodás nélkül elfogadhatsz, és meg is esküszöm erre a szent ereklyére, hogy a szerződést becsülettel megtartom. Ez az ereklye a legdrágább kincsem, mert Krisztus keresztfájának egy darabkája.

Es ezzel egy kis arany dobozkát huzott elő a kebléből, amely aranyláncon csüngött a nyakán s azt ájtatosan megcsókolta.

— Es ugyanerre a keresztre esküdtél-e meg Lajos akkor is, mikor Burgundiából visszatértél hazádba s nemsokára rá Rubempré orgyilkost küldted hozzám, hogy öljön meg?

— Már megint fájdalmas emlékeket ébresztesz bennem, Károly! — felelte kedvetlenül a király. — Nem erre az ereklyére esküdtem én meg akkor, de hidd el, mindennek megvan a maga oka, hiszen ti is sokat vétkeztek ellenem... De az Isten őrizzen meg engem megszegésétől annak a fogadalomnak, amit én erre a szent ereklyére teszek!...

— Akkor hát jól van, kedves bátyám, azóta bizonyosan leckéket vettél, hogyan kell a hűségesküt megtartani! — jegyezte meg mosolyogva a herceg. — De most azután nyilatkozzál ám őszintén: ígéretedhez képest nyújtasz-e segítséget nekem, hogy azt a gyilkos Vilmos márkgrófot és a lázadó lüttichieket megbüntethessem?

— Veled megyek, Károly, az egész francia haderővel, a nemesi fölkelő-haddal és lengő zászlókkal! — felelte ünnepélyesen Lajos.

— Annyira nincs szükségem, — felelte a herceg. — A skót testőrség és még kétszáz válogatott lándzsás untilig elég. A nagy hadsereg...

— Bizony még — kiszabadíthatna engem a fogságból, nemde, ezt akartad mondani kedves öcsém! — vágott közbe hirtelen Lajos. — Hát jól van, kíséretem erejét állapítsd meg magad!

— Hogy pedig a félrcértéseket végkép kiküszöböljük, nyilatkozzál: nincs-e ellenedre, ha az orleánsi herceg feleségül veszi Croye Izabella grófkisasszonyt!

— Kedves rokon, — felelte a király — vedd figyelembe, hogy az orleánsi herceg már régebb idő óta vőlegénye Jeanne leányomnak. Légy hát nagylelkű és mondj le erről a tervről. Nem beszélhetnénk inkább a Somme-menti városokról?

— Arról majd az én titkos tanácsosom fog tárgyalni Felségeddel. Én főként a sértések jóvátételére vetem a fősulyt. Felséged megkísérelte a két grófnőt maga részére megnyerni, hát most illő is, hogy befogadja a családjába — különben megszakítom a tárgyalásokat.

— Értsük meg egymást, öcsém! — felelte a király. — Ha azt mondtam volna, hogy szívesen egyezem bele a házasságba, akkor annak őszinteségében senki sem hitt volna. Most tehát ítéld meg magad, mennyire óhajtom a közeledést hozzád: ezennel kijelentem, hogy e házasságnak én nem leszek az akadály!

— Minden más ügyet intézzenek el minisztereink! — felelte a herceg. — Most pedig — ismét a régi jó barátok vagyunk!

— Aldassék érte az ég! — áradozott szavakban Lajos király — aki a fejedelmek szívét a kezében tartja e engedékennyé teszi, hogy megszűnjék a vérontás veszedelme. — Olivér! — sugta oda a király az állandóan közelében settenkedő borbélyának — mondd meg Tristannak, eessen annak a cigánynak az elintézésével!

TIZENHETEDIK FEJEZET.

Lajos király és a burgundi herceg kibékülésének következményeként a burgundi őrség nyomban kivonult a kastélyból és visszament a városba, Lajos király pedig odahagyhatta azt a rettegett Herbert-tornyot. Mindkét fejedelem udvara módfelelt örült a kibékülésnek, csak éppen Lajos vette észre, hogy még mindig figyelik lépéseit, noha látszóan a legnagyobb tisztelet övezte mindenki részéről. Lajos király azonban úgy szinlelte, mintha ezt észre sem vette volna s ő is boldognak érezné magát.

A politikai elvekhez tartozik az is, hogy a hatalmasok a gyöngébbek szolgálatát elfogadják, de hogyha azokra többé szükség nincsen: egyszerűen — félredobják.

Ilyen eszköz volt a hatalmasok kezében Hayraddin Maugrabin is, akit a burgundi tiszték átadtak Tristan főporkolábnak, ez pedig két derék pribékjének: Trois-Echelles és Petit-André-nek, hogy hamarosan végezzenek vele. Közrefogva a két pribéktől s nagy néptömegetől kísértetve, haladt a cigány utolsó útján az erdő felé, ahol az első alkamas fára föl fogják akasztani.

Hamarosan találtak is egy magas tölgyfát, amely

alatt a cigányt leültették a padra, mialatt a két pribék előkészületet tett a kivégzéshez. E pillanatban a cigány éles szeme fölismerte a körülálló tömegben Quentin arcát, aki azéri jött, hogy meggyőződjék vajjon a lüttichi ál-követ csakugyan azonos-e Hayraddin Maugrabin cigánnyal.

Mikor azután a két pribék jelentette, hogy minden kész az akasztáshoz, a cigány még csak azt a kegyet kérte: engedjék meg neki, hogy a skót testőrrel, aki ott áll a nép között, néhány szót válthasson.

A két hóhér eleinte nem tudott határozni, de azután Trois-Echellesnek eszébe jutott, hogy Quentin a királynál nagy kegyben áll, miért is megadták a cigánynak az engedelmet.

Quentin, mikor ezt az agyonhajszolt és tépett ruháju, toprongyos alakot megpillantotta, őszinte szánalmat érzett iránta, noha tudta, hogy sorsát megérdemli. Az arcán még most is látható volt a festék nyoma s az álszakáll helye, mely kendőzéssel felismerhetetlenné akarta tenni különben jól ismert külsejét. Az arca halásápadt volt ugyan, de azért összeszorított ajkain és szemének tekintetéből meglátszott, hogy megvetéssel, daccal fogadja a halált.

— Négy szemközt óhajtok beszélni a testőrrel. — mondotta a cigány hóhérjainak. — Nem kell félnetek, hogy megszököm, hiszen a lábamat is összekötöttétek. Az a skót testőr szintén a király szolgája, bizalmas mondani valóm van hozzá, ti pedig kaptok tőlem tíz arany forintot.

— Ha ebből a pénzből misét mondatunk érte, hát

még hasznára válik szegény bűnös lelkének, — jegyezte meg ájtatos képpel Trois-Echelles.

Miután Hayraddin a pénzt átadta a hóhérnak, a azok félrevonultak, Quentin így szólt hozzá:

— Hát ide jutottál, Hayraddin?

— Ide bizony! — felelte a cigány — Nem kellett ehhez sem asztrológus, sem fiziológus, sem kézből jóslás, hogy előre tudjam: az én családom sorsát el nem kerülhetem.

— Nem, Hayraddin, a sok büntény, árulás és sok egyéb vétked juttatott erre a sorsra.

— Nem az! Hanem a saját ostobaságom. Azt hittem, hogy a szerzetes ruhánál is nagyobb biztonságot nyújt a címerkabát, a herold ruhája, s biztam a burgundi herceg lovagias érzésében.

— Csakhogy a leleplezett csalónak nincs ám joga kiméletre!

— Leleplezett csaló? Hiszen az én beszédem legalább is volt olyan jó, mint akármelyik hivatalos heroldé. No, de most már ne beszéljünk erről!

— Ugy van! Mondd csak, mi közölni valód van velem?

— Hát tudd meg, hogy én a szakállas vadkantól nagy jutalmat kaptam ezért a vakmerő játékért, de még nagyobbat reméltem Lajos királytól, akivel fontos titkot akartam közölni.

— Vakmerő tett volt, mondhatom, ide merészkedte!

— De mint olyat, fizették is meg!... Vilmos márkgróf eleinte Marthon komorna révén keresett összeköttetést a királlyal, de Marthon csakis az asztrológusig jutott, akinek azután a Schönwaldt-kastélyban történ-

teket apróra elmesélte. De halld most a titkomat, amely mindennél fontosabb, amit eddig elmondottam... Vilmos márkgróf nagy haderőt gyűjtött össze Lüttichben, amit még inkább szaporít abból a pénzből, amit a püspöktől elrabolt. Mindazonáltal a város ostormát nem bírná kiállani a burgundi vitézekkel szemben, hiszen a város falai le vannak rombolva. A terve tehát az, hogy a hevesfejű Károly herceget egészen közel engedi a városhoz, éjszaka azonban teljes haderejével kirohanást intéz a városból ellene. Hadseregében nagyon sokan francia zsoldos ruhát viselnek s ezek kiáltozni fogják: Franciaország! Saint-Louis! Saint Denis! Montjoye! — mintha bizony erős francia sereg volna a város falai közt. Annyi bizonyos, hogy ezzel a hadicsellel alapos kavarodást idéz elő a herceg hadseregében, hogyha pedig Lajos király a testőrségével, katonáival és a maga kíséretével Vilmos márkgróft támogatná: akkor bizony a burgundi sereg veresége bizonyosra vehető. — Ez az én titkom, amit közölni akartam veled. Rád bízom, hogy kinek adod el: a burgundi hercegnek-e, avagy Lajos királynak. Ami engem illet: én csak azt sajnálom, hogy ezt a tervet, mint valami aknát, a levegőbe nem robbanthatom, hogy egyszerre valamennyien ott pusztulnának!...

— Kétségkívül, igen fontos titok! — mondotta Quentin, aki nyomban megértette, micsoda jelentősége van ennek a tervnek akár a burgundi herceg, akár a francia király szempontjából. — De mondd csak Hayraddin, van-e valami kívánságod.

— Volna bizony egy kérésem, nem valami fontos. — felelte hanyagul a cigány. — Az én kedves lovamról van szó; egyedüli lény ezen a világon, amit sajnálok

itt hagyni. Déli irányban egy mérföldnyire innen, a szénégető kunyhó közelében találhatsz reá. Csak fűtyülj neki így, ni! — és ekkor sajtóságon módon fűttenetted a cigány — és szóltsd a nevén: Gebel! Meglásd, legott hozzád siet. Itt van nálam a kantára is, még jó, hogy a kutyák nem tépték széjjel. — Kérlek, szeresd ezt az állatot, bánj vele jól, ha nem is miattam, hanem jutalmául annak a titoknak, amit rád bízam. Meglásd, milyen hű állat, soha el nem hagy, mindig megbízható benne. Hiszen juthattam volna csak a város kapuján túl, hej! — köd előttem köd utánam — kereshetett volna engem a burgundi herceg! — Hát mondd csak, kérlek, jól bánysz majd a lovammal?

— Akkor hát — Áldjon ég, élj boldogul! — De várjunk csak! Még van valami sennálam. Ez a levél ni, amit Hameline grófnő írt hugának, Izabellának — A szemedről látom, hogy megörültél neki. — De még egy szót! Az én lovam nyerge alatt találsz egy súlyos erszényt, benne van az a jutalom, amit én ezért a kétségbeesett vállalkozásomért kaptam. Vedd ezt magadhoz és tartsd meg — téged teszlek meg általános örökösömé.

— Azt a pénzt én nemis cébra fogom fordítani s érted engesztelő miséket mondatni, — felelte Quentin.

— Csak arra ne vesztegesd a pénzt, ugyis hiába-való! — mondotta szinte ijedten a cigány.

— Te szerencsétlen! Fogadd a papot, ákit majd én hozok ide, hogy a vallás vigaszában részesítsen, azt a két embert pedig ismét türelemre bírom néhány arany-pénzzel.

— Én már elmondottam amit akartam, most már legyen vége mindennek! — mondotta Hayraddin teljes

megnyugvással sorsában.

Mélyen meghatva vett tőle bucsut Quentin, amit azonban Hayraddin mindössze egy futó fejbiccentéssel viszonzott, mint mikor valaki attól a társaságtól, amely gondolataiban csak zavarja elköszön.

Quentin a mondott irány felé elindult és csakhamar rátalált a cigány lovára, amely ott békésen legelt. Az állat a füttyre legott felfigyelt ugyan és közeledett is Quentin-hez, de mikor az rá akarta tenni a kantárt, megint csak elfutott. Többszöri kísérlet után mégis csak sikerült a lovat hatalmába keríteni és most már egészen megszelidült s olyan lett, mint a kezes bárány.

Már jóval korábban, mielőtt Quentin visszaindult volna Peronne városába, Hayraddin Maugrabin oda jutott, ahonnan nincs többé viaszatérés.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

Abban az időpontban, amikor Quentin Peronne-ba visszaérkezett, ott éppen nagyfontosságú titkos tanácskozás volt folyamatban, ahol, az ő tudtán kívül, az ő sorsa is szóba került.

Ezen a tanácsülésen főként arról tárgyaltak, milyen és mily erős segédcsapatokat bocsásson Lajos király a burgundi herceg segítségére a lázadó lüttichiek megfékezése céljából. Lajos király azonban hamarosan átlátott a szítán és észевette, hogy itt voltaképpen arról van szó, hogy a herceg táborába sok olyan magasrangu francia nemes urat kell összetereelni, akik már ranguknál fogva is inkább mint — tuszok szerepeltek volna, semmint segédcsapatok. Lajos király, Argenton tanácsára hallgatva, készségesen beleegyezett a herceg kívánságába, viszont azzal akarta magát kárpotólni, hogy Balue őboroson, aki őt ebbe a helyzetbe juttatta, méltó módon losszut álljon. Tristan főporkolábot bizták meg azzal, hogy hazulról indítsa utnaők a kívánt segédcsapatokat, de egyuttal arra is utasította őt a király, hogy Ba'ue biborost fogja el és Loches várában csukja abba a vasket-

recbe, amelyet maga a biboros talált föl a foglyok kinczése céljából.

— Hadd próbálja ki a saját találmányát! — mondotta a király.

Békülékenységgel Lajos azt akarta elérni, hogy a béke föltételeit enyhítse. Csakhogy — a gazda nélkül cainálta meg a számításait! Senki olyan makacsul nem ragaszkodott elhatározásához, mint a burgundi herceg, aki a föltételek szigorú épségben tartásával vélte a sérelmeket orvosolhatni.

A herceg először is felszólította Lajos királyt, hogy az orléansi hercegnek Izabellával való házasságához való hozzájárulását nyilvánosan is jelentse ki, amit Lajos király, sóhajtások közt ugyan, de meg is tett, csak éppen azt kívánta, hogy erre vonatkozóan tudni szeretné az orléans-i herceg véleményét is.

— Erre is számítottunk — felelte a herceg. — Crévecoeur már tárgyalt is erre vonatkozóan a herceggel, aki nagy örömmel vette tudomásul a tervet és nagyon boldognak mutatkozott.

— Hálátlan ember! — jegyezte meg a király. — Nem bánom tehát, legyen, aminek lennie kell, csak még azt óhajtom, hogy Izabella grófkisasszony véleményét is ki kell kérni.

— É tekintetben is megnyugtathatom Felség! — felelte a herceg.

A herceg hamarosan maga elé idézte a jegyespárt és kijelentette előttük, hogy a két ország békés együttműködése kívánja ezt a frigyet, amelyre nézve a két érdekelt uralkodó már előzetesen megállapodott.

Az orléans-i herceg alig bírta mérsékelni örömét,

amit azonban Lajoskirály jelenlétére való tekintettel mégsem mert elárulni; annak a kijelentésére szoritkozott tehát, hogy sorsát teljesen a két uralkodó akaratának veti alá.

— Kedves öcsém! — mondotta Lajos király — En a te érdemeidre voltam tekintettel, amikor arra határoztam el magam, hogy téged a családommal szorosabb kapcsolatba hozzalak. Minthogy azonban kedves rokonom, a burgundi herceg másként rendelkezett veled és mert erre a frigyre a két ország békéje érdekében szükség van: én a reményeimet e szent ügy oltárán készséggel feláldozom.

Az orléans-i herceg térdre vetette magát s megcsókolta — ezuttal bizonyára őszinte hálával elteltén — a király kezét, amelyet az félrefordulva nyújtott oda neki. Bezzeg, ha az orléans-i herceg a szívekbe láthatott volna, s azt is láthatta volna, micsoda gondolatokkal foglalkozik Lajos király ugyanabban a pillanatban, hogy ezért a szégyenért rajta bosszút álljon: boldogsága bizonyára nem lett volna olyan zavartalan!

Most azután Izabellára került a sor.

— Fenséges uram, — mondotta Izabella — készséggel engedelmeskedem parancsának, hanem...

— Elég!... Elég! — kiáltott reá a herceg — A többire nem vagyok kíváncsi! — majd Lajos felé fordulva, így szólt: — Felség, ma reggel vadkanvadászatot néztünk végig: nem óhajtana délután farkasvadászaton részt venni?

Izabella ekkor úgy érezte, hogy most elhatározó lépésre kell magát elszánnia. Félénk, de azért önérzetes, ezt később színte kemény hangon a következőket mon-

dotta az egyre jobban csodálkozó hercegnek:

— Fenséged engem nem értett meg egészen. Az én behódolásom és bejegyzésem kizáróan azokra a birtokokra vonatkoztak, amelyeket az ön dicső elődjei ajándékoztak az én őseimnek. Én ezekről a birtokokról nyomban lemondok, miheyst Fenséged úgy találja, hogy én azokra méltó többé nem vagyok!... Nem, Fenség, én tudom, hogy ki előtt állok: igazságos bírám előtt állok! Vegye tehát vissza összes birtokaimat és tépje szét ezzel azokat a kötelékeket, amelyek az én családomat eddig a fenséges burgundi házhoz fűzték. De ezt a törékeny, üldözött testet nem önök adták nekem, és még kevésbbé azt a lelket, amely bennem lakozik, amit én e szent apátnő védelme alatt az Égnek ajánlok föl!

— A, azt hiszed, hogy ez a szent nő vagyon nélkül befogad a kolostorba? — kérdezte a herceg az elfojtott düh hangján.

— Hogyha ez nem lenne lehetséges — felelte Izabella — akkor még mindig akadnak könyörületes szivek az én családomban, akik egy Croye-árvától nem vonják meg támogatásukat.

— Hazugság! — kiáltott föl a herceg magánkivül — Ostoba ürügy az egész, mely alá méltatlan szerelmét rejtil — Herceg ur! Ez a leány az ön felesége lesz még akkor is, ha magamnak kell őt az oltár elé vonszolni!

Most már azután Crévecoeur grófné sem bírta tovább türtöztetni magát s így szólt:

— Mylord! A haragja önt méltatlan szavakra ragadja. Egy szabad és független nemes hölgy kezével senki sem rendelkezhetik annak akarata ellenére!

— És ellenkezik egy keresztény fejedelem kötele-

ségével is, hogy megtagadja egy jámbor lélek kérését, aki — belefáradva a világi gondokba és az állandó üldözésekbe: — az Eg menyasszonya óhajt lenni! — tette hozzá erélyes hangon az apátnő.

— És az orleáns-i herceg sem fogadhat el olyan ajánlatot, amely ellen az illető hölgy nyilvánosan tiltakozik! — jegyezte meg Dunois gróf.

— Ha engedelmet kapnék arra — mondotta az orleáns-i herceg — hogy bizonyos ideig megkísérelhetném a grófkisasszonyt kedvezőbb véleményre hangolni magam iránt...

— Mylord! — felelte Izabella — Minden igyekezete hiábavaló lenne! Én szilárdan eltökéltem magamban, hogy ezt a frigyet visszautasítom!

A burgundi herceg szinte dühöngött magában, de kitörni mégsem mert; vad haraggal tekintett hol Izabellára, hol az orleáns-i hercegre, de leginkább Lajos királyra, kinek arcán a kaján káröröm kifejezését vélte fölismerni.

— Titkár! — kiáltotta a herceg — Ird le az ítéletet! Vagyonekobbzás és bebörtönzés e hetyke babácskára! Fegyház és kényszermunkára vele, hogy játszópajtása legyen azoknak, akiket szemtelenségükben főül akart mulni!

Általános elégtelenség morajlott végig a jelenlévők sorain.

— Fenséges herceg! — szólt meg most Crévecoeur a többiek nevében — Ezt az ítéletet fontolóra kell venni. Mink, Fenséged hű vazallusai, a burgundi nemesség és a lovagi rend ellen elkövetett szégyent el nem tűrhetjük. Ha bűnös a grófkisasszony, akkor sujtsa őt Fenséged

olyan büntetéssel, amely az ő rangjának és a mi rangunknak megfelel!

A herceg vérbenforgó szemmel nézett bátor tanácsadójára, de azután mégis, mintha meggondolta volna magát: az ész győzött a vask düh szenvedélyével szemben. Észrevette, hogy a tanácsban most magára maradt és félt is attól az előnytől, amit Lajos király most a maga javára tudott volna biztosítani. És szégyelte is magát egy kissé, hiszen az ő természete vad és heves volt ugyan, de nem rosszakaratu.

— Igazad van, Crévecoeur! — mondotta a herceg most már nyugodtabb hangon. — Elheveskedtem a dolgot. Izabella sorsáról a lovagi rend szabályai értelmében kell határoznunk. — Lüttichbe való menekülése adta meg a jelt a püspök megilykolására. Az, aki ezt a gyalázatos tettet méltóan megtorolja s az Ardennek réme, a szakállas vadkan fejét elhozza nekünk: azé legyen a kezél. És hogyha még ennek a férfinak is vonakodnék a kezét odanyújtani: akkor legalább a birtokait adhatjuk jutalmul ennek a férfinak, tetszésére bizván, mit ajánl föl Izabellának, hogy a kolostorba vonulhasson. — Nos, uraim, elfogadják a föltételeimet?

Izabella tiltakozni próbált ugyan, hogy az ő keze nem lehet jutalom, de szavait elnyomta az általános helyeslés zaja, amelyből tisztán kivehető volt az öreg Crawford hangja, aki váltig azon sopánkodott, hogy öreg korára való tekintettel ezért a szép jutalomdíjért ő már aligha versenyezhet.

Most azután a herceg is lehiggadt és nyugalma is visszatért.

A francia és burgundi nemes urak egymással vetél-

kedve fogadoztak, hogy életüket áldozzák föl e nemes cél érdekében, s kiki a maga vérmérseklete szerint adta tanuljelét lelkesültségének.

Csak Balafré nem mert hangosan nyilatkozni, hanem így dörögött magában:

— Nos, Saunders Souplejaw, most mutasd meg, hogy mit tudsz! Te mindig azt mondtad, hogy házasság hoz szerencsét a mi házunkra. Sohasem volt még ilyen jó alkalmad, hogy bevátsd a szavad!

— No lám, én rám senki sem gondol, pedig meg vagyok győződve, hogy a jutalmat én nyerem el! — jegyezte meg Le Glorieux, az udvari bolond.

— Jól beszélsz, barátom! — mondotta Lajos király — Ha asszony van a játékban, akkor mindig a bolondot éri a szerencse!

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

Nem nagyon sok idő múlva Lajos király nagy megelégedettséggel hallotta a hirt, hogy kegyelt embere: Balue biboros foglya annak a saját találmányu vasketrecnek, amelyben sem állani, sem ülni nem tudott, csak éppen, hogy a hátára fekketett — ha pihenni akart. És ebben a ketrechen — csak éppen megemlitjük — kerek tizenkét esztendő telt a derék főpap! Eközben megérkeztek a francia segédc csapatok is, amelyek elég tekintélyes kísérettel szolgálhattak ugyan a király számára, arról azonban álmodni sem lehetett, hogy esetleg a burgundi csapatokkal sikeresen mérközhetnének meg.

Egy szép nyári napon Lajos király lóra ült s kíséretével a város kapuján kilovagolt, a nyílt térségre, ahol éppen a burgundi sereg indulásra készen állott Lüttich felé. A várbeli hölgyek diszes ruháikban jelentek meg a sáncműveken, hogy a fényes ruházatu hadsereg elvonulásában gyönyörködjenek. Crévecoeur grófné idehozta magával Izabella grófkisasszonyt is, akitől különben a herceg is megkövetelte, hogy a csapatok indulásakor nyilvánosan jelenjék meg, hadd lássák a vitéz

lovagok, hogy kinek a keze lesz hőstettük jutalma?

Az elvonuló vitézek látványa valóban elragadó volt, de még e fény és gazdag ruházatu hősök mellett is feltűnt a skót testőrök ijászcsapata, s a szépnövésű férfiak fényes fegyverzete általános figyelmet keltett. És ez idegen férfiak közt volt valaki, aki Izabellával való ismeretségének nyíltan tanujelét merte adni, noha nem tartozott a legnemesebb s a legbüszkébb francia főurak táborához. Ez a valaki pedig — Quentin Durward volt, aki mikor a hölgyek előtt elhaladt, a lándzsája hegyén átnyújtotta Izabellának a nénje levelét, amit a kivégzett Hayraddin cigány bizott reá.

— Nohát! — jegyezte meg Crévecoeur gróf — ez már mégis csak sok, egy ilyen sehonnai kalandortól!

— Ne vesztegessétek a szót ilyen csekélységre: — mondotta Izabella később szomorúan. — Nem szerelmes levél ez, hanem az én szerencsétlen nénéme, aki humorosan ír ugyan, de azért a helyzete rettentő lehet.

— Hadd halljuk, mit ír a szakállas vadkanné? — kérdezte Crévecoeur.

Izabella tehát felolvasta nénje levelét. Hameline áradozva ír Vilmos márkgróf érdemeiről és jó tulajdonságairól s arra kéri a hugát, ne ítéljen a sok kósza hír és mende-monda után. Vannak ugyan hibái — például szereti a bort, de hiszen hódolt annak a nagyatyjuk is, a derék Gottfried; darabos és durva ugyan, de hát kevés német van, aki nem az.

Ilyen és hasonló dicséretekkel fogja pártját Hameline az ő »Vilmosának« — s a levelét azzal végzi, iparkodják Izabella a burgundi zsarnok kezei közül elmenekültni s hozzájuk, az ő szerető rokonaihoz eljutni, ahol

azután az ő zavaros birtokviszonyait hamarosan rendbe hozzák úgy, hogy Izabella menyasszonya lesz Vilmos fiának, aki ugyan fiatalabb, mint Izabella, de ő lady Hameline, tapasztalatból mondhatja, hogy ez a különbség sokkal könnyebben elviselhető, mintha — megfordítva volna a dolog.

Az apátnő meglegelte a sok világi kifejezést, amiktől ez a levél csak úgy hemzsegett, sőt maga Crèvecoeur gróf is megbotráncozott s a legerősebb kifejezésekkel jellemezte a kalandor grófnő eljárását.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Izabella a levélből kihagyta a női levelekben elengedhetetlen — utóirat felolvasását. Ebben közli Hameline, hogy az ura számára egy olyan felső ruhát készített, amelyet a Croyes-család és Vilmos márkgróf címerének egyesített formája díszíti. A legközelebbi ütközetben azonban politikai okokból másik ruhában óhajt mutatkozni, amelyen az orléans-i címer látható a ferde ormózzattal. De volt még a levélhez egy kis különálló papiroslap is mellékelve, amelyet Izabella szintén jónak látott eltitkolni. Ezen a papiroslapon a következő sorok voltak olvashatók:

Hogyha hamarosan nem hallasz hirt felőlem, akkor tekintsd azt annak jeléül, hogy — meghaltam.

E sorok elolvasása után Izabella elméjében hirtelen egy gondolat villant át, amit eleinte száműzött magától; később azonban mégis megbarátkozott vele: még mielőtt a csapatok elvonultak volna, Quentin-nek valaki ismeretlen kéz átadta Hameline levelét, melynek utóírás három keresztrel volt megjelölve s mellette ez a megjegyzés volt olvasható:

Az, aki az orléans-i herceg címerétől nem ijedt

meg akkor, mikor az a derék tulajdonos mellét diszította: nem ijed meg attól akkor sem, mikor azt egy zsarnok és gyilkos mellén látja viszont!

Százsor is megcsókolta Quentin ezeket a vonásokat, a levelet pedig a keblébe rejtette, mert ez a levél mutatta meg neki azt az utat, amely őt a boldogsághoz vezet. Ime hát, ismét egy titoknak jutott birtokába, melynek révén fölismerhette azt az embert, kinek halála váltja majd valóra az ő reményeit.

Ami a másik titkot, nevezetesen a márkgróf éjszakai meglepetésszerű kirohanását illeti, Quentin legott megértette, hogy az ostromló sereg csakugyan végveszedelemben kerülhetne, hogyha a márkgróf ezt a tervét megvalósítja. Hosszabb töprengés után elhatározta tehát, hogy a titkot — mind a két fejedelemnek elárulja. Attól tartott ugyanis, hogyha egyedül a királynak hozza tudomására, akkor bizony ez a gyönge jellemű ember még megtántorodhatik, s az utolsó pillanatban átpártol a márkgróf seregéhez. Megvárja tehát a kedvező alkalmat, amikor mind a két fejedelem együtt lesz s a titkot zavartalanul tudomásukra hozhatja.

Ezalatt a sereg szünet nélkül folytatta utját s most már Lüttich közelébe érkezett. Utközben a burgundi csapatok, amelyek főként azokból a rettegett rabló katonákból rekrutálódtak, akik különféle ürügyek alatt a falvak és az országutak békés lakosságát megtámadták és kirabolták, szokásukhoz hiven megsarcolták az utmenti falvakat, melyeknek lakói azután szintén védekezni próbáltak. Ily módon ezek a rabló katonák el-elmaradoztak a főcsapattól, ami csak növelte a zavart és a rendetlenséget. Ezzel szemben Lajos király katonái példás rend-

ben vonultak zászlóik alatt előre, ami fel is tűnt a burgundi hercegnek, aki szinte gyanakodni kezdett, vajjon a király magatartása mögött nem rejtőzik-e megúf valami hátsó gondolat!

Végre a csapatok megérkeztek a Maas gazdag völgyébe s immár előttük feküdt Lüttich városa. A szép Schöawaldt-kastélyt teljesen kifosztva és elpusztítva találták; ott értesültek, hogy a márkgróf kerülni fogja a nyílt harcot, hanem minden haderejével visszavonult Lüttichbe; viszont a burgundiak is hamarosan arról győződtek meg, hogy a várost megostromolniok és bevenniök, noha falai részben romokban hevernek, nem könnyű feladat lesz, mikor a márkgróf katonáin kívül az elkeseredett és kiváltképpen harcias lakosság is védelmezi.

A burgundi sereg elővédjének egy része, látván a lerombolt falakat s abban a hitben, hogy erős ellentállásra nem talál, Burgund! Burgund! Halál és pusztulás! Gondolatok Bourbon Lajosra! — kiáltások közt csakugyan benyomult az egyik elővárosba. Mialatt azonban ezek a katonák rendetlenül és szétszórtan inkább fosztogatás céljából a házakba is betörtek, fölfegyverzett polgárok támadták meg őket és alapos pusztítást vittek végbe köztük. Ezalatt Vilmos márkgróf sem maradt tétlen s a réseken át meglepetésszerűen kirohanást intézett az ostromló csapatok ellen, amelyek közt sikerült is nagy kavaródást és fejtelenséget okoznia. Az esti sötétség csak fokozta az általános zűrzavart.

Mikor erről a burgundi herceg értesült, roppant felháborodott, s isszonyu haragját még Lajos király ama ajánlata sem enyhítette, hogy a külvárosba szorult burgundi katonák kiszabadítása céljából francia lovaskato-

nákat küld ki. A herceg kereken visszautasította a király ajánlatát, ellenben maga akart élére állani a segélycsapatoknak és csak Hymbercourt és Crévecoeur kérésére állott el ettől a szándékától, átengedvén nekik ezt a feladatot. Mikor azután ezek ketten rendes csapataik élén két irányból a küzdelem színhelyére benyomultak, sikerült e két kitűnő katonának a lüttichieket visszaszorítani s az elővédet kiszabadítani, amely a foglyokon kívül, nem kevesebb mint nyolcszáz embert vesztett, köztük körülbelül száz lovaskatonát. Hymbercourt a foglyokat kiszabadította, az elővárost, ahol az ütközetre került a sor, megszállta s a falakon kívül, a nyílt téren őrszemeket állított föl. Az előváros és a város közt a sziklás talaj miatt a lüttichiek nem vontak sáncárkokat. Az elővárossal szemközt volt a kapu, amely alkalmas volt a kirohanás végrehajtására, noha közelében a falak még most is fe voltak rombolva; a réseket a lakosok gerendákkal és kövekkel torlaszolták el. Hymbercourt két sugárágyut irányított a kapura, kettőt pedig a résekre, hogy a kirohanást visszaverhesse; ezután visszatért a burgundi sereghez, amelyet nagy rendtelenség közt talált.

Mialatt ugyanis a főcsapat és az utóvéd fokozatosan előrehaladt, a megvert és visszaszorított elővéd hátrálni volt kénytelen, minek következtében a csapatok összetörtlődtak. E nagy kavarodás közepette szállt le az éjszaka, s hogy a baj még inkább fokozódjék, szakadó eső áztatta fel a talajt, amelyet különben is csatornák szántottak keresztül-kassul. Szinte elképzelhetetlen, mily nagy volt a fejtelenség a burgundiak seregében! Mindenki fedél alá akart menekülni, a sebesültek és a betegek hiába kiáltoztak segítségért.

Ilyen állapotban találta Hymbercourt a sereget, mikor hozzá visszaérkezett, ahol a herceg még ezért is őt okolta, holott ő, mint tudjuk, az elővéd kiszabadtásán fáradozott. Végre is megunta a herceg igazságtalan korholását s elég kemény hangon így felelt meg a hercegnek:

— Én azért távoztam a csapatok mellől, hogy az elővédnél rendet teremtsék, a főereg pedig az alatt Fenéged vezetése alatt állott. Most azután hogy visszaérkezem: ilyen rendtelenséget találok, és sem elővéd, sem oldalsem hátvéd nincsen!

— Hering-hordócskához hasonlítunk! — jegyezte meg Le Glorieux.

A herceget egy lüttichi polgártól elvett falusi lakban helyezték el kíséretével együtt, míg a negyven lovas katonából álló őrség a közelben ütött tanyát, ahol hamarosan vígan lobogott a tábortűz.

Ettől a falusi laktól kissé balkéz felől, e falusilak és az előváros közt, amely — mint mondtuk — a város kapujával szemközt feküdt, s amelyet a burgundi elővéd csapatai tartottak most már megszállva, állott egy másik villaszerű épület, udvar és kert közepén. Ez volt Lajos király szállása. Itt lakott a kísérete is, míg a skót testőrség egy részét a villához tartozó melléképületekben szállásolták el. A francia sereg többi része katonás rendben táborozott s őrszemeket állított föl.

Dunois és Crawford, néhány régibb katonatiszt és katona segítségével a talaj egyenetlenségét háritották el, hogy a csapatoknak egymással való közlekedését szükség esetén megkönnyítsék. Ebben a nagy munkában nagy

hasznát vették Balafre tapasztalatainak és buzgó tevékenységének.

Lajos király szükségét látta annak, hogy szállásán fölkeresse a burgundi herceget s hogy megtudja, micsoda terv alapján készülnek az ostromra s miféle segítséget nyújthat ő a herceg csapatainak. Afféle haditanácsot tartottak hamarjában, s Quentin most érkezettnek találta az alkalmat, hogy kihallgatást kérjen a két fejedelemtől. Sürgős kérésére legott bebocsájtották a herceg szobájába, ahol azután Lajos király ámulva halhatta, hogy a márkgróf éjszakának idején kirohanásra készül, még pedig francia zászlók és francia formaruhát viselő katonák élén. Valószínű azonban, hogy Lajos király nem annyira csodálkozott, mint inkább örült volna, hogyha ezt a hirt a burgundi herceg jelenléte — nélkül hallotta volna. Most már azonban nem tehetett egyebet, csak azt, hogy a herceget a legnagyobb óvatosságra és szigorú intézkedésre hívta föl.

— Szó sincs róla! — felelte a herceg nyugodtan.
— Ila ez a terv csakugyan igaz volna, akkor én arról nem a skót testőrség egyik ijásza révén értesülnék.

— Te tudod, hogy mit csinálsz — felelte a király — a következményekért azonban te leszel a felelős! Én a magam részéről tüstént elrendelem, hogy az én katonáim, megkülönböztetés céljából, fehér vállszalagot viseljenek.
— Dunois, tüstént add ki a parancsot, — ha kedves rokonomnak nincs ellene kifogása.

— Dehogy van ellene kifogásom! — felelte a herceg. — Még azt se bánom, ha ezután a francia lovasság — női ruhaujjat visel!

— Az észrevétel talál! — jegyezte meg Le Glorieux.

— Mert hiszen a legvitézebb jutalma cnakugyan egy nő lesz.

— Jól beszéltél, fiacskám! — jutalmazta a király az udvari bolond észrevételét. — Jó éjszakát, kedves öcsém, én megyek páncélt ölteni. Hátha bizony még én nyerem el a — grófkisasszony kezét!

— Felség — felelte a herceg elváltozott hangon — akkor bizony önnek hű flamandnak kell lennie!

— Nem lehetek azzá, mikor már az is vagyok! — felelte a király. — Vajjon hogyan bizonyítsam be még másként is, hogy elhidd öcsém?

— Meg tudnám bocsájtani neki a kétszínűséget is — jegyezte meg a herceg, miután a király távozott — csak azt nem, hogy olyan ostobának tart, hogy esküdjéseivel lóvá tehet engem!

Mihelyst Lajos király szállására ért, magához parancsolta Olivér-t, akivel legott összedugta a fejét és bizalmas tárgyalásokba fogott.

— Ez a skót fickó — mondotta a király — kevéreke a ravaszságnak és az együgyűségnek. — Pasque-Dieu! Képzeld csak, milyen ostoba volt! Vilmos márkgróf éjszakai támadásának tervét a burgundi herceg jelenlétében jelenti nekém, ahelyett, hogy azt titokban egyedül csak nekem hozta volna tudomásomra. Ez esetben módomban lett volna annak a pártjára állani, akinek akarok!

— Jobb így, Sire! — felelte Olivér. — Mert a kíséret sorában sokan vannak, akik szabályszerű hadüzenet nélkül nem egyeztek volna bele, hogy a burgundi sereget hátba támadjuk, vagy hogy éppen a márkgróffal szövetségre lépünk.

— Igazad van, Olivér! Vannak ilyen bolondok. Nincs más hátra tehát, mint hű szövetségesnek lenni, legalább erre az éjszakára. Eredj, Olivér, add ki a parancsodat, hogy fegyverzetét az éjszaka senki le ne vesse s ha harcra kerül a sor, akkor csak lőjjenek azokra is, akik »France! és Saint Denis« jelszóval jönnek feléjük. Én sem vetem le a páncélomat. Crawford állítsa ki Quentint az őrvonal legszélsőbb pontjára, közel a városhoz. Hadd élvezze elsőnek előnyeit annak a kirohanásnak, melynek tervét ő árulta el nekünk. Ha a szerencse kedvez neki: annál jobb reá nézve. Te pedig Galeottit tartsd állandóan szemmel és ügyelj arra, hogy hátul maradjon, biztos helyen. Teljesítsd parancsodat, most pedig — jó éjszakát!

HUSZADIK FEJEZET.

Halálos csönd honolt a Lüttich előtt táborozó seregben. Egy darabig még hallani lehetett a csapataiktól elmaradt katonák jelkiáltását, akik zászlóikat keresték; végül is, a teljesen kimerült, fáradt katonák földél alá akartak jutni s ha ilyen nem jutott, fal tövében vagy védelmet nyújtó egyéb helyen rogytak le és merültek mély álomba, hogy megvárják a reggelt. Azt a reggelt, amelyet nagyon sokan közülük soha többé nem pillantottak meg!... Halálos álomosság nehezedett rájuk s nyomta el őket, kivéve azokat a katonákat, akik őrszolgálatra voltak kirendelve a herceg és a király szállása elé. A halálos fáradtság hatása alól még a nemesi leventék sem tudták kivonni magukat.

Egyedül Quentin Durward volt kivétel. Az a gondolat, hogy azt a jelvényt, amely Vilmos márkgrófot a többi harcostól megkülönbözteti, egyedül ő ismeri s az a remény, hogy ebből a küzdelemből esetleg győztesként fog kikerülni — elűzte szeméről az álmat s megacélozta idegeit és testi erejét.

A legveszélyesebb helyre való kirendelését arra hasz-

nálta föl, hogy a legéberebb figyelemmel szemlélje a körülötte elterülő terepet s minden legkisebb neszre fölfigyelt, amely a látszóan nyugodt és pihenő város felől érkezett hozzá. A város harangjai immár elkongatták a hajnali három órát, de köröskörül még mindig minden csöndes, akár a — sir!

Már-már azt hitte, hogy a támadást reggelre halasztották el a lüttichiek, mikor a város felől valami bizonytalan zsongást és morajlást vélt hallani, mint mikor a megbolygatott méhraj, a kaptárát védelmezvén, zümmögve szállja körül az ellenséget. Hallgatózott... A zaj nem csendesült, de olyan bizonytalan volt, hogy akár a szél zugásának is lehetett volna vélni.

Quentin, mielőtt bizonyosságot nem szerzett a zaj oka felől, nem akart lármát csapni és fölösleges nyugtalanságot kelteni; mikor azonban a zaj egyre erősödött és már az előváros felől is tisztán hallható volt, érkezettnek látta az időt, hogy nagybátyját, Balafré, aki hátrább egy kis csapat parancsnoka volt, értesítse. Néhány pillanat múlva már Crawford lord is talpon volt, akinek első gondja is az volt, hogy egy íjászt a király szállására szalasztott, aki azután megvitte a hirt. Ezután kis csapatát Crawford az őrtüz mögé állította, hogy az ellenség elől eltakarja, miközben a zugás egyre közelebb jött. De nini: most a zaj hirtelen elnémult, de azért a nehéz léptek dobogása még mindig hallható volt, amint az elővároshoz közeledett.

— Azok a lusta burgundiak elaludtak az őrhelyeiken, — szólalt meg Crawford. — Eredj csak, Cuningham és rázd föl azokat az ökröket!

— De mindig csak az utóvéd iránt igazodj — sugta utána Quentin, — mert ahogy a léptek után

kivehetem, egy csapat ellenség közénk és az előváros közé sompolygott.

— Csak azt szeretném tudni, hogy honnan, merről jönnek felénk? — kérdezte Crawford.

— En majd előre csuszom s iparkodom kilesni őket, — felelte Quentin.

— Tedd meg, fiam, neked jó a szemed, a füled és erős az akaratod. De jól vigyázz ám, hogy bajod ne essék!

Quentin, a puskáját készen tartva, hasmánt csuszott előre azon a terepen, amelyet már előzően kikémlelt az esti derengés alatt. Ekkor azután tisztán láthatta, hogy egy nagy csapat ember közelébe jutott, amely a király szállása és az előváros közt foglalt állást, de ezenkívül egy kisebb csapat jóval előbbre nyomult s ez most már közvetlen közelébe ért. Mikor azok közül néhányat csak csekély lándzsahossz távolság választott el tőle, Quentin belátta, hogy most már ugysem maradhat többé fölfedezetlenül, de visszavonulni sem volt ideje; elkiáltotta tehát magát:

— Qui vive?

— Vive Li...Li — ége! c'est á dire — tette hozzá a hang. — Vive la France!

Quentin nyomban elsütötte a fegyverét s az az ember egyetlen kiáltás után összerogyott, ő maga pedig tüstént hátrafelé menekült a csapat rendetlen tüzelése közben.

— Ezt jól csináltad fiu! — dicsérte meg a lord Quentint. — Ti pedig vonuljatok vissza az udvarba, mert sokkal kevesebben vagyunk, hogysesim nyílt mezőn kiállhatnánk velük harcra.

A testőrök sietve vonultak vissza abba a kertbe, melynek villájában a király lakott, aki épp ebben a pillanatban szállt lovára.

— Hová, Felség? — kiáltott utána Crawford. — Legbiztosabban csak köztünk érezheti magát!

— Megyek, sietek a herceghez! — felelte vissza a király. — Hadd győződjék meg ebben a válságos pillanatban a mi hűségünkről, különben a lütichiek és a burgundiak is rajtunk ütnek egyszerre.

Még csak azt parancsolta meg Dunois grófnak, hogy a francia katonákat vezesse ki a házból, míg Crawford a testőrök és egyéb csapatok parancsnokságát veszi át és marad a kerten belül. Még két sugárágyut állíttatott fel a király s a legsürgősebb utasításait kiadva, elvágta a herceg szállása felé.

Hogy mindehhez az előkészülethez megfelelő idő állott rendelkezésre, az annak a körülménynek volt köszönhető, hogy Quentin épp ennek a villának a tulajdonosát lőtte le, aki a villa ellen irányuló támadást intézte.

Durward, aki a királyt a herceg szállására kísérte, a herceget roppant fölindult állapotban találta; elannyira, hogy képtelen volt a vezérség feladatát teljesíteni. A lütichiek több oldalról támadtak, a legnagyobb csapat azonban a szőlők felől nyomult előre csak az általa ismert szűk utakon s rávetette magát a burgundi sereg jobb szárnyára, amely — megdöbbenve hallván a :»Vive la France!» kiáltást, vegyesen a :»Liége és Rouge Sanglier« kiáltásokkal, árulást sejtett a francia szövetségesei részéről, miért is csak nagyon gyöngén védekezett. A herceg tombolt dühében, szidta saját embereit s elrendelte, hogy puskával és ágyuval lőjjenek mindarra, ami francia,

akár fekete, akár fehér jelvényt visel is az — célzást téve ezzel Lajos király katonáira.

Ebben a kritikus pillanatban érkezett a helyszínre Quentin, Balafré és még néhány skót íjász kíséretében a — király. Megjelenése természetesen legott helyreállította a bizalmat. Hymbercourt és Crévecoeur legott csapataikhoz siettek, maga a herceg is, mint egyszerű katoná, halálmegvetéssel vetette magát a dúló harc kellő közepébe, úgy hogy a minden oldalról elősiető segédc csapatok ujult erővel és nagy lelkesedéssel követték vezéreik példáját. A hatalmas ellentámadás és a hathatós ágyutüz lelohasztotta a lüttichiek harci vágyát.

Lajos király eközben olyan nyugodtan, oly nagy lélekjelenléttel és éleslátással vezette a harcot. — nem keresve, de nem is kerülve a veszedelemeket — hogy maguk a burgundi csapatparancsnokok is készséggel engedelmeskedtek parancsainak.

A harc most érte el a döntő pillanatot. Balfelől az előváros lánggal égett, de még az égő házak között is kétségbeesett küzdelem folyt mindkét részről. A középben még mindig erősen tartotta magát a francia csapat és noha minden oldalról erős támadást intéztek ellene, a király szállása még mindig érintetlenül állott a lángoló környezet közepette.

A balszárnyon váltakozó szerencséivel folyt a küzdelem. Immár három rettenetes óra óta tart a harc még mindig nem lankadó elkeseredettséggel. Végre fölvirradt az annyira óhajtott reggel, amikor az ellenség támadása a jobbszárny felől és középütt immár gyöngülni kezdett, és a király szállása felől több ágyusortűz hangzott föl.

— Föl, hiveim! — kiáltotta a király, maga mellé

véve Balafret és Quantint, mikor azokat a lövéseket meghallotta. — Kaptak egy pár sortüzet, a villa meg van mentve! Menjetek és mondjátok meg Dunois grófnak, hogy nyomuljon közelebb a városhoz és csak annyi katonát hagyjon vissza, amennyi a ház védelmére szükséges, ő pedig csapatával támadja meg azokat az önfejű lüttichieket és vágja el előlük az utat, amelyen át azok a városból folyton segítséget kapnak.

Balafre és Quentin egy szempillantás alatt közvetítették a király parancsát, amit Dunois és Crawford, akik eddig csak a ház védelmére szoritkozván, már szinte unták a tétlenséget, örömmel fogadtak és teljesítettek. Körülbelül száz francia nemesből és a hozzá tartozó apródokból és segédszemélyzetből álló csapat élén haladt Dunois és Crawford a sebesültektől és halottaktól ellepett sík mezőn keresztül egészen a lüttichiek oldaláig, akik a burgundiak ellen oly ádáz támadásokat intéztek. A reggeli világosságánál most már tisztán látható volt, mint nyomul ki az ellenség még mindig a város falai közül.

— Szent Isten! — szólt az öreg Crawford Dunois grófhoz. — Ha azt nem tudnám, hogy te mellettem vagy, azt hinném, hogy azok közt a rablók közt vagy, kelevézzel vezetve őket — mindössze azzal a különbséggel, hogy ha az ott ni, csakugyan te vagy, akkor te most sokkal kövérebb vagy, mint máskor. Bizonyos vagy te abban, hogy nincs hasonmásod, mint ahogyan a flamandok mondják?

— Hasonmásom? — felelte Dunois. — Nekem arról nincs tudomásom, csak azt tudom, hogy az a gazember, aki az én címeremet viseli a sisakján és a pajzsán,

ezért a vakmerő szemtelenségeért az életével fog lakolni!

— Mylord, mindenre, ami szent, kérem, engedje át nekem a bosszút! — mondotta lelkesülten Quentin.

— Neked, te ifju ember? — felelte Dunois. — Szerény a kérés, fiam! Nem! Az ilyen ügyeket az ember személyesen szokta elintézni! — majd hátrafordulva a nyergében, katonái felé szólt: — Francia nemesek! Harcvonalba! Lándzsákat előre feszítsd! És vágjátok le rákásra ott, azokat a lüttichi disznókat s azokat az Ardennek vadkanjait, akik a mi cimereinket bitorolják!

A francia lovasok lelkes üdvivalgással fogadták a parancsot s harcvonalba fölfejlődve, Dunois gróffal a középben, vágatva rohantak az ellenségre. Csakhogy azok sem ijedtek ám meg! Néhány parancsnok kivételével, akik lovon ültek, a tekintélyes csapat csupa gyalogosból állott; az első hadisor emberei féltérdre ereszkedve, a lándzsát a lábukhoz támasztották, a második sor az első sor fölött áthajolva, a harmadik sor pedig ezek feje fölött feszítette előre a lándzsát. A lovascsapat bennük olyan tuskés ellentállásra talált, mint amilyennel a süm fogadja támadóját. Csak kevés franciának sikerült ezt a tuskés falat áttörni: e kevesek közt volt Dunois is, ak ia lovát a kritikus pillanatban megsarkantyuzva, a nemes állat tizenkét láb magas ugrással keresztültörtö magát s Dunois már a másik pillanatban rárohant a cimerét bitorló harcosra. Legnagyobb csodálkozására, maga mellett pillantotta meg Quentint is, aki vele egy sorban harcolt. Dunois még javában verekedett azzal a harcossal, aki az ő cimerét viselte, s aki alighanem a csapat egyik vezére lehetett, mikor Dunois kis távolságban,

a vadkanfej-jelvény mellett megpillantotta az orleánsi herceg címerét is.

— Te fiam, méltó vagy arra, hogy az orleánsi herceg címerének bitorlásáért bosszút állj! — kiáltott oda Dunois Quentinnek. — Hej, Balafré! Segíts az öcsédnek, és ne avatkozzál Dunois vadkan-vadászatába!

Quentin örömmel fogadta ezt a parancsot, csak hogy ebben a pillanatban az az oszlop, amelynek Vilmos márkgróf éppen a segítségére sietett — amiben azonban őt Dunois támadása megakadályozta — az éjszaka kivivott összes előnyeit és sikerét elvesztette. A burgundiak ugyanis a napfény mellett áttekintést szerezhettek a harcmezőn s most már a katonai fegyelem kezdte éreztetni a hatását. A lüttichiek sorai felbomlottak s az emberek rendetlen fulásban menekültek, ki merre látott, a város felé, ahonnan az éjszaka kirohantak.

Quentin egy pillanatra sem vesztette el szeme elől azt a címerbitorlót, aki most néhány ügyes landsknecht segítségével rendet akart teremteni a fejtelten kavarodás közepette. Már épp az egyik rés elé értek, mikor Vilmos márkgrófnak, — mert hiszen ő volt az, aki az orleánsi herceg címerét viselte! — egy pillanatra sikerült megállítani üldözőit. Rettentő buzogányt forgatott kezében, amellyel ugyszólván mindent és mindenkit levett s amely már csupamerő vér volt. De nemcsak a buzogánya, hanem a pajzsa is annyira véres volt, hogy az orleánsi herceg lilíomos címerét nem lehetett megkülönböztetni rajta.

Quentinnek nem volt nehéz elérnie azt, hogy a márkgróft párviadalra hívja ki. Quentin, aki beátta, hogy az egész győzelem attól függ, hogy ezt a vezért le tudja-e

győzni vagy sem: lovával hirtelen a réshez ugratott, ott leugrott róla s fölállva a csonka falra, várta be az Ardennek rémét páros kardviadalra.

Vilmos márkgróf, aki Quentin szándékát felismerte, fölemelt buzogánnyal rohant feléje; ebben a pillanatban azonban iszonyu diadalordítás reszkettette meg a levegőt, amit nyomban vad, ijedt kiáltások követtek. Az történt, hogy a burgundiaknak a város egy másik pontján át sikerült benyomulniok s a lüttichieket hátra támadva, rettentő pusztítást vinni végbe köztük. Vilmos márkgróf, hangjával és kürtjébe fujva, maga köré gyűjtván mindenre elszánt embereit, igyekezett a városban visszavonulni, onnan pedig a Maas-folyó tuls ópartjára átjutni. És az ő hű embereinek védelme mellett alighanem sikerült volna is egéruat nyernie, ha Quentin és Balafre, néhány hű bajtársa kíséretében, utját nem állják. Menekülés közben gyakori összecsapás volt köztük, amikor is Quentin egyedül a márkgrófit kereste, hogy párbajra kényszerítse, a márkgróf azonban következetesen kitért előle. Ezalatt a városban nagy volt a zürzavar s a menekülők ijedt sikoltozása töltötte be az uccákat és a tereket.

Abban a pillanatban, amikor a márkgróf egy kis kápolna ajtaja elé érkezett, hangzott fel mögötte a kiáltás:

— Franciaország! Burgundia!

Az ostromló burgundiaiak ugyanis az ut tulsó végéről nyomultak erre felé, s így a márkgróf visszavonulásának utját elvágták.

— Konrád! — kiáltotta a márkgróf egyik társának — Szedd össze embereidet és iparkodjál magadnak utat törni, ha tudsz! Nekem végem van! De azért van még

annyi erőm, hogy néhányat ezek közül a skót csavargók közül a másvilágra küldjek magam előtt!

A hadnagy embereivel eltávozott, de visszamaradt közülök hat legjobb vitéz, hogy életre-halálra kitarson a gazdája mellett. Szembehelyezkedtek a skótokkal, akik nem sokkal többen lehettek.

— Sanglier! Sanglier! Holla! ti skót nemesek! — kiáltozta egyre a márkgróf, miközben rettentő buzogányát forgatta feje fölött. Ki akarja elfogni a »szakállas vadkant?« Kinek kell a feje? — Hej te fickó, ugy látom, neked van a legnagyobb kedved! De hogyha viselni akarod a koronát, előbb meg kell ám szerezni azt, hej!

Alig hangzottak el ezek a fenyegető szavak, a márkgróf iszonyu dühvel rohant Quentinre s buzogányát feje fölöt megforgatva, rettentő erővel csapott feléje. Quentin azonban, aki a márkgróf minden mozdulatát figyelte, ügyesen kerülte ki a csapást, amely, ha eltalálja, okvetetlenül halálos lett volna.

Most már azután egymásra rohant a két ellenfél, mint a farkas meg a farkaskutya, míg társaik mindkét részről tétlen szemlélői voltak a viadalnak. Balafré nem féltette az öccsét s ebben a hitében nem is csalatkozott.

Míg a márkgróf roppant buzogányával hadonászott vakon maga körül, azalatt a fürge Quentin, ha halkabb is, de nem veszélytelenebb fegyverrel támadta őt — a kardjával. Sikerült is több ízben megsebeznie a roppant erejű embert, aki immár szemmeláthatóan kifáradt, körülötte pedig már csupamerő vér volt a föld. De azért még nem volt ám kétségtelen Quentin győzelme, mert a márkgróf végső kétségbeesésében még mindig vesze-

dalmes ellenfél volt!

Ebben a pillanatban hirtelen egy női hang sikoltott föl Quentin mögött:

— Segítség! Segítség! A Szent Szüzre kérem, segítsenek!

Quentin ijedten tekintett széjjel s ekkor megpillantotta Pavillon Gertrudot, akít egy francia katona erőszakkal vonszolt maga után. A szomszéd kápolnában ugyanis a lüttichi asszonyok és lányok találtak menedéket, ide tört be az a katona s innen hurcolta el Gertrudot.

— Várj meg! Mindjárt visszajövök! — mondotta Quentin a márkgrófnak s elrohant, hogy megmentse jótevőjét.

— Egy pillanatig se várok! — kiáltotta a márkgróf és már visszavonulni készült örömében, hogy veszedelmes ellenfelétől megszabadult.

— Itt vagyok én helyette! — állott most elő Balafré büszkén. — Nem tűröm, hogy az öcsémet sértegessék! És e szavak után Balafré már ki is huzta pompás kardját.

Ezalatt Quentin kiszabadította Gertrudot a katona kezéből, ami pedig nem volt könnyű munka, mert annak társai is voltak, úgy, hogy Quentin is kénytelen volt néhány skót ijászt segítségül hívni. Mikor azután Gertrudot kiszabadította, Quentin ismét vissza akart rohanni a márkgrófhhoz, de Gertrud eléje állott és esdeklő hangon így szólt:

— Édesanyja emlékére kérem, ne hagyjon itt az ucca közepén, hanem kíséren baza a házunkig, ahol ön is, meg Izabella kisasszony is menedéket találtak.

A szívfacsaró fájdalommal elmondott kéréseknek Quentin nem birt ellentállni s noha tudta, hogy ezáltal a küzdelem árán remélt boldogságról immár le kell mondania: követte Gertrudot a házukig, ahová éppen még jókor érkezett, hogy a szindikust a katonák dühétől megvédelmezhesse.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

Ezalatt a király és a burgundi herceg lóháton bevonultak az elfoglalt városba. Mindketten teljes fegyverzetet viseltek és a herceg páncélja teljesen véres volt. Nyomban kiadták a parancsot, hogy a fosztogatást megakadályozzák és hogy a katonákat sorakoztassák. Majd a nagytemplomba mentek, részint azért, hogy az odamelekült előkelő polgárokat kiszabadítsák, részint azért, hogy maguk is misét hallgassanak, mely után haditanácsot szándékoztak tartani.

Crawford lord szintén a csapatának sorakoztatásával volt elfoglalva, miközben az egyik ucca sarkán Balafréba ütközött, aki kényelmesen lépdelt a folyó felé, egy véres emberfejet tartva hajánál fogva a kezében.

— Hej, Lajos öcsém! — kiáltott rá a lord. — Mit csinálsz azzal a csalétekkel?

— Ez itt mindaz, ami megmaradt abból a jófálattól, amit az unokaöcsém szemelt ki magának s amit kis híjja, hogy le nem nyelt, — felelte Balafré. — Én csak az utolsó simításokat végeztem a munkáján. A másvilágra küldtem a fickót s az engem arra kért,

hogy a fejét hajítsam a folyóba. Az emberek olyan különösök, mikor a zörgő csontváz értük jön és őket táncra hívja...

— Tehát a Maasba akarod dobni? — kérdezte Crawford, aki most figyelmesebben nézte meg a levágott fejet.

— Hát csak meg kell tennem a haldokló utolsó kívánságát, mert azt mondják, hogy aki annak nem tesz eleget, a halott visszajár hozzá kísérteni. Már pedig én szeretek ám jól aludni.

— Csak most veszem észre, hogy nem ez itt a fontos! — mondotta Crawford elkomolyodva. — Ez a fej itt sokkal többet jelent, mint amit te mondottál róla. Gyere velem és egy szót se szólj senkinek!

— Hát ha éppen az kell, hát azt se bánom! — felelte Balafre. — Én nem ígértem meg neki, mert a fejét hamarabb levágtam a törzsről, mielőtt a nyelve megszűnt volna mozogni és mert én életében sem ijedtem meg tőle, annál kevésbé félek most, mikor már halott. Különben is az én derék kis komám, a saint-martini barát, majd kisegít egy kis hordó szenteltvízzel!

A nagytemplomban ezalatt véget ért a mise, s a városban is úgy ahogy visszatért a rend és a nyugalom. Lajos király és a burgundi herceg kíséretük élén a szállásukra mentek, hogy azokat, akik a harc folyamán kiűzték magukat, meghallgassák. Elsőknek azokat hallgatták ki, akik Croye Izabella kisasszony kezéért és vagyonáért versengtek; ki öli meg a szakállas vadkant, a püspök gyilkosát! Bizony sokan csalódtak, mert a fölmutatott tárgyakról, amelyek állítóan Vilmos márkgrófei lehettek, kiderült, hogy biz azok máséi voltak. Créve-

coeur valami vadkanbőrt mutatott föl, amelyet állítóan a márkgróf viselt; Dunois viszont egy kettévágott pajzsot szerzett az ütközetben, amelyen a márkgróf cimere volt látható. Kiderült azután, hogy a sok burgundi és francia vitéz irgalom nélkül lekasabolta azt a szerencsétlen ellenséget, akiben a keresett márkgróft sejtette.

A burgundi herceg szinte már örült magában, hogy a sebtében tett ígérete mégse kerül beváltásra, mikor megjelent előtte Crawford, kezénél fogva maga után vonva Balafvét.

— Félre urak! — szólalt meg az öreg lord. — Nem ti, hanem az ölte meg a szakállas vadkant!«, aki föl tudja mutatni az agyaráit.

E szavak után a lord a levágott fejet a földre dobta, amelyben most már mindenki a márkgróf fejére ismert. És csakugyan: most tűnt csak fel igazán, mily nagy volt a hasonlatosság e fej és ama vadállat feje közt, amelytől a márkgróf a nevét kapta.

— Crawford! — szólalt meg a király, miután a herceg mély hallgatásba merült. — Én azt hiszem, hogy valamelyik skót ijáoszom nyeri meg a díjat.

— Lesley Lajos, Sire! — felelte a lord — az ugynevezett: Balafvról

— De nemesi származásu-e? — szólalt meg a herceg. — Különben a díjat nem kaphatja meg.

— Darabos, bárdolatlan ember, de családjá volt olyan jóhírű és nemes, mint akármelyik francia vagy burgundi nemes családjá! — felelte a lord, végignézve ezen a hatalmas termetű, nehézkes mozgásu emberen.

— Akkor hát nem tehetünk róla, — mondotta a herceg — Burgundiának legszebb és leggazdagabb leá-

nya egy bárdolatlan, darabos zsoldosnak lesz a felesége, vagy a zárdába vonul. Pedig egyetlen sarja a családnak. Kissé elhamarkodva tettem meg ígéretemet.

— Megálljunk csak, urak! — kiáltott föl most Crawford lord. — Talán még minden jóra fordulhat. Hallgassuk csak meg, mit akar mondani Balafról Beszélj hát Lajos — vagy az ördög vigyen el innen!

A harcedzett vén katona, aki a harcmezőn olyan bátran nézett szembe a halállal, most szinte megijedt és tétovázott, mint valami iskolásgyermek, mikor a fényes és előkelő gyülekezeten szétekintett. Esetlenségében valóban szánalmas alak volt, mikor sok próbálgatás után mindössze csak azt tudta kinyögni, hogy:

— Megmondotta nekem Saunders Souplejaw... Itt azután megakadt.

— Felsőged és a Fenséges herceg engedelmével — szólalt meg ekkor Crawford — majd én beszélek öreg honfitársam helyett. — Azt akarta mondani, hogy egy hazai jövendőmondó megmondotta neki, hogy a szerencsés házasság révén fogja megalapítani. No de hát ő, mint látni is méltóztatik, nem házasságra termett. Különbben is egészen más az ő izlése, mint a fényes palota. Így hát elfogadta az én tanácsomat és a neki járó jutalmat ezennel átengedi annak, aki a szakállas vadkant tulajdonképpen fölhajtotta s aki külömben az ő unoka-öccse anyai részről.

— Én pedig kezeséget vállalom az ifju bátorságáért és hűségéért! — mondotta Lajos király, aki szinte magánkívül volt örömében, hogy ezt a nagyszerű jutalmat egy olyan ember nyerte el, akire neki befolyása van. Az ő okossága és ébersége nélkül mindnyájan itt pusztul-

tunk volna. Ő volt az, aki nekünk az éjszakai támadás tervét leleplezte.

— Akkor hát én elégtétellel tartozom neki, amiért az ő jelentésének hitelességében kételkedtem, — jegyezte meg a herceg.

— En pedig férfias bátorságát igazolom, aki mestereleg tud bánni a karddal, — mondotta Dunois.

— Hanem, — szólt most közbe Crévecoeur — azért, mert a nagybátyja afféle kismemes: az unokaöccs még nem szükségképpen az!

— Ő a Durward-nemzetségből származik, — felelte Crawford — és egyik leszármazottja annak az Allan Durwardnak, aki egykor Skócia primása volt.

— Hogyha ez az ifju azonos Quentin Durward apróddal: akkor nekem nincs észrevételem ellene, — mondotta Crévecoeur. — Fortuna Istenasszony oly nyilvánvalóan fogta pártját, hogy én ezzel a szeszélyes hölgygyel nem akarok perbe szállni.

— Most még csak az van hátra, — tette hozzá Károly herceg elgondolkodva — vizsgáljuk meg azt is, vajjon az egész kalandhoz mit szól maga a szép hölgy!

— Ejh, Fenség, — felelte Crévecoeur mosolyogva — minden okom megvan, hogy azt higgyem: Izabella grófkisasszony ezuttal nagyobb engedelmességet és hódolatot fog tanusítani Fenséged akaratával szemben, mint tette eddig. De miért sajnálnám én ettől az ifjutól a szerencsését? Mindebből az a tanulság, hogy okosság, kiltartás és bátorság juttatta őt gazdagsághoz, ranghoz és — szép feleséghez!

(Vége.)

REGÉNYEK-REGÉNYEI

sorozatunk új kötetei

Freytag **Tartozik és Követel** (Soll und Haben) Regény három kötetben

GUSTAV FREYTAG, Németország legnagyobb regényírója.

Sok százezer példányban forognak könyvei és nincs német, aki ne ismerné Freytagot, és a »SOLL UND HABEN«, melyet Tartozik és Követel címen viszünk a magyar közönség elé.

Két világ találkozik e regényben, a pusztuló nemesi vagyon és a feltörő pénzarisztokrácia. A régi kor harca az ujjal: a föld harca a tőkével.

Kortörténeti regény a »Tartozik és Követel« átszőve romantikával és valósággal.

Országos Széchényi Könyvtár

REGÉNYEK-REGÉNYEI

sorozatunk új kötetei

BULVER :

Rienzi **Az Utolsó** **Római Tribun**

Regény két kötetben

A nagy angol írónak, Bulvernek híres és halhatatlan regénye. A történelmi regény szárnyain Róma legválságosabb idejébe, a plebejusok és patriciusok harcai közé visz bennünket, hogy megismerjük Rienzit a vakmerőt és üldözöttet az utolsó római tribunt.

E regény nagy sikerét mi sem bizonyítja jobban, minthogy ez ösztönözte RICHARD WAGNERT hasonló című operájának, a RIENZI-nek megírására, és hogy • regény volt az opera forrásmunkája.

Rienzi kétségtelenül Bulver legjobb regénye és a történelmi háttér, valamint az események lüktető gyors változása teszik rendkívül élvezetessé.

Országos Széchényi Könyvtár

NOVA

UJDONSÁGAI:

- Forró: Kegyetlen asszonyok*
G. Dávid Margit: Szerelmek városa
Ewers: Lidérc
Gergely: Achrem Fickó
Gergő: Materialista lélektan
Goethe szerelmei
Kuprin: Jama, a vöröslámpás negyed
Kuprin: Salamon csillaga
Kuprin: Moloch
Landsberger: Maison Olga Rt.
Landsberger: Lu, a kokott
Landsberger: A Gésák trösztje
Landsberger: Simon Hilda harca az ördöggel
Landsberger: Milliomosok
London: Mágas északon
Marés: Egy asszony, aki úgy öl, mint a férje
Marés: Szenvedély, amely öl
Camille Pert: A kis Cady
Camille Pert: Cady mint asszony
Camille Pert: Cady válása
Camille Pert: Cady barátja Párisban
Camille Pert: Cady második házassága
Sudermann: Énekek éneke
Ujhelyi: Pénzt és nőt
Ujhelyi: Színésznő dicsősége, szerelme
Jjhelyi: Minden gyönyört (Tánc és kokain)
Werner E.: Oltár előtt
Werner E.: Széttört bilincsek
Werner E.: Fata Morgana

Országos Széchényi Könyvtár

DUMAS

VÁLOGATOTT MŰVEI:

- DUMAS: *A korinthusi leány*. Nero császár regénye
- DUMAS: *A varázsló*. Gróf Cagliostro, a világ legnagyobb kalandorának története
- DUMAS: *Madame Dubarry bukása*. A varázsló további cselszövései
- DUMAS: *A Bastille lerombolása*. A francia forradalom első kitörései
- DUMAS: *Charny grófné*. A vér és borzalom regénye
- DUMAS: *Király a vérpadon*. XVI. Lajoat eléri végzete
- DUMAS: *A vérnász*. Margot királyné I. része
- DUMAS: *Margot királyné szerelmese*. Margot királyné II. része
- DUMAS: *A Monsoreau-i hölgy*. A Margot királyné történelmi eseményeinek folytatása
- DUMAS: *A király és bolondja*. A Monsoreau-i hölgy II. része
- DUMAS: *A negyvenötök*. A Monsoreau-i hölgy III. része
- DUMAS: *A Monsoreau-i hölgy bosszúja*. A Monsoreau-i hölgy IV. része
- DUMAS: *Páris Mohikánjai*. Páris züguccáinak bűnei és rejtélyes titkai támadnak a regényben életre
- DUMAS: *A végzet utjai*. Páris Mohikánjai II. része
- DUMAS: *Salvator*. Páris Mohikánjai III. része
- DUMAS: *Roland, a kutya*. Páris Mohikánjai IV. része
- DUMAS: *A dráma vége*. Páris Mohikánjai befejező része
- DUMAS: *A Jehu cimbordí*. Egy titkos társaság fantasztikus cselszövései
- DUMAS: *A két Diana*. Poitiersi Diana, a kurtizán
- DUMAS: *Gróf Montgommery*. Poitiersi Diana bukása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Diszégyos Széchenyi Könyvtár